george sand

tinerețea lui étienne depardieu

GEORGE SAND

ETIENNE DEPARDIEU

CUPRINS

ŞEZĂTOAREA ÎNTÂI

ŞEZĂTOAREA A DOUA

ŞEZĂTOAREA A TREIA

ŞEZĂTOAREA A PATRA

ŞEZĂTOAREA A CINCEA

ŞEZĂTOAREA A ŞASEA

ŞEZĂTOAREA A ŞAPTEA

ŞEZĂTOAREA A OPTA

ŞEZĂTOAREA A NOUA

ŞEZĂTOAREA A ZECEA

ŞEZĂTOAREA A UNSPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂSPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A TREISPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A PAISPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A CINCISPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A ŞAISPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A ŞAPTESPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A OPTSPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A NOUĂSPREZECEA

ŞEZĂTOAREA A DOUAZECEA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI Şl UNA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI DOUA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI TREIA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI PATRA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI CINCEA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI ŞASEA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI Şl ŞAPTEA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI Şl OPTA

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI.ŞI NOUA

ŞEZĂTOAREA A TREIZECEA

ŞEZĂTOAREA A TREIZECI ŞI UNA

ŞEZĂTOAREA A TREIZECI ŞI DOUA

ŞEZĂTOAREA ÎNTÂI

Nu sunt născut doar de ieri, de alaltăieri, spunea în 1828 moş Etienne. Am venit pe lumea asta, pe cit cred, în anul ’54 sau ’55 al veacului trecut. Neaducându-mi însă prea bine aminte de cei dintâi ani, nu vă pot vorbi de mine decât începând de pe vremea primei mele împărtăşanii, care a avut loc prin ’70, la parohia Saint-Chartier, unde slujea pe atunci domnul părinte Montperou, care astăzi e surd de-a binelea şi tare dărâmat.

Asta nu pentru că parohia noastră de la Nohant ar fi fost închisă pe vremea aceea. Dar preotul nostru murind, ambele biserici s-au unit pentru câtva timp sub oblăduirea părintelui din Saint-Chartier, unde ne duceam în fiecare zi la lecţia de religie, eu, mica mea verişoară, un flăcău pe nume Joseph, care locuia în aceeaşi casă cu unchiul meu, şi o duzină de alţi copii de prin partea locului. Îl numesc unchi pentru a scurta vorba — de fapt, era fratele bunicii mele şi se numea Brulet, iar nepoată-sa, singura-i urmaşă, se numea Brulette, nepomenindu-i-se însă niciodată numele de botez, care era Catherine.

Şi, pentru a vă spune de la bun început totul, aşa cum a fost, simţeam c-o şi iubeam pe Brulette mai mult decât mă obliga calitatea mea de văr şi că-i purtam pică lui Joseph, care locuia sub acelaşi acoperiş cu ea, într-o mică locuinţă aşezată la o bătaie de puşcă de ultimele gospodării ale târgului şi la un sfert de leghe de a mea, ceea ce-i dădea putinţa s-o vadă la orice oră, pe când eu o vedeam numai când ne adunam la lecţia de religie.

Iată cum se făcea că bunicul Brulettei şi mama lui Joseph locuiau sub acelaşi acoperiş: casa era a bătrânului, şi el închiriase mai puţin de jumătate din locuinţă acestei văduve, care n-avea alt copil. Se numea Marie Picot şi se putea încă mărita, pentru că nu depăşise cu mult vârsta de treizeci de ani. Că, mai ales. Se vedea bine pe faţa şi în ţinuta ei că fusese o femeie foarte frumoasă. I se spunea când şi când „frumoasa Mariton”, ceea ce, nu-i displăcea de loc, pentru că ar fi dorit să-şi refacă viaţa, dar, neavând decât ochi vioi şi un grai îmbietor, se socotea fericită că nu plătea o chirie prea mare pentru locuinţa ei şi că avea ca proprietar şi vecin un bătrânel cinstit şi săritor care n-o plictisea de fel, ba care adeseori o mai şi ajuta. Moş Brulet şi văduva Picot, zisă Mariton, trăiau astfel, stimându-se reciproc, de aproape doisprezece ani — adică din ziua în care mama Brulettei muri născând-o. Mariton îngrijise şi crescuse copilul cu atâta dragoste şi atenţie de parc-ar fi fost al ei. Joseph, care era cu trei ani mai în vârstă decât

Brulette. A fost crescut în acelaşi leagăn cu dânsa şi fetiţa durdulie a fost cea dintâi povară încredinţată micilor sale braţe. Mai târziu, moş Brulet, văzându-şi vecina stânjenită, pentru că-i venea greu să supravegheze doi copii, l-a luat la dânsul pe băiat. În acest fel, micuţa dormea la văduvă, iar micuţul la bătrân.

Toţi patru, de altminteri, luau masa împreună. Mariton pregătea mâncarea, se îngrijea de casă, cârpea straiele, în vreme ce bătrânul, încă în stare să muncească, pleca să lucreze cu ziua şi făcea faţă celor mai multe cheltuieli.

Nu pentru că ar fi fost bogat sau că traiul i-ar fi fost îndestulat, dar această văduvă cumsecade şi cu inimă bună îi ţinea o cinstită tovărăşie şi Brulette o iubea ca pe mama ei, iar unchiul se obişnuise a o socoti ca pe propria-i fiică sau cel puţin ca pe o noră. Nicio fiinţă pe lume nu era mai drăguţă şi mai gingaşă ca fetiţa crescută de Mariton. Pentru că acestei femei îi plăcea curăţenia şi se ţinea totdeauna atât de demnă, pe cât îi îngăduiau mijloacele, o deprinsese din timp pe Brulette să fie aidoma ei şi, la vârsta când alţi copii se tăvălesc şi se zbenguiesc voioşi ca nişte mici animale, fetiţa era atât de cuminte, atât de atrăgătoare şi de graţioasă, încât fiecare voia s-o sărute, numai că încă de pe-atunci se arăta avară în mângâieri şi nu asculta decât de sfaturile înţelepte.

De-abia împlini doisprezece ani, că şi începu să arate uneori ca o mică femeiuşcă; dacă din când în când se întâmpla să zburde în timpul catehismului, minată de vârsta ei fragedă, se reculegea însă repede, determinată mai mult de respectul pe care şi-l datora ei înşişi decât de cel cuvenit religiei.

N-aş putea spune de ce, dar noi, care, ca băieţi ce eram, ne zbenguiam în timpul catehismului, simţeam, totuşi, deosebirea existentă între ea şi celelalte fetiţe.

Printre noi, trebuie s-o mărturisesc, erau şi unii mai mărişori: aşa de pildă, chiar Joseph avea cincisprezece ani, iar eu şaisprezece, fapt care constituia, după părerea domnului paroh şi a părinţilor noştri, o ruşine pentru amândoi.

Această rămânere în urmă se datora faptului că Joseph era prea leneş ca să-şi bage cartea în cap şi eu prea haimana ca să-i dau atenţie, aşa că vreo trei ani în şir am fost lăsaţi repetenţi şi dacă nu intervenea părintele Montperou, care se arăta mai puţin aspru decât bătrânul nostru preot, cred că am fi fost şi astăzi în aceeaşi situaţie.

Şi-apoi, se cuvine să mărturisesc că băieţandrii sunt totdeauna mai copilăroşi ca fetiţele. Aşa se făcea că în rândurile întregii noastre bande de învăţăcei creştini s-a vădit totdeauna o deosebire între cele două specii, masculii fiind toţi zdraveni şi viguroşi, pe când femelele erau micuţe şi de-abia începeau să poarte testemele.

De altminteri, deopotrivă de „instruiţi", atât unii, cât şi ceilalţi, neştiind să citim — de scris şi mai puţin —, reţineam totul după ureche, la fel ca păsărelele care învaţă să cânte: nu cunoşteam nici cântecele liturgice, nici latina, mărginindu-ne a prinde totul numai din auzite. Totuşi, domnul părinte ştia bine să distingă, în bandă, pe cei care, cu o putere de înţelegere mai ascuţită, erau în stare să reţină în chip mai corect învăţătura lui.

Dintre fetele cu mintea mai sprintenă, cea mai vioaie era mica Brulette, iar dintre băieţi, cel mai greu de cap părea să fie Joseph.

Şi asta nu pentru că judeca mai prost decât alţii; era însă atât de puţin în stare să asculte şi să dea atenţie lucrurilor pe care se părea că nu le va pricepe în vecii-vecilor, vădea o atât de puţină tragere de inimă pentru învăţătură, că mă uimea până şi pe mine care, atunci când izbuteam să mă astâmpăr şi să-mi adun gândurile împrăştiate, eram cât de cât în stare să-mi învăţ totuşi lecţiile.

Brulette îl certa câteodată — dar nu reuşea să obţină de la dânsul decât lacrimi de ciudă:

— Nu sunt mai puţin credincios ca altul, spunea el, şi nu mă gândesc să-l supăr pe Dumnezeu, dar cuvintele nu se rânduiesc cum trebuie în mintea mea; nu pot face nimic…

— Ba da, îi răspundea fetiţa, care îi vorbea de pe atunci pe un ton poruncitor: dac-ai vrea, ai putea! Poţi întotdeauna ceea ce vrei, dar tu laşi să-ţi fugă gândurile spre cu totul alte lucruri şi domnul părinte are dreptate să-ţi zică „Joseph, zăpăcitul".

— Să-mi spună cum pofteşte, răspundea Joseph, e un cuvânt pe care nici nu-l aud.

Noi copiii, însă, îl auzeam bine şi îl tălmăceam pe limba noastră, numindu-l „Joseph cască-gură"[1], poreclă care i-a şi rămas, spre marea lui neplăcere.

Joseph era un copil trist, cu o constituţie firavă şi cu un caracter necomunicativ. Nu se despărţea niciodată de Brulette şi-i era foarte supus. Ea îi spunea mereu că-i încăpăţânat ca un berbec şi-l dojenea cu orice prilej. Dar, cu toate că nu mă certa prea mult din pricina leneviei mele, aş fi dorit

să se ocupe şi de mine tot atât cât se ocupa şi de Joseph. In pofida geloziei pe care mi-o inspira, mă purtam cu el mai bine decât cu ceilalţi şcolari. Asta fiindcă Joseph era dintre cei mai slabi, iar eu dintre cei mai voinici. De altminteri, dacă nu l-aş fi apărat, Brulette m-ar fi dispreţuit şi, când îi imputam că-l iubeşte mai mult pe el decât pe mine, care îi eram rudă: „Nu pentru el, îmi răspundea dânsa, — ci pentru maică-sa, pe care o iubesc mai mult decât pe voi doi. Dacă lui i s-ar întâmpla ceva rău, n-aş mai cuteza să mă-ntorc acasă, şi cum băiatul nu se gândeşte niciodată la ce face, mama m-a obligat să gândesc pentru amândoi, aşa că mă străduiesc să nu-i ies din cuvânt".

Ii aud pe orăşeni spunând: „Am fost la aceeaşi şcoală cu cutare; e colegul meu de liceu”. Noi, ţăranii, care, pe vremea mea, nici nu mergeam la şcoală, spunem: am fost la catehism cu cutare, e tovarăşul meu de împărtăşanie. De aici încep marile prietenii de tinereţe şi câteodată şi duşmăniile care ţin toată viaţa. Pe câmp, la muncă, la sărbători ne întâlnim, ne vedem, ne vorbim, ne adunăm, ne despărţim, dar la catehism, care durează un an şi adesea doi, trebuie să ne îngăduim şi să ne ajutăm unii pe alţii, cinci sau şase ore pe zi. Plecam în bandă, dimineaţa, printre livezi şi păşuni, printre capcane, peste pârleazuri, printre căruţe si ne înapoiam seara, pe unde dădea Dumnezeu, pentru că foloseam libertatea ca să hoinărim pretutindeni, aidoma unor păsări nebunatice. Cei care se potriveau mai bine nu se despărţeau niciodată; cei care nu erau prietenoşi mergeau singuri sau se înţelegeau ei înde ei, ca să pună la cale rele şi să-i înfricoşeze pe ceilalţi.

Joseph se purta în felul lui, nu era nici răutăcios, nici viclean, dar nici prietenos nu prea era. Nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată prea vesel, nici prea îngrijorat, nici prea mulţumit, nici prea supărat de ceea ce ni s-ar fi putut întâmpla.

Când se încingeau bătăi, nu se dădea deoparte şi primea loviturile, incapabil să se apere şi neplângându-se de nimic. S-ar fi zis că nici nu simţea loviturile pe care le primea. Când ne opream ca să ne jucăm, el se depărta, aşezându-se sau culcându-se la o distanţă de trei-patru paşi de ceilalţi, fără a scoate o vorbă. La întrebări răspundea în neştire. Avea aerul că ascultă şi priveşte la ceva nevăzut pentru ceilalţi. Iată de ce trecea drept unul dintre cei care văd cai verzi pe pereţi. Brulette, care îi cunoştea metehnele, dar nu încerca să şi le explice, îl striga câteodată, fără ca el să-i răspundă. Atunci, ea începea să cânte: era unicul mijloc sigur ca să-l trezească, aşa cum fluierăm ca să-i deşteptăm pe cei care sforăie.

N-aş putea să vă lămuresc de ce m-am legat de un tovarăş atât de puţin vesel, pentru că eu eram o fire cu totul opusă lui. Fiindcă nu mă puteam lipsi de tovarăşi, îi ascultam şi-i observam pe cei din jur, plăcându-mi să pălăvrăgesc şi să întreb câte şi mai câte, plictisindu-mă ori de câte ori mă aflam de unul singur, şi alergând după veselie şi prietenie. Poate că din această pricină, fiindu-mi milă ele acest băiat serios şi închis în el, mă deprinsesem s-o imit pe Brulette, care îl muştruluia mereu şi astfel îi făcea mai multe servicii decât primea ea însăşi, mai mult răbdându-i toanele decât potolindu-i-le.

Ea îl stăpânea cu vorba — dar, cum băiatul nu se putea supune nici unei alte voinţe, ea şi, indirect, eu eram făpturile care ne ţineam de capul lui, încereând să-l învăţăm cum să se poarte. În fine, sosi şi ziua primei comuniuni şi înapoindu-ne de la slujbă, cu hotărârea de a nu da frâu liber zburdălniciilor, o urmai pe Brulette la bunicul ei, dând pildă de cea mai mare cuminţenie de care eram capabil.

Pe când ea se ducea, potrivit rânduielilor mătuşii Mariton, să mulgă capra, Joseph şi cu mine am rămas în camera în care bătrâriul meu unchi stătea de vorbă cu vecina sa.

Ne îndeletniceam cu cercetarea iconiţelor, pe care preotul ni le dăruise în amintirea comuniunii sau, mai bine zis, le priveam numai eu, pentru că Joseph se gândea la altele şi le trecea prin mâini fără să le vadă. Nu ne lua nimeni în seamă şi mătuşa Mariton îi spunea bătrânului ei vecin, în legătură cu prima noastră comuniune:

— Iată terminată o treabă bună, acum îi voi putea găsi băiatului de lucru undeva. Asta mă hotărăşte să fac ceea ce-am spus.

Şi cum unchiul meu clătina, cu tristeţe, din cap, ea continuă:

— Ascultă, vecine, Joseph al meu n-are pic de minte. Eh, cu atât mai rău, o ştiu: a moştenit de la biet dragu taică-său cusurul ăsta. El, săracu, n-avea două idei la fel în aceeaşi săptămână — dar asta nu l-a împiedicat să fie un om bun şi de treabă. Dar, totuşi e un beteşug să fii atât de împrăştiat şi când, din nenorocire, te căsătoreşti, având un cap atât de zăpăcit, totul merge, în scurtă vreme, din rău în mai rău. De-aia mă gândesc că, pe măsură ce băiatului îi cresc picioarele, capul nu va mai fi în stare sa-l hrănească şi de i-aş lăsa ceva bani aş muri mai liniştită. Dumneata ştii doar ce-nseamnă o mică agoniseală. In gospodăriile noastre sărace, asta salvează totul. N-am fost niciodată în stare să pun ceva deoparte şi trebuie să fii de aceeaşi părere cu mine că nu mai sunt destul de tânără să mai plac cuiva, dovadă că nu

găsesc pe nimeni cu care să mă remărit. Ei bine, dacă-i aşa, facă-se voia Domnului! Sunt încă destul de tânără ca să muncesc şi, pentru că am ajuns aici, află, vecine, că hangiul de la Saint-Chartier caută o servitoare; plăteşte o leafa bună. Treizeci de taleri pe an, şi îmi mai pică şi câştig — cam cât o jumătate de simbrie. Pe lângă asta, voinică şi dezgheţată cum sunt, în zece ani am făcut avere; voi avea ce-mi trebuie la bătrâneţe şi voi avea şi ce lăsa bietului meu copil. Ce zici?

Moş Brulet se gândi puţin şi apoi răspunse:

— N-ai dreptate, vecino, zău că n-ai dreptate! Mătuşa Mariton chibzui şi ea puţin şi înţelegând bine gândul bătrânului:

— Fără îndoială, fără îndoială — spuse ea — o femeie în slujbă la un han de ţară e ţinta defăimărilor, şi chiar dacă e cuminte, nu e crezută. Aşa-i că la asta te gândeşti? Asta e adevărat, o să-mi risipească cu totul nădejdea de a mă recăsători. Dar suferinţele îndurate de dragul copiilor noştri nu le regretăm nicicând; ba chiar aproape că ne bucurăm de ele.

— Ruşinea care se răsfrânge asupra copiilor noştri e mai rea decât suferinţa.

Mătuşa Mariton suspină.

— Da, spuse ea, în asemenea case eşti veşnic supusă umilinţelor şi mereu trebuie să te păzeşti, să te aperi… Dacă te superi prea rău şi dacă te împotriveşti obiceiurilor casei, stăpânii sigur că nu vor fi mulţumiţi…

— Ba chiar, spuse bătrânul, sunt câte unii care caută femei arătoase şi vesele ca dumneata, pentru ca, prin ele, să le salte comerţul. Şi de multe ori o servitoare mai înfiptă îl ajută pe stăpânu-său să facă treburi mai bune decât face vecinul său.

— Rămâne de văzut, reluă vecina. Poţi fi veselă, drăguţă şi sprintenă servind muşteriii, fără însă a-i lăsa să se agate de tine.

— Ţi se pot spune tot felul de vorbe urâte, zise moş Brulet, şi, ca o femeie cinstită să se deprindă cu asemenea lucruri, asta îi face mult sânge rău. Gândeşte-te cât va fi de îndurerat fiu-tău când va auzi, întâmplător, cum cărăuşii şi negustorii ambulanţi glumesc cu maică-sa.

— Din fericire, băiatul e atât de prostuţ… răspunse Mariton, uitându-se la Joseph.

L-am privit şi am rămas surprins că el n-auzise nimic din vorbele maică-si, care nu fuseseră rostite cu voce atât de înceată încât să nu le fi prins în întregime. Am bănuit atunci că Joseph e fudul de-o ureche, cum spuneam noi pe vremea aceea cuiva care auzea greu.

Joseph se ridică şi se duse la Brulette, în mica ei târlă, — care de fapt nu era decât o magazie nenorocită de scânduri, căptuşită cu paie, unde se adăposteau vreo douăsprezece vite.

Se trânti pe nişte crăci uscate şi, pentru că mă luasem după dânsul, temându-mă ca, rămânând singur, să nu fiu socotit un ins curios, l-am văzut că plânge. Îşi înghiţea însă lacrimile, pentru că nu i le vedeam curgând pe obraji.

— Dormi, *Joset*[2]*?* îl întrebă Brulette; te văd zăcând, aidoma unei oi bolnave. Hai, dă-mi crăcile astea pe care te-ai întins, ca să dau oilor frunzele să le mănânce.

Şi luându-le, începu să cânte, dar foarte încet, pentru că nu se cuvine să cânţi în gura mare în ziua primei comuniuni.

Glasul ei avu, ca de obicei, darul să-l smulgă din visuri. Băiatul se ridică şi plecă.

Brulette mă întrebă:

— Ce-i cu el? Mi se pare azi mai prost ca de obicei.

— Cred şi eu, îi răspunsei, Joseph a auzit că va fi dat la stăpân şi că se va despărţi de maică-sa.

— Se aştepta doar la asta, reluă Brulette. Nu-i în firea lucrurilor să facă şi el ceva, o dată ce a primit împărtăşania? Dacă n-aş fi avut norocul să fiu singurul copil la bunic, aş fi fost nevoită să părăsesc şi eu casa şi să-mi câştig pâinea la străini.

Brulette nu-mi păru prea mâhnită că se desparte de Joseph, dar când îi spusei că şi tuşa Mariton va intra la stăpân şi că va fi departe de ea, fata se porni pe un plâns cu sughiţuri şi dând fuga la Mariton îi zise, cuprinzându-i gâtul cu braţele:

— E adevărat, măicuţa mea, că vrei să mă părăseşti?

— Cine ţi-a spus asta? răspunse Mariton. Nu e încă nimic hotărât.

— Ba da, strigă Brulette, chiar tu ai spus-o şi vrei să-mi ascunzi adevărul!

— Pentru că există băieţi care. Nu ştiu să-şi ţie gura, spuse vecina, uitându-se la mine, sunt nevoită să-ţi mărturisesc adevărul. Da, fata mea, trebuie să fii ascultătoare, ca un copil curajos şi înţelept, care şi-a încredinţat astăzi sufletul lui Dumnezeu.

— Cum, tată, se adresă Brulette unchiului, consimţi s-o laşi să plece? Cine are să aibă grijă de dumneata?

— Tu, fata mea, răspunse Mariton. Eşti destul de mare ca să-ţi faci datoria. Ascultă-mă si dumneata, vecine, mai e ceva ce v-am ascuns până azi…

Şi, luând fetiţa pe genunchi,. Pe când eu mă aflam în braţele unchiului (aerul lui mâhnit mă îndemnase să mă apropii de el), mătuşa Mariton continuă să chibzuiască, şi pentru unul, şi pentru alta:

— E multă vreme, spuse ea, de când, cu toată prietenia pe care ţi-o port, ar fi trebuit să-ţi plătesc ceva pentru Joseph, de care te-ai îngrijit, ţinându-l pe lingă dumneata, agonisind unele economii, slujind pe la alţii. M-am simţit datoare să te cresc până astăzi, fata mea, pentru că erai cea mai mică, şi pentru că o fată are mai multă nevoie de-o mamă decât un băiat. N-aş fi avut inima să te las, înainte de-a fi ajuns să te poţi descurca şi fără mine. Dar iată c-a sosit şi acest ceas. Şi dacă e ceva care te poate mângâia de lipsa mea, este faptul că te vei simţi în stare să fii de folos bunicului tău. Te-am învăţat tot ce se cuvine ca să gospodăreşti cum trebuie o familie, şi ştii tot ceea ce trebuie să ştie o fata harnică pentru a-şi mulţumi părinţii şi casa lor. Din dragoste faţă de mine şi pentru cinstirea creşterii pe care ţi-am dat-o, vei face tot ce te-am învăţat. Asta îmi va fi mângâierea şi mândria mea, să aud lumea spunând că Brulette a mea îl îngrijeşte cu devotament pe bunicul ei şi-i gospodăreşte avutul cum ar face o mică soţioară. Hai, curaj, şi nu-mi lua puţinul care-mi rămâne, că dacă tu suferi clin pricina acestei despărţiri, eu sufăr şi mai mult. Gândeşte-te că-l părăsesc şi pe moş Brulet, care mi-a fost cel mai bun dintre prietenii mei, şi pe sărmanul meu Joseph, care va avea desigur destule de îndurat cu privire la maică-sa şi la casa noastră. Cum este însă vorba de-o datorie mai mult decât necesară, tu nu trebuie să încerci să mă abaţi din cale.

Brulette continuă să plângă până seara şi nu fu în stare s-o ajute pe Mariton în niciun fel, dar când o văzu că-şi ascunde lacrimile, pregătind cina, se aruncă din nou de gâtul ei şi-i jură c-o va asculta, purcezând să lucreze şi ea plină de curaj.

Am fost trimis să-l caut pe Joseph, care uitase, nici pentru prima, nici pentru ultima oară, de ceasul la care trebuia să vie acasă şi să se poarte ca toată lumea.

L-am găsit într-un colţ, visând, însingurat cu totul, şi cu ochii în jos, ca şi când privirile sale ar fi vrut să prindă rădăcini în pământ. Împotriva obiceiului său, izbutii să-i smulg câteva vorbe şi desluşii într-însele mai curând o nemulţumire decât o părere de rău. Nu era surprins că va intra la

stăpân, dându-şi bine seama că era la vârsta când nu se putea altfel; dar, fără a arăta că auzise de intenţiile mamei sale, se plângea că nu-l iubeşte nimeni şi că nimeni nu-l socoate în stare să îndeplinească o muncă temeinică.

N-am izbutit, toată seara, să-l fac să vorbească mai mult. Şi tot timpul cât mi-am făcut rugăciunile cu Brulette şi cu Joseph, băiatul părea burzuluit, în vreme ce fata îşi risipea faţă de toată lumea atenţiile şi amabilităţile.

Joseph a fost angajat la moşia Aulnieres, la moş Michel, ca văcar.

Mătuşa Mariton intră ca servitoare la hanul „La boul încoronat" — la jupânul Benoât din Saint-Chartier.

Brulette rămase pe, lângă bunic, iar eu mă dusei la părinţii mei, care, având o brumă de avere, au găsit că nu sunt cu totul de prisos ca să-i ajut s-o gospodărească.

Prima zi a comuniunii mi-a tulburat mult sufletul, îmi dădusem multă silinţă ca să înţeleg totul, potrivit vârstei mele, şi catehismul, pe care l-am făcut o dată cu Brulette, provocase de asemenea în mine o schimbare. Imaginea ei se afla întotdeauna împletită — nu ştiu cum — cu aceea pe care mi-o făceam despre bunul Dumnezeu, şi gândindu-mă necontenit să mă comport cu chibzuinţă, simţeam totuşi că mintea-mi zburda spre nebuniile dragostei, care încă nu se potriveau cu vârsta verişoarei mele, şi care mă cam depăşeau şi pe mine.

în vremea aceea, tata m-a dus la bâlciul de la Orval, din regiunea Saint-Amard, ca să vândă o iapă de prăsilă şi, pentru întâiaşi dată în viaţa mea, am lipsit trei zile de acasă. Mama işi dădu seama că nu dormeam destul şi că n-aveam destulă poftă de mâncare pe potriva creşterii mele, care era mai timpurie decât a celorlalţi copii din regiune, aşa că tata socoti că puţină distracţie nu mi-ar strica. Dar nu mi-a făcut mare plăcere să văd lume şi locuri noi; astea mi-ar fi plăcut cu şase luni mai înainte. Încercam un fel de stupidă timiditate, care mă făcea să privesc fetele fără a îndrăzni să le spun un cuvânt; şi-apoi mă gândeam la Brulette, pe care îmi închipuiam c-o pot lua de nevastă, pentru simplul motiv că era singura de care nu mi-era frică; făceam mereu socoteala anilor noştri — dar asta nu ajuta timpul să se scurgă mai repede de cum îl orânduise bunul Dumnezeu la orologiul lui.

Cum mă înapoiam călare, în spatele tatii, pe o iapă pe care o cumpărasem de la bilci, am întâlnit, pe un drum desfundat, un om între două vârste, care conducea o căruţă mică. Foarte încărcată cu mobilă şi care, nefiind trasă decât de un măgar, se împotmolise, nemaiputând face un pas înainte.

Omul se pregătea să-i uşureze puţin animalului povara, punând jos câte ceva din încărcătura aflată în căruţă, ceea ce tatăl meu văzând, îmi spuse:

— Dă-te jos, să-i ajutăm aproapelui în nevoie. Omul ne mulţumi de bunăvoinţă şi adăugă, ca şi când ar fi vorbit căruţei:

— Hai, mititico, trezeşte-te, nu vreau să te văd căzând din căruţă.

Atunci văzui, ridicându-se de pe o saltea, o fată frumoasă — să tot fi avut cincisprezece sau şaisprezece ani, aşa la o primă preţuire — care, frecându-şi ochii, întrebă ce s-a mai întâmplat.

— E drumul prost, fata mea, spuse tatăl, luârid-o în braţe; vino şi ai grijă să nu te uzi pe picioare, pentru că trebuie să ştiţi, se adresă el de astădată tatii, fata suferă de friguri, din pricină că a crescut prea repede; ia priviţi numai ce ditai viţă sălbatică e fiică-mea, care n-are decât unsprezece ani şi jumătate.

— Într-adevăr, dragă Doamne, e o minune de fată, frumoasă ca ziua, măcar că frigurile i-au cam albit faţa. Dar o să-i treacă şi, cu puţină mâncare mai bună, n-o s-o doboare boala.

Vorbind astfel, tatăl meu era cu capul încă plin de felul în care se rosteau geambaşii de prin bâlciuri. Dar, văzând că fata îşi lăsase saboţii în căruţă şi nu reuşea să-i găsească, mă strigă, zicânidu-mi:

— Hei, tu! Eşti destul de puternic ca să ţii fetiţa asta câteva clipe.

Şi punându-mi-o în braţe, înhamă iapa noastră în locul măgarului istovit, şi scoase căruţa din făgaşul nenorocit. Dar, cum încă un ţăran, pe care tatăl meu îl cunoştea, se împotmoli, îmi spuse să mai ţiu fata, iar el, împreună cu ţăranul care-şi trăgea măgarul de urechi, o luă înainte.

Duceam deci în braţe fata aceea înaltă, la care mă uitam mirat, pentru că deşi era mai mare cu un cap decât Brulette. Se vedea totuşi, după faţă, că nu era mai vârstnică.

Era albă şi subţire ca o luminare de ceară, iar părul negru, care i se revărsa dintr-o mică scufă, de o formă necunoscută prin părţile noastre şi care i se mototolise în timpul somnului, îmi cădea pe piept şi-mi atârna până aproape de genunchi.

Niciodată n-am văzut ceva mai desăvârşit ca faţa ei palidă, cu ochii de un albastru deschis, tiviţi de gene foarte dese, cu aerul ei blând şi obosit, şi cu benghiul foarte negru din colţul gurii, care îi sporea ciudata-i frumuseţe, pe care cu greu ai fi putut s-o uiţi.

Părea aşa de tânără. Încât. Gândindu-mă la ea, inima nu-mi spunea nimic şi asta nu pentru că era aşa de puţin vârstnică, ci poate datorită lâncezelii ce

i-o dădea boala, lâncezeală care o făcea să pară atât de copilă. Nu-i vorbeam de loc şi o purtam mereu fără a simţi povara, dar îmi făcea plăcere s-o privesc, cum te uiţi la orice lucru frumos, fie fată. Femeie, floare sau fruct.

Cum ne apropiam de al doilea hop, unde tatăl meu şi al ei începuseră iar, unul să tragă de cal, celălalt să împingă la roată, fata îmi vorbi într-o limbă care mă făcu să râd, pentru că nu pricepui un cuvânt. Ea se minună de uimirea mea şi vorbindu-mi apoi pe graiul nostru:

— Nu te prăpădi cu firea să mă tot duci aşa, îmi spuse, pot merge şi fără saboţi, sunt tot aşa de deprinsă să umblu desculţă ca şi alţii.

— Da, dar eşti bolnavă, îi răspunsei, şi aş fi în stare să duc şi patru ca dumneata. Dar din ce parte eşti de vorbişi atât de ciudat mai adineaori?

— Din ce parte? mă îngână ea — din niciuna. Eu sunt a pădurilor, asta-i! Şi dumneata de unde eşti?

— O, drăguţo, dacă dumneata eşti a pădurilor, eu sunt al ogorului, îi răspunsei, râzând.

Voiam totuşi s-o mai descos, dar tatăl ei veni să mi-o ia.

— Hai, spuse el, după ce dădu mina cu tata, vă mulţumesc, oameni de ispravă ce sunteţi. Şi tu sărută-l pe acest băiat bun, care te-a purtat ca pe nişte moaşte.

Fata nu se lăsă mult rugată; nu avea încă vârsta sfiiciunii şi, nevăzând în asta nimic rău, nu făcu mofturi. Mă sărută pe amândoi obrajii, spunându-mi:

— Îţi mulţumesc, frumosul meu ocrotitor.

Şi trecând în braţele tatălui ei, fu aşezată pe saltea. Fetiţa avea aerul că e grăbită să-şi reia somnul, fără să-i pese de zdruncinăturile şi de hârtoapele drumului.

— Încă o dată, rămâneţi cu bine! ne spuse tatăl ei, sprijinindu-mi genunchiul spre a mă urca pe crupa iepei. Chipeş băiat, se adresă el tatii, privindu-mă, şi tot atât de înalt, pentru vârsta ce spui c-o are, ca şi fetiţa mea, pentru a ei.

— Se întâmplă câteodată, răspunse tata, să mai fii şi bolnav, dar cu ajutorul Domnului, munca vindecă totul. Lartă-ne că o luăm înainte, dar mai avem drum de făcut şi vrem să ajungem acasă până nu se înnoptează.

Acestea zise, tata dete pinteni calului, care porni la trap, şi eu, întorcând capul, văzui că omul cu căruţa o luase la dreapta, în sens opus. Curând începui să mă gândesc la altele, dar cum Brulette îmi revenea mereu în minte, îmi amintii de sărutările sincere pe care mi le dăduse fetiţa

necunoscută. Mă întrebam de ce răspundea Brulette cu palme la sărutările pe care voiam să i le fur; dar, pentru că drumul era lung şi pentru că mă sculasem înainte de a se face ziuă, adormii la spatele tatii, împletind, nu ştiu de ce, în mintea mea ameţită de oboseală figurile acestor două fetiţe.

Tata mă ciupi ca să mă trezească, pentru că simţea cum mă las pe umerii lui şi se temea să nu cad. L-am întrebat cine erau oamenii pe care i-am întâlnit

— Care? răspunse el, râzând de gândurile mele zăpăcite de somn; că de azi dimineaţă am întâlnit peste cinci sute de oameni.

— Cei cu măgarul şi cu căruţa!

— A, da, făcu el. Pe legea mea, habar n-am! Nu mi-am dat osteneala să-i întreb ce hram poartă. Trebuie să fie din Marche sau din Champagne, pentru că aveau un accent străin; eram însă atât de curios să văd dacă iapa asta trage la greu, că n-am luat seama la altceva. Cu adevărat, trage bine si nu se dă în lături de la povară; cred că o să fac treabă bună cu ea şi, hotărât lucru, n-am plătit-o prea scump.

Ce atunci încoace, fără îndoială că mi-a prins bine călătoria, m-am pus pe treabă şi am început să îndrăgesc munca. Tata mi-a dat în grijă iapa, apoi grădina şi, în sfârşit, livada, şi aşa a început să-mi placă. Încetul cu încetul, să sap, să sădesc şi să strâng bucatele.

Cum tata rămăsese văduv, dorea să-mi dea în folosinţă moştenirea ce mi-o lăsase mama. Mă făcu părtaş deci la toate micile noastre venituri şi nu dori altceva decât să mă vadă devenind un bun agricultor.

N-a trecut multă vreme până s-a convins că intrasem bine în ham, şi dacă tinereţea are nevoie de mare curaj ca să se lipsească de unele plăceri în folosul altora, nu-i trebuie mult ca să-şi înţeleagă propriile-i interese, mai ales eând sunt puse în devălmăşie cu o familie bună, cinstită la împărţeală şi bârie rânduită în muncă.

Aveam oarecare plăcere să pălăvrăgesc şi să petrec duminica, dar pentru asta nu eram ţinut de rău de cei de acasă, fiindcă lucram bine toată săptămâna şi, datorită îndeletnicirilor mele, mă înzdrăvenisem şi eram mereu voios, cu ceva mai multă minte la cap decât se putea bănui la început că aş avea. Mi se risipiseră fumurile dragostei, pentru că nimic nu te potoleşte mai mult decât sudoarea care te copleşeşte lucrând la sapă, de la răsăritul soarelui până la asfinţit. Şi când se înnoptează, cei care au avut de-a face cu pământul gras şi greu de la noi, care e iubita cea mai aprigă ce se

poate afla, nu se mai gândesc decât la somn, pentru a reîncepe munca a doua zi.

în felul acesta am ajuns, încetul cu încetul, la vârsta la care mi-era îngăduit să visez, nu la fetiţe, ci la fetele mai mari, şi, întocmai ca la primele mijiri ale dragostei, regăseam mereu în verişoara Brulette ţinta preferinţelor mele înaintea altor fete.

Rămasă singură cu bunicul, Brulette făcuse tot ce se putea pentru a-şi depăşi vârsta prin înţelepciune şi curaj. Dar sunt copii care se nasc cu darul de a fi mereu răsfăţaţi.

Locuinţa mătuşii Mariton fusese închiriată mamei Lamouche din Vieilleville; femeia, care nu prea avea stare, se grăbi să trebăluiască în casa familiei Brulet, ca şi cum s-ar fi aflat în serviciul ei. Bătrâna nădăjduia că în felul acesta o vor îngădui când se va dovedi că nu poate plăti cei zece taleri chirie. Cum s-a şi întâmplat de altfel, aşa că Brulette, văzându-se ajutată şi lăudată în toate de această vecină, găsi timp să-şi cultive mintea şi frumuseţea, fără a-şi obosi prea mult sufletul şi nici trupul.

ŞEZĂTOAREA A DOUA

Mica Brulette ajunse aşadar frumoasa Brulette, de care se vorbea acum în tot ţinutul, pentru că de când lumea nu se văzuse o fată mai drăguţă, cu ochi mai frumoşi, mijloc mai subţirel, păr de un aur mai cald, faţă mai roză, mână ca de catifea şi picior mic ca al unei domnişoare. Toate acestea ajung ca să vă daţi seama că vara mea nu se prea omora cu firea lucrând, nu ieşea din casă pe vreme rea, avea grijă să se apere de soare, nu spăla rufe mai de loc, şi nu-şi ostenea de fel cele patru membre. Vă veţi închipui poate că era leneşă? Nici pomeneală. Făcea toate treburile, de la care nu se putea sustrage, repede şi bine. Avea destulă minte ca să nu lase rânduiala şi curăţenia casei neterminate, precum nu se dădea în lături să fie prevenitoare şi să-şi îngrijească bunicul cum se cuvine. De altfel, ţinea prea mult la aparenţe ca să nu-şi găsească totdeauna câte ceva de făcut, dar despre vreo muncă obositoare nu putea fi vorba. Nu se prea ivea prilejul unei astfel de munci, şi asta nu din vina ei. Sunt familii în care grijile vin singure să vestească pe tineri că în lumea aceasta nu e vorba numai de petreceri, ci şi de nevoia de a-ţi câştiga Punea alături de ai tăi. Numai că în modesta locuinţă a lui moş Brulet era puţină treabă de făcut pentru ca să ai ce-ţi trebuie. Bătrânul, deşi avea şaptezeci de ani, era un bun lucrător, foarte îndemânatic la cioplitul pietrei (ceea ce pe meleagurile noastre, după cum ştiţi, e un mare meşteşug), conştiincios în muncă şi căutat de toată lumea, câştiga binişor şi, prin faptul că era văduv şi fără altă grijă decât aceea a nepoatei, putea să pună un ban deoparte pentru ca să se ajute în caz de boală sau dacă i s-ar fi întâmplat vreun accident. Soarta a vrut să se menţie în perfectă sănătate, aşa că, fără să fie bogat, omul nu cunoştea de fel lipsurile.

Tatăl meu spunea, totuşi, că verisoarei mele, Brulette, îi plăcea prea mult „huzurul", înţelegând prin asta că fata va fi poate nevoită să mai renunţe la pretenţii când va veni ceasul să-şi întocmească o gospodărie. Ca şi mine, recunoştea că fata era pe cât de bine crescută, pe atât de drăguţă la vorbă, ca şi la port, dar nu-mă încuraja de loc să-i dau târcoale ca s-o iau de nevastă. O socotea prea săracă pentru aerele ei de domnişoară, şi repeta adesea că spre a te căsători trebuie să găseşti ori o fată foarte bogată, ori o fată foarte vrednică. „La prima vedere, spunea el, mi-ar plăcea şi una şi alta, dar, chibzuind mai bine, aş înclina mai mult pentru una vrednică decât pentru una cu parale. Dar Brulette n-are nici destulă stare şi nici prea vrednică nu e ca să se mărite cu un om cu scaun la cap."

îmi dădeam seama că tata avea dreptate, dar ochii frumoşi şi vorbele dulci ale verisoarei mele aveau asupra mea mai multă putere decât judecata lui, precum aveau asupra tuturor băieţilor ce se ţineau după ea, pentru că-ţi dai seama că nu eram singurul, căci, îndată ce împlinise cinsprezece ani, Brulette se văzu înconjurată de fel de fel de ţafandachi ca mine, pe care se pricepea să-i ţie aproape şi să-i ducă de nas, lucru cu care ea, de altfel, se deprinsese de mult. Se putea spune că se născuse semeaţă şi că-. Şi dădea seama cât preţ are, înainte ca elogiile ce i se făceau s-o îndreptăţească. Aşa că o măguleau laudele şi supunerea celor care o înconjurau. Nu îngăduia nimănui să fie îndrăzneţ cu ea, dar îi plăcea să te arăţi sfios, şi eu, ca mulţi alţii, eram prea legat de ea ca să nu mă strădui de a-i fi pe plac, deşi eram amărât că mă aflam într-o prea numeroasă societate.

Eram doi cărora ne îngăduia să-i vorbim mai de-a dreptul, să-i spunem *tu* şi s-o întovărăşim până acasă, când veneam de la biserică sau de la joc. Primul era Joseph Picot, al doilea, eu; dar asta nu ne apropia mai mult de fată şi poate că, fără să ne-o spunem, ne cam înfruntam.

Joseph se afla tot timpul la ferma de la Aulnieres. La o jumătate de leghe de casa Brulet şi la un sfert de casa mea.

Ajunsese plugar şi, fără să fie frumos, putea să pară astfel în ochii celor cărora nu le displac chipurile întunecate. Avea faţa galbenă şi slabă, iar părul lui brun. Lăţos, care îi cădea pe frunte şi de-a lungul obrajilor. Îl făcea să pară şi mai pirpiriu. Dar nu era nici rău clădit, nici fără graţie în mişcări, şi în fălcile lui dure, voluntare, am întâlnit totdeauna ceva care era opusul slăbiciunii de caracter. Oamenii îl socoteau bolnav, pentru că avea mişcări încete, lipsite de sprinteneala tinereţii; dar văzându-l mereu, mi-am dat seama că era aşa din născare, şi că băiatul nu suferea de niciun beteşug.

Era un plugar cam neîndemânatec, nu prea grijuliu cu vitele şi părea să fie cu totul lipsit de bunăvoinţă.

Avea simbria cea mai mică pe care o putea primi un argat de plug, şi lumea se mira că stăpânu-său îl mai ţinea în slujbă, pentru că nu ştia să facă nimic ca să propăşească în munca la arie sau în cea da la grajduri. Când era dojenit făcea o mutră de o ciudă atât de sălbatică, încât nu ştiai ce să crezi despre el. Dar moş Michel spunea că flăcăul nu răspunsese niciodată obraznic, ori el îi preţuia mai mult pe cei ce se supun fără a cârti, chiar dacă mai fac câte o strâmbătură, decât pe cei care te înşală cu linguşeli.

Stăpânul îl preţuia pentru devotamentul lui şi pentru dispreţul pe care îl arăta faţă de orice nedreptate, ceea ce îl făcea să spuie despre el că e păcat

să vezi un băiat aşa de cinstit şi de cuminte, dar cu braţe atât de fără vlagă, şi atât de fără tragere de inimă pentru munca sa. Dar aşa cum era, îl ţinea în slujbă, pentru că se obişnuise cu el si pentru că nu se îndura să-l supere pe moş Brulet, care era unul dintre cei mai vechi prieteni ai săi.

Din cele ce v-am spus despre el, e uşor de înţeles că băiatul nu putea să placă fetelor. Ele nu se uitau la el decât ca să se mire că nu-i puteau întâlni niciodată ochii, care erau mari şi limpezi ca ai cucuvelei, şi care păreau să nu-i slujească la nimic.

Şi totuşi nu încetam să-l gelozesc pe Joseph, pentru că Brulette îl copleşea totdeauna cu atenţii pe care nu le avea pentru nimeni altul, şi mă silea şi pe mine să-l înconjur cu aceeaşi grijă. Nu-l mai necăjea şi-i îngăduia toate cusururile pe care i le dăduse Dumnezeu, fără să se supere şi fără să-i mai zică nimic Aşa se face că-i trecea cu vederea nu numai lipsa lui de atenţie, ba chiar şi de bună creştere, ea care era atât de pretenţioasă când era vorba de alţii. Putea să făptuiască orice neghiobie, ca de pildă să se aşeze pe scaunul pe care ea tocmai îl părăsise, lăsând-o apoi să-şi caute singură altul, să nu-i ridice ghemele de lână sau de aţă când îi cădeau, să-i ia vorba din gură, sau să-i strice vreo sculă pe care o folosea, şi totuşi fata nu-i adresa niciodată vreun cuvânt repezit, pe când pe mine mă mustra şi mă batjocorea chiar când se întâmpla să fac numai un sfert din prostiile pe care le făcea el.

Şi apoi îi purta de grijă de parcă i-ar fi fost frate. Avea întotdeauna pregătită pentru el câte o bucată de friptură şi, când Joseph venea s-o vadă, îl silea să mănânce, fie că îi era sau nu foame, încercând să-l convingă că trebuie să-şl sporească sângele şi să-şi întărească stomacul. Avea grijă de ţoalele lui ca şi mătuşa Mariton şi se străduia chiar să i le înnoiască, pretextând că mama lui n-avea vreme să coasă şi să croiască, în sfârşit, de multe ori îşi ducea vitele la păscut cam pe unde lucra flăcăul şi sta cu el de vorbă, cu toate că Joseph vorbea puţin, şi atunci destul de anevoie.

Pe lingă asta, fata nu îngăduia nimănui să-l dispreţuiască sau să râdă de aerul lui trist sau de mutra lui de gură-cască. Le spunea tuturor celor care îl vorbeau de rău, că băiatul nu e prea sănătos, că nu e mai prost ca alţii, că, dacă nu vorbea, nu însemna că nu judecă şi, în fine, că e mai bine să taci decât să baţi apa în piuă de pomană.

Aveam câteodată poftă s-o contrazic, dar ea mă oprea repede, spunând:

— Hei, Tiennet, trebuie să fii cu siguranţă un om rău ca să-l laşi pe acest biet băiat pradă glumelor care se fac pe seama lui, în loc să-i iei apărarea când ceilalţi râd de el. Credeam că-mi eşti rudă mai apropiată…

Atunci îi făceam pe voie şi-l apăram pe Joseph, fără să pricep totuşi de ce boală suferă acest băiat, afară numai dacă nu cumva era vorba de neîncrederea şi de lenea lui, care nu constituiau, după mine. Infirmităţi căci, chiar dacă s-ar fi născut cu ele, e în putinţa omului să se vindece de astfel de cusururi.

Cât despre Joseph, fără să-mi arate vreo antipatie, mă privea cu aceeaşi răceală cu care privea pe toată lumea şi părea să nu ţie socoteală de ajutorul pe care i-l dădeam în orice împrejurare, şi, fie că era amorezat de Brulette ca şi ceilalţi, fie că nu, se iubea numai pe el şi surâdea într-un fel ciudat, aâişând un aer dispreţuitor faţă de mine, ori de câte ori fata îmi dădea câte o mică dovadă de prietenie.

într-o zi, când înpinsese lucrurile cam departe, m-am hotărât să am cu el o explicaţie cât mai blândă cu putinţă, pentru a n-o supăra pe vara mea, dar totuşi destul de categorică spre a-l face să înţeleagă că, suportându-i atât de răbdător prezenţa lângă ea, trebuia, la rându-i, să-mi acorde aceeaşi îngăduinţă; dar, pentru că în jurul Bru-lettei se aflau mai mulţi curtezani, am amânat această explicaţie pentru altă dată, când l-aş fi găsit singur, drept pentru care m-am dus a doua zi să-l întâlnesc la câmp, unde ştiam că lucra.

M-am mirat găsindu-l în tovărăşia Brulettei, care şedea pe rădăcina unui arbore gros de pe marginea unui şanţ, unde el părea să taie mărăcini pentru a astupa golurile dintre garduri. Dar Joseph nu tăia nimic; cioplea ceva pe care-l ascunse repede în buzunar îndată ce mă văzu, închizând briceagul şi aplecându-se ca pentru a sta de vorbă cu fata, ca şi cum eu aş fi fost stăpânul care l-a prins cu şoalda, sau ca şi cum ar fi intenţionat să-i spuie Brulettei lucruri foarte tainice, şi eu îi stingheream.

M-am simţit atât de tulburat şi de supărat, încât am fost gata să plec fără să spun o vorbă, când Brulette mă opri, şi începând să toarcă, pentru că şi ea îşi pusese deoparte lucrul ca să stea de vorbă cu el, mă pofti să mă aşez pe buturugă.

Mi s-a părut că a făcut-o doar ca să-mi domolească necazul, aşa că n-am primit, spunându-i că vremea nu e potrivită ca să stau prin şanţuri. De altfel, deşi nu era frig, era încă foarte umed: dezgheţul tulburase apele şi ierburile erau mlăştinoase. Mai era încă zăpadă pe brazde şi vântul era neplăcut. Se vede că Brulette îl găsea pe Joseph deosebit de atrăgător, de vreme ce se hotărâse să-şi scoată oile pe o asemenea vreme, ea care de obicei le trimitea la păscut cu vecina.

— Joset, spuse Brulette, iată-l pe prietenul nostru, Tiennet, care e îmbufnat, pentru că vede că noi doi avem secrete. Nu vrei să-i spun şi lui despre ce-i vorba? Nu cred că un sfat în plus ţi-ar strica. Am asculta şi părerea lui asupra a ceea ce ai de gând să faci.

— El! spuse Joset şi ridică din umeri întocmai ca în ajun.

— Te mănâncă spinarea când mă vezi? îl întrebai uşor îndârjit. Te-aş putea scărpina într-un fel, care te-ar vindeca de asta o dată pentru totdeauna.

Mă măsură de jos în sus, ca si cum ar fi vrut să wiă muşte, dar Brulette îi atinse uşor umărul cu vârful furcii de tors, şi, apropiindu-l astfel de ea, îi vorbi la ureche.

— Nu, nu, îi răspunse el, fără să-şi dea osteneala să-şi ascundă refuzul. Tiennet nu e în stare să-mi dea sfaturi, nu pricepe nici cât capra ta, şi dacă-i spui numai o vorbuliţă, nu vei mai afla nimic de la mine.

Acestea zise, îşi strânse briceagul şi cosorul şi plecă să lucreze mai departe.

— Iată-l dar, spuse Brulette, ridicându-se spre a-şi aduna oile, acum e nemulţumit, dar o să-i treacă, Tiennet, nu-i nimic serios, îi cunosc eu toanele, nu-i nimic de făcut cu el, totul este să nu-l necăjim. Băiatul, de când e pe lume, are o mică sminteală, pe care nici el nu şi-o poate lămuri; cel mai bun lucru este să-l laşi în pace, pentru că dacă-l iscodeşti cu întrebări începe să plângă şi îl facem să sufere degeaba.

— Totuşi, după cum văd, verişoară, îi spusei, Brulettei, te pricepi să-l faci să-şi dea drumul gurii.

— Îmi pare rău, răspunse ea. Credeam că are un necaz mai mare. Cel pe care-l are te-ar face să razi dacă ţi l-aş spune, cum însă n-a vrut să mi-l încredinţeze decât mie, să nu mai vorbim de asta.

— Dacă ar fi doar un fleac, îi mai spusei, nu ţi-ai face tu atâtea griji.

— Crezi că-mi fac prea multe? răspunse ea. Dar oare nu datorez măcar atâta recunoştinţă femeii care l-a adus pe Joseph pe lume şi care m-a crescut pe mine cu mai multă grijă şi cu mai multă dragoste decât chiar pe propriul ei copil?

— Iată un motiv îndreptăţit, Brulette. Dacă o iubeşti pe mătuşa Mariton în copilul ei, foarte bine, dar atunci aş dori ca Mariton să-mi fie mamă: aş fi mai câştigat decât rămânând doar vărul tău.

— Lasă prostiile, astea să le spuie ceilalţi curtezani ai mei, zise Brulette, roşind puţin; pentru că n-o supărau niciodată vorbele dulci, cu toate că părea să râdă de ele.

Şi cum ajunsesem tocmai în dreptul casei mele, intră, împreună cu mine, spre a o saluta pe soră-mea.

Numai că ea era plecată şi, din pricina oilor, care aşteptau în drum, Brulette nu mai vru să stea. Ca s-o fac totuşi să mai întârzie puţin, m-am oferit s-o descalţ de saboţi, să i-i scutur de zăpadă şi să i-i zbicesc. In timp ce mă îndeletniceam cu aceasta treabă, am încercat să-i spun, cu mai multă îndrăzneală ca altădată, câtă amărăciune mi se adunase în inimă, datorită dragostei pe care i-o nutream.

Dar poftim drăcie! Nu-mi venea în cap niciun cuvânt potrivit pentru o asemenea mărturisire. Aş fi găsit un al doilea, un al treilea cuvânt, dar pe primul nu-l puteam rosti. Mă treceau năduşelile. Fata ar fi putut să mă ajute, dacă ar fi vrut, căci îmi ştia cântecul: alţii i-l şi îndrugaseră, dar cu ea trebuia să ai răbdare şi îngăduinţă; cu toate că nu eram din cale-afară de nepriceput în vorbe curtenitoare, pe care mă grăbeam să le rostesc ori de câte ori mă întâlneam cu alte fete mai puţin năzuroase decât Brulette. În scopul de a căpăta o oarecare îndrăzneală, se vede totuşi că nu învăţasem încă să spun tocmai ceea ce s-ar fi potrivit unei tinere de soi cum era vară-mea.

Tot ce-am putut face a fost să-l scutur din nou pe iubitul ei Joset. Ea începu întâi să râdă, apoi treptat, văzând că stăruiam în a-i găsi cusururi, isi luă un aer serios:

— Să-l lăsăm în pace pe acest nenorocit, spuse ea, e destul de amărât!

— Dar de ce-i aşa de amărât? E cumva ofticos, ori smintit, de te temi aşa pentru viaţa lui?

— E mai rău, răspunse Brulette, e egoist.

„Egoist” era cuvântul folosit de preot, pe care Brulette îl reţinuse, cuvânt care, pe vremea aceea, nu era folosit pe la noi. Brulette avea o memorie bună şi rostea vorbe pe care le-aş fi putut rosti şi eu, numai că eu sau le uitam, sau nu le prea înţelegeam.

Mi-a fost ruşine şi n-am îndrăznit s-o întreb ce înseamnă acest cuvânt; am lăsat totuşi să se înţeleagă că am priceput despre ce-i vorba. Mi-am închipuit că Joseph suferea de o boală grea şi că o atât de mare nenorocire osândea toate nedreptăţile mele. Cerui iertare Brulettei că o supărasem şi adăugai:

— Dacă aş fi ştiut din timp cele ce mi-ai spus nu mi-aş fi făcut atâta venin şi n-aş fi avut atâta necaz pe bietul băiat.

— Cum, nu ţi-ai dat niciodată seama până acum? spuse ea. Nu vezi cum aşteaptă să fie servit şi îndatorat fără să-i treacă prin cap că trebuie să servească şi el pe alţii, cum cea mai mică nebăgare în seamă îl jigneşte, cum cea mai nevinovată glumă îl supără, cum se îmbufnează şi suferă din pricina unor lucruri pe care un altul nici nu le-ar lua în seamă, cum trebuie să laşi să treacă întotdeauna de la tine, dacă vrei să-i fii prieten, fără să priceapă că nu faci asta pentru că ar avea el vreun drept, ci în numele iubirii creştineşti faţă de aproapele tău?

— Deci, urmarea bolii lui, spusei, cam nedumerit de lămuririle Brulettei.

— Nu-i oare asta tot ce poţi avea mai râu în tine? răspunse ea.

— Şi mama lui ştie că el are aşa ceva, că suferă de o boală fără leac?

— Cam bănuieşte ea despre oe-i vorba, dar înţelegi că nu-i pot spune, ca să n-o mâhnesc.

— Dar n-aţi încercat nimic ca să-l tămăduiţi?

— Am. Făcut şi fac tot ce pot, urmă ea, dar cred că cruţările mele îi sporesc suferinţa.

— E adevărat, adăugai eu după un timp de gândire, că băiatul acesta a avut întotdeauna în purtarea lui ceva neobişnuit. Bunică-mea, care e moartă — ştii doar că se spunea despre ea că se pricepe la prevestiri —, zicea că băiatul ăsta are nenorocul înscris pe faţă, că e sortit să trăiască în suferinţe sau să moară în floarea vârstei, din pricina unei cute pe care o are pe frunte; şi, de-atunci, îţi mărturisesc că ori de câte ori îl văd pe Joset amărât cred că zăresc semnul acela al nenorocului, deşi nu ştiu unde-l văzuse bunica. Iată de ce mă tem de el, sau mai bine zis de soarta lui, şi de ce mă simt îndemnat să-i evit orice dojana sau neplăcere, ca şi cum ar fi vorba de cineva care n-o să se mai bucure multă vreme de viaţă.

— Da’ de unde, răspunse râzând Brulette, astea-s nălucirile strămătuşii mele, de care mi-aduc foarte bine aminte. N-a pretins tot ea că ochii limpezi, ca ai lui Joseph, văd duhuri şi tot felul de lucruri ascunse? Dar eu nu cred nimic din toate astea şi mai puţin în primejdia de moarte ce l-ar ameninţa. Cu o fire ca a lui trăieşti mult: ţe răzbuni chinuind pe alţii şi se întâmplă să-i ingropi pe toţi, ameninţându-i totuşi mereu cu propria ta moarte.

Neinţelegând nimic, mă pregăteam să-i mai pun unele întrebări, dar Brulette îmi ceru încălţările, în care îşi vârî cu uşurinţă picioarele, cu toate că saboţii erau aşa de mici că abia de-mi încăpea mâna în ei. Apoi, chemându-şi cainele şi suflecându-şi fusta, mă lăsă îngrijorat şi mirat de

ceea ce-mi povestise şi tot atât de puţin înaintat în relaţiile mele cu dânsa ca şi în prima zi.

în duminica următoare, cum ea se ducea la biserica din Saint-Chartier să ia parte la slujbă, unde mergea mai bucuroasă decât la cea din parohia noastră, din pricină că între slujbă şi vecernie se dansa în piaţă, i-am propus s-o întovărăşesc.

— Nu, îmi răspunse. Mă duc cu bunicul, şi lui nu-i place să mă vadă urmată pe drum de o droaie de curtezani.

— Eu nu sunt o droaie de curtezani, i-am răspuns, sunt vărul tău şi niciodată unchiul nu m-a alungat de lângă el.

— Te rog, spuse ea, lasă-mă singură numai azi; tata şi cu mine vrem să stăm de vorbă cu Joset, oare e în casă şi va trebui să ne însoţească la biserică.

— Te pomeneşti că vine să te ceară în căsătorie?

— Eşti nebun, Tiennet? După cele ce ţi-am spus despre Joset?

— Mi-ai spus că sufeţă de o boală din pricina căreia va trăi mai mult decât alţii şi nu văd cum lucrul ăsta mă poate linişti.

— Să te liniştească, de ce? adăugă Brulette, mirată. Ce boală? Sau ţi-ai pierdut minţile? Of. Doamne, încep să cred că toţi bărbaţii sunt nebuni.

Şi luându-l de braţ pe bunicu-său, care venea după ea cu Joseph, plecă uşoară ca un fulg, şi veselă ca o pitulice, pe când omul cumsecade, care era unchiul meu şi care n-avea ochi decât pentru ea, surâdea trecătorilor părând să le spună: „Niciunul dintre voi nu se poate mândri cu aşa o fată!”

îi urmăream de departe să văd dacă Joseph nu-şi îngăduie cumva, pe drum, vreun gest mai intim faţă de ea, dacă n-o ia de braţ, dacă bătiânul le îngăduie să meargă prea aproape unul de altul. Dar n-a fost nimic din toate astea. Joseph a mers toată vremea în stingă unchiului, pe când Brulette mergea la dreapta lui, şi păreau să vorbească despre lucruri serioase.

La ieşirea de la slujbă i-am cerut Brulettei să danseze cu mine.

— Oh. Vii cam târziu. Îmi spuse ea, am făgăduit cel puţin cincisprezece dansuri până acum, aşa că va trebui să revii la ceasul vecerniei.

în treaba asta nu Joseph mă necăjea, pentru că el nu dansa niciodată; pentru a-mi cruţa necazul de a o vedea pe Brulette înconjurată de alţi curtezani, l-am însoţit pe Joseph la hanul „La boul încoronat”, unde se ducea s-o vadă pe mama lui şi unde voiam să-mi omor vremea cu câţiva prieteni.

Mă duceam din când în când la circiumă, cum vă spuneam, nu pentru băutură, care niciodată n-a ajuns să mă ameţească, ci pentru plăcerea de a mă afla laolaltă cu alţii, pentru taclale şi pentru cântec.

M-am aşezat aşadar la masă, lângă un grup de băieţi şi fete, pe care îi cunoşteam; Joseph s-a aşezat într-un colţ, fără să bea nimic şi fără să scoată o vorbă, dar stând acolo pentru plăcerea mamei sale, care, tot intrând şi ieşind, era foarte mulţumită să dea cu ochii de el şi să-i mai arunce din când în când câte o vorbă. Nu cred că lui Joseph i-ar fi dat prin minte să-şi ajute mama, care abia mai pridea să servească atâta lume, dar chiar dacă s-ar fi gândit la aşa ceva, nu i-ar fi îngăduit jupanul Benoât, căruia nu i-ar fi plăcut să vadă un băiat aşa de împrăştiat ca el învârtindu-se printre blidele şi sticlele lui.

Nu cred să nu fi auzit de răposatul Benoât. Era un om butucănos, înalt de statură, cam aspru la vorbă, dar petrecăreţ şi bun de gură la o adică. Era destul de sincer ca să-i fie recunoscător cumătrii Mariton, care, la drept vorbind, era regina slujnicelor, şi niciodată cârciuma lui nu fusese mai bine gospodărită ca din ziua în care intrase pe mâna Maritonei.

Ceea ce-i prorocise moş Brulet nu i se întâmplase. Teama de a-şi primejdui reputaţia o lecuise pe Mariton de cochetărie, ea ştiu să se facă respectată, după cum ştiu, de asemenea, să aibă grijă de avutul stăpânului ei. Ca să fim drepţi, se hotărâse la munca asta numai de dragul băiatului ei şi îşi impusese o măsură şi mai aprigă decât îi dicta frica. Era o mamă atât de desăvârşită, că în loc să scadă în ochii lumii, de când se tocmise ca slujnică la circiumă, ea, dimpotrivă, crescuse, fapt care nu se prea întâlraea pe la noi, la ţară, şi nici aiurea, din câte am auzit spunându-se.

Văzându-l pe Joseph mai palid şi mai ingândurat ca de obicei — nu-mi pot da seama de ce — îmi veni în minte ceea ce-mi spusese bunica despre el, la care se mai adăuga şi boala, după părerea mea, ciudată, de care pretindea Brulette că suferă; toate astea îmi frământară mintea şi-mi înduioşară inima. Fără îndoială, băiatul îmi purta pică pentru vreo vorbă mai aspră ce mi-o fi scăpat. Doream să-l fac s-o uite, aşa că îl silii să se aşeze la masa noastră, cu gândul să-l ameţesc pe neştiute, judecând, ca şi cei de vârsta mea, că o mică abureală de vin alb e cel mai bun leac pentru a-i risipi tristeţea.

Joseph, care lua aşa de puţin seama la ceea ce se petrecea în jurul lui, lăsa să i se umple paharul şi-l dădea pe gât atât de des, încât oricare altul s-ar fi resimţit de pe urma băuturii. Mulţi dintre cei ce-l îndemnau să bea,

urmându-i fără judecată pilda, întrecuseră de mult măsura, dar eu, care voiam să-mi păstrez picioarele zdravene pentru joc, mă oprii îndată ce simţii că băusem destul. Joseph căzuse pe gânduri, cu coatele sprijinite pe masă, şi nu părea nici ameţit, nici mai treaz ca înainte.

Nimeni nu-l mai băga în seamă, fiecare râdea sau pălăvrăgea de unul singur, până când începură cu toţii să cânte, aşa cum se cântă de obicei când eşti băut, fiecare pe glasul şi pe măsura lui: la o masă se cânta o melodie, alăturea, la altă masă, alta, apoi începeau toţi deodată, iscind o hărmălaie de-ţi spărgea urechile, pentru ca totul să se sfârşească prin râsete şi strigăte, de nu se mai înţelegea om cu om.

Joseph continuă să stea pe loc, fără a se clinti, privindu-ne o vreme mirat. Apoi se ridică şi plecă fără să spună o vorbă.

Am crezut că e bolnav şi m-am luat după el. Dar mergea drept şi iute, ca unul căruia vinul nu-i căşunase nicio oboseală; ajunsese atât de departe, atât de departe, urcând coasta deasupra târgului Saint-Chartier, încât la un moment dat îl pierdui din ochi şi mă înapoiai pentru a nu pierde rândul la dans cu Brulette.

Juca atât de frumos Brulette a mea, că fiecare o mânca din ochi. Era nebună după joc, după haine frumoase şi dornică de măguliri, dar nu îngăduia nimănui să-i vorbească în chip serios, şi când sună de vecernie se duse cuminte şi mândră la biserică, unde se rugă pioasă, dar unde totuşi băgă de seamă că toate privirile erau aţintite asupra ei.

Amintindu-mi că nu plătisem consumaţia la „Boul încoronat” mă înapoiai să-i dau banii mătuşii Mariton. Care se folosi de acest prilej pentru a mă întreba unde-i plecase băiatul.

— I-ai dat să bea. Spuse ea, şi nu-i de loc în obiceiul lui. Trebuia cel puţin să nu-l laşi sâ plece singur. O nenorocire se întâmplă aşa de uşor!

ŞEZĂTOAREA A TREIA

Urcai coasta şi apucai pe drumul pe unde văzusem c-o luase Joseph. Tot întrebând de el, aflai că fusese văzut trecand, dar nu şi înapoindu-se. Asta m-a făcut să merg până la casa pădurarului, casă foarte veche, care se ridica pe un loc întins, acoperit de mărăciniş, ce scobora către vale. Locul e grozav de trist, căci acolo, la marginea tufişului de stejar, nu cresc decât ferigă şi măcieşe.

Pădurar era pe vremea aceea Jarvois, naşul meu, de fel din Verneuil. Indată ce mă văzu — ştiind că nu prea aveam obiceiul să mă plimb atât de departe — îmi făcu o primire deosebit de călduroasă şi de prietenească, aşa că n-a mai fost chip să plec mai departe.

— Tovarăşul tău, Joseph, a fost pe aici acum un ceas, îmi spuse el, ca să mă întrebe dacă cărbunarii sunt în pădure. De bună seamă, stăpânul său îl însărcinase să mă întrebe de ei. N-avea limba împleticită şi află că se ţinea zdravăn pe picioare: a urcat până la stejarul cel mare. Aşa că n-ai de ce să fii neliniştit, iar acum, pentru că tot ai venit, trebuie să bei o sticlă cu mine şi să aştepţi până vine nevastă-mea, care s-a dus să-şi adune vacile, căci altminteri s-ar supăra foc dacă ar auzi că ai plecat fără să fi dat ochii şi cu ea.

Nemaiavând deci motiv de îngrijorare, am rămas la naşul meu până către apusul soarelui. Era pe la jumătatea lui februarie şi, văzând că se lasă noaptea, mi-am luat rămas bun şi am pornit-o pe drum în sus, ca să ajung la Verneuil şi s-o cotesc apoi drept către noi, pe scurtătură, fără a mai trece prin Saint-Chartier, unde de fapt nu mai aveam ce căuta.

Naşul mă lămuri într-un fel asupra drumului, pentru că nu trecusem prin pădure decât o dată sau de două ori în viaţa mea. Ştiţi că pe la noi nu prea e obiceiul să te depărtezi de casă, mai ales acei care ne îndeletnicim cu munca pământului; trăim toţi în jurul gospodăriilor, ca puii în jurul cloştii.

Astfel că, măcar că fusesem prevenit, am luat-o prea la stânga, aşa că, în loc să ajung în aleea mare de stejari, m-am pomenit între mesteceni, cam la o bună jumătate de leghe de locul unde ar fi trebuit să ies.

Se întunecase de tot şi nu mai vedeam nimic, pentru că pe vremea aceea pădurea din Saint-Chartier era încă frumoasă, nu atât ca întindere — niciodată n-a fost prea mare —, cât prin vârsta copacilor, care nu lăsau să pătrundă niciun pic de lumină.

Dar ce câştiga prin verdeaţă şi măreţie pierdea prin rest. Căci peste tot nu vedeai decât mărăcini şi scaieţi, drumuri desfundate, râpi pline de o mocirlă neagră şi groasă, de unde abia îţi puteai scoate piciorul, şi în care te puteai afunda până la genunchi, dacă te depărtai de potecă. Aşa că, rătăcit prin tufişuri, zgâriat şi înnoroit ca vai de lume, începui să afurisesc ceasul în care plecasem şi locurile în care mă aflam.

După ce m-am bălăcit în mocirlele acelea, destulă vreme ca să simt că iau foc de încălzit ce eram, cu toate că seara era destul de rece, m-am pomenit între nişte ferigi uscate şi atât de înalte că-mi ajungeau până la bărbie; privind înainte, văzui în cenuşiul nopţii ceva ca un soi de matahală mare şi neagră, aşezată în mijlocul bărăganului.

Mi-am dat seama că trebuia să fie stejarul, şi că ajunsesem la marginea pădurii. Nu văzusem niciodată copacul, dar auzisem vorbindu-se despre el, având faima de cel mai bătrân arbore din ţinut; ştiam cum arăta din spusele altora. Nu se poate să nu-l fi văzut şi dumneata. Era un stejar îndesat, al cărui creştet fusese retezat de când era încă tânăr, datorită unei întâmplări oarecare, şi care crescuse în grosime; frunzişul, deşi uscat de frig, se ţinea încă stufos şi părea să se înalţe către cer ca o stâncă.

Voiam s-o iau într-acolo, socotind că voi găsi drumeagul care tăia pădurea în linie dreaptă, când auzii deodată o muzică, aducând cu cea de cimpoi, dar care răsuna atât de puternic, încât s-ar fi zis că-i un bubuit de tunet.

Să nu mă întrebaţi de ce acest lucru, care ar fi trebuit să mă liniştească, dovedind că mă aflam în apropierea unei fiinţe omeneşti, m-a înspăimântat ca pe un copil. Trebuie să vă spun, măcar că aveam 19 ani şi o pereche zdravănă de pumni, din clipa în care mă rătăcisem în pădure nu mă mai simţeam în apele mele. Nu pentru că m-aş fi temut de lupii care ar fi coborât, cum obişnuiau din timp în timp, din codrii de la Saint-Aout şi nici pentru că m-aş fi întâlnit cu vreun drumeţ cu gânduri rele. Eram cuprins de un fel de frică, pe care nu ţi-o poţi explica, pentru că nu-i ştii pricina. Noaptea, ceaţa iernatică, fel de fel de zgomote pe care le auzi în Pădure şi care sunt altele decât cele de la şes, o seamă de poveşti năstruşnice pe care le-ai auzit şi care îţi stăruie în minte, în sfârşit, ghidul că eşti singur, iată tot atâtea pricini care-ţi pot tulbura judecata când eşti tânăr, şi mai vârtos, eând nu mai eşti.

Puteţi râde de mine, dacă vreţi. Această muzică, în nişte locuri atât de puţin umblate, mi s-a părut de-a dreptul drăcească. Era prea puternică

pentru a fi omenească şi mai ales răsuna aşa de trist şi de ciudat, că nu semăna cu niciunul din cântecele cunoscute prin locurile noastre. Grăbii pasul, dar fui oprit de un alt zgomot.

Pe când muzica urla într-o parte, un clopoţel se auzi din cealaltă parte, şi aceste două sunete veneau către mine, de parcă ar fi vrut să mă împiedice să înaintez sau să mă facă să dau înapoi.

Mă trăsei deoparte, ascunzându-mă între ferigi, dar datorită mişcării pe care o făcui, un fel de mogâldeaţă o zbughi pe patru picioare; cum era foarte aproape de mine, văzui un animal mare şi negru, pe care nu l-am putut desluşi „sărind deodată, luând~o la goană şi dispărând.

Îndată, din toate colţurile ferigăriei, săriră, alergară, tropăiră o mulţime de animale asemănătoare, care păreau toate să se îndrepte spre clopoţelul şi spre cimpoiul ce se auzeau acum foarte aproape. Poate erau două sute de animale, dar mie mi se părură a fi cel puţin treizeci de mii, pentru că, stăpânit de groază, începusem să văd strelici şi să am pete albe pe ochi, cum ţi se întâmplă de obicei atunci când ţi-e frică şi când nu te poţi stăpâni.

Nu ştiu ale cui picioare m-au dus lângă stejar. Dar ştiu că pe ale mele nu le mai simţeam. M-am trezit acolo mirat că făcusem drumul ăsta ca o furtună şi, când mi-am recăpătat răsuflarea, n-am mai auzit nimic nici de aproape, nici de departe; n-am mai văzut nimic, nici sub copac, nici în ferigărie; nu eram sigur dacă nu fusesem pradă unui vis drăcesc, cu muzică nebunească şi cu fiare sălbatice.

Când începui să mă reculeg, încercai să-mi dau seama unde mă aflam. Rămurişul stejarului acoperea un loc plin de iarbă şi era aşa de întuneric, că nu-mi vedeam nici picioarele, astfel că mă lovii de o rădăcină groasă şi căzui cu mâinile înainte peste trupul unui om care stătea lungit ca şi când ar fi fost mort sau adormit. Nu ştiu dacă frica m-a făcut să spun ceva sau să strig, dar recunoscându-mi-se pesemne vocea. Îndată o auzii pe acea a lui Joset care-mi răspunse:

— Tu eşti, Tiennet? Şi ce cauţi aici pe vremea asta?

— Dar tu ce faci aici, drăguţule? îi răspunsei eu bucuros si împăcat totodată că-l găsisem acolo. De când te caut! Maică-ta era îngrijorată din pricina ta, iar eu mi-am închipuit că te-ai înapoiat de mult la ea.

— Am avut treabă aici, răspunse el, şi înainte de a o porni înapoi la drum m-am odihnit un pic — asta-i tot.

— Nu ţi-e frică să stai noaptea aici, într-un loc atât de urât şi de mohorât?

— Frică de ce, şi de cine. Tiennet? Nu te înţeleg…

Mi-a fost ruşine să-i mărturisesc cât fusesem de neghiob. Totuşi am îndrăznit să-l întreb dacă n-a văzut cumva niscai animale în luminiş.

— Ba da, răspunse, am văzut multe animale, de asemenea şi oameni, dar toate făpturile astea nu sunt rele şi putem pleca amândoi fără să ni se întâmple ceva.

După glasul lui am înţeles că-şi cam bătea joc de spaima mea; părăsii împreună cu Joset stejarul, dar, când ieşii din umbră, mi se păru că băiatul nu mai avea nici statura, nici faţa de altădată. Mi se păru mai mare, ţinându-şi capul mai sus, mergând cu un pas mai vioi şi vorbind cu mai mult curaj. Toate astea nu mă liniştiră de fel, ci, dimpotrivă, îmi aduseră în minte tot soiul de sminteli. Îmi amintii, de pildă, faptul că bunică-mea îmi povestise că oamenii care au faţa smeadă şi ochii verzi, care sunt de obicei trişti şi a căror vorbă e greu de înţeles sunt meniţi să aibă legături cu duhurile rele, pe lingă faptul că în orice parte a lumii copacii bătrâni au o proastă reputaţie, fiind bântuiţi de vrăjitori şi alte duhuri rele.

Mi-era teamă până să şi răsuflu atâta timp cât ne mai aflam încă în ferigărie; mă tot temeam să nu văd apărând din nou ceea ce mi se năzărise, poate în vis, poate — cine ştie — chiar în realitate. Totul rămase însă liniştit şi nu se mai auzi alt zgomot decât cel al crăcilor uscate, ce se frangeau la trecerea noastră, sau a gheţii care ne trosnea sub paşi.

Joseph mergea înainte, dar n-o luă pe drumul mare, ci o tăie prin desiş. Părea un iepure care cunoaşte toate ascunzişurile, şi m-a dus atât de repede prin vadul Igneraie, fără a mai trece prin aşezarea olarilor, încât m-am văzut ca prin minune ajuns la ţintă. Acolo mă părăsi fără să fi deschis gura decât pentru a-mi spune că voia s-o vadă pe maică-sa, care era desigur îngrijorată de soarta lui, şi-şi reluă drumul către Saint-Chartier, pe când eu o luai, pe şoseaua comunală, către casă.

Numai când m-am văzut în locurile cunoscute mi-am dat seama că nu mai mi-era frică şi mi-a fost ruşine că nu mi-am putut-o stăpâni până atunci. Fără îndoială, dacă l-aş fi întrebat, Joseph mi-ar fi vorbit despre lucruri pe care doream din tot sufletul să le cunosc, pentru că părăsise aerul acela adormit, surprinzându-i pentru o clipă chiar o urma de ironie în voce, de parcă ar fi vrut să mă apere de ceva.

Totuşi, după ce trecu o noapte de la păţania mea şi teama mă părăsi cu desăvârşire, îmi dădui seama că ceea ce văzusem în ferigărie se petrecuse aievea, cu atât mai mult cu cât şi în liniştea lui Joseph găseam ceva suspect. Animalele pe care le văzusem, atât de numeroase, nu constituiau un fapt

obişnuit. Pe la noi nu existau decât turme de oi, iar animalele pe care le zărisem eu erau de altă culoare şi de altă mărime. Nu erau nici cai, nici boi, nici oi, nici capre şi de altfel nici unui fel de animal nu-i era îngăduit să pască în pădure.

Azi, când vă vorbesc, îmi vine să rid, aducându-mi aminte cât am fost de nătâng. Totuşi, în treburile în care omul îşi vâră nasul sunt multe lucruri necunoscute şi mai ales în acelea pentru care Dumnezeu şi-a păstrat taina.

Destul că n-am îndrăznit să-l întreb nimic pe Joseph, pentru că dacă poţi fi curios de gândurile bune, nu trebuie să fii de cele rele şi chiar e bine să te fereşti a te amesteca în treburi în care poţi afla mai multe decât cauţi.

ŞEZĂTOAREA A PATRA

în zilele ce urmară, încă ceva îmi dete de gândit. S-a băgat de seamă la Aulnieres că Joseph din când în când nu dormea noaptea acasă.

Se glumea pe socoteala lui, crezându-se că avea vreo ibovnică, dar oricât a fost urmărit şi observat nu l-a văzut nimeni apropiindu-se de vreo casă a cuiva sau întâlniiidu-se cu cineva. O lua peste câmp şi mergea atât de repede şi pe furiş, încât nimeni nu-i putea afla taina. Către dimineaţă, se găsea ca şi ceilalţi la lucru şi, în loc să pară ostenit, se arăta mai sprinten şi mai mulţumit ca de obicei.

Acestea fură observate de trei ori în cursul iernii, care, anul acela, a fost deosebit de lungă şi de grea.

Nu exista zăpadă sau viscol în stare să-l împiedice pe Joseph de a porni noaptea, când sosea ceasul smintelii lui. Unii şi-au zis că o fi dintre aceia care umblă şi lucrează în somn, dar nu era adevărat, după cum se va vedea.

în noaptea de Crăciun, când Veret se ducea să serbeze revelionul[3] la părinţii săi, la Ourouer, a văzut, sub ulmul Râteau, nu pe uriaşul despre care se spune că se plimbă adesea cu o greblă pe umeri. Ci un ins mare şi negru, care arăta ca vai de lume şi care mormăia ceva la urechea altuia, mai puţin înalt şi cu o faţă mai omenească. Veret, căruia — zice el — nu i-a fost de loc frică, trecu pe lângă ei ca să audă ce-şi spun. Dar cum îl zăriră, cei doi se şi despărţiră; omul negru o luă nu se ştie pe unde, iar tovarăşul lui, apropiindu-se de Veret, îi spuse cu o voce care acestuia i se păru sugrumată:

— Unde te duci, Denis Veret?

Meşterul de saboţi se cam miră, dar ştiind că nu e bine să răspunzi noaptea, mai ales în preajma copacilor- cu faimă proastă, îşi văzu de drum întorcând capul, dar fu urmărit de cel pe care îl socotea a fi duh si care mergea potrivindu-şi pasul după al său.

Când fură sus pe platou, urmăritorul o luă la stingă si îi zise:

— Bună seara, Denis Veret!

Abia atunci Veret îl recunoscu pe Joseph şi râse în sinea lui, neputându-şi totuşi lămuri pentru ce şi cu cine stătuse flăcăul lângă ulm, între ceasurile unu şi două dimineaţa.

Aflând de toate acestea, a început să-mi pară grozav de rău că nu mă ţinusem de capul lui Joseph ca să-l abat de la drumul greşit pe care se părea că apucase. Dar, cum trecuse cam multă vreme de la întâmplările astea, nu

mai îndrăzneam să niai stărui acum asupra lor: Am încercat să-i vorbesc Brulettei, care a luat faptul în derâdere, de unde am dedus că cei doi aveau probabil o dragoste tăinuită si că eu eram de fapt cel păcălit, întocmai cum păţesc unii oameni, care cred că văd o vrăjitorie şi care de fapt nu văd decât un biet foc de paie.

Eram mai mult mâhnit decât supărat. Joseph, atât de smintit şi de molatic la treabă, părea, faţă de Brulette, jalnic ca tovarăş şi nevolnic ca ocrotitor, îmi venea să-i spun că — fără a vorbi despre mine — ar fi putut face o alegere mai bună, dar nu îndrăzneam, temându-mă să n-o supăr şi să-i pierd prietenia, care totuşi îmi era scumpă, chiar şi fără dovezile ei de tandreţe.

Intr-o seară, întoreându-mă acasă, l-am văzut pe Joseph stând pe marginea fântânii numită „Talpa adâncului”. Casa mea purta pe atunci numele de,. Crucea lui Dumnezeu", pentru că fusese clădită lingă o răscruce de drumuri, din care astăzi n-a mai rămas nici jumătate. Casa dădea pe o pajişte mare, care a fost nu de mult împărţită şi vânduta ca bun comunal şi teren viran. A fost un mare păcat pentru lumea nevoiaşă ce-şi hrănea acolo vitele, mai ales că din pajiştea asta nimeni n-a putut cumpăra nicio bucăţică de pământ. Foarte largă, tot timpul verde şi udată la întâmplare de apa proaspătă a izvorului, care, nestânjenit de nimic, se prelingea ici şi colo pe iarba scurtă, tunsă mereu de turme, păşunea era plăcută la vedere, datorită întinderii ei.

Când îi dădui bineţe, Joseph se ridică şi începu să meargă alăturea de mine, cercând să intre în vorbă şi părând aşa de neliniştit încât aproape că mă îngrijoră.

— Dar ce ai? îl întrebai, văzându-l cum vorbeşte anapoda şi cum se chinuie, cutremurat de suspine şi de tremurături, de parcă s-ar fi aflat pe un furnicar.

— Tu mă întrebi asta? îmi răspunse el agitat. Nu auzi nimic? Ce, eşti surd?

— Cine, ce? Ce e? strigai eu, crezând că are vreo vedenie şi nedorind să fiu părtaş la ea.

Ascultai şi auzii departe un zgomot de cimpoi, care mi se părea a fi cât se poate de obişnuit.

— Ei bine, îi spusei, o fi vreun cimpoier care vine de la vreo petrecere dinspre Berthenoux, te supără asta?

Joseph răspunse, convins:

— E cimpoiul lui Carnat, dar nu cântă el… E unul şi mai puţin priceput ca el.

— Şi mai puţin priceput? Crezi că nu se pricepe Carnat să cânte din cimpoi?

— Nu-i stângaci la mână, e stângaci la minte, Tiennet. Oh, bietul om! Nu merită să aibă un cimpoi. Iar omului ăstuia, care-l încearcă acum, ar trebui să-i oprească bunul Dumnezeu răsuflarea,.

— Îmi vorbeşti despre lucruri foarte ciudate, despre care habar n-am de unde le-ai scornit. De unde ştii tu că ăsta-i cimpoiul lui Carnat? După mine toate cimpoaiele sunt la fel. Îmi dau şi eu seama că ăsta nu e umflat cât trebuie şi că aerul iese din el cam gâtuit, dar asta nu mă supără, pentru că eu n-aş fi în stare să fac nici atât. Crezi oare că tu ai cânta mai bine?

— Nu ştiu; ceea ce ştiu e că sunt alţii care cântă mai bine ca cimpoierul ăsta, ba chiar mai bine decât meşterul Carnat. Da, da, sunt unii care se pricep să cânte mult mai bine.

— Da? Şi unde se află oamenii ăştia despre care vorbeşti?

— Nu ştiu; dar de aflat se află undeva, totul este să dai de ei; n-avem însă nici vreme şi nici mijloace să-i căutăm.

— Asta înseamnă, Joset, că pe tine te bate gândul să devii muzicant! Iată un lucru care mă miră foarte. Te-am ştiut totdeauna mut ca un peşte, nu ţineai minte şi nu îngânai niciun cântec, iar când încercai ceva pe câte un fluier de trestie, cum obişnuiesc ciobanii noştri, poceai cântecele, *pe* care le auziseşi, în aşa fel că nu le mai recunoştea nimeni. Dinspre partea asta, toată lumea te socotea mai nepriceput decât un copil care-şi face visuri zadarnice că poate să cânte, dar dacă tu spui că nu eşti mulţumit de Carnat, el care cântă atât de bine la joc, şi care-şi foloseşte cu atâta îndemnânare degetele, ţinând cum trebuie măsura, mă faci să cred că n-ai o ureche prea bună.

— Da, da, răspunse Joseph, ai dreptate să mă ţii de rău, pentru că spun prostii şi vorbesc despre lucruri de care habar n-am. Ei, noapte bună, Tiennet, uită ce ţi-am spus: de altfel, poate că nici nu m-am exprimat prea limpede, altădată mă voi strădui să fiu mai limpede…

Şi plecă repede, ca şi cum i-ar fi părut rău că vorbise, dar Brulette, care tocmai pleca de la noi, împreună cu soră-mea. Îl opri. Îl chemă înapoi şi spuse:

— E vremea să isprăvim cu poveştile astea. Lui văru-meu i s-au băgat atâtea în cap, încât te crede vircolac; ar fi cazul ca, la urma urmei, să

lămureşti treaba asta.

— Facă-se după voia ta, răspunse Joseph: m-am plictisit în aşa hal să tot trec drept vrăjitor, încât mi-e aproape mai plăcut să fiu socotit drept prost

— Nu, nu eşti nici prost, nici vrăjitor, reluă Brulette, nu eşti decât un încăpăţânat, bietul meu Joset. Află, dar, Tiennet, că băiatul acesta n-are nimic sucit în capul lui decât o împătimare pentru muzică, ceea ce nu e atâta lipsit de înţeles pe cit e de primejdios.

— Abia acum, răspunsei, înţeleg ce mi-a spus adineaori, dar cum dracu de i-a venit gândul ăsta.

— O clipită, reluă Brulette, să nu-l năpăstuim pe nedrept. Nu te grăbi să strigi că nu-i în stare să cânte, şi asta numai pentru că maică-sa şi bunicul o susţin, după cum susţineam odinioară că Iui nu-i poate intra în cap catehismul. Ei bine, aflaţi că nici tu, nici bunicul, şi nici mătuşa Mariton habar n-aveţi de nimic. Joseph nu poate să cânte nu pentru că n-ar avea voce, ci pentru că nu poate scoate din gâtlejul Iui ceea ce vrea şi, cum ceea ce scoate nu-l mulţumeşte, preferă să nu se folosească de vocea lui, care nu-l ascultă, ci de vreun instrument, care să dea glas glasului lui, şi la care să cânte tot ce-i trece prin cap. Din pricină că i-a lipsit acest glas de împrumut, băiatul nostru a fost mereu trist şi visător sau pierdut într-însul.

— E aşa cum spune ea, observă Joseph, care, ascultând această mândreţe de fată. Se simţi despovărat de gândurile lui, făcându-le înţelese şi de mine. Ceea ce nu ţi-a spus însă, este că ea are totuşi o voce atât de dulce şi de limpede încât o întrece cu mult pe a mea, o voce care redă atât de perfect ceea ce aude că-mi făcea o nespusă plăcere s-o ascult încă de pe când era copil.

— Dar, urmă Brulette, tocmai din pricina acestui glas ne certam adesea! Mie îmi plăcea să imit ţărăncuţele, care au obiceiul, în timp ce păzesc vitele, sâ-. Şi lălăie cântecele în gura mare, pentru a fi auzite cat mai departe. Ţipând şi eu ca ele, îmi iroseam fără rost puterile, stricam totul şi-i spărgeam în van urechile lui Joset. Când m-am deprns să cânt cum se cuvine, am băgat de seamă câ aveam o atât de bună ţinere de minte, încât puteam să-mi aduc aminte, oricând, orice cântec, ŞÎ pe acelea care-i plăceau lui Joset, dar şi pe acelea care-l necăjeau, aşa că nu de puţine ori l-am văzut părăsindu-mă fără să-mi spuie o vorbă, cu toate că el mă rugase să cânt. Când era vorba de muzică nu mai era nici politicos, nici bine crescut, dar, cum îi cunoşteam metehnele, în loc să mă supăr râdeam. Ştiam bine că se

va înapoia, pentru că el n-avea ţinere de minte, şi ori de câte ori auzea vreun cântecel care-i plăcea venea repede să mă roage să i-l cânt, fiind sigur că eu îl ştiam pe dinafară.

îi mărturisii Brulettei că deoarece Joseph n-avea memorie nu va putea cânta din cimpoi.

— Ei, răspunse ea, iar o iei anapoda. Vezi, Tiennet, nici tu, nici eu, nu cunoaştem „adevărata faţă a lucrurilor", cum spune băiatul ăsta. Obişnuindu-mă cu visurile lui, am sfârşit prin a înţelege ceea ce el nu poate sau nu îndrăzneşte a spune. Adevărul este că Joset îşi născoceşte el singur muzica. Şi-a meşterit un fluier din trestie, la care nu ştiu cum cântă, pentru că nu mi-a dat încă prilejul să-l ascult, nici mie, nici altuia de pe la noi. Când vrea să cânte din fluier, se duce noaptea în locuri pustii şi cântă în voie, iar când îl rog să-mi cânte şi mie îmi răspunde că nu ştie încă atât cât ar vrea el să ştie, dar că o să-mi cânte atunci când va socoti el că e în stare s-o facă. Iată dar, de ce, de când a inventat acest fluieraş lipseşte de-acasă în toate duminicile şi, când patima lui pentru muzică nu-i dă răgaz, chiar în timpul săptămânii, noaptea.

Vezi, Tiennet, că toate astea sunt destul de nevinovate, numai că acum suntem nevoiţi să dăm lucrurile pe faţă, pentru că Joset şi-a pus în cap să-şi irosească prima lui simbrie — până acum el îi dădea totul mamei sale — ca să-şi cumpere un cimpoi; după cum spune el — nefiind un prea bun lucrător şi inima îndemnându-l s-o scutească pe mătuşa Mariton de munca ei istovitoare —, ar vrea să se facă cimpoier, pentru că, într-adevăr, cu meseria asta se câştigă bine.

— Ideea nu e rea, spuse sora mea, care ne asculta, dacă Joseph are într-adevăr talent, dar înainte de a cumpăra cimpoiul sunt de părere că trebuie să înveţi să-l mânuieşti.

— E o chestie de timp şi de răbdare, spuse Brulette, dar în asta eu nu văd o piedică. Nu ştiţi că băiatul lui Carnat învaţă şi el să cânte din cimpoi ca să-i ia locul lui taică-său, când acesta n-o mai putea face faţă meseriei?

— Da, da, răspunsei, şi parcă văd ce-o să se întâmple. Băiatul lui Carnat o să-şi apere cu dinţii locul lui taică-său, care e destul de bogat şi de bine văzut prin partea locului, pe când tu, Joset, n-ai nici bani ca să-ţi cumperi un cimpoi, nici meşter care să te înveţe, nici prieteni care să-ţi preţuiască după merit cântecele şi să te sprijine.

— Din păcate ăsta-i adevărul, recunoscu Joset întristat. N-am decât dorinţa de a cânta, fluierul şi pe ea!

Spunând vorbele astea arătă spre Brulette, care-i luă cu gingăşie mina, spunându-i:

— Joset, eu pricep ce-i în capul tău, dar nu prea pot să-mi dau seama dacă va ieşi într-adevăr ceva din vălmăşagul de gânduri care te frământă. A voi şi a putea sunt două lucruri deosebite, a visa Şi a cânta din fluier sunt de asemenea două lucruri deosebite.

Ştiu că ai în urechi, sau în minte, sau în inimă, o adevărată muzică a bunului Dumnezeu, pentru că asta am văzut-o în ochii tăi încă din copilărie, cmd mă luai pe genunchi şi-mi spuneai, de parcă ai fost vrăjit: „Ascultă… nu fă zgomot şi încearcă să-ţi aduci aminte sunetele astea!" Eu ascultam cu multă luare-aminte, dar n-auzeam decât foşnetul vamtului, ce şoptea prin frunzişul copacilor, sau apa care clipocea peste pietre, dar tu, tu auzeai altceva şi erai atât de cufundat în ceea ce auzeai că aproape mă uimeai. Joset, părerea mea e să păstrezi în tainiţele inimii tale cântecele care te răscolesc atâta, şi să renunţi la gândul de a o face pe lăutarul, fiindcă se va întâmpla din două una: sau cimpoiul tău nu va izbuti niciodată să redea ceea ce-ţi povestesc la ureche apa şi vântul, sau, dacă ajungi un muzicant iscusit, ceilalţi lăutari mărunţi din sat îţi vor căuta pricină şi te vor împiedica să-ţi faci cum trebuie meseria. Îţi vor purta pică şi-ţi vor pricinui necazuri, cum le e obiceiul, ca nu cumva să se împărtăşească şi altul din câştigurile şi din faima lor. Li ştii doar cât sunt de lacomi şi de îngâmfaţi: sunt, pe aici prin împrejurimi, vreo doisprezece, care deşi nu se împacă de fel între ei, când e vorba de unul nou se strâng laolaltă, ca nu cumva să răsară pe brazda lor vreo sămânţă străină. Mătuşa Mariton, care-i aude duminica pe cimpoieri vorbind, pentru că sunt totdeauna însetaţi peste măsură, şi obişnuiţi să tragă la măsea până noaptea târziu, după joc, e grozav de amărâtă de când a auzit că te bate gândul să intri într-o asemenea breaslă. Căci cimpoierii sunt crunţi şi răi şi mereu puşi pe gâlceavă şi pe bătaie. Faptul că sunt mereu chemaţi pe la petreceri, şi că n-au altă treabă decât să cânte, îi face să fie beţivi şi cheltuitori. În sfârşit, lumea lor nu ţi se potriveşte şi te vei strica şi tu intrând în ea, după cum bine spune mătuşa Mariton. După părerea mea, are dreptate, căci cimpoierii alcătuiesc o tagmă pizmaşă şi pornită pe răzbunare, care-ţi va strivi sigur sufletul şi poate şi trupul. Deci, te rog, Joset, ca cel puţin, dacă nu poţi să-ţi înăbuşi de tot dorinţele de a cânta, să-ţi mai amâni o vreme planul, îţi cer asta în numele dragostei pe care spui c-o ai pentru mine, pentru mama ta şi pentru Tiennet.

Cum spusele Brulettei îmi păreau întemeiate, fui cu totul de partea ei, ceea ce-l amărî şi mai cumplit pe Joset, care, prinzând totuşi curaj, ne spuse:

— Dragi prieteni, vă sunt recunoscător pentru sfaturile voastre, pe care ştiu că mi le-aţi dat spre binele meu, o ştiu, dar vă rog să-mi îngăduiţi un răgaz de câtăva vreme. Când voi ajunge acolo unde nădăjduiesc, vă voi ruga să mă ascultaţi cântând din fluier sau din cimpoi, daca mă va ajuta Dumnezeu să-mi pot cumpăra unul.

Atunci veţi judeca dacă merit sau nu să mă mai ocup de muzică, şi dacă face să înfrunt ţoale neajunsurile pe care mi le-aţi înşirat voi, pentru ea. Dacă nu, voi continua să sap pământul şi să mă distrez cu fluieraşul meu duminica, fără a mai pricinui nimănui vreun necaz. Făgăduiţi-mi asta.

I-am făgăduit pentru a-l linişti, fiindcă părea mai zguduit de temerile noastre decât de grija ce i-o purtam. Mă uitam la el în noaptea împânzită de stele si îl vedeam cu atât mai bine cu cât apa din fântână,. Limpede ea o oglindă, ne arunca în faţă toată lumina cerului. Mă uitam la ochii lui, care aveau exact culoarea apei, şi care păreau să zărească lucruri pe care alţii nu le puteau vedea.

Cam la o lună după ziua aceea, Joseph veni acasă la mine.

— A sosit timpul. Îmi spuse el, cu o privire adâncâ şi cu un glas sigur, a sosit timpul ca singurele două fiinţe, în care am încredere, să asculte si să judece cântecul meu. Vreau deci.ca Brulette sa vie mâine seară aici, la tine, unde nu ne va stingheri nimeni, fiindcă ştiu că ai tăi pleacă mâine dimiineaţă în pelerinaj, cu fratele tău mai mic, care e bolnav de friguri. Casa ta e mai izolată ca celelalte, aşa că nu ne va fi teamă că vom fi auziţi. Am vestit-o şi pe Brulette, care va ieşi din târg pe înnoptate şi va veni până la potecuţă, unde o voi aştepta ca s-o conduc încoace. Brulette te roagă să-ţi ţii gura; aceeaşi rugăminte ţi-o face şi bunicul ei, care-i împlineşte orice dorinţă, şi care ştie despre ce-i vorba. De altfel, ţi-ai dat cuvântul, Tiennet, pe care de altminteri i l-am dat bunicului Brulettei înaintea ta.

La ceasul potrivit mă aflam în faţa uşii. Închisesem toate obloanele, pentru ca drumeţii — dacă ar fi trecut — să mă creadă culcat sau plecat, şi-i aşteptam pe Brulette şi pe Joseph. Era primăvară, şi cum tunase toată ziua, cerul era încărcat de nori deşi. Din când în când, adia câte un vânt călduţ, care aducea cu sine toate dulcile miresme ale lunii mai. Ascultam privighetorile, care îşi răspundeau departe în crânguri, şi-mi ziceam că lui Joseph îi va fi foarte greu. Să fluiere atât de frumos. Zării, în depărtare,

stingându-se una câte una luminile târgului, şi cam la zece minute după ce pieri şi ultima văzui răsărind în faţa mea tânăra pereche, pe care o aşteptam. Merseseră atât de lin prin iarba proaspătă şi ocoliseră atât de bine tufişurile mari de pe drum, că nici nu-i văzui şi nici nu-i auzii apropiindu-se. I-am poftit în casă, unde aprinsesem lampa, şi când i-am văzut pe amândoi, ea pieptănată frumos ca întotdeauna, mândră şi liniştită, iar el rece şi gânditor, ca de obicei, nu mi-am putut decât cu greu închipui că ar fi vorba de doi îndrăgostiţi.

în timp ce schimbam câteva vorbe cu Brulette, pentru a-i face onorurile casei aşa cum era obiceiul, casă care era, de altfel, destul de curăţică, şi unde mi-ar fi plăcut s-o aud spunându-mi că i-ar face plăcere să locuiască, Joseph, fără să scoată o vorbă, se apucă să-şi pregătească fluierul. Părându-i-se că umezeala îi dăunase, aruncă o mână de paie de cânepă în vatră, ca să-l usuce. Când paiele se aprinseră, aruncând o lumină vie pe obrazul lui aplecat către vatră, am băgat de seamă că avea un aer atât de ciudat, încât nu m-am putut abţine, şi i-am spus şi Brulettei ceea ce observasem.

— Poţi să spui tu mult şi bine că nu se ascunde ziua şi că nu umblă noaptea decât să fluiere după pofta inimii, dar eu cred că ascunde în el o taină cumplită, pe care se fereşte să ne-o destăinuiască.

— Aida de! răspunse ea râzând, pentru că Veret, meşterul de saboţi, îşi închipuie că l-a văzut cu un om negru la ulmul Râteau?

— Poate că Veret o fi visat, dar eu ştiu bine ce-am văzut şi ce-am auzit în pădure.

— Ce-ai văzut, Tiennet? spuse deodată Joset, care auzise tot ce spusesem, deşi vorbisem foarte încet. Ce-ai auzit? Ai văzut un om care mi-e prieten şi pe care n-am dreptul să ţi-l arăt, iar ceea ce ai auzit, vei mai auzi şi altă dată, dacă ţi-a plăcut.

Spunând acestea suflă în fluier, cu ochii înflăcăraţi şi cu faţa arsă parcă de friguri.

Să nu mă întrebaţi ce-a cântat. Nici dracu n-ar fi înţeles ceva; eu unul n-am priceput nimic decât că mi s-a părut că era acelaşi cântec pe care-l auzisem, din cimpoi, în ferigărie. Dar îmi fusese atât de frică atunci, că nu îndrăznisem să ascult tot, şi fie că acel cântec era foarte lung, fie că Joseph mai adăugase ceva, el nu încetă de a cânta vreun sfert de ceas, folosindu-se cu o uşurinţă uimitoare de degete, nepierzându-şi suflul, şi scotand nişte sunete aşa de puternice din păcătoasa aia de trestie, că uneori părea că nu unul, ci trei cimpoaie cântă deodată. Alteori cânta aşa de dulce, că ţi se

părea că auzi greierul din casă şi privighetoarea de afară, şi când cânta duios, mărturisesc că-mi făcea plăcere, cu toate că întregul cântec era aşa de puţin asemănător cu ceea ce suntem deprinşi să auzim, încât mi se părea că ascultasem o dezlănţuire de nebun.

— Oh, oh, îi spusei eu, când încetase, iată o muzică îndrăcită. De unde dracu ai luat-o, la ce-ţi va folosi, si ce vrei să dovedeşti prin asta?

Nu mi-a răspuns, părând că nici nu m-a auzit. Se uita la Brulette, care se rezemase de un scaun, cu faţa întoarsă spre perete.

Pentru că ea nu spunea nimic, Joset fu cuprins de un val de furie, fie împotriva ei, fie împotriva lui însuşi, şi-l văzui că face o mişcare ca şi cum ar fi vrut să sfărâme fluierul, dar chiar în clipa aceea frumoasa fată îşi întoarse faţa către el, iar eu rămăsei surprins, văzându-i lacrimile grele de pe obraji.

Atunci Joseph alergă spre ea şi-i cuprinse mâinile:

— Lămureşte-mă, draga mea, spune-mi dacă plângi de mila mea sau de plăcerea de a mă fi ascultat.

— Nu ştiu, răspunse ea, dacă atunci când eşti din cale-afară de mulţumit de un lucru îţi vine să plângi. Nu mă întreba dacă mă bucur sau sufăr. Ceea ce ştiu este că nu m-am putut stăpâni. Asta-i tot!

— Dar la ce te gândeai când cântam? întrebă Joseph, privind-o stăruitor.

— La atâtea lucruri, pe care nu ţi le pot desluşi, răspunse Brulette.

— Spune măcar unul, reluă el, pe un glas care aducea a nerăbdare şi a poruncă.

— Nu m-am gândit la nimic, spuse Brulette, dar mi-au venit în minte mii de amintiri, din trecut. Nu te mai vedeam cântând, cu toate că te auzeam lămurit, dar îmi părea că mai eşti încă la vârsta când stăteam împreună, şi mă simţeam dusă spre tine de un vânt puternic, care ne plimba când prin holdele coapte, când prin ierburile zănatice, când pe apele curgătoare; şi vedeam pajiştile, pădurile, fântânile, câmpiile pline de flori şi cerul plin de păsări care săgetau norii. Am mai văzut. În visarea asta a mea. Pe mama ta şi pe bunicul meu aşezaţi în faţa focului din vatră, vorbind despre lucruri pe care nu le înţelegeam, pe când tu. În genunchi, într-un ungher. Îţi făceai rugăciunea, iar eu stăteam aproape adormită în pătucul meu. Am văzut apoi pământul acoperit de zăpadă şi sălciile încărcate de ciocârlii. Şi apoi nopţile cu stele că zătoare. Pe care le priveam amândoi aşezaţi pe o movilă, pe când vitele noastre scoteau un zgomot mărunt, ca acela pe care-l fac când rod iarba. În sfârşit, mi s-au năzărit atâtea, încât toate s-au încâlcit în mintea

mea. Şi toate astea m-au făcut să plâng, dar nu de amărăciune, ci pentru că m-am simţit din cale-afară de mişcată de ceva care m-a zguduit adine, dar pe care nu mi-l pot lămuri.

— E foarte bine. Spuse Joset. Ceea ce am visat, ceea ce am văzut când cântam, ai văzut şi tu. Mulţumesc, Brulette! Datorită ţie ştiu acum că nu sunt nebun, şi că ceea ce-am auzit şi-am văzut eu. Ai auzit şi-ai văzut şi tu. Da. Da. Adăugă el, plimbându-se cu paşi mari prin odaie, şi ţinând fluierul deasupra capului: jucăria asta vorbeşte. Această neînsemnată bucată de trestie spune tot ce gândeşti, tot ce simţi, asta vede ca şi ochii, asta povesteşte ca şi când ai vorbi, asta iubeşte, precum iubeşte inima, asta trăieşte, există! Şi-acum tu, Joset nebunul, Joset nerodul, Joset zăpăcitul, poţi să reintri în bicisnicia ta; eşti tot atât de puternic şi de atotştiutor, tot atât de fericit ca oricare altul!

Spunând acestea, se aşeză şi nu mai luă în seamă nimic din cele ce se petreceau în jurul lui.

ŞEZĂTOAREA A CINCEA

Ne uitam la el, Brulette şi cu mine, pentru că aveam în faţă alt Joset decât cel pe care îl cunoşteam. Mie toate astea îmi aminteau de poveştile despre muzicanţii- cimpoieri, despre care se credea că puteau adormi fiarele cele mai fioroase şi puteau să mâne după ei, noaptea, pe drumuri, haite întregi de lupi, aşa cum ai mâna oile la câmp. Acest Joset, din faţa mea, nu mai avea nimic din înfăţişarea lui de odinioară. Nu mai era nici plăpând si nici palid, ci dimpotrivă, părea înalt şi falnic, aşa cum îl văzusem în pădure. Până şi faţa îi era alta; ochii îi scânteiau, şi cine l-ar fi luat atunci drept unul dintre cei mai frumoşi băieţi nu s-ar fi înşelat prea mult. La fel de încântată mi se părea şi Brulette, care desluşise atâtea lucruri în cântecul lui, în care eu nu văzusem decât foc şi cu toate că încercasem să-i dovedesc că numai dracul ar fi putut juca după cântecele lui, ea nu mă luă în seamă şi-l rugă s-o ia de la capăt. Joset primi bucuros, şi începu un cântec care se asemuia cu primul, dar care totuşi nu era acelaşi, de unde am înţeles că gândurile lui nu se deosebeau deocamdată prea mult unele de altele, dar că nu voia cu niciun preţ să ţină pasul cu obiceiurile locului. Văzând cât de încântată părea Brulette de ceea ce auzea, făcui o. Sforţare, străduindu-mă să pricep şi eu cât de cât ceea ce cânta Joset şi, ciudat, începui a mă obişnui alât de bine cu acest soi de muzică, incit. La un moment dat, se iscă şi în mine un fel de visare, şi-mi închipuii c-o văd pe Brulette dansând, de una singură, sub tufişuri de porumbari albi înfloriţi, scăldată în lumina argintie a lunii. Învoltându-şi şorţul ei trandafiriu, gata parcă să zboare. Cind ascultam mai bine, iată că se auzi deodată, nu prea departe de noi, un glas de clopoţel, la fel cu cel pe care îl auzisem în ferigărie, si cântarea lui Joset se opri tocmai când ţi-era lumea mai dragă. Deşteptat din închipuirile mele, îmi dădui seama că clopoţelul suna aievea, că Joseph, care se oprise din cântare se ridicase în picioare cu un aer plictisit, şi că Brulette ii privea la fel de mirată ca şi mine. Atunci mă cuprinse din nou teama.

— Joset, îi spusei, cu un glas plin de dojana, mai e ceva ce nu ne-ai mărturisit. Tu n-ai învăţat singur ceea ce ştii. Şi iată afară se află un tovarăş care-ţi răspunde împotriva voinţei tale. Fă-i vânt cum ştii, fiindcă n-am poftă să-l văd în casa mea. Te-am poftit pe tine, nu pe el şi pe niciunul de teapa lui. Să plece, că de nu-îi trag eu o cântare, de n-o să mă uite câte zile o avea. Spunând acestea, am luat de pe vatră o puşcă veche de-a tatii, pe care o încărcasem cu gloanţe sfinţite, pentru că fiarele obişnuiau se abată uneori

prin preajma „Fântânii Diavolului” şi, deşi nu le văzusem niciodată, eram pregătit totdeauna să le primesc, ştiind că părinţilor mei le era teamă de ele, căci le pricinuisera de multe ori pagube.

Joset, în loc să-mi răspundă, începu să râdă şi, chemându-şi câinele, se duse să deschidă uşa. Cum câinele nostru plecase cu toţi ai mei în pelerinaj, nu-mi putui da seama dacă cei ce sunau din clopoţel erau oameni aievea sau din altă lume, pentru că numai animalele, şi îndeosebi câinii îi cunosc şi-i latră într-un fel, care-i înştiinţează întotdeauna pe cei ai casei.

E drept că Parpluche, câinele lui Joset, în loc să mârâie, alergă vesel la uşă, dând năvală afară, dar animalul putea fi şi el vrăjit; or, în toate astea eu nu vedeam nimic bun.

Joset ieşi. Dar vântul. Care se înteţise, trânti cu putere uşa. Brulette, care se ridicase între timp, dădu s-o deschidă, pentru a vedea ce se întâmplă, dar o oprii la vreme, străduindu-mă să-i explic că nu era lucru curat la mijloc, ceea ce o făcu şi pe ea să se teamă şi să-i pară rău că venise la mine.

— Nu-ţi fie frică. Brulette, îi spusei; eu cred în duhurile rele, dar nu mă tem de ele. Nu fac rău decât celor care le aţâţă, şi tot ce pot unelti ele împotriva bunilor creştini e doar să-i sperie, dar spaima asta poate şi trebuie să fie înfrântă. Hai. Spune o rugăciune. Eu pândesc la uşă şi te asigur că nimic din ce ne-ar putea vătăma nu va intra aci.

— Dar dacă acest biet băiat, răspunse Brulette, a luat-o pe un drum greşit, n-ar trebui oprit?

I-am făcut semn să tacă şi, proptit în spatele uşii. Cu puşca încărcată, ascultam cu luare-aminte. Vântul sufla tare şi sunetul clopoţelului nu se mai auzea decât din când în când, Părând chiar că se depărtează. Brulette, care stătea în fundul odăii, când râdea, când tremura, căci, deşi era o fată curajoasă, care îşi bătea adesea joc de dracu, n-ar fi dorit câtuşi de puţin să-i facă cunoştinţa.

Deodată, auzii, nu departe de uşă, pe Joset, care se înapoia zicând:

— Da, da! Pe curând, la sfântul Ion viitor! îţi mulţumesc dumitale şi bunului Dumnezeu. Va fi cum doreşti, ai cuvântul meu!

Auzindu-l că vorbeşte de bunul Dumnezeu, îmi reveni curajul şi, deschizând puţin uşa, mă uitai afară, recunoscând, mulţumită luminii ce ieşea din casă, pe Joset alături de un om tare urat la vedere, pentru că era negru din cap până-n picioare — chiar şi pe faţă şi pe mâini —, urmat de doi câini mari şi negri, ca şi el, care se hârjoneau cu cel al lui Joset. Omul îi

răspunse lui Joset cu o voce atât de puternică, încât Brulette, auzind-o, începu să tremure: „Adio, băiete şi la bună vedere. Vin' aici, Clairin!"

De-abia-şi sfârşi vorba, că se şi auzi sunând clopoţelul, şi văzui sosind un căluţ alb, cu părul zbârlit, cu ochii ca doi cărbuni aprinşi, purtând de gât un clopoţel, strălucind aidoma aurului. „Du-te şi strânge-ţi ceata", spuse mătăhălosul cel negru. Căluţul o luă la fugă, urmat de cei doi câini, iar uritul, dând mâna cu Joseph, plecă şi el. Joset intră în casă, închise uşa, şi-mi spuse cu un aer batjocoritor:

— Dar ce făceai acolo, Tilnnet?

— Dar tu ce ai în mână? îl întrebai, văzându-l că duce sub braţ un pachet învelit într-o pânză neagră.

— Asta? grăi el. Dumnezeu mi l-a trimis la ceasul potrivit. Vino, Tiennet, vino şi tu Brulette, să vedeţi ce dar frumos mi-a trimis bunul Dumnezeu.

— Bunul Dumnezeu nu are îngeri aşa de negri şi nu ajută de fel îndeletnicirile vrăjitoreşti.

— Taci o dată, spuse Brulette. Şi lasă-l să ne lămurească.

Dar nu sfârşi bine de rostit aceste vorbe că pe drumul mare din jurul „Fântânii Diavolului", cam la douăzeci de paşi de casă, se iscă o hărmălaie smintită, ca şi cum două sute de vite nebune ar ii alergat toate deodată. Clopoţelul suna, câinii lătrau, şi vocea groasă a tuciuriului striga:

— Repede, repede! Aici, aici la mine, Clairin, toţi, toţi! Mai lipsesc trei! Caută-i Louveteau, caută-i Satan, repede, repede, hai la drum!

De data asta Brulette se înfricoşase de-a binelea şi, despărţindu-se de Joseph. Veni lângă mine, ceea ce-mi dete curaj să pun mâna pe puşcă:

— Nu înţeleg, îi spusei eu lui Joseph, ca prietenii tăi să vie să se hârjonească noaptea în jurul nostru. Brulette s-a săturat de toate astea şi ar dori să fie dusă acasă. Acum isprăveşte cu farmecele, sau de nu, vin eu de hac vrăjitoriilor tale!

Joset mă opri tocmai când ieşeam.

— Stai pe loc şi nu te amesteca unde nu-ţi fierbe oala. Să nu te căieşti mai târziu. Mai bine priveşte ce-am căpătat…

Fiindcă zgomotele se depărtau, l-am lăsat în Piaţa Domnului pe tuciuriu şi m-am apropiat curos de Joset, mai ales că Brulette ardea de nerăbdare să ştie ce e în pachet; desfăcând pinza. Joset ne arătă un cimpoi aşa de mare, de umflat şi de frumos, cum nu mai văzusem nicicând. Avea două cavale, din care unul crestat la un cap, măsura cinci picioare[4], şi tot lemnul instrumentului era din cireş negru, şi-ţi lua ochii prin tot felul de zorzoane

de plumb, care străluceau pe el ca argintul curat, şi care erau încrustate pe la toate încheieturile. Burduful de aer era de piele fină, îmbrăcat într-o faţă de stambă, cu dungi albastre şi albe, şi întreg cimpoiul era lucrat cu atâta meşteşug, încât era destul o răsuflare uşoară ca să scoţi dintr-însul un sunet asemenea tunetului.

— Zarurile sunt, deci aruncate! spuse Brulette, dar Joseph n-o ascultă, fiind ocupat să desfacă şi să facă la loc părţile cimpoiului. Deci, te vei face aşadar cimpoier, Joset, fără să ţii seamă de greutăţile de care te vei lovi, şi fără să-ţi pese de amărăciunea ce i-o vei căşuna mamei tale?

— Voi fi cimpoier, sprise el, când voi şti să cânt. Numai că până atunci va răsări mult grâu pe brazdă şi vor cădea multe frunze în păduri. Aşa că să nu ne facem gânduri negre de pe acum! Bine că aţi aflat despre ce e vorba, ca să nu mă mai învinuiţi că am făcut târg cu dracul. Să ştiţi că cel care mi-a adus cimpoiul nu-i nici vrăjitor, nici diavol. E un om cam aspru în unele împrejurări, dar meseria îl sileşte să fie aşa şi, cum îşi petrece nopţile nu departe de aici, te sfătuiesc şi te rog. Prietene Tiennet, să nu umbli pe unde cutreieră el. Sa mă ierţi că nu-ţi pot spune nici cum îl cheamă şi nici ce meserie are, ba chiar te rog să-mi făgăduieşti că n-ai să spui nimănui că l-ai văzut şi că omul a trecut pe aici. Aceasta poate să-i căşuneze necazuri şi lui şi nouă. Să ştii numai că e un bun sfătuitor şi că are o judecată sănătoasă. Pe el l-ai auzit în ferigăria din pădurea Saint-Chartier, cântând dintr-un cimpoi la fel cu acesta, pentru că. Deşi nu e cimpoier de meserie, se pricepe bine într-ale muzicii şi m-a făcut să ascult câteva cântece mai frumoase decât toate cele de pe la noi. Tot el, văzând că n-am bani destui ca să cumpăr un asemenea instrument, s-a mulţumit cu o mică arvună, păsuindu-mă pentru rest. Şi făgăduind să-mi aducă cimpoiul cam la vremea asta. Pentru că trebuie să ştiţi, o sculă ca asta costă opt pistoli întregi. Cam cit toată simbria mea pe un an. Dar cum eu n-aveam decât o treime din bani el mi-a spus:.. „Dacă ai încredere în mine, dă-mi cât ai. Şi tu, la rându-ţi. Încrede-te în mine”. Iată dar cum s-a făcut treaba. Eu nu-l cunoşteam de fel, n-am avut martori când i-am dat banii, aşa că ar fi putut foarte bine să mă înşele dac-ar fi vrut, iar dacă v-aş fi cerut sfatul, sunt sigur că nu m-aţi fi îndemnat să fac un asemenea târg. Vedeţi, dar, că a fost om de cuvânt, pentru că. După ce i-am dat banii, mi-a spus: „Voi trece pe la tine cam pe la Crăciunul viitoi’”. De Crăciun l-am aşteptat la ulmul Râteau. A venit si mi-a. Spus:.. Cimpoiul nu-i încă gata, se lucrează la el. Între prima şi a zecea zi al lunii mai voi trece însă pe la tine şi ţi-l voi aduce." Şi iată că azi suntem la opt mai, şi

omul a venit; se abătuse un pic din drum ca să mă caute la târg, dar auzindu-mi fluierul, şi-a dat seama că sunt aici. Iar eu mi-am dat seama că e el, de îndată ce-am auzit clopoţelul de la gâtul calului. Iată deci că, fără ca diavolul să aibă vreun amestec, ne-am luat seara bună, făgăduindu-ne să ne revedem iar de sfântul Ion.

— Dacă-i aşa, răspunsei eu, de ce nu l-ai poftit în casă, unde s-ar fi odihnit şi răcorit cu o duşcă bună de vin? L-aş fi primit bine, pentru că s-a ţinut de vorbă ca un om cinstit.

— O, în privinţa asta, spuse Joseph, e un om care nu se prea poartă ca alţii. Are obiceiurile lui, trăsnăile şi judecata lui. Să nu mă întrebi mai mult decât îţi pot spune.

— Asta înseamnă că se ascunde de oamenii cinstiţi, zise Brulette. Atunci e mai rău decât dacă ar fi vrăjitor. O fi vreunul care a făcut vreo fărădelege, pentrucă numai ăştia bat drumurile noaptea, iar ţie ţi-e greu să-i spui numele…

— Vă voi spune mâine mai multe, răspunse Joseph, râzând de temerile noastre. Astă-seară credeţi ce vreţi, eu nu vă mai spun nimic. Hai, Brulette, cucul de la ceas a cântat de miezul nopţii. Te conduc acasă şi-ţi voi încredinţa cimpoiul, să-l ascunzi unde vei şti tu mai bine, căci n-am să-l pot încerca nici aici, nici în împrejurimi, şi vremea de a mă face cunoscut n-a sosit încă.

Brulette îşi luă rămas bun de la mine în chip cât se poate de drăgăstos, punându-şi mina într-a mea. Dar când văzui că-şi oferă, la plecare, braţul întreg lui Joseph, gelozia mă mai muşcă încă o data; îi lăsai să plece, iar eu, tăind drept, pe marginea cânepiştii, străbătui mica pajişte şi mă aşezai sub gardul de mărăcini, ca să-i văd tre-când împreună. Timpul se mai limpezise puţin, şi pentru că plouase şi se făcuse noroi, o văzui pe Brulette smulgându-şi braţul din cel al lui Joset şi apucându-şi cu nădejde fustele, ca să nu se murdărească.

— Poteca e strimtă, spuse ea, nu putem merge alături. Treci tu înainte!

în locul lui Joset m-aş fi oferit s-o duc în braţe pe drumul acela mocirlos sau, dacă n-aş fi cutezat s-o fac, aş fi mers cel puţin în spatele ei, ca să-i privesc în voie picioarele frumoase. Dar lui Joset se vede că nu i-a trecut prin minte una ca asta. Nu-i stăruia în cap decât cimpoiul şi, văzând cum îl strângea şi îl privea cu dragoste, am înţeles că deocamdată n-avea altă iubită. Intorcându-mă acasă mai liniştit, m-am culcat, căci mă simţeam grozav de ostenit.

Dar n-a trecut niciun sfert de ceas şi-am fost trezit de „domnul” Parpluche, care, după ce se jucase cu câinii necunoscutului, venea să-şi caute stăpânul şi zgâria la uşă. M-am sculat să-i dau drumul, dar chiar în clipa aceea auzii un zgomot în lanul meu de ovăz, care creştea verde şi des în spatele casei, zgomot care aducea cu ronţăitul unor dinţi lacomi şi cu tropotul celor patru picioare ale unei vite căreia nu-mi aminteam să-i fi încredinţat semănătura mea.

Am înşfăcat primul ciomag care mi-a căzut în mână, fluierându-l pe Parpluche, care, în loc să mă asculte, s-a dus să-şi caute stăpânul, după ce i-a adulmecat urma prin casă.

Mergând dar pe locşorul meu, am văzut ceva care se rostogolea pe spate, cu labele în sus, tăvălindu-sa în dreapta şi în stânga, ridicându-se, sarind, păscând şi luând din toate, după pofta inimii. M-am oprit pentru o clipă, neîndrăznind să mă avânt. Neştiind cu ce fel de animal aveam de-a face. Nu-i vedeam decât urechile, care erau prea lungi pentru a fi ale unui cal, pe când trupul îi era prea negru şi prea gros ca să fie al unui măgar. M-am apropiat încet de această făptură ciudată. Animalul nu părea nici rău, nici sălbatic, şi mi-am dat atunci seama că aveam de-a face cu un catâr, cu toate că nu prea văzusem catâri, pentru că la noi nu se prăseau şi catârgiii cărăuşi nu treceau prin părţile noastre. Mă pregăteam să-l prind, şi-l şi apucasem de coamă, când, ridicând picioarele din spate, trase cu ele vreo douăsprezece lovituri, de care de-abia am avut răgazul să mă feresc. Apoi. Sărind ca un iepure peste şanţ. Fugi atât de repede, că într-o clipită îl şi pierdui din ochi.

Nemaigândindu-mă la ovăzul meu. Care ar fi fost la pământ dacă animalul s-ar fi înapoiat, mi-am pus ghetele, mi-am luat surtucul şi. Închizând bine uşile, am pornit-o prin păşuni, către locul unde văzusem că fugise catârul. Aveam o bănuială că făcea parte din haita negriciosului, prietenul lui Joseph; chiar el mă sfătuise să mă prefac că nu văd nimic, dar. De când pusesem mâna pe o fiinţă vie, nu mai mi-era de fel teamă. Nu ne plac nălucile, dar când eşti sigur că ai de-a face cu o fiinţă în carne şi oase, atunci se schimbă treaba, aşa că din moment ce ştiam că tuciuriul e om ca şi mine, putea să fie oricât de puternic şi de smolit, nu mai mi-era teamă de el, cum nu mi-ar fi fost teamă de-o nevăstuică.

Aţi auzit, desigur, că în tinereţe eram unuI dintre flăcăii cei mai puternici de pe la noi, Şi nici azi. Aşa cum mă vedeţi, nu mi-e teamă de nimeni.Pe lingă asta, eram iute ca o zvârlugă şi. În caz de primejdie, ştiam s-o iau la sănătoasa, că numai o pasăre în zbor m-ar mai fi putut ajunge. Mi-am luat

deci o funie şi puşca mea, care n-avea gloanţe sfinţite, dar care ţintea mai bine ca a tatii, şi m-am pus pe căutate.

Nu făcusem nici două sute de paşi şi zării alte trei animale de acelaşi neam în orzăria cumnatului meu care se comportau în acelaşi chip tâlhăresc. Ca şi cel dintii, m-au lăsat să mă apropii, dar când să pun mâna pe ele, o luară la sănătoasa, către altă proprietate, care ţinea de moşia Aulnieres, unde se zbenguia o întreagă cireada de catâri, toti graşi şi jucăuşi ca nişte şoareci, bălăbănindu-se în lumina lunii, care tocmai răsărea, o adevărată *alergare a măgarilor,* care e. După cum ştiţi, jocul preferat al dracului, când ielele şi vrăjitoarele galopează printre nori.

Totuşi, aci nu era vorba de nicio vrăjitorie, ci de un jaf în toată legea şi de o pagubă însemnată. Recolta nu era a mea şi putea, deci, nici să nu-mi pese. Eram însă furios că alergasem de pomană după animalele alea caraghioase, care distrugeau, în bătaie de joc parcă, griul frumos, dat de bunul Dumnezeu. Inaintai deci tiptil în lanul uriaş, plănuind să prind unul din catârii aceia blestemaţi, pe care aveam să i-l arăt lui stăpânu-său, atunci când aveam să mă plâng de paguba ce mi-o făcuse în lanul de orz. Ochii unul care parea mai potolit ca ceilalţi, dar cand ma apropiai de el văzui că nu făcea din acelaşi neam; era un cal mic şi slab, care avea un clopoţel la gât, clopoţel care se numea, în provincia Bourbonnais, după cum am aflat mai târziu, *clairin* şi care dă şi numele animalului ce-l poartă. Necunoscând nimic din obiceiurile lumii în care mă aflam, îl înşfăcai deci pe micul Clairin şi, trăgându-l după mine, mă tot gândeam cum să pun mâna, cu ajutorul lui, şi pe vreun catâr, dacă nu cumva chiar pe doi.

Micul animal, care părea domesticit, se lăsă mângâiat şi dus, fără grijă. Dar când începu să meargă, clopoţelul prinse să-i sune şi, spre mirarea mea, văzui catârii, care erau răspândiţi prin grâu, cum aleargă către mine, înconjurându-mă ca nişte albine în jurul mătcii. Mi-am dat seama că erau dresaţi să se ţină pe urma clopoţelului, căruia îi cunoşteau sunetul, întocmai cum evlavioşii călugări cunosc clopotul slujbei de dimineaţă.

ŞEZĂTOAREA A ŞASEA

Nu m-am gândit mult timp ce trebuia să fac cu turma aceea păgubitoare. O luai drept, către moşia Aulnieres, socotind că-mi va fi cit se poate de uşor să deschid porţile conacului şi să bag înăuntru toată cireada, după care i-aş fi trezit pe arendaşi cărora, spunându-le ce pagube le-au făcut animalele, s-ar fi priceput cum să le vină de hac.

Tocmai mă apropiam de moşie, când, din întâmplare, mi se păru că văd pe drum un om alergând după mine. Despiedecai puşca, gândindu-mă că dacă era cumva stăpânul catârilor voi avea de furcă cu el, nu glumă.

Dar nu era decât Joseph, care, după ce-o condusese pe Brulette în târg, se înapoia la Aulnieres,

— Ce faci acolo, Tiennet? mă întrebă el, alergând cât îl ţineau picioarele: nu ţi-am spus să nu mai pleci de-acasă? Te afli într-o primejdie de moarte, dă drumul calului şi lasă animalele în pace, dacă nu vrei s-o păţim rău de tot.

— Mulţumesc, amice, îi răspunsei, ai nişte prieteni foarte cumsecade, care-şi trimit vitele să pască în lanul meu, iar eu să nu spun nimic? Foarte bine, foarte bine! Cată-ţi de drum, dacă ti~e frică! Eu voi merge până în pânzele albe, si-mi voi face dreptate, fie prin judecată, fie de unul singur.

Pe când îi grăiam astfel lui Joset, auzii departe un lătrat, şi băiatul îngrozit, luându-mi din mână frânghia de care era legat calul, îmi zise:

— Păzea, Tiennet! lată câinii catârgiului; daca vrei să nu fii sfâşiat, da drumul clairinului, pentru că, uite! a recunoscut glasul păzitorilor şi n-ai s-o scoţi la capăt cu el.

Spusa lui era adevărată: clairinul ridică întâi urechile ca să asculte, apoi, ciulindu-le, ceea ce la ei e un semn de supărare, începu să necheze, să sară şi să dea cu picioarele, ceea ce-i făcu pe catâri să se adune cu atâta iuţeală în jurul nostru, încât abia avurăm timpul să ne ferim, lăsând ciurda să fugă încotro îi era voia. Animalele se îndreptară în goană spre câini.

Nu-mi convenea de loc să mă dau bătut atât de uşor şi cum câinii, după ce adunaseră ciurda, veneau spre noi cu aerul de a ne cere parcă socoteală, mă pregăteam să trag în primul care s-ar fi dat la mine. Dar Joset merse întru întâmpinarea câinilor. Care îi recunoscură.

— Ah, Satan, îi spuse, ai greşit-o! Te-ai luat după vreun iepure prin griu. În loc să păzeşti vitele, şi când stăpânul vostru o să se trezească, vai de

capul vostru ce-o să păţiţi dacă n-o să fiţi la post, şi tu, si Louveteau, şi Clairin.

Câinele Satan, parcă înţelegând că era certat, ascultă de Joset, care îl îndreptă către un mare luminiş. De pădure, unde catârii puteau să pască fără a face vreo pagubă şi unde Joseph îmi spuse că va rămâne să-i păzească până la înapoierea stapinului lor.

— Mi-e tot una, Joset, îi răspunsei, să nu crezj că treaba se va sfârşi aşa de uşor cum îţi închipui şi, dacă nu-mi spui unde se ascunde stăpânul catârilor, voi rămâne aici să-l aştept, ca să-i arăt ce ispravă au făcut animalele lui şi să-i cer să mă despăgubească de necazul pricinuit.

— Se vede, spuse Joseph, că tu nu cunoşti viaţa catârgiilor, dacă-ţi închipui că vei isprăvi atât de repede gâlceava cu ei; de altfel, e adevărat că ei trec pe aici pentru prima oară, pentru că de obicei scoboară din pădurile de la Bourbonnais, prin cele ele la Meillant şi Epinasse, spre a intra în cele din Cheurre. E o întâmplare că i-am întâlnit în pădurea de la Saint-Chartier, unde făceau un popas pentru a ajunge la Saint-Aout şi printre ei era şi ăsta, care se numeşte Huriei şi care acum e aşteptat la topitoriile Ardennes, ca să care cărbuni şi minereu. A avut bunăvoinţa să piardă câteva ceasuri ca să-mi facă un serviciu. Ca urmare, şi-a părăsit tovarăşii şi, locurile de mărăciniş, aflate în calea bătută de cei din tagma lui, unde catârii pot paşte fără să vatăme nimănui, crezând că-şi poate îngădui acelaşi lucru în regiunile noastre de grâne: şi, cu toate că e foarte vinovat, nu va fi uşor să-l convingi că n-avea dreptul să facă ce-a făcut.

— Şi totuşi îl voi face să înţeleagă, îi răspunsei, pentru că acum ştiu ce hram poartă. Oh, oh, Ştiu eu câte parale fac catârgiii ăştia; mi-amintesc de ce-mi povestea naşul meu Garvais, pădurarul. Sunt sălbatici, răi, necioplţi, şi-ţi omoară omul în pădure, fără nicio milă, cum ai omorî un tepure de casă; cred că au dreptul să-şi pască vitele arimate şi dacă oamenii li se împotrivesc, iar ei nu sunt destul de numeroşi ca să le ţină piept, revin sau îşi trimit tovarăşii, ca să-ţi ucidă boii prin farmece, sa-ti dea foc caselor, sau sa puna la cale cine stie ce pootlogarii, caci se ajuta unul pe altul ca hotii de balci.

— Pentru că ai auzit, deci, vorbindu-se despre lucrurile astea, spuse Joseph, vezi că am greşi dacă, pentru o mică pagubă, am căşuna cine ştie ce necazuri arendaşilor noştri, stăpânii mei şi ai tăi. Departe de mine gândul de a-i da dreptate lui Huriel, mai ales că atunci când mi-a spus că va lăsa vitele să pască pe ici, pe colo, el culcându-se sub cerul liber, cum e obiceiul

catârgiilor, în orice timp şi în orice loc, i-am arătat această mirişte şi i-am spus să nu lase catârii să intre în pământurile însămânţate. Mi-a făgăduit, pentru că nu e om rău, deşi e cam iute şi nu s-ar da îndărăt nici în faţa unei mulţimi care s-ar năpusti asupra lui. Sigur că oamenii l-ar putea face praf, dar te întreb, Tiennet, dacă o pagubă de, hai să zicem, zece-douăsprezece baniţe de grâu merită viaţa unui om şi tot ce urmează, pentru cei care ar săvârşi o astfel de fărădelege. Deci, înapoiază-te acasă, goneşte vitele străine, dar nu căuta pricină nimănui: dacă te întreabă cineva de treaba asta mâine, spune că n-ai văzut nimic. A fi martor la judecată împotriva unui catârgiu e tot aşa de primejdios ca şi când ai depune mărturie împotriva unui senior.

Joseph avea dreptate. Recunoscând acest lucru, o luai deci îndărăt spre casă, deşi eram foarte nemulţumit de faptul că mă lăsasem intimidat de faima proastă a catârgiului. Când fui la doi paşi de casă, hotărât să mă culc, mi se păru că văd în odaia mea lumină. Lungii pasul şi, aflând uşa casei, pe care o închisesem cu zăvorul, larg deschisă, intrai furios; în faţa vetrei, aprinzându-si pipa la o flăcăruie ce se iscase, şedea un oarecare Când se întoarse să mă privească — liniştit *de* parcă ar fi fost în casa lui — recunoscui pe omul smolit de carbune pe care Joseph îl numea Huriel.

Atunci mă cuprinse din nou furia şi, închizând uşa după mine, strigai înaintând spre el:

— Foarte bine! Sunt încântat că ai intrat în gura lupului. Să schimbăm acum două vorbe…

— Şi trei dacă vrei, spuse, proptindu-se în călcâie şi trăgând din pipa, al cărei tutun umed nu ardea. Apoi, adăugă, pe un ton cam batjocoritor: N-ai nici măcar un păcătos de cleşte, ca să apuc ca lumea un tăciune.

— N-am, îi răspunsei, dar în schimb am bâta asta zdravănă, cu care am să-ţi tăbăcesc spinarea.

— Şi de ce, mă rog? mă întrebă el păstrându-şi calmul. Eşti supărat că am intrat la dumneata fără să-ţi cer voie? Dar dacă nu erai acasă, cui era să cer voie? Am ciocănit la uşă ca să-ţi cer foc, asta nu se refuză doar niciodată. Or, se ştie că cine nu răspunde, consimte. Am tras zăvorul. De ce n-ai o încuietoare ca lumea dacă te temi de hoţi? M-am uitat la paturi. Odaia era goală. Mi-am aprins pipa şi iată-mă. Ce ai de spus?

Vorbindu-mi, cum vă spun, îşi luă puşca în mână, ca şi cum ar fi vrut să-i cerceteze cocoaşele, dar o făcea de parcă ar fi vrut să-mi spuie:» Dacă eşti înarmat, sunt şi eu, şi deci ne vom lămuri în doi".

Mi-a venit în minte să-l iau la ochi, pentru a-l ţine la respect, dar pe măsură ce mă uitam la faţa lui înnegrită, găseam că are o înfăţişare atât de sincera şi o privire atât de vioaie, de om cumsecade, că începui să simt mai puţină supărare. Era un tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani cel mult, inalt şi puternic, care, dacă ar fi fost bărbierit şi spalat, putea trece drept un bărbat frumos. Am rezemat puşca de perete şi apropiindu-mă de el fară teamă:

— Să stăm de vorbă, i-am spus, aşezându-mâ lângă el.

— Cum doreşti, răspunse, îndepărtându-şi şi el puşca.

— Dumneata eşti Huriel?

— Şi dumneata Etienne Depardieu?

— De unde ştii cum mă cheamă?

— De unde ştii şi dumneata, de la micul nostru prieten Joseph Picot.

— Ai dumitale sunt, deci, câinii pe care i-am prins?

— Pe care i-ai prins? — spuse mirat, ridicându-se pe jumătate. Apoi începând să râdă:

— Glumeşti, catârii mei nu se prind cu una cu două.

— Ba da, răspunsei, îi prinzi când îl ai pe Clairin.

— Ah, cunoşti sistemul, spuse el cu un aer de înfruntare, dar ce te făceai cu câinii?

— Nu te temi de câini când ai o puşcă bună în mână.

— Ai fi fost în stare să-mi împuşti clinii? întrebă el, ridicându-se în picioare. Cum faţa i se aprinsese de ciudă, am înţeles că dacă era din fire voios, la mânie putea să fie cumplit.

— Ţi-aş fi putut ucide câinii, după cum ţi-aş fi putut duce vitele la ispaşă, într-o curte, unde ar fi trebuit să stai de vorbă cu vreo zece, doisprezece flăcăi zdraveni. N-am făcut-o, pentru că Joseph mi-a spus că eşti singur şi că pentru o pagubă oarecare ar fi fost o josnicie să pui un om stingher în primejdia de a fi ornorât. I-am ascuiltat sfatul, dar acum iată-ne unul contra celuilalt.

Vitele dumitale mi-au vătămat recolta — a mea şi a surorii mele —, pe lângă asta, ai intrat în casă în lipsa mea, ceea ce e o faptă de om necinstit, îţi vei cere deci iertare pentru purtarea dumitale şi-mi vei plăti paguba făcută semănăturilor, că de nu…

— Că de nu, ce? întrebă el rânjind.

— Ne vom judeca după dreptul şi obiceiurile din Berry, care sunt, după câte ştiu, aidoma celor din ţinutul Bourbonnais, când se folosesc pumnii în

loc de avocaţi.

— Adică dreptul celui mai tare? îmi răspunse, suflecându-şi mânecile. E mai bine aşa decât să ne înfăţişăm procurorului, şi dacă eşti singur şi nu te vei purta ca un trădător…

— Hai afară, îi spusei eu, ca să vezi că sunt singur. Greşeşti, insultându-mă, pentru că intrând în casă te-aş fi putut împuşca. Dar armele sunt făcute pentru a ucide lupii şi câinii turbaţi. N-am vrut să mă port cu dumneata cum te porţi cu o fiară, cu toate că acum ai fi şi dumneata în măsură să mă împuşti, dar socotesc că e nevrednic ca oamenii să se ucidă cu gloanţe, ca fiarele. Puterea le e dată oamenilor ca să se folosească de ea. Nu pari mai ciung decât mine şi dacă ai curaj…

— Băiete, spuse el, trăgându-mă către foc ca să mă vadă mai bine. Nu prea ai dreptate. Eşti mai tânăr ca mine şi, deşi pari bătăios şi zdravăn, nu garantez că vei ieşi din treaba asta cu pielea netăbăcită. Mi-ar fi plăcut mai mult să-mi fi vorbit cuviincios, cerându-mi ce-ţi datorez, şi să te bizui pe simţul meu de dreptate…

— Ajunge, am vorbit destul, spusei eu, aruncându-i pălăria în cenuşă, ca să-l întărit; cel care-o să iasă mai tăbăcit, acela o să devină, cât ai clipi şi mai înţelegător.

Ridicându-şi liniştit pălăria si aşezând-o pe masă îmi spuse:

— Care sunt obiceiurile pe la voi, pe aici?

— Între tineri nu există vicleşug, nici trădare. Ne luptăm corp la corp. Loveşti unde poţi, numai în faţă nu! Cel care foloseşte bâta sau piatra este socotit ticălos şi ucigaş.

— Întocmai ca şi la noi, spuse el. Haide dar, mi-era în gând să te cruţ, dar dacă te-oi pocni mai zdravăn decât vreau, dă-te bătut, fiindcă sunt momente când nu mai eşti stăpân pe ceea ce faci.

Ieşirăm afară pe iarba deasă, unde ne scoaserăm hainele, ca să nu ni le rupem, apoi începurăm să ne învârtim unul în jurul celuilalt, strângându-ne de mijloc şi săltându-ne pe rând de la pământ. Aveam de partea mea un avantaj, căci Huriel fiind cu un cap mai înalt decât mine, puteam să-l apuc mai vârtos. De altfel, el nu se înfierbântase deloc şi, socotind că nu-i va fi greu să mă doboare, nu-si pusese la bătaie decât o parte din forţă, aşa că după cea de-a treia încăierare l-am şi trântit sub mine; dar flăcăul îşi veni în fire înainte de a fi avut eu vreme să-l lovesc, se strecură ca un şarpe şi mă încleşta atât de tare că-mi pierdui răsuflarea.

Găsii totuşi mijlocul să mă ridic şi să-l prind sub mine. Văzând că nu eram chiar un adversar de duzină — încasase o sumedenie de lovituri în pântece şi-n spinare —, începu să-mi tragă şi el mie zdravăn şi trebuie să mărturisesc că pumnii lui cădeau pe mine întocmai ca nişte baroase. Numai că preferam să mor decât să-i arăt că sufăr şi, de câte ori îmi striga: „Dă-te bătut", îmi reveneau şi curajul, şi puterile de a-i răspunde cu aceeaşi monedă.

Aşa că după vreun sfert bun de ceas lupta părea egală.

La un moment dat, mă simţii sfârşit, pe când ci părea să prindă puteri noi, căci dacă nu era tot atât de vioi în mişcări ca mine, avea, în schimb, de partea lui vârsta şi experienţa. Aşa că până la urmă, mă pomenii sub el, înfrânt, fără a mă putea ridica. Dar nevoind să mă dau bătut şi preferind să mă las ucis decât răpus, Huriel se purtă cu mine cu multă mărinimie.

— Acum e destul, spuse, luând mâinile de pe gâtlejul meu. Ai capul mai tare decât ciolanele şi, chiar dacă ţi le voi frânge, capul tot nu s-ar da învins. Bine, dar! Pentru că eşti *om,* admit să fim prieteni. Iţi cer iertare c-am intrat în casa ta, şi acum să vedem ce pagubă ţi-au căşunat catârii mei. Sunt gata să te despăgubesc la fel de cinstit, după cum te-am şi bătut. După asta, să-mi dai un pahar de vin, ca să ne despărţim buni prieteni.

După ce-am făcut târgul şi am încasat trei taleri cinstiţi, pe care mi i-a dat mie şi cumnatului meu, m-am dus să aduc vin, apoi ne-am aşezat la masă. Am băut cât ai zice peşte trei căni de câte doi litri fiecare, pentru că eram foarte însetaţi în urma încăierării, nenea Huriel având un burdihan în care ar fi încăput oricât. Părea un camarad bun, sfătos, în tovărăşia căruia îţi făcea multă plăcere să te afli, şi eu, nevrând să rămân mai prejos, nici la vorbă nici la treabă, îi umpleam mereu paharul şi îi făceam nişte jurăminte de prietenie de se clătinau geamurile.

Bătaia nu părea să-l fi obosit de loc, pe când eu abia mă mai ţineam, dar, temându-mă ca nu cumva să bage de seamă ceva, m-am oferit să-i cint şi i-am tras, cu gâtlejul meu încă încins de strânsura rnâinilor lui, încât îl făcui pur şi simplu să râdă,

— Prietene, îmi spuse el, nici tu, nici ai tăi nu ştiu ce va să zică aia cântare. Cântecele voastre sunt fără gust, suflarea vă e scurtă, ca şi ideile şi plăcerile voastre. Sunteţi un neam de melci, răsuflând mereu acelaşi aer şi hrănindu-vă cu aceeaşi scoarţă de copac; căci sunteţi încredinţaţi că lumea se sfârşeşte la măgurile albastre care vă străjuiesc cerul şi care sunt pădurile locurilor mele. Eu îţi spun ţie. Tiennet, că abia de acolo înainte începe

lumea; păduri în care oricât ţi-ai grăbi pasul zile şi nopţi întregi tot nu le-ai putea da de capăt: pe când ale voastre sunt doar nişte biete răzoare de mazăre pe araci. Şi când vei fi ajuns la capătul lor, vei da de munţi şi iar de păduri, cum n-ai văzut niciodată, pentru că sunt păduri de brazi falnici şi frumoşi de Auvergne, necunoscuţi în şesurile voastre roditoare. Dar de ce ţi-aş mai vorbi despre locurile acestea pe care nu le vei vedea niciodată? Omul din Berry e ca o piatră care se rostogoleşte de pe o brazdă pe alta, întorcându-se mereu pe cea din dreapta, când plugul l-a împins pentru o vreme pe cea din stânga. Înghite un aer îmbâcsit. Îi place să trăiască bine, nu e de loc curios, ţine la ban. Nu-l cheltuieşte, dar nici nu ştie să-l sporească, pentru că n-are nici puterea de a născoci, nici curaj. Asta n-o spun pentru tine, Tiennet; tu ştii să te baţi. Dar numai pentru a-ţi păstra avutul, pe care însă n-ai şti să-l dobândeşti îndeletnicindu-te cu o meserie, ca noi ceştilaiţi, firi călătoare, care ne simţim oriunde ca la noi acasă şi care ştim să luăm, prin şiretenie sau cu sila. Ceea ce nu ni se dă de bunăvoie.

— Da, sunt de aceeşi părere, îi răspunsei, dar meseria voastră n-aduce totuşi cu o meserie cam tilhărească? Spune, prietene Huriel, nu e mai bine să ai mai puţină avere şi să te ştii curat, nepătat de nicio vină? Crezi că atunci când vei îmbătrâni te vei putea bucura de o avere câştigată necinstit, fără ca asta să nu-ţi tulbure cât de cât conştiinţa?

— Câştigată necinstit? Dar, amice Tiennet, spuse el râzând. Tu care ai, ca toţi micii proprietari de pe aici, vreo douăzeci de oi, două sau trei capre si poate si o biată mârţoagă, pe care le hrăniţi din păşunea comunei, dacă animalele astea cojesc din nebăgare de seamă copacii sau pasc grâul verde al vecinului, voi, gata, vă şi oferiţi să-l despăgubiţi? Nu le minaţi repede acasă, ca nu cumva să vă prindă paznicii? Şi dacă vă dau în judecată nu-i drăcuiţi de mama focului pe ei si legea lor? Şi dacă aţi putea să-i înghesuiţi, fără primejdie, in vreun colţ, nu le-aţi plăti oare ispaşa cu lovituri de bâtă pe spinare? Iată dar că numai din teamă şi din laşitate respectaţi legile, iar când noi ne strecurăm printre ele ne ţineţi de rău, fiindcă vă e necaz pentru libertatea pe care stim să ne-o luăm.

— Nu-mi place morala voastră sucită, Huriel, dar iată că ne-am depărtat de muzică. De ce-ai râs de cântecul meu? Cunoşti cumva altele mai frumoase?

— Nu spun asta, Tiennet, dar sâ ştii că muzica, libertatea, cântecul, frumoasele privelişti sălbatice vioiciunea minţii şi dacă vrei şi meşteşugul de a face avere, fără să te tâmpeşti, toate astea sunt legate împreună ca

degetele unei mâini; a racni fără nicio noimă nu înseamnă a cânta; puteti zbiera ca. Surzii pe câmpurile voastre sau prin cârciumi — asta nu se cheamă muzică. Muzica o afli la noi, nu la voi. Prietenul tău Joset a înţeles lucrul ăsta, el are simţurile mai ascuţite ca ale tale ş în ce te priveşte, cred că mi-aş irosi zadarnic vremea străduindu-mă să-ţi arăt deosebirea. Tu eşti un adevărat om din Berry, după cum o vrabie adevărată e o vrabie adevărată şi nimic altceva şi ceea ce eşti acum vei fi şi peste cincizeci de ani. Chica îţi va albi, dar mintea nu-ţi va îmbătrâni nici cu o zi măcar.

— De ce mă socoteşti atât de prost? —îi răspunsei eu cam jignit.

— Prost? Deloc. Cu inimă cinstită şi grijulie faţă de tine, aşa eşti şi aşa vei fi; nu vei trăi deoât pentru trupul şi niciodată pentru sufletul tău.

Iată de ce, Tiennet, spuse el, arătându-mi mobilele din casă, iată de ce aveţi voi paturi atât de largi, în care dormiţi în puf până peste ochi. Sunteţi oameni de sapă şi de hârleţ, trudiţi din greu în bătaia soarelui, dar după muncă simţiţi nevoia să aveţi la îndemână salteaua de puf în care sa vă odihniţi. Noi, ăştia, de la pădure, ne-am îmbolnăvi dacă am fi nevoiţi să ne îngropăm de vii în cearşafuri şi-n pături. O colibă de frunziş, un pat de ferigi, iată mobilierul nostru, şi chiar şi acei dintre noi care sunt mereu pe drumuri şi care nu-şi prea plătesc hanurile nu pot suferi un acoperiş pe deasupra capetelor lor; dorm în miezul iernii sub cerul liber, pe păturile catârilor lor, iar zăpada le ţine loc de albele cearşafuri. Ai aici poliţe, mese, scaune, veselă frumoasă, ceşti de faianţă, vin bun, cârlig de atârnat vasele în vatră. Oale de supă, dar parcă mai ştiu eu ce? Vă trebuie toate astea ca să fiţi mulţumiţi; pierdeţi la fiecare masă un ceas întreg ca să vă îndopaţi pe apucate, potolindu-mi setea la izvoare şi dormind sub primul stejar care-mi iese în cale, pentru mine e o adevărată sărbătoare când dau de o masă bună şi de un vin bun. Din care să mă înfrupt după pofta inimii, deşi mă pot foarte bine şi lipsi de ele. Fiind obligat să trăiesc singur, uneori săptămâni întregi, tovărăşia unui prieten e pentru mine ca o zi de duminică, fiindcă într-un ceas de taifas spui mai multe decât într-o zi întreagă petrecută în circiumă. Mă bucur deci de orice, mai mult decât voi, pentru că nu depăşesi niciodată măsura. Dacă o fată drăguţă sau o femeie gata la orice vine să mă caute în bârlogul meu. Înseamnă că mă iubeşte sau că mă vrea, Ştie că n-am timp să mă ţin cu curtea după ea ca un nătărău, şi-ţi mărturisesc că, în ceea ce priveşte dragostea. Îmi place mai mult ceea ce se nimereşte decât ceea ce trebuie să cauţi şi să aştepţi. Cit despre viitor, Tiennet. Nu ştiu daca vreodată voi avea o casă şi o familie; dacă mi se va împlini însă această

dorinţă voi fi mult mai recunoscător lui Dumnezeu decât îi eşti tu şi voi gusta cu mai multă plăcere dulceaţa căminului. Dar mă jur că n-o să iau niciodată de nevastă pe vreuna din roşcovanele voastre grase, măcar de-ar avea o zestre de douăzeci de mii de taleri. Omul dornic de libertate şi de adevărata fericire nu se însoară pentru bani. Nu voi îndrăgi decât o fată bălaie şi subţire ca mestecenii tineri de pe la noi-una din acele făpturi micuţe şi sprintene, cum cresc prin umbrişurile noastre, şi care cântă mai frumos decât privighetorile voastre.

„O fată ca Brulette îmi veni deodată în minte. Bine că nu-i aici, că te pomeneşti că tocmai ei. Care-i dispreţuieşte pe toţi flăcăii noştri. I-ar cădea cu tronc smolitul asta de catârgiu!”

Huriel continuă:

— Eu, Tiennet, nu vreau să te abat de pe drumul pe care ai pornit; al meu însă duce mai departe şi-mi place mai mult. Mă bucur că te-am cunoscut şi. Daca vei avea vreodată nevoie de mine. Caută-mă. Nu-ţi cer să trăieşti ca mine. Ştiu că un locuitor de la şes, când are de făcut un drum de douăsprezece leghe, pentru a-şi vizita o rudă sau un prieten, se spovedeşte întâi la popă şi-şi face testamentul. Cu noi, lucrurile nu se petrec astfel. Zburăm ca rândunelele şi ne întâlneşti aproape peste tot locul. Rămâi cu bine. Iţi strâng mina. Şi dacă vreodată ai să te plictiseşti de viaţa pe care o duci, cheamă-l pe corbul negru din Bourbonnais în ajutor. Îşi va aminti că ţi-a cântat o dată din cimpoi, pe spinare, clar fără supărare, şi că te-a cruţat, pentru că a preţuit curajul tău.

ŞEZĂTOAREA A ŞAPTEA

Acestea zise, Huriel plecă să se întâlnească cu Joseph, iar eu mă întinsei în patul meu moale, în pofida dojenilor catârgiului; căci, dacă până atunci ascunsesem, din mândrie, durerile pe care le simţeam în toate oasele, acum nu mă mai sfiam să recunosc că eram betegit din cap până în picioare. Nenea Huriel, în schimb, o luase la drum voios, fără să se plângă de nimic; întrucât mă priveşte, am zăcut aproape o săptămână, pentru că scuipam sânge şi-mi simţeam stomacul ca mutat cu totul de la locul lui. Joseph a venit pe la mine şi s-a mirat văzându-mă în ce hal arătam,. Dar, dintr-un sentiment de ruşine prost înţeleasă, n-am vrut să-i povestesc întâmplarea, mai ales că nenea Huriel, vorbindu-i despre mine, nu i-a spus în ce fel ne răfuisem… A produs uimire în sat paguba făcută semănăturilor de la Aulnieres, dar trecerea catârilor pe drumurile noastre fu socotită ca o închipuire.

Inmânându-i cumnatului meu banii pe care-i câştigasem atât de greu pentru el, i-am povestit totul, dar l-am rugat să păstreze taina şi, cum el era din fire un băiat de treabă, nu s-a aflat nimic despre toată afacerea asta.

Intre timp, Joseph îşi ascunsese cimpoiul in casa Brulettei, dar nu-l putu folosi pentru că, pe de o parte, n-avusese când, în perioada strânsului finului, iar pe de alta, pentru că Brulette se temea să nu-i stârnească pizma lui Carnat; fata se strădui de altfel să-l facă pe Joseph să renunţe la gândul lui.

Joseph se prefăcu a se supune; dar curând înţelesei că băiatul urzea un nou plan, gândindu-se să se tocmească argat în alt sat, unde nădăjduia să se poată mişca mai în voie.

Aproape de săptămâna sfântului Ion, Joset nu mai pregetă şi-şi vesti stăpânul să-şi caute alt argat; n-a fost chip să aflu unde voia să se ducă şi, cum era deprins să zică „nu ştiu”, ori de câte ori voia să-şi tăinuiască gândurile, am crezut într-adevăr că se ducea să se tocmească undeva, întocmai ca şi alţii, fără însă a se fi hotărât încotro s-o apuce.

Cum la noi bâlciul e o sărbătoare mare, Brulette s-a dus să danseze, şi eu de asemenea. Ne gândeam că-l vom intâlni sigur şi pe Joseph, ca să aflăm la care stăpân se hotărâse să se tocmească, dar flăcăul nu se ivi nici dimineaţa şi nici seara. Nu-l văzuse nimeni în târg.

îşi lăsase cimpoiul, dar îşi luase hainele, pe care le ţinea de obicei în casa bătrânului Brulet.

Seara, pe când Brulette şi cu mine ne înapoiam acasă, urmaţi de o întreagă droaie de curtezani şi de tineri din satul nostru, fata mă luă de braţ şi rugând. U-mă pe marginea plină de iarbă a drumului, departe de ceilalţi, îmi spuse: Să ştii, Tiennet, că sunt îngrijată de Joset. Maica-sa, cu care m-am întâlnit adineaori în târg, e tare mâhnită, fiindcă habar n-are unde îi e feciorul. E multă vreme de când băiatul i-a dat sa inteleagă că se gândea să plece de la noi, dar unde anume n-a putut afla, şi acum biata fcmeie e de-a dreptul deznădăjduită.

— Mi se pare că nici tu, Brulette, nu eşti prea veselă, n-ai dansat cu aceeaşi vioiciune ca altă dată

— E adevărat. Ţin la Joset ca la un frate. Întâi din datorie, de dragul mamei sale, apoi, din deprindere şi, în sfârşit, pentru că preţuiesc felul lui de a cinta din fluier.

— E oare cu putinţă ca fluieratul lui să te mişte atât?

— Faptul mi se pare îndreptăţit să-şi merite dojana, vere! Ce ai împotriva lui?

— Nimic, dar…

— Haide, dă-i drumul, urmă ea râzând, căci de multă vreme îmi tot cânţi nu ştiu ce psalm şi as vrea să fiu în stare să-ţi spun *amin,* ca să sfârşim odată!

— Ei bine, Brulette, hai să-l lăsăm pe Joseph şi vorbim de noi doi: nu vrei să înţelegi că sunt grozav de îndrăgostit de tine şi nu vrei să-mi spui dacă vei răspunde cândva dragostei mele?

— O. O, de rândul acesta vorbeşti serios, foarte serios?

— Acum ca şi în alte daţi. A fost totdeauna ceva foarte serios din parte-mi, chiar când sfiala mă făcea s-o întorc în glumă.

— Atunci, urmă Brulette. Grăbind pasul *ala*turea de mine, spre a nu fi auzită de cei ce veneau după noi, spune-mi cum şi de ce mă iubeşti apoi îţi voi răspunde…

Am înţeles că aştepta laude şi vorbe frumoase dar eu nu eram prea priceput în de-alde astea. Am adus-o cum puteam mai bine, mărturisind că, de când venisem pe lume. N-o avusesem decat pe ea în gând fiind cea mai bună si mai frumoasa dntre fete. Şi că mă fermecase încă de pe când nu avea decât doisprezece ani.: Nu-i spuneam nimic nou şi fata mărturisi că-şi dăduse seama de asta de la lecţiile de catehism. Apoi. Luându-mă la vale:

— Lămureşte-mă, atunci, cum de n-ai murit de durere când te repezeam atât de des? Şi cum de te-ai făcut un băiat aşa de puternic şi de sănătos,

când dragostea, după cum te tot plângi, te făcea să te usuci din picioare?

— Nu în felul acetsta vom lămuri serios lucrurile, îi răspunsei eu.

— Ba da, replică ea, e destul de serios, pentru că află, Tiennet, că nu m-aş opri decât asupra aceluia ce mi-ar jura că n-a privit, n-a iubit şi nu m-a dorit decât pe mine toată viaţa.

— Oh. Atunci e foarte bine, Brulette, strigai, în această privinţă nu mă tem de nimeni, nici chiar de Joseph al tău, care, recunosc că nu s-a uitat la nicio altă fată, dar ai cărui ochi nu văd nimic, nici chiar pe tine, din moment ce te părăseşte.

— Te rog să-l laşi în pace pe Joset, spuse Brulette cam înţepată: şi pentru că te lauzi pe toate drumurile că mă placi, mărturiseşte că pe lingă mine ai mai ochit şi alte fete. Să nu minţi, că urăsc minciuna. Ce-i povesteai atât de voios anul trecut Sylvainei? Şi nicio lună sau două, vlăjganei Bonine. Pe care ai jucat-o, sub nasul meu, doua duminici la rand.? Crezi ca n-am ochi si ma poti pacali cum vrei tu?

Am fost, la început, puţin încurcat, apoi, îmbărbatat că vedeam la Brulette o urmă de gelozie, îi rasunsei cu toată sinceritatea:

— Ceea ce îndrugam fetelor alea, verişoaro, nu mai poate fi repetat unei fiinte pe care o respect. Un baiat poate sa-si faca de cap ca sa isi mai alunge plictiseala, dar părerea de rău, pe care-o simte după aia, dovedeşte cu atât mai mult ca inima şi cugetul îi sunt prinse în altă parte. Brulette roşi, dar continuă numaidecât:

— Deci, Tiennet, poţi să juri că chipul şi gingăşia nici unei alte fete nu mi-au luat locul în inima ta?

— Pot să jur.

— Jură şi bagă bine de seamă la ceea ce vei jura. Jură-te pe tatăl şi pe mama ta, pe Dumnezeu şi pe conştiinţa ta că nicio fată nu ţi s-a părut vreodată mai frumoasă ca mine.

Eram gata să jur, când, nu ştiu cum, o amintire făcu să mi se încurce limba. Am fost prost, poate, gândindu-mă la ceva care n-ar fi trebuit să fie luat în seamă de o minte dezgheţată ca a mea, dar n-am putut minţi în clipa aceea, fiindcă mi s-a ivit în faţa ochilor o imagine deosebit de luminoasă. Până în clipa aceea o uitasem şi nu m-aş mai fi gândit la ea dacă nu se iveau întrebările şi pretenţiile Brulettei.

— Te-ai poticnit, dar e mai bine aşa, te voi preţui mai mult dacă vei spune adevărul, şi te voi dispreţui dacă minţi.

— Ei bine, Brulette, dacă vrei să fiu sincer, am să fiu. In toată viaţa mea am văzut două fete, doi copii aş putea spune; n-aş fi şovăit pe care s-o aleg, dacă mi s-ar fi spus atunci, când eu însumi eram un copil: „Aceste două fetiţe îţi vor da ascultare; alege-o pe cea pe care ai dori-o de soţie", căci aş fi ales-o fără îndoială, pe *vara mea* pentru că despre tine ştiam totul, pe când despre cealaltă nu ştiam nimic: n-o văzusem decât o singură dată şi atunci vreo zece minute cu totul. Şi totuşi, judecând, se poate să fi simţit o oarecare părere de rău, nu pentru că era mai frumoasa decât tine, ceea ce nu cred să fi fost, ci pentru că mi-a dat câte o sărutare apăsată şi caldă pe amândoi obrajii, ceea ce tu n-ai făcut-o niciodată. Aceste sărutări m-au făcut să înţeleg că aveam de-a face cu o fată care şi-ar fi dat într-o zi, în mod cinstit, inima, pe când tu nu faci altceva decât să-mi provoci zilnic durere şi teamă.

— Unde e fata asta acum? întrebă Brulette, care-mi păru impresionată de ceea ce-i spusesem, şi cum o cheamă?

S-a mirat grozav când a auzit că nu ştiam nici de unde e, şi nici cum o cheamă, eu numind-o în inima mea „fiica pădurilor". I-am povestit întâmplarea cu căruţa împotmolită şi s-a folosit de împrejurare ca să-mi puie o mulţime de întrebări, la care nu prea i-am putut răspunde, pentru că amintirile mele erau destul de încâlcite şi pentru că nu dădusem prea mare atenţie unei întâmplări neînsemnate ca aceea. Mintea ei se străduia să înţeleagă fiecare vorbă pe care mi-o smulgea, părând că se cercetează în sinea ei, cu oarecare necaz, ca să vadă dacă frumuseţea ei îi îndreptăţea pe deplin pretenţiile şi dacă mijloacele pe care le folosea, ca să placă băieţilor, ţineau de firea sa adevărată sau erau doar prefăcătorie. Poate s-o fi simţit îndemnată pentru o clipă să mă facă să uit, prin drăgălăşenii, chipul celei care-mi venise în minte şi care credea ea că o pune în umbră, că, după două-trei vorbe de şagă, spuse:

— Nu, Tiennet, nu-ţi fac nicio vină din faptul te-ai uitat la o fată frumoasă, mai ales când lucrrurile s-au petrecut în chip atât de nevinovat si de firesc, după cum mi-ai istorisit, dar această copilărie, cu care ne-am înveselit mintea, a îndreptal-o pe a mea, fără să ştiu de ce, către judecăţi mai serioase şi asupra ta ca şi asupra mea, Sunt cochetă, dragul meu văr; simt frigurile cochetăriei până la rădăcina părului; nu ştiu daca mă voi vindeca vreodată de boala asta, dar aşa cum mă văd, nu mă gândesc la dragoste şi la căsătorie decât ca la o încheiere a tuturor plăcerilor şi petrecerilor. Am 18 ani, o vârstă la care trebuie să începi a chibzui; ei bine, chibzuinţă nu mi se

potriveşte, îmi cade greu la stomac; pe când tu, încă de pe la 15-l6 ani ţi-ai pus întrebarea cum poţi fi fericit în căsnicie. Şi la această întrebare inima ta cinstită ţi-a dat răspunsul bun: ţi-ar trebui o soţie simplă şi dreaptă ca şi tine, fără prefăcătorii, fără trufie şi fără sminteli. Te-as înşela în chip josnic dacă ţi-aş spune că o asemenea fiinţă aş fi eu. Fie din uşurinţă, fie din neîncredere, nu mă simt atrasă de niciunul dintre cei cărora le-aş putea spune dacă mă voi schimba curând. Cu cit trece vremea, cu atât mai mult preţuiesc libertatea şi veselia. Fii, deci, prietenul meu, tovarăşul meu, ruda mea; te voi iubi cum îl iubesc şi pe Joseph, ba mai mult chiar, dacă vei fi credincios prieteniei mele, dar să-ţi iasă clin cap că mă voi mărita cu tine. Ştiu că părinţii tăi vor fi nemulţumiţi şi mie însămi îmi pare rău. Dar nu pot face altfel şi sunt tare necăjită că te-ai mâhnit. Dar iată că lumea a băgat de seamă ca stăm cam de mult de vorbă. Vrei să nu mai fii îmbufnat, şi să mă iubeşti ca un frate? Dacă spui da, mergem la sărbătoarea focului sfântului Ion şi vom deschide dansul împreună.

— Bine, Brulette, îi spusei suspinând, va precum doreşti, voi face tot ce-mi va fi cu putinta ca să nu te mai iubesc decât cum îmi poruncesti, şi în orice caz îţi voi rămâne o rudă si un prieten devotat, cum de altfel şi sunt dator să-ţi fiu!

Mă luă de mină şi, râzând pe seama curtezanilor ei, alergă cu mine până în piaţa târgului, unde bătrânii localnici îngrămădiseră crăciâe şi paiele pentru tradiţionalul foc de sfântul Ion. Brulette fu poftită, ca sosită cea dinţii, să dea foc rugului şi curând flacăra se ridică până mai sus de tinda bisericii.

Cum n-aveam muzică pentru dans, băiatul lui Carnat, care se numea Francois, veni cu cimpoiul şi nu se lăsă prea mult rugat ca să ne cânte, pentru că şi el se ţinea de fustele Brulettei, ca şi ceilalţi.

Jocul, deşi destul de însufleţit, nu-i mulţumi însă pe jucători, care începură să strige că această muzică le moaie picioarele. Francois Carnat era un începător într-ale cântecului şi, oricât îşi da silinţa, nu putea însufleţi lumea. Fără să ia în seamă glumele, continuă să cânte, foarte mulţumit de el însuşi, pentru că mi se pare că era pentru prima oară când cânta la joc. _Şi pentru că dansul nu era pe placul nimănui, căci muzica nu făcea nici două parale, ne vorbirăm să ne luăm rămas bun şi să sfârşim seara la circiumă între bărbaţi. Brulette şi celelalte fete se împotriviră, făcându-ne cheflii şi prost-crescuţi. Pe când discuţia era în toi, se ivi deodată un băiat înalt şi frumos, despre care nimeni nu ştia de unde venise.

— Păi da, tinerilor, strigă el cu o voce aşa de puternică îneât acoperi toată hărmălaia: vreţi să Jucaţi, cred şi eu! Ei bine, iată un cimpoier sosit intamplător, care vă va cânta cât veţi vrea şi nu vă a cere nimic pentru osteneala lui. Dă-mi mie asta, se adresă lui Francois Carnat şi ascultaţi-mă, pentru că, deşi nu sunt de meserie lăutar, mă pricep ceva mai bine decât voi.

Şi fără a mai aştepta încuviinţarea lui Francois, îi umflă cimpoiul şi începu să cânte, în strigătele de bucurie ale fetelor şi spre marea mulţumire a băieţilor.

Am recunoscut, de la primele vorbe, vocea şi accentul burbonez al catârgiului, dar nu-mi venea a crede ochilor, aşa era de schimbat, şi asta în avantajul lui.

In loc de bluza groasă, murdară de cărbuni şi al vechilor turetci de piele, în locul pălăriei pleoştite şi a feţei lui negre, avea haine noi de stofă fină, de lină, cu desen alb tărcat cu albastru, o cămaşă frumoasă, o pălărie de paie împodobită cu panglici în 36 de culori, barba rasă, faţa curată şi roză ca o piersică, în fine, era cel mai frumos bărbat pe care îl văzusem vreodată, înalt ca un stejar, cu un trup bine legat, picior suplu şi nervos, dinţii ca un şirag de boabe de fildeş, ochii ca două limbi de cuţit şi aerul simpatic al unui adevărat domn. Trăgea cu ochiul la toate fetele, surâzând celor frumoase, râzând cu gura până la urechi celor urâte, dar arătându-se vesel şi bun faţă de toată lumea, îmbărbătând şi însufleţind jocul, cu ochiul, cu piciorul şi cu glasul; căci sufla puţin din cimpoi şi între două răsuflări spunea fel de fel de drăcii şi de glume, care înveseleau şi zăpăceaţi toate minţile.

Şi apoi, în loc de a număra dansurile şi pauzele cum fac lăutarii de profesie, care se opresc îndată ce au încasat cei doi bani de fiecare pereche, el continua să cânte, schimbând ariile şi trecând de la una la alta, în aşa fel încât nici nu băgai de seamă; cântecele erau dintre cele mai frumoase pe care le auzisem eu vreodată, necunoscute pe la noi, dar atât de săltăreţe şi atât de potrivite pentru joc, că ni se părea mai mult că zburam decât că bătătoream pajiştea.

Cred că Huriel ar fi cântat şi noi am fi jucat toată noaptea fără a osteni, nici el, nici noi, dacă n-ar fi apărut moş Carnat, care, auzind din circiuma mătuşii Biaude ce frumos îi sună cimpoiul, veni foarte mirat şi foarte mândru de măiestria fiului său. Dar, când zări instrumentul în mâinile unui străin şi pe Francois care juca, fără să vadă în asta nimic rău, se înfurie şi

împingându-l pe catârgiu de pe piatra unde se urcase, îl dete jos în toiul dansului.

Nenea Huriel, surprins de întâmplare, se întoarse şi-l văzu pe Carnat foarte supărat, certân-du-l şi cerându-i instrumentul.

Nu l-aţi cunoscut pe Carnat, cimpoierul. Era, pe atunci, un om în vârstă, dar încă zdravăn şi răutăcios ca un diavol bătrân.

Catlrgiul fu gata să-i arate pumnii, dar îl opri părul lui alb; înapoindu-i cimpoiul, îi spuse cu blândeţe:

— Ai fi putut să mi-l ceri în chip mai cuviincios, unchiule, dar dacă-ţi pare rău că ţi-am luat locul, poftim, ia-ţi cimpoiul, mai ales că vreau să joc şi eu dacă tineretul de aici îngăduie un străin în mijlocul lui.

— Da, da, poţi să joci, că meriţi! strigă lumea din sat, care se strânsese în juru-i şi care-i îndrăgise cântarea.

— Cer, spuse el, luând mâna Brulettei, la care uitase mai mult decât la altele, cer drept plată ăduinţa să dansez cu această frumoasă bălaie, chiar dacă ea ar fi făgăduit dinainte acest joc altuia.

— Mi l-a făgăduit mie, Huriei, îi spusei eu eatârgiului, dar cum suntem prieteni, o las să danseze cu tine acest joc.

— Mulţumesc, răspunse el, strângându-mi mâna şi şoptindu-mi la ureche:

— Nu voiam să se ştie că te cunosc, dar dacă asta nu-ţi pricinuieşte nicio neplăcere, fie!

— Să nu le spui că eşti catârgiu şi totul o să iasă bine!

Pe rind fiecare mă descosea curios să afle câte ceva despre străin, se ivi pe prispa lăutarilor altă nemulţumire: moş Carnat nu voia cu niciun chip să cânte şi nu-l lăsa nici pe fiu-său. Mai mult, îl ţinea de rău că se lăsase înlocuit de un necunoscut şi cu cât lumea voia să împace lucrurile, spunându-i că străinul nu luase parale, cu atât el se supăra mai rău. Tocmai când era mai furios, moş Maurice Viaud i-o trânti de la obraz că-l pizmuieşte pe Huriel şi că străinul o să povestească tuturor cele întâmplate.

Atunci, moş Camat, venind în mijlocul nostru, îl întrebă pe Huriel dacă are brevet de cimpoier, ceea ce stârni râsul tuturor şi al catârgiului îndeosebi, în sfârşit, constrâns să răspundă acestui unchiaş dezlănţuit, Huriel zise:

— Nu cunosc obiceiurile de pe la voi, unchiule, dar am călătorit destul ca să cunosc legea şi ştiu că nicăieri, în Franţa, artiştii nu plătesc patentă.

— Artiştii? zise Carnat, mirat de acest cuvânt, pe care, ca şi noi, nu-l auzisem niciodată rostindu-se. Ce înţelegi prin asta? Nu cumva vorbeşti aiurea?

— Deloc! reluă Huriel. Să le zicem muzicanţi dacă vreij aflaţi că sunt liber să cânt, fără a plati bir regelui Franţei.

— Bine, bine, ştiu asta, răspunse Carnat, dar ceea ce nu ştii dumneata este că la noi muzicanţii plătesc o taxă breslei lăutarilor, ca să aibă dreptul să-şi facă meseria şi capătă un brevet dacă sunt primiţi, după anumite probe.

— Da, ştiu asta, răspunse Huriel şi ştiu şi ce monedă trebuie să încasezi sau să plăteşti pentru probele voastre. Nu v-aş sfătui să mă puneţi Ia încercare, dar, din fericire pentru voi, eu nu sunt de meserie cimpoier, aşa că nu vă cer nimic. Cânt pe degeaba, unde îmi place şi nimeni nu mă poate opri, cu atât mai mult că sunt meşter în ale cântatului la cimpoi, pe când dumneata, cu toate că mă iei aşa, de sus, nu prea pari să te pricepi în această meserie.

La auzul acestor vorbe, Carnat se mai potoli puţin.

Cei doi Carnat, nemaiavând ce spune, pentru că toată lumea fusese martoră că Huriel cântase fără să ceară plată, plecară mormăind şi rostind necuviinţe pe care nimeni — ca să se termine tărăşenia asta — nu le luă în seamă.

Indată ce aceştia plecară, fu chemată Mărie Guillard, o fetişcană bună de gură, căreia i se ceru să cânte, pentru ca să se poată şi străinul bucura de dans. Huriel nu juca la fel ca noi ceilalţi, cu toate că cunoştea perfect obiceiurile şi ritmul jocurilor noastre; avea un fel deosebit de a-şi mişca trupul, atât de nestingherit că părea şi mai frumos şi mai inalt decât era cu adevărat. Brulette l-a privit şi in dipa când a sărutat-o, cum e obiceiul la noi, la începutul fiecărui joc, s-a tulburat şi s-a roşit, cu atât mai mult cu cât niciodată nu se sinchisea daca după datină, era sărutată la joc de flăcăii de pe la noi.

Am înţeles că se cam lăudase când vorbise cu nepăsare despre dragoste, dar nu mi-am dat pe faţă în niciun fel simţămintele şi mărturisesc că mă cam împăunam cu măiestria şi cu purtarea aleasă a catârgiului.

O dată jocul sfârşit, Huriel veni spre mine, ţi-nând-o pe Brulette de braţ, şi-mi spuse:

— E rândul tău, prietene, şi nu-ţi pot mulţumi mai bine decât încredinţându-ţi-o pe această minunată dănţuitoare. E o adevărată frumuseţe a ţinutului şi din pricina ei cer iertare neamului celor din Berry. Dar de ce să

sfârşim atât de curând petrecerea? Oare nu se află undeva, în târgul ăsta, un alt cimpoi decât acela al bătrânului ăstuia amărât?

— Ba da, spuse repede Brulette, pe care pofta de joc o făcu să uite de taina pe care trebuia s-o păstreze, dar într-o clipă îşi luă seama şi, roşind, adăugă: există nişte fluiere ciobăneşti şi nişte porcari care ştiu, de bine, de rău, să cânte.

— Fluiere ciobăneşti! spuse catârgiul. Dacă te pufneşte râsul, le înghiţi şi te fac să tuşeşti. Am gura prea mare pentru asemenea instrumente şi totuşi eu vreau cu tot dinadinsul să te mai văd jucând, drăguţa mea Brulette, pentru că mi se pare că aşa te cheamă, spuse el, depărtându-se puţin cu ea şi cu mine; şi ştiu că ai acasă un cimpoi frumos şi de preţ, adus din Bourbonnais şi aparţinând unui anume Joseph Picot, prietenul vostru din copilărie, tovarăşul vostru de la prima împărtăşanie.

— O, o, de unde ştii toate astea? spuse Brulette surprinsă. Îl cunoşti deci pe Joseph al nostru! Ne poţi spune poate unde se află el acum?

— Eşti îngrijorată din pricina lui? întreba Huriel privind-o.

— Atât de îngrijorată că ţi-aş mulţumi din toată inima dacă mi-ai da veşti despre el.

— Da, o să ţi le dau, drăguţo, dar nu înainte de a-nii încredinţa cimpoiul, pentru că m-a rugat să i-l duc acolo unde se află el acum.

— Ce, a şi ajuns atât de departe de noi? se miră Brulette.

— Destul de departe ca să n-aibă de gând să se întoarcă!

— Cum, nu se mai întoarce? A plecat pentru totdeauna? Iată ceva care mă face să-mi piară pofta de a mai râde şi de a mai dansa.

— Oh, frumoasa mea copilă, spuse Huriel, eşti deci logodită cu micul Joseph? Nu mi-a spus asta!

— Nu sunt logodită cu nimeni, răspunse Brulette, revenindu-şi.

— Şi totuşi, stărui catârgiul, iată un zălog ce mi s-a spus să ţi-l arăt, dacă te vei îndoi de însărcinarea pe care am primit-o, de a lua cu mine cimpoiul.

— Ce anume? Ce zălog? întrebai la rândul meu.

— Uită-te la urechea mea, spuse catârgiul, ridicând o şuviţă din părul său negru şi creţ şi arătându-ne o mică inimă de argint, al cărei inel era trecut printr-o verigă fină de aur ce-i străpungea urechea, după obiceiul catârgiilor de pe vremea aceea.

Am înţeles bine că urechile acelea găurite îi m săriră în ochi Brulettei, care-i spuse:

— Nu eşti ceea ce vrei să pari, şi totuşi văd că nu eşti în stare să înşeli nişte bieţi semeni. De altfel, zălogul pe care-l porţi e cu adevărat al sau mai bine zis al lui Joset, pentru că-i un dar pe care mi l-a făcut maică-sa în ziua primei noastre împărtăşanii şi pe care i l-am dat lui a doua zi, ca amintire de la mine, când a plecat de acasă ca să se tocmească la lucru. Deci, Tiennet, du-te la mine acasă, caută cimpoiul şi adu-l în tinda bisericii, unde e întuneric, şi cată să nu te vadă nimeni de unde l-ai luat, pentru că moş Carnat e un om rău şi i-ar face necazuri bunicului meu, dacă ar afla că ne-am amestecat în treaba asta.

ŞEZĂTOAREA A OPTA

Am făcut cum mi se poruncise, lăsând-o, împotriva voinţei mele, pe Brulette singură cu catârgiul într-un loc din piaţă, încă de pe acum întunecat de apropierea nopţii. Când m-am înapoiat, având sub bluză cimpoiul împăturit şi desfăcut, i-am găsit în acelaşi loc, dar vorbind destui de aprins. Brulette îmi spuse:

— Tiennet. Fii martor că nu vreau să-i las acestui om cercelul ce-i atârnă acum la ureche. Nu vrea să mi-l înapoieze, susţinând că e proprietatea lui Joset, dar Joset nu i-l va lua înapoi Şi, cu toate că e vorba de un fleac care nu preţuieşte nici zece bani, n-am chef să-l dăruiesc unui străin. Nu aveam nici 12 ani când i l-am dat lui Joset şi trebuie să fii prea bănuitor ca să vezi în asta o şiretenie, dar eu am, totuşi, un temei în plus să mă împotrivesc de a-l dărui altuia.

Mi s-a părut că Brulette îşi dădea prea multă osteneală ca să-l convingă pe catârgiu că nu e îndrăgostită de Joset, în timp ce străinul era multumit să afle că inima fetei nu e făgăduită nimănui, în orice caz, nu se sfii de loc a-i face curte în faţa mea.

— Drăguţo, îi spuse, n-ai de ce să fii bănuitoare. Nu voi arăta nimănui darul ce mi l-ai făcut, cu toate că ar fi cazul să fiu mândru dacă mi l-ai făcut mie, dar mărturisesc aci, faţă de Tiennet, că nu prea mă îmbii la dragoste. Asta nu mă va împiedica să-mi amintesc de dumneata şi să socotesc acest dar de zece bani, de la urechea mea, mai presus de orice alt lucru ce mi-aş dori. Joseph e prietenul meu şi ştiu că te iubeşte; dar prietenia acestui băiat este atât de potolită, că n-o să-mi ceară niciodată înapoi zălogul. Deci, dacă ne vom mai revedea, peste un an sau peste zece, vei găsi darul la locul lui, afară numai dacă urechea nu va mai fi acolo.

Spunând acestea, sărută mâna Brulettei şi se pregăti să-şi potrivească şi să-şi umfle cimpoiul.

— Ce faci acolo? întrebă ea. Doar ţi-am spus că ştirea pe care mi-ai dat-o despre Joset mi-a tăiat toată pofta de joc; în ceea ce te priveşte, aşteaptă-te la o bătaie zdravănă de la cimpoierii de prin partea locului.

— Ei aş! răspunse Huriel, asta o s-o vedem noi! Cât despre dumneata, Brulette, vei juca sau, dacă nu, voi crede că eşti îndrăgostită de un nerecunoscător care te-a părăsit.

Dar fie că Brulette era prea mândră pentru a lăsa să se adeverească această părere, fie că diavolul jocului era mai puternic decât ea, fapt e că

îndată ce cimpoiul, pregătit şi umflat, începu să cânte, nu se mai putu stăpâni şi se lăsă purtată de mine la jocul numit *bourree*[5].

N-o să mă credeţi, dragii mei, ce mai strigăte de mulţumire şi de încântare se auziră în piaţă. Ia glasul puternic al acestui cimpoi burbonez şi la vederea catârgiului, pe care lumea îl şi credea plecat. Până atunci se mai juca aşa, într-o doară, şi toţi erau pe punctul de a pleca. Când reapăru Huriel pe prispa lăutarilor, se iscă îndată aşa, ca un fel de nebunie, căci nu se mai juca nici în patru, nici în opt, nici în şaisprezece măsuri, ci numai în treizeci şi două, ţinându-se de mâini, sărind, chiuind şi râzând, în aşa fel că nici bunul Dumnezeu n-ar fi putut să strecoare în hărmălaia asta vreo vorbă.

Nu trecu mult şi copiii, care de-abia îşi puteau mişca picioarele, ca şi bunicii, care de-abia se mai ţineau pe ale lor, babele care ţopăiau pe loc ca pe vremuri, flăcăi stângaci, care niciodată nu fuseseră în stare să ţină o măsură, toţi se puseră în mişcare şi nu mai lipsea decât ca şi clopotul de la biserică să înceapă să sune. Gândiţi-vă, vă rog, ce muzică, cea mai frumoasă care se auzise vreodată pe la noi şi care nu costa nimic! Huriel părea chiar că-i ajutat de diavol, pentru că nu se simţea de loc ostenit, ostenindu-i el în schimb pe toţi cei din jur. „Vreau să-l văd doborât şi pe cel din urmă!” striga el, ori de câte ori era sfătuit să se mai odihnească.

— Vreau să cânt până la ultimul dansator! striga el, ori de câte ori era sfătuit să se oprească. Să văd cum satul întreg oboseşte, să ne găsim tot aici la răsăritul soarelui, eu în picioare şi neabătut, iar voi toţi rugându-vă să vă cruţ.

Şi-i trăgea înainte din cimpoi, iar noi tropăiam pe loc, ca nişte smintiţi.

Inţelegând că aici era rost de câştig zdravăn, mătuşa Biaude aduse mese, băutură şi mâncare şi cum, cu privire la acest ultim articol, nu era prea pregătită pentru atâtea pântece secătuite de joc, fiecare se simţi dator să ofere prietenilor şi rudelor, care erau de faţă, tot ce avea pe acasă de-ale gurii. Unul aducea brânză, altul un sac de nuci, altul o halcă de capră sau un purcel de lapte fript sau copt la vatra încinsă în grabă. Era ca la nuntă, când vecinii se poftesc unii pe alţii la petrecere. Copiii lui s-au mai culcat şi nimeni nu mai avea vreme să se gândească la altceva; după care au adormit ca oile, grămadă, pe lemnele stivute pe locul obştii, în zgomotul nesăbuit al jocului şi în sunetul cimpoiului, care nu se oprea decât atunci când Huriel dădea pe gât câte o stacană din vinul cel mai ales.

Şi cu cât bea, cu atât era mai vesel şi îi zicea mai minunat din cimpoi. În sfârşit, făcându-li-se foame celor mai zdraveni jucători, Huriel fu nevoit să

se oprească, din lipsă de dansatori şi, câştigând prinsoarea, că-i va pune pe toţi la pământ, primi să mânânce şi el. Fiecare îl poftea şi se întrecea să aibă cinstea şi plăcerea de a-l servi. Dar văzând că Brulette vine la masa mea, primi invitaţia ce i-o făcui şi se aşează lingă ea, clocotind de voie bună şi de vorbe de duh. Mancă repede şi bine, dar, în loc să fie îngreuiat de mâncare, fu cel dinţii care ridică paharul pentru a cânta şi, cu toate că suflase în cimpoi timp de şase ceasuri ca o furtună, avea glasul atât de limpede şi de plăcut, ca şi când n-ar fi făcut până atunci nimic. S-au încercat unii să-i ţie piept, dar cei mai iscusiţi cântăreţi s-au lăsat curând păgubaşi pentru plăcerea de a-l asculta, căci nimic nu se putea asemui cu cântecele lui, ca melodie şi cuvinte, şi cu greu se încumeta cineva să-i ţină hangul, dat fiind că tot ce ştia era cu desăvârşire nou pentru urechile noastre şi la o înălţime care depăşea cu mult toată ştiinţa noastră în ale cântatului.

Oamenii părăsiseră mesele ca să-l asculte şi când zorile începură să se ivească printre frunzişuri, ne-am văzut înconjuraţi de o lume care asculta cântecul cu mai multă încordare decât pe cea mai frumoasă predică.

Atunci Huriel se ridică de pe locul lui şi întinse paharul gol către cea dintâi rază de soare care-i trecea pe deasupra capului, spunând cu un glas care ne-a cutremurat pe toţi, fără a ne da seama de ce şi cum:

— Prieteni, iată făclia bunului Dumnezeu î Stingeţi micile voastre lumânările şi închinaţi-vă în faţa a ceea ce e mai luminos şi mai frumos pe lume! Şi acum (aşezindu-se şi punând paharul cu fundul în sus pe masă) am vorbit destul şi am cântat destul pentru noaptea asta. Ce faci acolo, paracliserule? Du-te şi trage clopotul pentru rugăciunea de dimineaţă, pentru ca, închinându-ne creştineşte, să-i deosebim pe cei ce-au petrecut ca oamenii de cei ce s-au îndobitocit ca proştii. După ce vom fi adus prinos Domnului, vă voi părăsi, dragii mei, mulţumindu-vă că m-aţi făcut să petrec atât de bine şi mi-aţi arătat atâta încredere. Vă eram dator o mică despăgubire pentru stricăciunea pe care fără voia mea am făcut-o unora dintre voi nu de mult. Ghiciţi, dacă puteţi, despre ce-i vorba; eu nu-s aici la spovedanie, dar am făcut şi eu cum m-am priceput mai bine ca să vă înveselesc, şi cum plăcerea înseamnă mai mult decât câştigul, după părerea mea, cred că m-am achitat cu cinste faţă de voi toţi! Şi fiindcă unii dintre ei cereau să-i lămurească

— Tăcere! strigă el, iată clopotul care sună pentru rugăciunea de dimineaţă!

Şi se aşeză în genunchi, ceea ce obligă pe toată lumea să facă la fel şi chiar cu un soi de reculegere, pentru că acest om părea să aibă o anumită putere asupra cugetelor.

După ce se termină rugăciunea, îl căutarăm, dar nu-l mai găsirăm. Dispăruse, dar în chip atât de neaşteptat că unii chiar se frecau la ochi, crezând că toată noaptea asta de chef şi de petrecere nu fusese decât un vis.

ŞEZĂTOAREA A NOUA

Brulette tremura toată şi, când am întrebat-o ce are şi la ce se gândeşte, îmi răspunse, ducându-şi palma la obraz:

— Omul ăsta e simpatic, Tiennet, dar e tare îndrăzneţ.

Pentru că eram mai înfierbântat, am simţit în mine mai mult curaj, ca de obicei, să-i spun:

— Dacă buzele unui străin ţi-au jignit obrazul, acelea ale unui prieten îl pot spăla.

Dar ea mă îndepărtă şi-mi spuse:

— A plecat, şi e mai bine să-i uiţi pe cei ce s-au dus.

— Chiar dacă e vorba de bietul Joset?

— O, cu el e altceva!

— De ce altceva? Nu răspunzi? Oh, Brulette, îl socoteşti oare… pe drept…

— Pe cine? întrebă ea cu vioiciune. Hai spune cum îl cheamă! Că doar îl cunoşti!

— E, îi răspunsei eu rizând, omul acela negru, pentru care Joset s-a făgăduit diavolului, şi care te-a înfricoşat în seara aceea de primăvară, când eraţi la mine acasă.

— Nu, nu, îţi baţi joc de mine! Spune-mi numele lui, spune-mi de unde e, cu ce se ocupă?

— Nu, Brulette, ai spus că trebuie să-i uiţi pe cei plecaţi, aşa că nu-ţi mai schimba părerea.

Lumea din sat fu foarte mirată când văzu că cimpoierul dispăruse fără urmă, înainte ca măcar unii dintre ei să fi putut afla câte ceva despre el. Unii l~au iscodit. Dar unuia îi spuse că este din Marche şi că se numeşte într-un fel, altuia altceva, aşa că nimeni nu ştia adevărul. Am aruncat şi eu un nume la nimereală, ca să-i zăpăcesc, nu pentru că Huriel, cel cu paguba făcută în semănăturile mele, s-ar fi temut de cineva. Ca s-o necăjesc pe Brulette, când mă întrebă de unde-l cunoşteam, i-am răspuns în glumă că habar n-aveam de el, dar că omului îi venise cheful să mi se adreseze ca unui prieten şi că, voind să mă distrez, i-am răspuns şi eu în acelaşi chip.

Dar cum până la urmă Brulette mă iscodi temeinic, m-am văzut silit să-i spun tot ce ştiam despre el. Cu toate că nu era mare lucru, îi păru rău de

ceea ce află, pentru că, aidoma multor oameni de pe la noi, avea o prejudecată puternică împotriva străinilor şi îndeosebi a catârgiilor.

Socoteam că această antipatie o va face să-l uite pe Huriel şi chiar dacă se mai gândea uneori la el nu-şi dădea pe faţă sentimentele, continuând să ducă aceeaşi viaţă de petreceri pe care o dusese şi mai înainte, fără să arate cuiva vreo preferinţă, susţinând că, vrând să fie o soaţă bună şi credincioasă, pe cât era de zvăpăiată ca fată, avea dreptul să mai aştepte, ca să-şi cunoască îndeaproape curtezanii. În ce mă priveşte, ea repeta ades că nu voia să aibă decât prietenia mea sinceră, dar fără gând de căsătorie.

Cu felul meu de a fi nu m-am îmbolnăvit din pricina asta. Aveam, ca şi Brulette, aproape aceleaşi idei m privinţa libertăţii. O foloseam ca orice bărbat, şi-mi aflam plăcerea acolo unde o căutam, fără niciun fel de obligaţii. Dar o dată ce mi se potolea avântul, mă înapoiam lângă frumoasa mea vară, ca lângă o tovarăşă duioasă, cinstită şi veselă, de care m-aş fi lipsit cu greu dacă aş fi încercat să-mi fac singur sânge rău. Era mai deşteaptă decât toate fetele şi femeile de pe la noi. Apoi, locuinţa ei era plăcută, totdeauna curată, bine rostuită, bine gospodărită, nu mirosea a sărăcie şi se umplea în timpul şezătorilor de iarnă, ca şi în zilele când nu se lucra, cu tot tineretul satului. Fetelor le plăcea Brulette, pentru că în jurul ei roiau băieţii, aşa că aveai de unde alege şi cu cine te căpătui. Chiar Brulette se folosea de trecerea de care se bucura, datorită judecăţii ei drepte şi felului frumos în care vorbea, ca să-i hotărască pe băieţi să bage în seamă şi fetele care se dădeau în vânt după ei.

Bunicului Brulet îi plăcea grozav această veselă societate, pe care o mai înveselea şi el cu cântecele bătrâneşti şi cu multele snoave pe care le ştia. Câteodată venea şi mătuşa Mariton pentru o clipă, două, să vorbească cu băiatul ei. Era o femeie sfătoasă şi încă destul de atrăgătoare. Dădea sfaturi fetelor cum să se îmbrace frumos, fiindcă ea însăşi era întotdeauna bine îmbrăcată, spre a fi pe placul stăpânului ei, Benoât, care- urmărea — prin înfăţişarea ei plăcută şi prin vrednicia ei — să-şi atragă cât mai mulţi clienţi.

Şi nu de puţine ori se întâmpla ca scripcarii din ţinut, în trecere prin satul nostru, văzând atâta tinerime strânsă la un loc să n-o facă să joace în faţa porţii; aşa că Brulette, cu toată mica ei locuinţă, neavând altă avere decât drăgălăşenia şi frumuseţea, era socotită drept regină, o regină pe care fetele urâte şi nebăgate în seamă o bârfeau în ascuns, iar celelalte găseau că au mai mult de câştigat decât de pierdut, preţuind-o şi venind în casa ei.

Trecuse aproape un an de când petreceam în acest fel, fără a fi primit de la Joseph decât două scrisori, în care îi spunea mamei lui că era sănătos şi că îşi câştiga în chip mulţumitor traiul la Bourbonnais. Nu spunea unde se află şi cele două scrisori purtau mărci din două locuri diferite. Mai mult, cea de-a doua scrisoare nu putu fi uşor citită, deşi preotul nostru era foarte priceput în descâlcirea scrisului, căci se părea că Joseph învăţase carte şi că se silea pentru prima oară să scrie singur. În fine, sosi o a treia scrisoare pe adresa Brulettei, pe care domnul părinte o putu citi uşor şi o găsi chiar bine întoarsă din condei. In această scrisoare se spunea că Joseph, puţin bolnav, rugase un prieten să dea ştiri alor săi despre el. Nu erau decât friguri de primăvară şi nu trebuia deci să ne îngrijorăm. Se mai spunea că se afla între prieteni, care, deprinşi să călătorească, se duceau în ţinutul Chamberat, de unde vor mai scrie, dacă starea i s-ar înrăutăţi, în pofida bunelor îngrijiri ce i se dădeau.

— Doamne, spuse Brulette, când preotul îi citi ce era în. Scrisoare, mi-e teamă că s-a făcut şi el catârgiu şi nu îndrăznesc să-i vorbesc mamei lui nici despre boala şi nici despre meseria pe care şi-a ales-o. Vai de sufletul ei, biata femeie, are destule griji şi fără astea.

Apoi, privind scrisoarea, întrebă de cine era iscălită. Preotul, care nu luase bine seama la iscălitură, îşi puse ochelarii şi începu să râdă, zicând că nu văzuse niciodată aşa ceva şi cum Brulett? stăruia, el îi spuse că în locul numelui, era desenat un colţ de ureche cu un inel şi un fel de inimă trecută prin el.

— Trebuie să fie vreun semn de breaslă. Toate tovărăşiile au câte o stemă, căreia nimeni nu-i cunoaşte înţelesul.

Dar Brulette înţelesese totul; se tulbură puţin, luă scrisoarea şi o cercetă de mai multe ori, cu o privire mai puţin nepăsătoare decât voia să arate, pentru că între timp învăţase să scrie şi să citească, şi aceasta o făcuse în mare taină, cu ajutorul unei foste jupânese din casa unui nobil; femeia îşi deschisese o prăvălie de mărunţişuri în târgul nostru şi venea adesea să pălăvrăgească într-o casă atât de des vizitată, cum era aceea a verişoarei mele.

Nu i-a trebuit mult unei minţi atât de vioaie ca a ei să înveţe şi, într-o bună zi, am fost foarte mirat văzând-o că scrie cântece şi rugăciuni, în chip destul de curăţel. Nu m-am putut opri să n-o întreb dacă pentru a-i scrie lui Joseph sau frumosului catârgiu învăţase năzdrăvăniile alea, care erau mai presus de rangul ei.

— E vorba de filfizonul ăla cu urechile găurite? întrebă ea rizând. Mă crezi chiar atât de proastă ca să trimit scrisori unui băiat necunoscut? Dacă Joseph se va înapoia om cu carte, atunci bine a făcut că s-a dezbărat de neştiinţa lui. Cat despre mine, nu-mi pare rău deloc că sunt mai puţin proastă ca înainte.

— Brulette, Brulette, îţi umblă gândul dincolo de ţinutul nostru şi de prietenii tăi. Asta îţi va purta nenoroc, ia seama! Sunt tot atât de neliniştit de Joseph acolo, ca şi de tine aici!

— Intrucât mă priveşte poţi fi liniştit, Tiennet; am mintea aşezată, orice s-ar spune. Cât despre bietul nostru Joset, sunt tare amărâtă, pentru că au trecut şase luni fără niciun semn de la el şi acest frumos catârgiu, deşi ne-a făgăduit că o să ne dea veşti despre el, şi-a uitat făgăduiala. Mătuşa Mariton e de-a dreptul nenorocită că fiu-său a uitat-o; fiindcă ea habar n-are că băiatul e bolnav şi că poate, Doamne fereşte, între timp o fi şi murit. Am încercat s-o liniştesc, spunâmdu-i că dacă s-ar fi ivit vreo nenorocire am fi fost, desigur, vestiţi şi că lipsa noutăţilor înseamnă că lucrurile stau bine.

— Spune ce vrei, dar l-am visat acum două nopţi pe catârgiu venind la noi, aducându-ne cimpoiul şi spunându-ne că Joseph a murit. De când cu visul ăsta mi-e inima îndurerată şi mă căiesc că am lăsat să treacă atâta vreme fără a încerca să-i scriu, dar unde-i puteam trimite scrisoarea, dacă nici nu ştiu unde se află?

Spunând acestea, Brulette, care şedea lângă o fereastră şi privea întâmplător pe geam, scoase un ţipăt şi se făcu albă ca varul. Uitmdu-mă afară, îl văzui pe Huriel, mânjit de cărbune, cu faţa şi cu hainele înnegrite, aşa cum îl întâlnisem prima dată.

Venea spre noi şi copiii fugeau din calea lui, ţipând: „dracu! dracu!” iar câinii îl lătrau din urmă.

Mişcat de spusele Brulettei şi dorind s-o cruţ de a afla prea curând o veste rea, am alergat înaintea catârgiului şi prima întrebare pe care i-am pus-o, aşa, la noroc, a fost:

— Nu cumva a murit?

— Cine? Joseph? Nu, mulţumită Domnului! Dar ştiaţi că e încă bolnav?

— E în primejdie?

— Da şi nu. Dar vreau să-i vorbesc despre el Brulettei. Aici e casa ei? Du-mă la ea.

— Da, da, vino!

Şi luând-o înainte, îi spusei verişoarei mele să se liniştească, deoarece veştile nu sunt atât de rele pe cât se aştepta.

Ea îşi chemă repede bunicul, care cotrobăia în odaia de alături, şi se pregăti să-l primească pe catârgiu cum se cuvine, dar, văzându-l atât de schimbai; faţă de cum îl ştia ea, atât de greu de recunoscut, cu obrazul plin de funingine şi îmbrăcat în straie ponosite, îşi pierdu. Stăpânirea de sine şi-şi întoarse ochii de la el, întristată şi stingherită.

Huriel începu să surâdă, apoi, ca din întâmplare, îşi ridică pletele negre şi aspre, pentru a-i arăta Brulettei că darul ei era tot la urechea lui.

— Eu sunt, spuse el, şi nu altul. Viu anume din ţinutul meu să vă vorbesc despre un prieten, care, mulţumită Domnului, nu e nici mort şi nici pe moarte, dar despre care trebuie totuşi să vă vorbesc pe îndelete. Aveţi timp să mă ascultaţi?

— Desigur, *spuse* moş Brulet. Ia loc, prietene, să te omenim cu ceva.

— Nu-mi trebuie.. Nimic, spuse Huriel, aşezându-se pe un scaun. Voi aştepta până mâncaţi. Dar, mai înainte de orice, trebuie să, mă prezint persoanelor cărora le vorbesc.

ŞEZĂTOAREA A ZECEA

— Vorbeşte, spuse unchiul meu, te ascultăm… Atunci catârgiul începu:

— Mă numesc Jean Huriel şi sunt de meserie catârgiu, fiul lui Sebastian Huriel, zis şi Bastien, aprig tăietor de lemne, meşter cimpoier de mare faimă şi muncitor foarte preţuit în pădurile din Bourbonnais. Ştiu că pentru a vă insufla mai multă încredere ar fi trebuit să mă înfăţişez înaintea dumneavoastră mai cuviincios îmbrăcat, dar cei din tagma mea au un obicei…

— Obiceiul vostru, spuse moş Brulet, care-l asculta cu luare-aminte, îl cunosc, fiule! E bun sau rău, după cum sunteţi buni sau răi voi înşivă. N-am îmbătrânit degeaba până azi ca să nu ştiu ce sunt catârgiii şi, cum odinioară am cutreierat prin multe părţi, dincolo de ţinuturile noastre, cunosc obiceiurile şi purtările voastre. Se pune pe socoteala tovarăşilor dumitale multe fărădelegi: fete răpite, oameni bătuţi, ba chiar ucişi în bătaie, pentru a li se fura banii şi avutul.

— Cred, răspunse Huriel râzând, că în poveştile astea s-a trecut cu mult dincolo de adevăr. Intâmplările despre care vorbeşti sunt atât de vechi, încât făptaşii lor putrezesc probabil de mult şi, numai din pricina groazei, lumea a umflat în aşa hal poveştile astea, încât multă vreme catârgiii n-au mai îndrăznit să mai iasă din pădurile lor decât în cete mari şi cu multă fereală. Dovada că s-au cuminţit şi că nu mai insuflă nimănui frică azi, după cum ei înşişi nu se mai tem de nimic, o aveţi în faptul că mă vedeţi singur aici, în mijlocul vostru.

— Da, zise moş Brulet, care nu putea fi convins prea lesne, dar ţi-e faţa, totuşi, înnegrită. Aţi făcut jurământ în faţa breslei voastre de a urma poruncile ei, care vă obligă să vă mascaţi faţa, în ţinuturile în care mai sunteţi încă bănuiţi, pentru că, dacă unul dintre voi ar face vreun rău, să nu se spună, întâlnind mai târziu alţi catârgii: „ăsta e sau nu e ăsta?” De asemenea, răspundeţi toţi, unul pentru altul. Acest obicei îşi are partea lui bună, căci în chipul ăsta vă câştigaţi prieteni credincioşi, fiecare jertfindu-se la o adică pentru celălalt; rămân totuşi, sub semnul îndoielii, celelalte datini ale voastre şi nu-ţi ascund că dacă un catârgiu, oricât de detreabă şi de bogat, ar vrea să se încuscrească cu mine, i-aş da bucuros şi vinul şi ciorba mea, dar n-aş primi niciodată să se însoare cu fiică-mea.

— Eu, spuse catârgiul, uitându-se ţintă, cu ochii aprinşi, la Brulette, care părea că se gândeşte aiurea, n-am venit în acest scop, aşa că nu-i cazul să

vorbim despre încuscrire, mai ales că nici nu Ştii dacă sunt sau nu însurat. In această privinţă nu v-am făcut încă nicio mărturisire.

Brulette îşi lăsase ochii în pământ, aşa că nu-mi putui da seama dacă era măgulită sau supărată de cele auzite. Reluându-şi stăpânirea de sine, îi spuse catârgiului:

— Nu-i vorba despre asta, ci despre Joset; aşteptăm să ne dai veşti despre sănătatea lui, de care sunt tare îngrijorată. Bunicul meu l-a crescut pe acest băiat şi se interesează de el cât şi mine; nu crezi că mai înainte de orice ar trebui să ne vorbeşti despre el?

Huriel o privi foarte stăruitor pe Brulette, apoi, părând să-şi stăpânească o clipă amărăciunea, îşi luă inima în dinţi şi spuse:

— Joseph e bolnav, şi încă destul de grav, ceea ce m-a hotărât să vin să-i spun aceleia care i-a pricinuit suferinţa: „Vrei să-l lecuieşti, te simţi în stare s-o faci?”

— Ce tot îndrugi acolo? spuse unchiul meu, aplecându-şi urechea, pentru că de la o vreme nu prea auzea bine. Intrucât fata mea îl poate vindeca pe copilul acesta?

— Dacă am vorbit numai despre mine, răspunse Huriel, am făcut-o pentru că eram sigur că lucrurile pe care am să vi le spun nu le-aţi fi luat în seamă rostite de cel dintâi venit. Acum, dacă mă socotiţi un om cinstit, îngăduiţi-mi să vă povestesc tot ce ştiu…

— Lămureşte-ne fără nicio teamă, spuse cu vioiciune Brulette, nu-mi pasă de părerea pe care o ai dumneata despre mine.

— Nu am despre dumneata, reluă catârgiul, decât o părere bună, frumoasă Brulette; dumneata nu eşti vinovată că Joseph te iubeşte şi dacă şi dumneata îl iubeşti nimeni n-are dreptul să-ţi facă nicio vină. Joseph poate fi cel mult pizmuit, dar nu înşelat şi nici dumitale nu trebuie să ţi se căşuneze vreo supărare. Veţi afla dar care sunt legăturile dintre mine şi el, din ziua când ne-am împrietenit şi l-am îndemnat să vie la mine acasă, ca să înveţe muzica de care se arăta atât de îndrăgostit.

— Nu ştiu dacă ai făcut bine, spuse unchiul meu. După părerea mea, ar fi putut-o învăţa şi aici, tot atât de bine, fără a-şi îndurera familia şi a isca nelinişti tuturor alor săi.

— Mi-a spus, reluă Huriel, şi mi-am dat eu însumi seamă, că aici n-ar fi fost îngăduit de ceilalţi cimpoieri. Trebuia să-i spun adevărul, căci îmi arătase de la prima vedere încredere. Muzica e o iarbă sălbatică şi ea nu creşte pe meleagurile voastre. Îi merge mai bine numai în mărăcinişurile

noastre, nici eu nu ştiu să vă spun de ce; dar ea trăieşte şi renaşte ca florile, în fiecare primăvară, în pădurile şi în văile noastre. Acolo se zămislesc şi se lasă culese cântecele de pe meleagurile noastre neînzestrate, de acolo vin melodiile cele mai frumoase pe care le cântă cimpoierii voştri, dar, fiindcă ei sunt leneşi şi zgârciţi şi pentru că voi vă mulţumiţi mereu cu acelaşi ospăţ, ei vin la noi doar o singură dată în viaţa lor şi, din ce prind atunci, le ajunge pentru tot restul zilelor. Chiar în vremea asta au ucenici care repetă mereu vechile noastre cântece, degradându-le, şi care nu mai catadicsesc să vie să se sfătuiască şi cu bătrânii noştri. „Deci *un* tânăr cu tragere de inimă ca tine — îi spuneam eu — se va înapoia atât de pregătit şi de meşter în ale cântatului, încât nimeni nu-i va putea ţine piept.”

De aceea Joseph a ţinut atâta să plece de sfântul Ion şi să vie la noi în Bourbonnais, unde urma să găsească de lucru în pădurile astea şi să ia totodată şi lecţii de la cel mai bun meşter cimpoier. Pentru că trebuie să vă spun că cei mai buni născocitori de cântece se află în Bourbonnais-ul de sus, către pădurile de pini dinspre râul Sioule, care curge între munţii Domes şi că tatăl meu, care s-a născut în târgul numit Huriel, de unde şi-a luat numele şi care şi-a petrecut viaţa în cele mai frumoase locuri, e un foarte priceput cimpoier. E un om căruia nu-i place să lucreze doi ani în acelaşi loc şi cu cit înaintează în vârstă cu atât e mai vioi şi mai schimbăcios. Anul trecut a fost în pădurea de la Troncay, anul celălalt în cea de Ia Epinasse, iar acum se află în cea de la Allen, unde Joset l-a urmat, doborând copaci şi cimpoind împreună cu el, făcându-l pe bătrân să-l iubească întocmai ca pe copilul lui şi să se mândrească de faptul că şi Joseph îl iubeşte tot atât de mult.

Băiatul era deci fericit, atât cât poate fi fericit un îndrăgostit despărţit de iubita lui; dar viaţa pe la noi nu-i atât de plăcută şi de uşoară ca pe aici, şi, deşi tatăl meu s-a străduit, pe cât a putut, să-i cam potolească elanul, Joseph s-a grăbit să înveţe cât mai repede, şi-a obosit răsuflarea cu instrumentele noastre, care sunt, după cum aţi putut vedea, mult mai mari ca cele de pe aici şi care obosesc grozav pieptul, atâta vreme cât nu eşti deprins cu meşteşugul de a le umfla. Aşa că l-au prins frigurile şi a început să scuipe sânge. Tatăl meu, cunoscându-i boala şi ştiind cum s-o tămăduiască, i-a luat cimpoiul şi l-a pus pe băiat la odihnă, dar dacă trupul a avut de câştigat, boala i s-a înrăutăţit din altă pricină. N-a mai tuşit şi n-a mai scuipat sânge, dar a căzut într-o stare de toropeală şi de slăbiciune, care ne-au făcut să ne temem de viaţa lui; aşa că înapoindu-mă acum opt zile acasă, dintr-una din

călătoriile mele, l-am găsit pe Joset atât de palid că nu l-am mai recunoscut, şi atât de slăbit că nu se mai putea mişca.

Iscodindu-l, mi-a spus amărât: „Văd bine, dragă Huriel, că voi muri în fundul acestor păduri, departe de satul meu, de mama, de prietenii mei şi fără a fi fost iubit de aceea căreia aş fi vrut atât de mult să-i arăt iscusinţa mea de cimpoier. Nerăbdarea îmi roade cugetul şi aleanul îmi usucă inima. Ar fi fost poate mai bine dacă tatăl tău m-ar fi lăsat să mor cântând la cimpoi. M-aş fi stins, trimiţând de departe, aceleia pe care o iubesc, toate cuvintele duioase pe care gura mea n-a ştiut niciodată să le rostească. Fără îndoială că moş Bastien a făcut bine, fiindcă simţeam că mă prăpădesc datorită prea marii mele sârguinţe. De altminteri, ce-aş câştiga dacă aş muri mai târziu? Nu-mi trebuie mult ca să renunţ la viaţă, pentru că, pe de o parte, iată-mă fără pâine, povară pe capul vostru, iar pe de alta, prea slab de piept ca să mai pot cânta. Aşa că s-a isprăvit cu mine. Nu se va mai alege niciodată nimic din fiinţa mea şi mă duc fără să fi avut bucuria de a-mi aminti măcar de o singură zi de dragoste şi de fericire.”

Nu plânge, Brulette, continuă catârgiul, luându-i nuna cu care-şi ştergea ochii. Nu e totul pierdut. Ascultă-mă până la urmă…

Văzând deznădejdea acestui copil, am adus un doctor bun, care, după ce l-a cercetat, ne-a spus că e vorba mai mult de o suferinţă sufletească decât de una fizică şi că-şi ia el răspunderea să-l vindece, dacă băiatul o să înceteze o vreme să mai cânte din cimpoi şi să mai doboare arbori.

In ceea ce priveşte munca, lucrul era foarte simplu. Tata nu-i sărac şi nici eu, mulţumită Domnului; aşa că ne puteam îngădui să purtăm de grijă unui prieten, fără nicio strâmtorare din partea nimănui; amărăciunea de a nu mai putea cânta, ca şi tristeţea de a se afla departe de ai lui, fară putinţa de a o vedea pe Brulette, toate astea făcură ca vindecarea să nu vie şi să ne dăm seama că medicul se înşelase. Trecuse o lună şi mai bine si Joset nu arăta semne de însănătoşire. Deşi nu voia să ştiţi de treaba asta, atâta m-am ţinut de capul lui că l-am hotărât să vie cu mine încoace. L-am aşezat bine pe unul din catârii noştri şi am pornit-o, dar după vreo două leghe s-a simţit atât de rău, că am fost nevoit să-l readuc la tatăl meu, care mi-a spus: „Du-te în satul băiatului şi ad-o pe maică-sa sau pe logodnica lui aici. E bolnav numai de mâhnire; văzându-le pe una dintre ele, îşi va dobândi încrederea într-însul şi sănătatea ca sau să-şi desăvârşească ucenicia, sau să se înapoieze acasă”.

Joset fu foarte zguduit de vorbele auzite. „Biata mea mamă, strigă el, întocmai ca un copil, biata mea mamă, să vie cât mai repede!” Dar îşi reveni numaidecât: „Nu, nu, nu vreau să mă vadă cum mor, durerea ei mi-ar amari prea rău sfârşitul!” „Dar Brulette?” îl întrebai eu încet. „O, Brulette nu va veni. Ea e bună, dar e cu neputinţă să nu-şi fi găsit un iubit care s-o împiedice să vie să-mi aline suferinţele!”

Atunci, l-am pus pe Joset să jure că. Va avea răbdare, cel puţin până la înapoierea mea, şi iată-mă aici. Moş Brulet, hotărăşte dumneata ce-i de făcut, iar dumneata, Brulette, îritreabă-ţi inima…

— Meştere Huriel, spuse Brulette ridicându-se, voi merge, cu toate că nu sunt logodnica lui Joset cum spui, şi n-am nicio îndatorire faţă de el decât aceea că mama lui m-a hrănit cu laptele ei şi m-a purtat în braţe. Dar de ce crezi că acest tânăr este îndrăgostit de mine? Căci uite, mă jur pe bunicul, aici de faţă, că Joset nu mi-a spus niciodată în privinţa asta nicio vorbă, fie ea cât de mică.

— Deci, băiatul mi-a spus adevărul, strigă Huriel, încântat de ceea ce auzea, dar reculegându-se îndată; nu e mai puţin adevărat că poate să moară din asta, mai ales că nădejdea nu-l mai susţine, iar eu mă aflu aici ca să-l ocrotesc şi să-l aiut să se însufleţească.

— Ai primit vreo însărcinare de la el? întrebă Brulette cu mândrie, dar şi oarecum pornită împotriva catârgiului.

N-am primit, răspunse Huriel. Dar mă însărcinez eu, cu de la mine putere, să-ţi transmit tot ce mi-a împărtăşit înainte de a pleca. Iată dar ce mi-a spus: „Am vrut să-mi închin viaţa muzicii, şi pentru că-mi plăcea, dar şi din dragoste pentru Brulette. Ea mă iubeşte ca pe-un frate, totdeauna a avut grijă şi milă de mine; altfel de atenţie n-a avut însă niciodată faţă de mine, şi n-o pot învinovăţi. Această tânără fată preţuieşte îndrăzneala şi mai ales faima pe care ţi-o dă îndrăzneala. E dreptul ei să fie cochetă şi mândră. Îmi pare rău, dar e vina mea că sunt atât de neînsemnat şi că ea îşi îndreaptă privirile spre alţii mai acătării decât mine. Aşa cum mă vezi, nefiind nici lucrător destoinic, neştiind nici să vorbesc duios, nici să dansez, nici să glumesc, nici chiar să cânt, ruşinat de mine şi de soarta mea, Brulette are toată dreptatea să mă considere cel din urmă dintre cei care râvnesc la mâna ei. Ei bine, vezi, acest chin mă va face să mor dacă nu ia sfârşit si dacă nu-i găsesc leacul. Simt în mine ceva care-mi spune că pot să cânt mai bine ca oricare dintre acei care se vâră în treaba asta; dacă izbutesc, nu voi mai fi un om de nimic. Aş fi mai presus decât alţii şi, cum acestei fete îi place muzica

si are şi glas frumos, va înţelege cât preţuiesc, pe ttngă că mândria îi va fi măgulită, prin stima şi reputaţia ce mi-aş câştiga-o.”

— Vorbeşti, zise Brulette surâzând, ca şi cum l-aş auzi pe el, cu toate că niciodată n-a vorbit astfel despre mine. A suferit întotdeauna din pricină că, preţuindu-se prea mult pe sine, credea că mă va cuceri; dar, pentru că boala îi primejduieşte viaţa, voi face, pentru a-i reda curajul, tot ce va depinde de mine în temeiul prieteniei ce i-o port. Mă voi duce să-l văd împreună cu tuşa Mariton, dacă aşa mă sfătuieşte şi bunicul meu.

— Tuşa Mariton nu cred să poată pleca, spuse moş Brulet, pentru motive pe care ai să le afli curând, fata mea. Deocamdată e de-ajuns să ştii că nu-şi poate părăsi patronul, din pricina unor încurcături pe care acesta le are în afaceri. De altfel, cum e mai mult ca sigur că Joset se va însănătoşi, n-are rost s-o chinuim degeaba pe biata femeie. Voi merge eu cu tine, fiind încredinţat că, aşa cum l-ai îndrumat întotdeauna pe Joseph spre bine, vei avea încă destulă trecere asupra lui pentru a-şi vârî minţile în cap. Ştiu ce crezi despre el şi acelaşi lucru îl cred şi eu; de altfel, dacă-l aflăm într-o stare deznădăjduită, vom scrie repede mamei lui, ca să vie să-i închidă ochii.

— Dacă mă primiţi să vă fiu tovarăş de călătorie, spuse Huriel, vă voi conduce, cam într-o zi şi o noapte, drept acolo unde se găseşte Joseph sau poate chiar numai într-o singură zi, dacă nu vă e teamă de drumurile rele.

— Vom vorbi de asta la masă, răspunse unchiul meu, cât despre tovărăşia dumitale, o doresc şi chiar ţi-o cer, pentru că ai vorbit foarte cuviincios şi pentru că ştiu că te tragi dintr-o familie de oameni cinstiţi.

— Cum, îl cunoşti dar pe tatăl meu? întrebă Huriel. Auzind părintele meu de numele Brulettei, mi-a spus, când vorbeam cu Joseph, că tatăl lui avusese un prieten, în tinereţe, care se numea Brulet.

— Eu sunt, confirmă unchiul meu, să tot fie vreo treizeci de ani de atunci de când, împreună cu bunicul dumitale, am doborât ani şi ani de zile copacii în ţinutul Saint-Amand; atunci l-am cunoscut şi pe tatăl dumitale, care era foarte tânăr şi lucra cu noi. Încă de pe atunci cânta straşnic din cimpoi. Era un băiat la locul lui şi cred că anii nu prea l-au încercat. Când te-ai înfăţişat adineaori, n-am vrut să-ţi iau cuvântul din gură şi, dacă te-am cam luat la refec cu privire la obiceiurile tagmei voastre, am făcut-o numai ca să te încerc. Aşează-te deci la masă şi nu te sfii să te-nfrupţi din tot ce-i pe ea.

In timpul prânzului, Huriel s-a arătat tot atât de măsurat în vorbă şi tot atât de chibzuit în purtări pe cât fusese de vesel şi de plăcut în noaptea

sfântului Ion. Brulette îl asculta atentă, străduindu-se să se deprindă cu mutra lui de cărbunar; fata se arătă de-a dreptul îngrijorată de oboseala Şi neajunsurile pe care i le-ar fi putut căşuna acest drum bunicului ei şi, fiindcă Huriel nu putea nega că această călătorie va fi tare anevoioasă pentru un om în vârstă, m-am oferit s-o însoţesc eu pe Brulette în locul unchiului meu.

— Aşa ar fi cel mai bine, spuse Huriel. Dacă suntem numai noi trei, vom lua-o pe drumul cel mai scurt şi, plecând mâine dimineaţă, am ajunge seara… Am o soră tare cuminte şi de treabă, care o va găzdui pe Brulette în coliba ei, pentru că nu va ascund că, acolo unde ne aflăm, nu veţi găsi nici case, nici paturi, aşa cum sinteţi obişnuiţi pe la voi.

— E drept că sunt destul de bătrân ca să mai pot dormi pe-un pat de ferigi, cu toate că nu-mi cruţ prea mult trupul, dar dacă m-aş îmbolnăvi pe-acolo v-aş căşuna o mare încurcătură, dragii mei copii. Dacă Tiennet merge cu voi, am destulă încredere în el ca să i-o dau în seamă pe Brulette. Sunt sigur că n-o va părăsi nicio clipă, şi nici într-o împrejurare în care s-ar putea isca vreo primejdie pentru ea şi mă bizui şi pe dumneata, Huriel, ca să ai grijă de ea pe drum.

Eram foarte mulţumit de această hotărâre, căci îmi făcea o deosebită plăcere s-o întovărăşesc pe Brulette şi să am chiar cinstea de a o apăra la nevoie. Ne-am. Despărţit noaptea, şi înainte de răsăritul soarelui ne şi întâlnirăm la poarta aceleiaşi case — Brulette gata de plecare, ţinându-şi mica ei bocceluţă cu boarfe, şi Huriel mânându-şi clairinul şi trei catâri. Pe unul dintre catâri se afla o pătură foarte moale şi curată, pe care fu aşezată Brulette; el încalecă pe clairin iar eu pe celălalt catâr, puţin surprins de a mă vedea într-o asemenea situaţie. Al treilea catâr, încărcat cu mari coviltire noi, venea singur în urma noastră, iar cainele Satan închidea convoiul. Spre părerea mea de rău, nu se trezise încă nimeni în sat, pentru că aş fi dorit să-i fac un pic geloşi pe curtezanii Brulettei, care mă înfuriaseră de atâtea ori, dar Huriel părea grăbit să iasă din ţinut, fără să fie văzut şi mai ales luat în râs din pricina feţei lui smolite.

N-am ajuns prea departe, când am simţit ca Huriel nu mă va lăsa să orânduiesc lucrurile după voia mea. Către amiază, ne aflam în pădurea Maritet şi făcusem aproape jumătate din drum. Era pe aproape o circiumă numită „La Ronde”, unde aş fi fost încântat să intru şi să găsesc un prânz bun dai’ Huriel mi-a râs în nas când a auzit ce pofteam şi, susţinut şi de Brulette, care luă discuţia în glumă, ne făcu să scoborâm într-o mică vâlcea,

unde curge şi acum o vină subţire de apă numită Portefeuille, pe vremea aceea acoperită de un strat mare de nuferi şi umbrită de frunzişul pădurii, care cobora de ambele părţi, până la malurile apei. Dete drumul vitelor să pască între trestii, ne alese un loc înmiresmat de ierburi sălbatice, dezlegă coşurile, destupă butoiaşul şi ne oferi o masă tot atât de gustoasă ca şi acasă, cu atâtea atenţii faţă de Brulette, încât fata nu-şi putu ascunde mulţumirea. Şi pentru că-l văzu că, înainte de a lua pâinea ca s-o taie pe ştergarul alb în care se aflau proviziile, îşi spălase cu grijă mâinile până la coate în apa pârâiaşului, îi spuse râzând, în felul ei uşor ironic, dar totodată drăgălaş:

— Dacă tot eşti acolo, ai putea să-ţi speli şi faţa, ca să ne convingem dacă dumneata eşti frumosul cimpoier pe care l-am întâlnit de sfântul Ion.

— Nu, drăguţă, răspunse el, trebuie să te deprinzi şi cu cealaltă faţă a medaliei. Nu cer de la inima dumitale decât puţină cinste şi prietenie, cu toate că nu sunt decât un păcătos de catârgiu; nu-ţi cer să mă placi şi să ştii că de dragul dumitale n-o să-mi spăl obrazul. Jignită, fata nu-i rămase datoare cu răspunsul:

— Nu trebuie să-ţi înfricoşezi prietenii, căci, asa cum arăţi, simt că spaima o să-mi alunge pofta de mâncare.

— In acest caz, am să mănânc singur deoparte…

Şi aşa şi făcu. Se aşeză pe-un stei, care înainta in apă, în spatele locului unde poposisem, şi începu să mănânce singur, în timp ce eu, folosindu-mă de prilej, începui s-o servesc pe Brulette.

Ea, la început, ca orice cochetă, râse, văzându-l supărat, dar când vru să sfârşească gluma şi să-l cheme, îşi strică vorbele degeaba; el nu se clinti de pe locul său, şi de câte ori ea întorcea capul către el Huriel îi întorcea spatele, ascunzându-şi obrazul şi răspunzându-i prin fel de fel de glume, bine plasate, fără a arăta însă că-i necăjit, fapt care-i pricinuia Brulettei un şi mai mare necaz. Ba chiar, la un moment dat, la o vorbă cam repezită a lui Huriel, cu privire la mironosiţe, fata, crezând că-i vorba de dânsa, începu să plângă, cu toate că ar fi vrut să-şi ascundă lacrimile faţă de mine. Huriel nu le văzu şi nici eu nu-i arătai că le văzusem.

După ce ne-am săturat, Huriel spuse:

— Dacă sunteţi obosiţi, puteţi trage un pui de somn, pentru că vitele noastre tot nu pot pleca pe arşiţă. E ceasul când musca înţeapă amarnic şi-n tufişurile astea vitele se pot odihni în voie. Cred, Tiennet, că vei avea grijă

de prinţesa noastră. Eu voi urca puţin în pădure ca să văd cum se mai păstrează opera bunului Dumnezeu.

Şi cu pas avântat, fără să-i pese de căldură, de parcă ne aflam în aprilie, deşi eram în toiul lui iulie, urcă coasta şi se pierdu sub copacii stufoşi.

ŞEZĂTOAREA A UNSPREZECEA

Brulette se strădui din răsputeri să-şi ascundă ciuda pe care-o simţi când îl văzu depărtându-se si neavând chef de vorbă, se prefăcu că doarme pe nisipul fin al malului; îşi rezemă capul de coşurile care fuseseră scoase de pe catâr, pentru a-l despovăra. Spre a se feri de muşte, fata îşi acoperise capul cu batista ei albă. Nu ştiu dacă dormea, pentru că nu mi-a răspuns când am încercat de două-trei ori să-i vorbesc, dar, cum imi îngăduise să-mi pun capul pe-un colţ al şorţului, am tăcut şi eu cam tulburat de apropierea ei.

După o vreme, doborât de oboseală, adormii. Când m-arn trezit, am auzit vorbă şi l-am recunoscut, după glas, pe Huriel, care se înapoiase şi care tăifăsuia cu Brulette. N-am făcut nicio mişcare, ca să nu-i stânjenesc, dar ţineam colţul şorţului strâns în mână, aşa că fata nu s-ar fi putut depărta nici cu un pas de lângă mine.

— La urma urmei am dreptul, spunea Huriel, sâ te întreb ce-ai hotărât în legătură cu acest biet copil. Sunt mai mult prietenul lui decât al dumitale şi mi-aş face o vină dacă, adueându-te lângă el ai avea de gând să-l înşeli.

— Cine vorbeşte de înşelăciune? răspunse Brulette. De ce-mi judeci gândurile înainte de a le cunoaşte?

— Nu le judec, Brulette, dar te întreb ca unul ce-l iubeşte foarte mult pe Joseph şi ca unul care-ţi poartă destul respect pentru a nu se mai îndoi că vei fi sinceră cu el.

— Asta nu mă priveşte decât pe mine, meştere Huriel; nu poţi judeca simţămintele mele şi n-am să dau socoteală de ele nimănui. Eu nu te întreb dacă eşti corect şi cinstit faţă de soţia dumitale.

— Soţia mea? întrebă Huriel mirat.

— Păi da, reluă Brulette, nu eşti căsătorit?

— Ţi-am spus eu vreodată asta?

— Credeam că mi-ai spus-o aseară, când bunicul, închipuindu-şi că vii în petit, s-a grăbit să te refuze.

— N-am spus altceva, Brulette, decât că nu te ceream în căsătorie. Înainte de a-ţi fi soţie, fetei pe care o iubeşti trebuie să-i cucereşti inima şi eu n-am dreptul la a dumitale.

— Văd cel puţin, zise Brulette, că eşti mai înţelept şi mai puţin îndrăzneţ cu mine decât anul trecut.

— O, urmă Huriel, dacă ţi-am spus la petrecerea din sat vorbe mai aprinse, ele mi-au venit în minte văzându-te, dar s-a scurs vreme de atunci şi ar fi trebuit să uiţi jignirea.

— Dar cine ţi-a spus că-mi mai aduc aminte de ea? Te-am ţinut eu, oare, de rău?

— Pe faţă nu, dar în sinea dumitale da, pentru că nu vrei să-mi vorbeşti deschis în privinţa lui Joseph.

— Am crezut, spuse Brulette, al cărui glas trăda oarecare nerăbdare, că aseară m-am explicat destul de lămurit asupra chestiunii ăsteia, dar ce legătură vrei să faci între aceste două lucruri? Cu cât te-aş fi uitat mai repede cu atât mai puţin grăbită trebuia să fiu să-ţi mărturisesc simţămintele mele.

— Lată, drăguţo, spuse catârgiul, care nu părea să ia drept bună niciuna din micile reţineri ale Bruiettei, ai vorbit foarte frumos aseară despre trecut, dar n-ai amintit nimic de viitor şi încă nu ştiu ce ai de gând să-i spui lui Joset pentru a-l readuce la viaţă. De ce nu vrei să-mi vorbeşti deschis?

— Dar ce te interesează asta pe dumneata? Dacă eşti însurat sau chiar numai în vorbă cu cineva nu trebuie să te agiţi atâta ca să afli ce e în inima fetelor.

— Brulette, hotărât lucru, vrei cu orice preţ să mă obligi să-ţi spun că sunt slobod să-ţi fac curte. Dumneata, în schimb, îţi păstrezi cu străşnicie secretele. N-aş putea să ştiu şi eu dacă te-ai hotărât să te măriţi într-o bună zi cu Joseph, sau poate cu un altul, poate chiar cu flăcăul asta de colea, care doarme pe şorţul dumitale?

— Prea vrei să ştii multe, zise Brulette, ridicându-se şi trăgându-şi şorţul, aşa că fui nevoit să-l las din mână, prefăcându-mă că chiar atunci mă trezisem din somn.

— Să mergem, spuse Huriel, care nu părea să ia în seamă arţagul Bruiettei şi care, râzând, îşi arata mereu dinţii lui albi şi ochii mari; căci numai dinţii şi ochii nu-i erau mânjiţi de funingine.

Ne reluarăm drumul către Bourbonnais. Soarele se ascunsese după norii groşi, care acoperiră cu repeziciune cerul, iar undeva, departe, începu să tune.

— Furtuna asta, spuse catârgiul, nu ne ajunge, o ia la stânga. Dacă nu se mai ridică alta de pe afluenţii Joyeusei, ajungem cu bine, numai că cerul e aşa de posomorit că trebuie să ne aşteptam la orice.

Îşi dezlegă apoi mantaua, pe care şi-o legase la spate şi care avea o frumoasă glugă nouă, femeiască, de care Brulette se minună.

— N-o să-mi spui, zise ea roşindu-se, că nu eşti însurat? Numai dacă nu este un dar de nuntă, pe care l-ai cumpărat pe drum?

— Tot ce se poate, sptise Huriel; dacă vine ploaia o să te îmbraci cu ea, pentru că pelerina dumitale e cam subţire.

Exact cum prevăzuse, cerul se lumină într-o parte şi se întunecă într-alta şi cum treceam printr-un platou între Saint-Saturnin şi Sidailles, vremea se strică dintr-o dată şi începu să sufle un vânt puternic. Locurile păreau atât de pustii, încât mă cuprinse brusc o mare nelinişte. Brulette băgă şi ea de seamă că locurile acelea erau atât de sălbatice că nu exista nici măcar un copac sub care să te fi putut adăposti. Huriel râse de noi:

— Aşa sunt oamenii din ţinuturile griului: îndată ce se găsesc într-un loc ca ăsta se cred pierduţi.

Fiindcă ne conducea drept înainte, cunoscând ca pe propriu-i buzunar toate potecile şi toate viroagele pe unde puteau trece catârii, am lăsat Sidailles-ul pe stânga şi am scoborât pe malul gârlei Joyeuse, un biet râuleţ, care nu părea să fie prea „vesel” şi pe care totuşi Huriel ne zori să-l trecem. Când ajunserăm dincolo, începu ploaia şi. Cum nu voiam să ne ude până la piele, trebuirăm să poposim la o moară, care se chema „Les Paulmes”. Brulette ţinea să meargă mai departe şi asta era si părerea catârgiului, care nu voia să aşteptăm până se strică drumurile; dar am obiectat că fata fiindu-mi încredinţată, nu puteam s-o las să se îmbolnăvească, aşa că Huriei, de randul acesta, trebui să se supună voinţei mele.

Am fost nevoiţi să stăm acolo două ceasuri bune şi când am putut ieşi soarele îşi vedea de odihnă. Joyeuse crescuse atât de mult, încât devenise un adevărat râu, care nu mai putea fi trecut tot atât de uşor ca la început; din fericire îl lăsasem undeva, în spate, dar drumurile se stricaseră grozav şi mai aveam un pârâu de trecut înainte să ajungem la Bourbonnais.

Cât mai era încă zi, am mai putut înainta, dar noaptea se lăsă atât de neagră, încât Brulettei îi fu frică, deşi nu îndrăzni să spună nimic. Huriel, înţelegându-i tăcerea, descăleca, dete drumul calului, care cunoaştea drumul tot atât de bine ca şi el, luă de dârlogi catârul care-o ducea pe vară-mea şi îl conduse, mai mult de o leghe, cu deosebită îndemânare, sprijinindu-l să nu alunece şi intrând în apă sau în nisipuri până la genunchi, fără să se gândească de loc la el şi râzând ori de câte ori Brulette îl căina sau îl ruga să nu se omoare aşa cu firea pentru ea. Cu acest prilej, fata îşi dete seama că

Huriel era un prieten credincios şi mai de nădejde decât un curtezan oarecare şi că ştia să facă binele fără să se laude cu el pe toate drumurile.

Ţinutul mi se părea din ce în ce mai urât. Străbăteam nişte coaste verzi şi mici, tăiate de râuleţe, străjuite de ierburi şi de flori plăcut mirositoare, dar care nu puteau ridica prea mult calitatea nutreţului. Copacii erau frumoşi şi catârgiul susţinea că ţinutul e mai bogat şi mai frumos decât al nostru, datorită păşunilor şi poamelor, dar nu vedeam lanuri mari şi aş fi dorit să mă aflu acasă, cu atât mai mult cu cât nu-i eram de niciun folos Bruletettei, fiindcă aveam destul de furcă cu mine însumi ca să ies din viroagele şi gropile drumului.

In sfârşit, vremea se răzbună şi când răsări luna ne găsirăm în pădurea de la Roche, unde Arnonul se unea cu alt pârâu al cărui nume l-am uitat,

— Dacă vreţi, ne spuse Huriel, puteţi să vă daţi chiar jos, ca să vă dezmorţiţi picioarele. Pământul e nisipos şi ploaia n-a pătruns prin frunzişul stejarilor. Eu mă duc să văd dacă putem trece prin râu.

Scoborî până la malul apei, dar, înapoindu-se curând, ne spuse:

— Toate vadurile sunt pline de apă şi-ar trebui să urcăm până la Saint-Pallais ca să putem trece în Bourbonnais. Dacă nu ne opream la moara de pe Joyeuse, la ceasul ăsta am fi fost acasă, dar ce s-a făcut e bun făcut. Să vedem ce putem face de acum încolo. Apa tinde să se scurgă. Dacă stăm pe loc, vom putea trece abia peste vreo patru-cinci ceasuri, ajungând la destinaţie spre dimineaţă, fără oboseală şi fără primejdii, pentru că între cele două braţe ale Arnonului există o regiune de şes uscat, pe când dacă urcăm până la Saint-Pallais ne-am bălăci toată noaptea în mocirlă şi tot n-am ajunge mai devreme…

— Atunci, zise Brulette, să rămânem aci. Locul este uscat şi vremea s-a limpezit şi, cu toate că ne aflăm într-o pădure cam sălbatică, cu voi doi nu mi-e teamă.

— Iată o drumeaţă cutezătoare, spuse Huriel. Şi acum să cinăm, că altceva mai bun tot n-avem de făcut. Tiennet, leagă-l pe clairin, pentru că sunt multe păduri în jurul nostru şi mi-e teama de ticăloşia vreunui lup. Despovărează catârii; ei nu se vor depărta de clopoţelul clairinuluui, iar dumneata, drăguţă, ajută-mă să aprind focul. Aerul este încă umed şi nu vreau, stând aici pe loc, să răceşti şi să capeţi vreun guturai.

Mă simţeam trist şi deznădăjduit, fără să-mi pot da seama de ce; fie că mi-era ruşine că nu-i puteam fi de niciun folos Brulettei într-o asemenea

călătorie, fie că Huriel mă cam lua peste picior; începuse încă de pe acum să-mi fie dor de casă.

— Ce te tot vaieţi. Îmi spuse el, care părea tot mai vesel, pe măsură ce eu eram mai abătut; nu te simţi aici ca un călugăr în sala de mese? Stâncile din jurul nostru nu închipuie oare, în felul în care sunt aşezate, o vatră, un bufet şi câteva scaune? Nu-i ăsta al treilea prânz pe care-l luăm astăzi? Această limpede lună de argint nu ne luminează mai bine decât vechea ta lampă de cositor? Merindele noastre, bine învelite în pături, au fost cumva udate de ploaie? Acest foc zdravăn nu usucă cum trebuie aerul din jurul nostru? Aceste crăci şi ierburi plouate nu răspândesc o mireasmă mai plăcută decât mormanele voastre de brânză şi de unt rânced? Nu respirăm noi oare mai liber sub aceste înalte bolţi de verdeaţă? Uită-te Ia ele, luminate de flacăra focului nostru! Nu se asemuiesc ele oare cu sute de braţe puternice, care se împletesc pentru a ne adăposti? Şi dacă din timp în timp un vântuleţ mai scutură frunzişul umed, nu vezi ce ploaie de diamante cade peste capetele noastre? De ce eşti atât de necăjit că te afli singur pe meleaguri necunoscute? Ce poate fi oare mai odihnitor în viaţă decât mai întâi bunul Dumnezeu, apoi o fată frumoasă şi doi buni prieteni, gata să sară şi în foc pentru ea? Şi apoi crezi că omul e făcut să stea cuibărit în bârlogul lui toată viaţa? Eu sunt de altă părere: menirea lui e să alerge, şi ar fi de o sută de ori mai puternic, mai vesel, mai sănătos la minte şi la trup, daca nu s-ar mulţumi cu o viaţă îndestulată, care să-l facă să devină un molâu, un fricos şi un supus bolilor. Cu cât te fereşti de frig şi de căldură cu atât te doboară mai uşor când te prind. O să-l vedeţi pe tatăl meu — care, ca şi mine, n-a dormit în viaţa lui nici de zece ori într-un pat — dacă are dureri de şale sau reumatism, cu toate că munceşte şi acum, în plină iarnă, numai în cămaşă.

La urma urmelor, ce fericire poate fi mai mare deeât să te simţi mai zdravăn decât vântul şi decât tunetele cerului? Când vuieşte furtuna, nu-i ea oare cea mai frumoasă muzică? Apele care se îmbulzesc în vâlcele şi aleargă de la o rădăcină la alta, cărând cu ele prundişul şi lăsându-şi spuma pe tulpinile ferigilor, nu cântă oare melodiile cele mai sprintene, care-ţi leagănă visurile când dormi pe ostroavele croite de ele într-o singură noapte?

Sunt şi eu de părere că animalele suferă din pricina vremii rele: păsările nu mai cântă, vulpile se ascund în vizuini, chiar şi câinele meu îşi caută adăpost sub burta calului; dar ceea ce-l face pe om să se deosebească de animal e faptul că el ştie să-şi păstreze cumpătul în toiul furtunilor. El

singur, care ştie să-şi alunge, prin judecată, teama de primejdie, are posibilitatea de a înţelege tot ce-i frumos în acest zbucium.

Brulette îl asculta pe catârgiu cu o adâncă înţelegere. Ii urmărea cu privirea gesturile şi-i preţuia fiecare cuvânt pe care-l spunea, fără a-şi lămuri cum aceste vorbe puteau să-i încălzească inima într-un mod atât de ciudat. Mă simţeam şi eu mişcat, în pofida voinţei mele, pentru că Huriel avea o înfăţişare atât de atrăgătoare şi de hotarâtă sub negreala de pe faţă, încât erai, fără sâ vrei, cucerit de persoana lui, precum te cucereşte la jocul de criket vreun jucător, care-i atât de priceput încât, deşi te-a învins, îl feliciţi din inima.

Nu ne grăbeam să sfârşim cina, cu toate că ne uscasem bine; când focul nu mai fu decât o grămadă de cenuşă caldă, aerul se limpezise atât, încât ne reveni pe loc încrederea şi buna dispoziţie, mai ales după o serie de istorioare vesele pe care ni le povestise catârgiul. Din timp în timp, tăceam ca să ascultăm râul care mugea încă destul de tare, pentru că apele adunate sus se rostogoleau în albia lui în mici pârâiaşe încă spumegânde; curând ne-am dat seama că nu ne puteam urma călătoria înainte de căderea nopţii. Huriel, care se dusese din nou să vadă ce se mai întâmplă, se înapoie şi ne sfătui să ne culcăm.

Ii întocmi Brulettei un pat din păturile animalelor, o înveli bine cu toate hainele de schimb ce le avea şi mereu vesel, dar fără să-i spună vorbe dulci, vădi faţă de ea atâta grijă şi blândeţe ca şi pentru un copil.

Apoi Huriel se întinse, fără manta şi fără pernă, pe pământul gol lângă foc, sfătuindu-mă să fac şi eu la fel; curând adormii, dar cu urechea aţintită la orice zgomot.

După o vreme, auzind un clopoţel, mă trezii speriat ca nu cumva să se fi dezlegat clairinul şi s-o Şteargă de unul singur prin pădure. Mă ridicai Şi-l văzui păscând liniştit pe locul unde-l lăsasem. Deci era vorba de un alt clairin, care ne vestea apropierea sau vecinătatea altor catârgii.

Indată-l văzui şi pe Huriel că se ridică şi ascultă.

— Dorm greu, îmi spuse el, dar, când n-am decât grija catârilor mei, nu-i nicio nenorocire dacă mai trece câteodată somnul. Acum însă avem aici în pază, o prinţesă, care ne e foarte scumpă. N-am dormit decât cu un ochi, iepureşte. Văd că ai făcut la fel, Tiennet, şi bine ai făcut. Să vorbim încet şi să nu ne mişcăm. Nu vreau să mă întâlnesc cu tovarăşi de-ai mei; am ales bine locul unde ne aflăm şi am nădejdea că nu ne vor descoperi.

Nu-si sfârşi bine vorba şi o faţă neagră se strecură printre arbori trecând atât de aproape de Brulette, încât era cât p-aci să se împiedice de ea. Era un catârgiu, care scoase îndată un strigăt prelung ca un fluierat; alte strigăte îi răspunseră aidoma din diferite părţi, iar, în mai puţin de o clipă, vreo şase diavoli dintr-aceştia, unul mai urât ca altul, se strânseră în jurul nostru. Am fost trădaţi de câinele lui Huriel care, recunoscându-şi printre câinii catârgiilor prieteni şi cunoştinţe, le ieşise în întâmpinare, slujind drept călăuză stăpânilor ca să ne descopere culcuşul.

Huriel, deşi se stăpânea, se vedea bine că era îngrijorat şi cu toate că-i spusesem încet Brulettei să nu se mişte şi mă aşezasem în faţa ei pentru a o ascunde, părea totuşi cu neputinţă, aşa cum eram înconjuraţi, s-o feresc multă vreme de privirile catârgiilor.

Aveam o părere încă nedesluşită de primejdia pe care o ghiceam mai mult decât o vedeam, pentru că Huriel nu avusese vreme să-mi spuie dacă se putea bizui pe omenia celor cu care ne întâlnisem -Vorbeau cu el într-un dialect auvergniez, din Bourbonnais-ul de sus, pe care prietenul nostru îl cunoştea tot atât de bine ca şi ei, măcar că el era din regiunile de jos. Eu nu pricepeam decât câte *o* vorbă ici, colo, dar oamenii păreau să discute prieteneşte şi-l întrebau ce căuta acolo şi cine eram eu. Îl vedeam că încearcă să-i îndepărteze şi chiar îmi spuse, ca să audă şi ei, care pricepeau graiul nostru:

— Hai, băiete, să dăm sară bună acestor prieteni şi să ne continuăm călătoria.

Dar, în loc să ne lase să plecăm, s-au aşezat să se încălzească şi au început să-şi despovăreze catârii, ca să-i lase să pască până dimineaţa.

— O să strig că vine lupul, ca să-i depărtez o clipă, îmi spuse şoptit Huriel. Să nu te mişti de aici, şi nici *ea,* până nu mă înapoiez. Tu pregăteşte catârii şi să plecăm repede, pentru că a rămâne pe loc e tot ce poate fi mai rău.

A făcut cum mi-a spus şi catârgiii s-au repezit în partea de unde veneau strigătele. Din nefericire, însă, n-am avut răbdare şi am crezut că mă pot folosi de acea zăpăceală ca să fug cu Brulette. Mi-era peste putinţă s-o ridic, fără a fi văzută; până atunci, mantalele care o acopereau puteau fi socotite drept o grămadă de ţoale şi de şei. Ea mi-a atras atenţia că Huriel ne spusese să-l aşteptăm, dar eu, cuprins de furie, de frică şi de gelozie, cu capul plin de ce-mi spusese Huriel despre breasla catârgiilor, îmi pierdui cumpătul şi,

văzând un tufiş pe aproape, o prinsei repede de mână pe vară-mea Şi o luai la fugă într-acolo.

Dar luna lumina atât de puternic şi catârgiii se aflau atât de aproape, încât, văzându-ne, începură Pe loc să strige: „One, ohe! O femeie!” Şi, cum ticăloşii se luară pe urmele noastre, îmi dădui seama că nu exista altă ieşire decât de a ne lăsa Ucişi. Infruntând ceata, aidoma unui mistreţ, şi ridicând bâta, mă pregătii să-l pocnesc în falcă pe cel niai apropiat, dar Huriel, oprindu-mi băţul, incepu să le vorbească catârgiilor, într-o limbă din care nici eu nici Brulette nu înţeleserăm o iotă., In timp ce el vorbea, nici mâniat, nici pe un ton de ceartă, unul dintre aceşti nelegiuiţi, care părea mai îndârjit ca ceilalţi, îşi puse gheara lui de diavol pe braţul Brulettei, vrând s-o răpească; dacă nu-mi înfigeam unghiile în pielea lui de ţap, silindu-l să-i dea drumul, cu siguranţă că ar fi smuls-o din braţele mele cu ajutorul celorlalţi, pentru că acum erau opt, toţi înarmaţi cu ţăpuşe bune şi deprinşi cu bătăile şi cu ticăloşiile.

Huriel, care-şi păstra mai bine cumpătul şi care se interpunea mereu între noi şi duşmani, mă opri să dau prima lovitură, care, după câte am înţeles mai târziu, ne-ar fi pierdut. Se mulţumi să le vorbească mereu când pe un glas de dojana, când pe unul de ameninţare, după care sfârşi, întorcându-se către mine şi vorbindu-mi în limba mea:

— Nu-i aşa, Etienne, că sora ta, fată cinstită, cu care sunt logodit, vine în Bourbonnais să-mi cunoască familia? Oamenii aceştia, tovarăşii mei, supuşi legilor şi dreptăţii, ca oricare dintre noi, vor să se convingă de spusele mele. Ei îşi închipuie că e vorba de vreo femeie oarecare. Dar le-am spus-o şi uite, jur pe Dumnezeu că înainte de-a o jigni, chiar numai cu vorba, pe această tânără fată vor trebui să ne ucidă pe amândoi şi să aibă pe conştiinţă sângele nostru nevinovat, de care vor răspunde atât în faţa cerului, cit şi a oamenilor.

— Ei bine, chiar de-ar fi aşa, răspunse în aceeaşi limbă unul dintre ticăloşi — acela care-mi dădea mereu târcoale şi pe care aş fi avut pofta să-l dobor cu o lovitură de pumn în pântece, — chiar de-ar fi să vă omorâm, cu atât mai rău pentru voi! Sunt destule gropi în pădure pentru a îngropa doi proşti ca voi, şi să poftească cineva să vă mai caute! Noi vom fi departe, iar copacii şi pietrele n-au limbă să spuie ce-au văzut!

Din fericire, acesta era singurul ticălos din ceata. El fu dojenit de ceilalţi şi un roşcovan înalt, de care părea să asculte toţi, îl luă de braţ şi-l duse de

lângă noi, aruncându-i, în păsărească lor, imputări si înjurături de se cutremura pădurea.

Din clipa aceea, cea mai grea parte a primejdiei fusese înlăturată. Gândul sângelui nevinovat, vărsat de pomană, zguduise conştiinţa acestor oameni sălbatici. Începură să glumească cu Huriel, care le ţinu isonul, făcând haz de necaz. Dar smoliţii nu păreau încă hotărâţi să ne lase să plecăm. Doreau să vadă obrazul Brulettei; ea, însă, şi-l ascunsese sub pelerină şi, împotriva felului ei de a fi, de astădată dorea să treacă drept bătrână şi urâtă.

Dar, deodată îşi schimbă gândul şi, bănuind că vorbele urâte, care-i fuseseră adresate lui Huriei şi mie, în bâlbâiala stâlcită din Auvergne, o priveau şi pe dânsa, cuprinsă brusc de mânie şi de mândrie, se desprinse de braţul meu şi, zvârlindu-şi pelerina care-i acoperea capul, strigă:

— Oameni fără inimă, am fericirea de a nu pricepe ce-mi spuneţi, dar îmi dau bine seama că în mintea voastră cloceşte gândul batjocurii. Ei bine, uitaţi-vă la mine, şi dacă vreodată aţi privit faţa unei femei care merită să fie respectată, aflaţi atunci că a mea are dreptul la asta. Să vă fie ruşine de purtarea voastră urâtă şi daţi-vă la o parte ca să-mi iau drumul, căci nu face să vă mai ascult…

Purtarea Brulettei, deşi îndrăzneaţă, fu ca un miracol. Găliganul roşcovan ridică din umeri şi fluieră câteva clipe, pe când ceilalţi începură repede Şă se sfătuiască, puţin cam stânjeniţi; după care individul ne întoarse spatele, strigând cu glas Puternic:

— Destul cu vorba! La drum! M-aţi ales şeful vostru! Voi pedepsi pe cel ce-l va mai supăra pe Jean Huriel, tovarăş preţuit şi bine văzut de toată breasla.

Catârgiii se depărtară şi Huriel, fără a mai rosti vreo vorbă, reîmpovără catârii, apoi ne ajută să încălecăm si, luând-o înainte, dar privind înapoi la fiecare pas, ne duse fără oprire până la malul râului. Apa era încă mare şi spumegândă, dar el nu se codi să intre în râu, şi când fu la mijlocul apei:

— Intraţi, strigă el. Nu vă fie frică.

Şi cum eu pregetam puţin, de teamă ca Brulette să nu se ude, se întoarse către noi mânios şi lovi catârul ca să-l facă să intre mai în adânc, înjurând şi spunând că e mai bine ca Brulette să moară de-cât să fie pângărită.

— Aşa gândeam şi eu, spuse Brulette pe acelaşi glas şi, lovind şi ea catârul, se avântă curajoasă în viltoarea apei, care spumega până deasupra pieptului animalului.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂSPREZECEA

A fost o clipă când animalul păru că nu mai atinge fundul, dar Brulette se afla acum între noi doi, aşa că avea destul curaj. Când am urcat pe malul dimpotrivă, Huriel, îndemnând mereu catârii, ne duse într-un galop turbat şi numai când ajunserăm la şes, sub cerul liber şi aproape de aşezări omeneşti, ne lăsă să mai răsuflăm.

— Acum, spuse el, păşind între mine şi Brulette, trebuie să vă cert pe amândoi. Nu sunt copil ca să vă las în primejdie şi apoi să vă părăsesc. De ce-aţi plecat din locul unde v-am spus să mă aşteptaţi?

— Dumneata ne dojeneşti? răspunse Brulette puţin iritată. Cred, mai degrabă, că dumneata ar fi trebuit să fii cel dojenit.

— Dă-i drumul, spuse Huriel, căzând pe gânduri. Eu voi vorbi la urmă. Ce vină-mi găseşti?

— Iţi fac o vină, răspunse fata, din faptul că n-ai prevăzut această neplăcută întâlnire. Iţi fac o vină mai ales din faptul că ne-ai convins, pe taică-meu şi pe mine, să plec din casa şi din satul meu, unde sunt iubită, şi m-ai adus în aceste păduri sălbatice, unde cu mare greutate am scăpat de ocările prietenilor dumitale. Nu ştiu ce vorbe grosolane mi-au aruncat, dar am auzit bine că ai fost silit să-mi chezăşuieşti cinstea mea de fată cuminte. Inseamnă că oricine m-ar vedea în tovărăşia dumitale s-ar putea îndoi de mine… Ah! Ce călătorie nenorocită! E pentru prima oară în viaţa mea când sunt jignită astfel şi n-aş fi crezut că mi s-ar putea întâmpla vreodată una ca asta! Asupra acestor zise, necazul şi durerea îi năpădiră inima, şi fata începu să plângă cu lacrimi şiroaie. La început, Huriel nu răspunse. Era foarte mâhnit. În fine, îşi luă inima în dinţi şi-i spuse:

— E adevărat, Brulette, că ai fost jignită. Dar, uite, mă jur că vei fi răzbunată. Şi pentru că nu te-am putut răzbuna pe loc, fără să te pun într-o şi mai mare primejdie, faptul mă face să sufăr în sinea mea şi mai cumplit.

— Nu-i nevoie să fiu răzbunată şi te rog să nu te mai gândeşti la asta, căci voi încerca să uit şi eu, spuse Brulette şi lacrimile, pe care cu greu şi le reţinuse până atunci, o împiedicară să mai vorbească.

— N-ai să blestemi oare ziua în care mi te-ai încredinţat? spuse el, strângându-şi pumnul, ca şi cum ar fi vrut să-şi tragă una în cap.

— Lăsaţi astea, spusei la rândul meu, n-are rost să ne mai căim acum, când răul şi primejdia au trecut. Recunosc că eu am fost de vină. Huriel n-ar fi atras cu siguranţă pe catârgii într-un anume loc, ca să ne ajute pe noi să

fugim. Eu am aruncat-o pe Brulette în gura lupului, socotind c-o voi salva mai repede.

— Primejdia nu era chiar atât de mare, spuse Huriel. Desigur că şi printre catârgii, ca şi printre ceilalţi oameni care trăiesc aidoma sălbaticilor, sunt şi ticăloşi. Era unul şi în banda aceea, dar aţi văzut că a fost pus la locul lui. Mai e iarăşi adevărat că în tagma noastră se află şi mulţi nărăviţi, care fac glume cam nepotrivite; nu ştiu ce înţelegeţi voi exact prin „tagma" noastră… căci, deşi suntem întovărăşiţi la câştig şi la petreceri, la pierdere şi la primejdii, respectăm femeile altora ca toţi ceilalţi oameni de treabă şi ai văzut bine că cinstea e respectată prin ea însăşi, pentru că a fost destul să rosteşti doar un singur cuvânt demn pentru a-l pune pe fiecare la locul lui.

— Şi totuşi, răspunse Brulette, tot supărată, ai fost foarte grăbit să plecăm şi a trebuit să fugim, înfruntând chiar primejdia de a ne îneca în râu. Vezi bine deci că nu eşti prea stăpân pe minţile acestea pornite spre rele şi că ţi-a fost teamă să nu se reîntoarcă la gândul lor ticălos.

— Toate astea, pentru că te-au văzut fugind cu Tiennet, răspunse catârgiul. Au crezut că aţi fost prinşi cu vreo vină. Dacă nu ţi-ar fi fost frică si ai fi avut încredere, nici n-ai fi fost văzută de tovarăşii mei, dar mărturisiţi-o: aţi avut amândoi o părere proastă despre mine.

— N-am avut o părere proastă despre dumneata, spuse Brulette.

— Ba eu da, răspunsei, am avut în clipele acelea… O mărturisesc pentru că nu vreau să mint.

— Aşa e mai bine, răspunse Huriel, dar sper că, în ce mă priveşte, îţi vei schimba părerea.

— Mi-am şi schimbat-o, îi spusei. Am văzut cat erai de hotărât şi cum, în acelaşi timp, îţi stapaeai mânia şi recunosc că e mai bine să ştii sa vorbeşti frumos din capul locului decât să termini cu vorba: „loviturile încep întotdeauna prea devreme". Fără tine aş fi fost la ceasul asta mort şi tu la fel, sărind să mă aperi, ceea ar fi pricinuit o durere fără margini Brulettei.

In sfârşit, iată-ne acum scăpaţi, mulţumită ţie, aşa că din acest ceas noi trei trebuie să fim cei mai buni prieteni.

— Minunat! răspunse Huriel, strângându-mi mâna, iată partea bună a omului din Berry: bun simţ şi judecată cumpănită. Eşti oare burboneză, Brulette, de te arăţi aşa de iute şi de încăpăţânată?

Ea se învoi să-i strângă mâna, dar rămase mohorâtă şi, bănuind că i-e frig, fiindcă se udase când trecuse prin apă, o condusei într-o casă, să se

schimbe şi să bea un pic de vin fiert. Se făcuse ziuă şi oamenii de prin partea locului păreau săritori şi inimoşi.

Când ne reluarăm drumul, soarele se înălţase şi ţinutul, aşezat între cele două râuri, îţi încânta privirea prin întinderea lui, amintindu-mi de şesurile noastre. Brulettei îi trecuse supărarea, căci, stând de vorbă cu ea la vatra burbonezilor, îi demonstrasem că o fată cinstită nu poate fi nicicând întinată de vorbele unor beţivi şi nicio femeie n-ar mai fi socotită fără prihană dacă asemenea vorbe ar fi luate în seamă. Catârgiul ne părăsise pentru câteva clipe şi când s-a înapoiat ca s-o urce pe Brulette în şa, fata nu se putu opri să nu scoată un strigăt de uimire. Omul se spălase, se bărbierise şi se îmbrăcase cu grijă — nu chiar atât de frumos cum îl mai văzusem cândva, dar tot atât de plăcut la înfăţişare şi destul de arătos ca să-i facă cinste.

Totuşi, ea nu-l lăudă şi nici nu glumi pe seama lui; îl privi doar stăruitor, ca şi cum ar fi vrut să facă din nou cunoştinţă cu el.

Părea necăjită că fusese cam aspră pe drum şi acum nu ştia cum s-o dreagă, pentru că omul vorbea de altele, dându-ne lămuriri despre ţinuţi în care intrasem, după ce trecusem râul; ne arăta semănăturile, ne informă asupra obiceiurilor locului, ca un om care nu e străin de nimic.

După două ceasuri, fără nicio piedică, urcând mereu, am ajuns la Mesples, un sat vecin cu pădurea în care aveam să-l găsim pe Joseph. Pe drum, Huriel fu deseori oprit de lume. Oamenii păreau să-l preţuiască în chip cu totul deosebit, iar fetele îl urmăreau cu privirea, curioase să afle cine erau străinii pe care-i însoţea.

Totuşi nu ajunsesem încă unde trebuia — ţinta noastră era capătul pădurii sau mai bine zis culmea care se vedea în zare, căci pădurea Alleu, care se uneşte cu cea de la Chamberat, acoperă un podiş de unde izvorăsc cinci sau şase pârâiaşe sau râuleţe; pe atunci regiunea asta era sălbatică, înconjurată de bărăgane pustii de unde privirea se întindea până departe, în toate direcţiile, şi în toate aceste direcţii nu se vedeau decât păduri şi nesfârşite mărăcinişuri.

Noi abia ne aflam în Bourbonnais-ul de jos, care se învecinează cu partea cea mai înaltă a Berry-ului; Huriel îmi spuse că drumul urca mereu, până în Auvergne. Pădurile erau minunate, numai codri de stejar alb, care e soiul cel mai bun. Pâraiele care tăiau şi coborau în mii de locuri prin aceste păduri, alcătuiau întinderi umede, unde creşteau anini, sălcii şi plopi, toţi arbori mari şi puternici, care n-au asemănare cu cei de pe la noi. Am văzut, de asemenea, pentru prima oară un copac cu trunchiul alb şi cu frunzisul

minunat, care nu creşte la noi, şi care se numeşte fag. Cred că ăsta e, după stejar, regele copacilor, şi chiar dacă e mai puţin falnic se poate totuşi spune că e mai frumos. Erau destul de rari in această pădure, dar Huriel ne spuse că mai numeroşi erau către mijlocul ţinutului Bourbonnais.

Priveam cu atenţie locurile, minunându-mă foarte şi aşteptând să văd la tot pasul numai raritäţi, mirându-mă de ce nu întâlnesc şi copaci cu capu-n jos şi cu rădăcinile în văzduh. Cit despre Brulette, fie că simţea o înclinare firească pentru aceste locuri sălbatice, fie că voia să-l facă pe Huriel să uite dojenile cu care-l mâhnise, se bucura de tot, fără măsură şi se pleca în faţa celor mai neînsemnate flori de pe potecă.

Mergeam aşa de o bună bucată de vreme fără să întâlnim un suflet de om, când Huriel ne spuse, arătându-ne un luminiş şi o mare grămadă de copaci doborâţi:

— Iată-ne, în sfârşit, în locurile unde se taie copacii; în două minute veţi vedea oraşul nostru şi castelul tatălui meu…

Deşi spuse asta râzând, noi căutarăm totuşi cu ochii ceva care să aducă a case, când el adăuga, arătându-ne nişte colibe de pământ şi de frunziş, care aduceau mai mult a vizuini de animale, decât a locuinţe omeneşti.

— Iată palatele noastre de vară, casele noastre de odihnă, spuse el. Staţi pe loc… Mă duc să-l anunţ pe Joseph…

Plecând în goană, privi pe ferestrele tuturor colibelor şi întorcându-se ne spuse, puţin îngrijorat, dar ascunzându-şi cât putea neliniştea:

— Nu-i nimeni, e semn bun, Joseph e bine. L-o fi întovărăşit pe tata la lucru… Aşteptaţi-ma puţin… Odihniţi-vă în coliba noastră, asta de aici, din faţa voastră. Mă duc să văd unde-i bolnavul…

— Nu, nu, spuse Brulette, mergem şi noi cu dumneata!

— Ţi-e teamă să rămâi aici? N-ai de ce… Sunteţi pe moşia tăietorilor de copaci, care nu seamănă nici pe departe cu catârgiii — ucenicii diavolului. Ai noştri sunt oameni cumsecade, de la ţară, ca şi ai voştri, iar acolo unde domneşte taică-meu, n-aveţi a vă teme de nimic.

— Nu mi-e teamă de oamenii voştri, reluă Brulette, dar sunt îngrijorată că nu-l văd pe Joset. Te pomeneşti c-o fi murit şi l-aţi şi îngropat! Când mă gândesc la treaba asta simt cum îmi îngheaţă sângele-n vine.

Huriel păli, dar se prefăcu a nu fi îngrijorat.

— Bunul Dumnezeu n-ar fi îngăduit una ca asta! Descălecaţi, lăsaţi-vă pe loc catârii, care nu vor putea trece prin desiş, şi veniţi cu mine.

O luarăm pe o potecuţă, care ducea către alt loc unde se doborau copacii, dar nici acolo nu-l întâlnirăm pe Joseph şi nici pe altcineva.

— Voi credeţi că aceste păduri sunt pustii, spuse Huriel, dar totuşi văd, după tăieturile proaspete, că lucrătorii au trebăluit aici toată dimineaţa; acum e ceasul când se odihnesc şi ei puţin. A, ia ascultaţi: aud ceva care-mi înveseleşte inima: îl aud pe tata cântând din cimpoi, înseamnă că Joset nu se simte rău, pentru că melodia e veselă şi vă închipuiţi şi voi că tata ar fi fost grozav de îndurerat dacă s-ar fi întâmplat vreo nenorocire.

Cântecul era într-adevăr atât de frumos, încât Brulette, cu toate că era grăbită să ajungă cât mai repede, se opri o vreme în loc, ascultând fermecată.

Deşi nu mă prea pricepeam la muzică, mă simţii şi eu cutremurat din creştet până în tălpi. Măsură ce înaintam, din pricina muzicii mi se părea că respir şi că păşesc într-un fel nou, copacii arătau mai frumoşi, la fel cerul şi pământul şi-mi simţeam inima plină de-o mulţumire pe care nu mi-o puteam lămuri.

în sfârşit, pe nişte stânci, de-a lungul cărora murmura un râuleţ gingaş, plin de flori, îl văzurăm pe Joset, în picioare, lângă un om care-i cânta din cimpoi, pentru a-i alina mâhnirea. Clinele Parpluche se afla lângă ei, părând că ascultă şi el, ca o fiinţă înzestrată cu înţelegere.

Cum nu fuseserăm zăriţi, Brulette ne opri să mai înaintăm, voind să-l privească în voie pe Joset şi să-şi dea seama, după înfăţişare, de starea lui, înainte de a-i vorbi.

Joseph era alb ca o rufă şi uscat ca un lemn mort, deci catârgiul nu ne minţise; ce ne-a mai mângâiat puţin, a fost că l-am văzut crescut cu aproape un cap, fapt de care oamenii ce-l vedeau zilnic nu-şi puteau da seama, pe când noi pricepurăm că boala lui se datora de fapt creşterii. Căci, deşi obrajii îi erau scofâlciţi şi buzele palide, devenise un bărbat cu adevărat frumos, având. Cu toată lâncezeala lui, ochii limpezi şi chiar vioi ca o apă curgătoare, părul mătăsos, despărţit în două printr-o cărare, semănând întru totul cu un înger din cer şi deosebindu-se de un ţăran, precum o floare de migdal se deosebeşte de o migdală în coaja ei.

Până şi mâinile îi erau albe ca ale unei femei, deoarece de la o vreme nu mai lucra de loc, *im* portul burbonez, pe care şi-l însuşise, îl făcea să pară mai sprinten şi mai bine clădit decât părea odinioară în bluzele de cânepă şi în saboţii lui greoi.

După ce-l privirăm cu luare-aminte pe Josepf ne uitarăm şi la moş Huriel, un om cum puţini am văzut să-i semene, credeţi-mă, şi care, fără sa fi învăţat carte, ştia o mulţime de lucruri, dând semnele unei înţelepciuni cu care s-ar fi mândrit şi unul mai cu vază ca el. Înalt şi puternic, cu o ţinută tot atât de frumoasă ca şi a lui Huriel, era însă mai trupeş şi mai lat în umeri. Avea capul mare şi strâns legat de trunchi, ca al unui taur. Faţa nu-i era frumoasă, pentru că avea nasul turtit, buzele groase şi ochii rotunzi, dar asta nu-l împiedica să fie plăcut, şi cu cât te uitai mai mult la el, cu atât te cucerea înfăţişarea lui de om puternic şi bun. Ochii mari, negri îi străluceau în fundul capului lui ca două fulgere şi când râdea, cu gura lui mare, te învia parcă din morţi.

Avea, în clipa aceea, capul acoperit cu o basma albastră, înnodată la spate, şi nu purta altă îmbrăcăminte decât pantaloni, o cămaşă şi un şorţ mare de piele; avea mâini care, datorită muncii, nu se deosebeau de şorţ ca asprime şi ca culoare. Chiar degetele, strivite şi ciopârţite de nenorocirile care nu-l cruţaseră, păreau rădăcini noduroase de merişor, de-ai fi zis că nu puteau sluji decât la spart Piatră. Şi totuşi le mânuia cu atâta gingăşie pe ţevile cimpoiului, aidoma unor fuse uşoare ori picioruşelor unor păsărele.

Lângă el zăceau mormanele de cherestele din stejarii doborâţi de curând şi, laolaltă cu ele, scufele de lucru: toporul, lucind ca un brici, fierăstraul mlădios ca o trestie şi ulciorul de vin care-i sporea puterile. La un moment dat Joset, care-l asculta fără răsufle, atâta mulţumire şi uşurare afla el în catec, băgă de seamă că Parpluche, venind spre noi începu să se gudure; ridică ochii şi ne văzu

Zece paşi de el. Din palid cum era, se făcu roşu ca focul, dar nu se mişcă, deoarece crezu că, din pricina muzicii, se afla pradă unor vedenii.

Brulette se repezi spre el cu braţele întinse; Joset scoase un ţipăt şi căzu în genunchi, ca trăsnit, ceea ce mă sperie, neputându-mi închipui că există pe lume şi asemenea soi de dragoste; mă temeam ca nu cumva emoţia să-l ucidă.

Dar îşi reveni foarte repede şi începu să-i mulţumească Brulettei, mie şi lui Huriel, în cuvinte atât de calde, rostite în chip atât de curgător, încât nu se mai putea spune că mai era acelaşi Joset, care pe vremuri nu răspundea decât „nu ştiu” la tot ce l-ai fi întrebat.

Moş Bastien, sau mai bine Marele tăietor de copaci, pentru că asa i sş zicea pe acolo, puse la o parte cimpoiul şi, în timp ce Brulette şi Joset îşi

vorbeau, îmi scutură mâna ca şi cum m-ar fi cunoscut de când mă născusem.

— Iată-l dar pe prietenul tău, Tiennet, spuse el fiului său. Ei bine, îmi place şi chipul şi trupul lui; sunt gata să fac prinsoare că mi-ar fi greu să-l pun jos, pentru că ştiu că oamenii cu o înfăţişare atât de blândă sunt întotdeauna grozav de puternici. Asta am observat-o şi la tine, dragă Huriel şi chiar şi la mine. Am fost totdeauna îndemnat mai bine să-mi iubesc aproapele decât să-l dobor. Deci, Tiennet, fii binevenit în pădurile noastre sălbatice. Nu vei găsi aici pâinea cea mai bună, din grâu curat „nici salatele de tot felul din grădina ta; vom încerca să te desfătăm cu vorbe plăcute şi cu cea mai sinceră prietenie-Văd că ai întovărăşit-o pe frumoasa fată din Nohant, care e ca o soră şi ca o mamă pentru Joset al nostru. Ai făcut bine, pentru că-i lipsea curajul de a se vindeca; de acum încolo nu am nicio grijă, întrucât acest medic mi se pare cel mai bun.

Vorbind aşa, se uita la Joset, care se aşezase la picioarele Brulettei şi, ţinându-i mâna, o întreba, mâncând-o din ochi, de maică-sa, de moş Brulet, de vecini, de vecine şi de toată lumea din sat. Brulette văzând că Marele tăietor de copaci vorbeşte despre ea, îi ceru iertare că nu l-a salutat dintru început, dar bătrânul, fără multe mofturi, o luă în braţe şi o urcă pe o piatră ca s-o poată vedea mai bine, uitându-se la ea aşa cum te-ai uita la un obiect de preţ; dându-i apoi drumul, o sărută pe frunte şi-i spuse lui Joset, care se roşise întocmai ca şi fata:

— Aveai dreptate, e frumoasă în tot şi în toate, un exemplar fără cusur; şi sufletul şi trupul îi sunt de soi — asta i se citeşte în ochi. Ia spune-mi Huriel, eu nu-mi dau seama, pentru că sunt orbit de copiii mei; e mai frumoasă ca soră-ta? Că mie mi se pare la fel de chipeşă şi dacă amândouă ar fi ale mele n-aş şti de care să fiu mai mândru. Ascultă, Brulette, să nu-ţi fie ruşine că eşti frumoasă, dar să nu te mândreşti cu treaba asta. Meşterul care ciopleşte aşa de bine făpturile lui nu ţi-a cerut părerea când te-a făcut, aşa că n-ai niciun merit în ceea ce te priveşte decât, cel mult, că poţi, printr-o purtare nesăbuită, să strici ceea ce a făcut bunul Dumnezeu, dar tu, dimpotrivă, văd că ştii să păstrezi bine darurile încredinţate. Da, da, eşti frumoasă, ai inima sinceră si judecata dreaptă; te cunosc îndeajuns, pentru ca te văd venită aci ca să îmbărbătezi un biet copil ce te aştepta, precum aşteaptă pământul ploaia. Puţini ar fi făcut ce-ai făcut dumneata şi pentru asta te preţuiesc. Pentru asta îţi cer prietenia; îţi voi fi aici ca un părinte, iar cei doi copii ai mei îţi vor fi frate şi soră.

Brulette, care mai avea încă inima grea după întâmplarea cu catârgiii din pădurea de la Roche, fu atât de mişcată de preţuirea şi de laudele pe care i le făcu Marele tăietor de copaci, încât, cu lacrimile în ochi, se aruncă de gâtul batonului şi, neştiind ce să-i răspundă, îl sărută ca şi cum ar fi fost propriul ei tată.

— Iată cel mai bun răspuns, spuse el, sunt mulţumit. Acum, copiii mei, ceasul de odihnă a trecut pentru mine şi trebuie să-mi reîncep lucrul. Dacă vă e foame, iată desaga cu puţinele mele merinde. Huriel va pleca numaidecât să-şi vestească sora, să vie să vă ţie de urât; voi, cei din Berry, o să staţi de vorbă cu Joseph, că aveţi multe să vă spuneţi, după câte îmi închipui, dar să nu vă depărtaţi de icneala mea[6] şi de zgomotul securii, pentru că nu cunoaşteţi de loc pădurea şi vă puteţi rătăci.

După ce-şi agăţă cimpoiul de craca unui arbore, se apucă să doboare copacii cu securea.

Huriel îmbucă ceva cu noi şi cum Brulette îl întrebă despre soră-sa:

— Sora-mea, Therence, spuse el, e o fată bună şi drăguţă, cam de vârsta dumitale. Nu voi spune ca tatăl meu că se poate asemui cu dumneata, dar, aşa cum arată, e plăcută la vedere şi are o fire destul de prietenoasă. Are obiceiul să se ţie de tata în toate popasurile lui, ca să nu-i lipsească nimic bătrânului, pentru că viaţa de tăietor de copaci, ca şi aceea a catârgiilor, este aspră şi tristă când omul n-are pe cine era lângă sufletul lui.

— Dar unde e acum, întrebă Brulette, nu putem merge s-o vedem?

— Nu ştiu unde e, răspunse Huriel şi mă mir că nu ne-a auzit venind, pentru că de obicei nu se depărtează de colibele noastre. N-ai văzut-o azi, Joseph?

— Ba da, dar numai de dimineaţă. Era cam abătută şi se plângea că o doare capul.

— Ea n-are obiceiul să se plângă de nimic, reluă Huriei. Iartă-mă, o clipă, Brulette, mă duc repede s-o caut…

ŞEZĂTOAREA A TREISPREZECEA

După plecarea lui Huriel, ne-am plimbat şi am stat o vreme de vorbă cu Joseph, dar, gândindu-mă că era mulţumit că mă văzuse, socotii că ar fi fost şi mai mulţumit dacă l-aş fi lăsat singur cu Brulette, aşa că, fără multă vorbă, m-am dus la moş Bastien să-l văd cum lucrează. Lucrul era mai plăcut decât aţi putea crede, pentru că niciodată în viaţa mea n-am văzut o mină omenească robotind atât de greu şi totuşi atât de voios. Cred că ar fi putut împlini într-o zi, fără osteneală, munca a patru oameni dintre cei mai zdraveni şi asta râzând mereu, stând de vorbă, dacă avea cu cine, cântând şi fluierând; dacă era singur. Avea o fire aşa de vajnică şi de clocotitoare că-mi stârnea pofta să-l ajut şi-mi părea rău că nu puteam face şi eu ceva. Imi spuse că de obicei despicătorii şi tăietorii de lemne erau oameni care locuiau prin apropierea pădurilor, unde veneau să se tocmească cu ziua. Alţii care locuiau mai departe, rămâneau în pădure toată săptămâna, plecând de acasă lunea în zort ca să se înapoieze, pe înnoptate, în sâmbăta urmatoare. Cât pentru cei ce scoborau, ca el, din pârţile de sus, se tocmeau pe câte trei luni şi colibele le erau mai mari, mai bine clădite şi mai bine inzestrate decât ale tăietorilor tocmiţi cu săptămâna. Cam aşa era şi cu cărbunarii — şi prin cărbunari nu trebuie să-i înţelegem pe cei ce cumpără cărbunii spre a-i revinde, ci pe cei care-i fabrică, pentru proprietarii pădurilor şi codrilor. Erau şi unii care cumpărau dreptul de a tăia pădurile, precum erau şi catârgii care făceau negoţ pe socoteala lor, dar, de obicei, această din urmă meserie se mărginea doar la cărăuşie.

In timpurile de azi, această îndeletnicire a catârgiilor nu mai e căutată şi e pe cale să piară. Pădurile sunt străbătute de drumuri mai bune şi n-au mai rămas decât puţine locuri în care să nu poată fi folosiţi decât catârii. Numărul topitoriilor şi al fabricilor care mai ard cărbune de lemn e tot mai mic şi nu se mai văd decât puţini muncitori de acest soi pe la noi. Mai sunt totuşi unii care se tocmesc în marile păduri de la Cheurre, în Berry, precum şi despicători şi tăietori din Bourbonnais, dar, în vremea despre care vă vorbesc, când pădurile acopereau cel puţin jumătate din provinciile noastre, aceste meserii erau foarte căutate şi bine plătite. Aşa că, într-o pădure, în timpul tăierii ei, găseai un întreg norod care se îndeletnicea cu aceste meserii, venit fie de pe aici, fie din locuri mai îndepărtate, fiecare cu obiceiurile şi tovărăşiile lor, trăind, pe cât era cu putinţă, în bună înţelegere unii cu alţii.. Mos Bastien îmi povesti, şi m-am convins eu insurni mai

târziu, că toţi oamenii care făceau această meserie se deprindeau aşa de bine cu o astfel de viaţă, schimbătoare şi grea, încât îi duceau dorul când trebuiau să se reîntoarcă la ses. Cât despre el, îi era dragă pădurea ca unui lup sau unei vulpi — cu toate că era omul cel cumsecade şi cel mai vesel ce se putea afla.

Nu m-a luat însă în râs, ca Huriel, din pricina dragostei ce-o purtam meleagurilor mele.

— Toate ţinuturile sunt frumoase, spunea el, când sunt ale noastre, şi e drept ca fiecare să cinstească în mod deosebit locul care-l hrăneşte. E şi acesta un dar al bunului Dumnezeu făcut oamenilor, fără de care locurile mohorâte şi sărace ar fi lăsate în părăsire. Am auzit de la unii, care au călătorit mult, că sunt sub soare locuri acoperite de zăpadă şi gheaţă aproape tot anul, iar altele în care focul, ţâşnind din munţi, prăpădeşte totul. Şi totuşi oamenii îşi clădesc case frumoase pe aceşti munţi şi sapă hrube în care locuiesc. Şi acolo oamenii se iubesc, se căsătoresc, dansează, cintă, dorm si îşi cresc copiii, ca şi la noi. Să nu dispreţuim dar nici familia, nici casa nimănui. Cârtiţei îi place vizuina ei întunecată, precum pasării cuibul în frunziş; furnica ţi-ar râde în faţă dacă ai încerca s-o convingi că sunt pe lume regi care locuiesc mai bine decât ea, în palate.

Ziua aproape că se sfârşise şi Huriel încă nu venise cu soră-sa; moş Bastien se mira, fără a se arăta însă îngrijorat. Mă apropiai de vreo câteva ori de Brulette şi de Joset, care se aflau destul de aproape de mine, dar, văzându-i vorbind mereu, fără a mă băga în seamă, mă îndepărtai neştiind cum să-mi omor timpul. La urma urmei eram şi eu prieten cu Brulette. De zece ori pe zi mă simţeam amorezat şi tot de atâtea ori credeam că m-am lecuit, străduindu~mă să nu-mi mai fac sânge rău. Niciodată n-am fost prea gelos pe Joseph înainte de clipa în care catârgiul imi vorbise de marele foc lăuntric care-l ardea pe acest tânăr, dar după clipa aceea — ce lucru ciudat! — n-am mai fost deloc gelos. Cu cat Brulette arăta mai multă compătimire pentru el, cu atât îmi dădeam seama c-o făcea numai din datorie prietenească. Şi asta mă mâhnea în loc să mă bucure. Neavând în ce mă privea nicio nădejde, doream să păstrez cel puţin prietenia unei fiinţe care risipea în jurul ei atâta farmec şi-mi ziceam că dacă cineva ar merita dragostea Brulettei, atunci acel cineva trebuia să fie acest băiat, care o iubise întotdeauna şi care, fără îndoială, n-ar mai fi fost în stare să se îndrăgostească de nicio altă fată.

Mă întrebam chiar dacă aceasta nu era şi părerea tăinuită a Brulettei, mai ales că Joset, poate în urma bolii, poate din alte pricini, devenise un povestitor deosebit de plăcut. Datora desigur această schimbare şi contactului zilnic cu Marele tăietor de copaci şi cu fiul acestuia, dar în orice caz fusese din parte-i o dovadă de voinţă, aşa că fata nu putea decât să-l preţuiască. Totuşi Brulette nu părea să observe această schimbare, cu atât mai mult cu cât, în cursul călătoriei, ea luase cam mult aminte la catârgiul Huriel. Gândul acesta mă tulbura din ce în ce mai mult, pentru că, dacă sentimentele fetei se opreau asupra acestui străin, m-ar fi pândit două mari necazuri: primul, că bietul nostru Joset ar fi murit de durere, al doilea, ca Brulette ar fi părăsit pentru totdeauna satul nostru şi n-aş mai fi avut niciodată bucuria nici de a o mai vedea, nici de a mai sta de vorbă cu ea. Aşa mă gândeam eu, când îl văzui pe reîntorcându-se cu o fată atât de frumoasă, incat Brulette aproape că rămânea în umbră pe langa ea. Era inalta, subţire, cu umeri laţi şi tot atat de mlădioasă ca şi fratele ei. Deşi brună, traind mereu in umbra pădurilor, era mai mult palidă decât albă; dar această paloare îţi fermeca ochii, lumiiiindu-i în acelaşi timp trăsăturile fără cusur. De sub mica ei pălărie de paie, răsfrântă pe spate, întocmai ca pupa unei corăbii, ieşea un coc de păr atât de minunat de negru şi de bogat, că nu te mai saturai privindu-l. Ceea ce m-a izbit din prima clipă a fost faptul că nu era nici atât de veselă, nici atât de graţioasă ca Brulette. Nu căuta deloc să se arate mai frumoasă decât era în realitate, iar înfăţişarea ei trăda un caracter hotărât şi o voinţă de neînfrânt.

Cum stăteam rezemat de o stivă de lemne, cei doi nu mă văzură şi, în clipa când se opriră lângă mine, la o răspântie, începură să-şi vorbească ca şi cum ar fi fost singuri.

— Nu vreau să merg, spunea Therence, cu voce hotărâtă. Mă duc la cabane ca să le pregătesc cina şi tot ce le trebuie pentru odihnă şi cu asta, basta.

— N-ai de gând să le vorbeşti deloc? Vrei să vadă că eşti supărată? întrebă Huriel surprins.

— Nu sunt supărată, răspunse fata, şi de altminteri, chiar dac-aş fi, nu ştiu de le-aş arăta-o.

— Ba le-o arăţi totuşi, pentru că nu vrei s-o întâmpini pe această fată, care trebuie să fi început a se plictisi tot discutând cu Joseph, şi care ar fi grozav de mulţumită — pun rămăşag — sa întâlnească o altă fată.

— Nu cred că se plictiseşte, reluă Tlierese, afară numai dacă nu-i o cusurgioaică; să ştii ca eu nu mă simt de loc obligată să-i ţin de urat. Îi voi da ce-i trebuie, o voi ajuta, dar atât!

— Ea te-aşteaptă, ce să-i spun?

— Spune-i ce vrei, doar n-am să-i dau socoteală de ceea ce fac eu…

Acestea zise, fata tăietorului de copaci se pierdu pe potecă, iar Huriel, descumpănit, căzu pe gânduri, ca un om care încearcă să ghicească despre ce-i vorba.

El îşi urmă drumul, iar eu rămăsei unde mă aflam, încremenit de uimire. Când şi unde mai văzusem eu această fată? Cu cine semăna oare? Dar, pe măsură ce-o priveam, îmi veni în minte fetiţa din căruţa împotmolită, care mă făcuse să mă gândesc la ea o noapte întreagă, şi la care, mai apoi, renunţai din pricina Brulettei, ce susţinuse că am gusturi cam de rând.

Când în sfârşit pierind, trecu pe lângă mine, îi văzui benghiul negru din colţul gurii şi astfel mă convinsei că era chiar fata pădurilor pe care o purtasem în braţe şi care mă sărutase cu atâta drăgălăşenie cu ani în urmă, pe cât părea acum de îmbufnată ca să mă bage în seamă.

Am rămas multă vreme pradă gândurilor care mă năpădiră, când auzii, în sfârşit, cimpoiul Marelui tăietor, sunând în chip de goarnă, ceea ce mă făcu să bag de seamă că soarele apusese.

Nu mi-a fost de loc greu să găsesc drumul colibelor — căci aşa se numesc adăposturile lucrătorilor forestieri. Cea a familiei Huriel era cea mai mare şi mai bine clădită, având două odăi, din care una pentru Therence. In faţă se afla un fel de şopron, acoperit cu mături verzi, care fereau casa de vânt si de ploaie; scânduri, puse pe nişte trunchiuri, alcatuiau la nevoie un fel de masă., de obicei, familia Huriel nu mânca decât pâine, branză şi puţină carne sărată — şi asta o singură data pe zi. Nu era vorba nici de zgârcenie, nici mizerie, ci doar de o viaţă cumpătată, căci acesti oameni de pădure socoteau de prisos şi plicticoasă nevoia noastră de a mânca lucruri calde şi de a pune femeile să gătească de dimineaţă până seara.

Gândindu-se că Huriel o va aduce pe mama lui Joseph sau pe moş Brulet, Therence, nevrând să se facă de ruşine, făcuse în ajun cumpărături la Mesples. Acum ea aprinsese un foc zdravăn în luminiş şi-şi chemase vecinele s-o ajute. Erau două femei de-ale tăietorilor de lemne: una bătrână, cealaltă urâtă. Altele, de fapt, nici nu se mai aflau în pădure, căci oamenii aceştia nu obişnuiau şi nici n-aveau mijloacele necesare să-şi ia familiile cu ei.

Bordeiele vecine, în număr de şase, erau ocupate de vreo doisprezece oameni, care începuseră să se adune, ca să mănânce laolaltă biata lor bucată de slănină şi painea lor de secară, dar Marele tăietor, oprindu-se pe la ei înainte de a merge acasă, pentru a-şi lepăda sculele şi şorţul, le spuse, în felul lui cumsecade:

— Fraţilor, azi am oaspeţi străini şi vreau cu orice preţ să-i fac să se simtă ca la ei acasă; asta nu înseamnă însă că în coliba Marelui tăietor se va mânca friptură şi se va bea vin de Sancerre fără să fie de faţă toţi prietenii lui veniţi deci să vă fac cunoştinţă cu musafirii mei, căci cei care nu vor primi invitaţia mă voi mâhni.

Şi cum nimeni nu voi să-l mâhnească, ne gasirăm la un moment dat, adunaţi laolaltă în jurul mesei, vreo douăzeci de persoane, care se aşezară fără mofturi, fiecare pe ce nimeriră, unul pe un bolovan, altul pe iarbă, unul întins, cât era lung, pe o grămadă de talaş, altul cocoţat pe un trunchi noduros, semănând toţi, fără a socoti sfântul botez, mai mult cu o turmă de mistreţi decât cu o adunare de creştini.

în timpul acesta, frumoasa Therence pleca şi venea, fără să ne bage în seamă; taică-său, observând aceasta, o luă de mână şi, aducând-o în faţa noastră, ne spuse:

— Vă rog s-o iertaţi, dragii mei prieteni, e încă o copilă sălbatică, născută şi crescută în fundul pădurilor. E ruşinoasă, dar îşi va veni ea în fire şi te rog Brulette să te împrieteneşti cu ea, căci toţi cei care-o cunosc o preţuiesc.

După care Brulette, ce nu părea nici stânjenită, nici supărată, îşi deschise larg braţele şi o îmbrăţişa pe Therence; aceasta, neîndrăznind să-i răspundă la fel, rămase locului, ridicându-şi numai capul şi privirea, care până atunci fusese pironită în pământ. Văzute atât de aproape una de alta, ochi în ochi şi obraz lângă obraz, păreau două juninci tinere, din care una împunge uşor cu capul pentru a se zbengui, pe când cealaltă, neîncrezătoare şi oarecum răutăcioasă, abia aşteaptă s-o împungă pe prima în chip viclean.

Dar Therence, cucerită dintr-o dată de privirea blinda a Brulettei, îşi lăsă capul să-i cadă pe umărul acestei frumoase fete, pentru a-şi ascunde astfel lacrimile care-i umpleau ochii.

— Pe legea mea, spuse moş Bastien, râzând şi mângâindu-şi fata, iată ce înseamnă să fii sălbatică. N-aş fi crezut niciodată că sfiiciunea fetelor poate să meargă până la lacrimi. Dar poftim, dacă mai poţi înţelege ceva când e vorba de copii. Hai, Brulette, mi se pare că eşti mai cu judecată, ia-te după ea şi n-o slăbi până nu-ţi vorbeşte; e greu până scoate primul cuvânt.

— Foarte bine, zise Brulette, o s-o ajut şi, la cea dintii vorbă pe care mi-o va adresa, o voi asculta cu atâta sfinţenie, încât mă va ierta că am speriat-o.

Şi, pe când se depărtau împreună, Marele tăietor de copaci îmi zise:

— Iată cum sunt femeile. Cele mai puţin cochete (şi Therence a mea face parte dintre acestea) nu pot să vadă o fată frumoasă, fără să nu se înfierbânte de necaz sau să îngheţe de frică. Cele mai frumoase stele au loc să trăiască laolaltă pe cer, dar două fiice ale mamei Eva aproape niciodată n-au loc una de alta.

— Mă gândesc, tată, spuse Huriel, că de astă dată nu eşti prea drept cu Therence. Fata nu-i nici ruşinoasă şi nici pizmaşă.

Apoi, adăugă cu vocea scăzută:

— Eu cred că ştiu ce-o amărăşte, dar mai bine să ne facem că nu băgăm de seamă!

Se puse pe masă carne friptă, ciuperci galbene, foarte frumoase, din care nu mă putui hotărî să gust, deşi vedeam că toată lumea le mânca fără teamă, ouă jumări, cu fel de fel de verdeţuri aromate, găluşte de hrişcă şi brânzeturi din Chamberat, faimoase în toată regiunea. Toţi începură să înfulece, dar în chip cu totul deosebit de cum se obişnuieşte pe la noi. În loc să mănânce încet şi să mestece pe îndelete, înfulecau pe întrecute, ca oamenii hămesiţi, ceea ce la noi ar fi fost o mare necuviinţă, apoi, fără să aştepte să isprăvească masa, începură să cânte şi să jo*ace,* chiar în toiul ospăţului.

Aceşti oameni, mai puţin aşezaţi ca ai noştri păreau că nu pot o clipă sta locului. Nu aştepta să fie poftiţi ca să se înfrupte din mâncare- isi aduceau pâinea ca să-şi primească tocana, refuzând farfuriile şi se înapoiau la locul lor, cocotandu-se în copaci, sau lungindu-se pe iarbă; unii mâncau stând în picioare, alţii vorbind sau dând din mâini, fiecare povestind câte o istorioară sau ingânând câte un cântec. Păreau nişte albine, zbârnâind în jurul stupului. Eram ameţit şi nu petreceam deloc.

Cu toate că vinul era bun şi moş Bastien nu făcuse economie cu el, nimeni nu bău mai mult decât se cădea; fiecare era cu gândul la treaba lui, nimeni nu voia să se simtă rău, a doua zi, la muncă. Aşa că petrecerea nu ţinu mult, măcar că pe la mijlocul ei părea să întreacă măsura; totul se sfârşi curând şi în linişte. Marele tăietor de copaci primi nenumărate mulţumiri pentru felul cum se purtase ca gazdă, văzându-se cât de colo ce preţuit era şi ce influenţă avea asupra celorlalţi, şi asta numai datorită priceperii, inimii sale bune şi judecăţii lui sănătoase.

După numeroasele dovezi de prietenie, care ni se dădură şi nouă, a trebuit să recunosc că oamenii aceştia erau mai prietenoşi şi mai săritori decât cei de pe la noi. Am mai băgat de seamă că Huriel îi aducea, unul câte unul, în faţa Brulettei şi, după ce-i poftea să-şi spună numele, îi ruga s-o socotească pe fată nici mai mult nici mai puţin decât ca pe sora lor; Brulette primi atâtea plecăciuni şi atâtea dovezi de simpatie, şi fu sărbătorită cum nu fusese niciodată în satul nostru.

Când sosi vremea de culcare, Marele tăietor ma pofti în colba lui, ca să împart patul cu el. Coliba lui Joset, care se afla alături de a noastră, era rnai mică aşa că acolo am fi fost cam inghesuiti. Am dat deci ascultare gazdei, cu atat mai bucuros cu cat, avand in sarcina paza Brulettei, trebuia sa-i fiu aproape, o vazui insa intrand in coliba Therencei, cu care urma sa doarmă şi cum Huriel, credincios obiceiurilor sale, se şi culcase afară, în faţa uşii, îmi dădui seama că nici lupii, nici tâlharii nu s-ar fi putut apropia de ea.

Aruncând o privire în odăiţa în care se retrăseseră cele două fete, văzui un pat şi câteva mobile foarte curate; Huriel, mulţumită catârilor lui putea căra uşor şi fără cheltuială, de la un loc la altul, mica gospodărie a surorii sale; cea a tatălui său n-avea să-i căşuneze multă grijă, pentru că nu era alcătuită decât dintr-un maldăr de ferigi uscate şi o pătură. Şi încă, moş Bastien socotea că şi astea erau prea multe, pentru că i-ar fi plăcut mai bine să se culce sub cerul liber, întocmai ca şi fiu-său.

Eram destul de obosit ca să mă lipsesc de pat. Aşa că am dormit dus până la ziuă. Cred că şi Brulette a făcut la fel, pentru că n-am auzit nici cel mai mic zgomot în coliba de alături.

Când coborâi, tăietorul şi băiatul lui, care se sculaseră de mult, tăifăsuiau.

— Tocmai vorbeam de tine, îmi spuse tatăl şi, pentru că plecăm la lucru, aş dori ca treaba să fie aranjată. Brulette, căreia i-am arătat că Joseph are câtva timp nevoie de tovărăşia ei, m-a asigurat că va rămâne cât va putea, dacă va fi nevoie chiar şi o săptămână, dar n-a putut vorbi si în numele tău, aşa că ne-a rugat pe noi să te hotărâm, ceea ce încercăm să şi facem, asigurându-te că nu ne eşti o povară şi că te rugăm sa te porţi cu noi aşa cum am face-o şi noi cu tine dacă ţi-am fi oaspeţi.

Acestea fiind zise şi încă pe un ton convingator şi prietenos, mă făcură să primesc, neputând-o lăsa pe Brulette singură printre străini şi, măcar că o săptămână mi se părea foarte mult, fui totusi nevoit să mă supun şi asta şi în interesul lui Joseph.

— Iţi mulţumesc, dragă Tiennet, îmi spuse Brulette, ieşind din odaia Therencei, şi mulţumesc şi acestor oameni de treabă care m-au primit atât de bine, dar, dacă rămân, rămân numai cu condiţia să nu se facă niciun fel de cheltuială cu noi şi să fim lăsaţi să trăim pe socoteala noastră aşa cum vom voi.

— Va fi cum vreţi, spuse Huriel, dar dacă vă temeţi că sunteţi o povară, fapt care v-ar sili să plecaţi mai curând, mai bine ne lipsim de plăcerea de a vă servi. Nu trebuie să uitaţi însă un lucru: că tatăl meu şi cu mine câştigăm destui bani şi că nu cunoaştem plăcere mai mare decât aceea de a fi îndatoritori faţă de prieteni şi de a-i cinsti cum se cuvine.

Mi se păru că Huriel se bătea, cu acest prilej, cam des peste chimir, ca şi cum ar fi vrut să spuie: „Priviţi-mă, sunt o partidă grozavă pentru cine m-o lua de bărbat!”

Totuşi, după o clipă, părând a-şi lua seama, ne vesti că pleacă. La aceste vorbe Brulette tresări, cuprinsă de un fior pe care numai eu îl observai, dar pe care si-l stăpâni numaidecât; fără să pară că asta o interesează prea mult, îl întrebă unde se duce şi pentru cât timp.

— Mă duc să lucrez în pădurea de la Roche, raspunse Huriel. Voi fi destul de aproape ca să viu dacă aveţi nevoie de mine; Tiennet cunoaşte drumul. Mă duc mai întâi pe păşunea din Croze sa-mi strâng vitele, după care mă voi abate pe aici sa-mi iau rămas bun.

Acestea zise, plecă; Marele tăietor, rugând-o pa fiică-sa să aibă grijă de noi, plecă la rându-i la lucru.

Iată-ne dar — Brulette şi cu mine — rămaşi în tovărăşia frumoasei Therence, care, deşi se arăta foarte grijulie faţă de noi, ne ţinea totuşi la distanţă, abia răspunzând, numai cu da şi nu la tot ce-o întrebam. Această indiferenţă o descurajă într-atât pe Brulette, încât, când ramaserăm o clipă singuri, îmi spuse:

— Îmi pare, Tiennet, că stăm ca un spin în ochii acestei fete. Mi-a făcut loc în patul ei astă-noapte, dar ca cineva obligat să primească lingă el un arici. S-a culcat la perete, cu spatele la mine şi cu nasul vârât în despărţitura de lemn şi, în afară de întrebarea dacă vreau să mă acopere cu pătura, nu mi-a mai adresat niciun cuvânt. Eram atât de obosită, încât aş fi adormit numaidecât, dar văzând-o cum se preface că doarme, ca să nu fie silită să stea de vorbă cu mine, m-am prefăcut şi eu că dorm, deşi multă vreme n-am putut închide ochii, mai ales când auzeam cum se silea să-şi înăbuşe plânsul. Ar fi bine ca să n-o mai stânjenim multă vreme, să căutăm două

cocioabe libere în alt colţ al pădurii, iar dacă nu le-om găsi, o să vorbesc eu cu bătrâna pe care-am văzut-o ieri pe aici să-şi trimeată bărbatul sa doarmă la vreun vecin, iar ea să împartă coliba cu mine. M-aş mulţumi şi cu un pat de frunze fiindcă ar însemna să plătesc prea scump o saltea şi o pernă, când eşti primit cu lacrimi. Cat despre mâncare, te vei duce chiar azi la Mesples să cumperi cele de trebuinţă, iar eu mă insarcinez să gătesc.

— Foarte bine, Brulette, i-am răspuns, voi face tot ce doreşti. Să căutăm o locuinţă pentru tine; cit despre mine, să nu te îngrijeşti. Nu sunt mai firav decât acest catârgiu care a dormit afară, pe pragul uşii tale. Fac pentru tine asta din toată inima, fără să mă tem că mă va topi rouă. Totuşi, ascultă-mă pe mine: dacă părăsim coliba şi masa Marelui tăietor de copaci, o să creadă că suntem supăraţi pe el şi, cum omul ne-a primit prea bine ca să-şi poată imputa ceva, o să înţeleagă că fata lui nu ne poate suferi. Poate o s-o certe, dar merită aşa ceva. Spui că fata n-a prea fost la locul ei… Dacă are însă vreo durere ascunsă, suntem oare noi vinovaţi de asta? N-ar fi oare bine să ne facem că nu băgăm de seamă nimic, s-o lăsăm de capul ei, să se ducă sau să-şi aducă aici drăguţul — dacă o avea vreunul —, iar noi să ne vedem de treabă şi să stăm cu Joset, pentru care am venit de fapt aici? Te pomeneşti că dac-or vedea că amândoi căutăm casă or intra la idei, bănuindu-ne de cine ştie ce…

— Ai dreptate, Tiennet… Ei bine, am să am răbdare cu ursuza asta şi-om vedea ce-o să iasă…

ŞEZĂTOAREA A PAISPREZECEA

Frumoasa Therence, făcând toate pregătirile pentru prânzul nostru şi văzând că soarele e sus, o întrebă pe Brulette dacă nu-l trezise pe Joseph.

— E tocmai timpul potrivit, spuse ea, şi băiatul se supără dacă îl las să doarmă prea mult, pentru că în noaptea următoare adoarme greu.

— Dacă dumneata ai obiceiul să-l trezeşti, drăguţa mea, răspunse Brulette, fă-o; eu nu-i cunosc obiceiurile.

— Nu, nu, răspunse Therence pe un ton tăios: de acum înainte e treaba dumitale să-l îngrijeşti, fiindcă de asta ai venit. Acum pot şi eu să mă odihnesc şi să ţi-l las în seamă.

— Bietul Joset! nu se putu opri de a spune Brulette. Văd că el e o grea povară pentru dumneavoastră şi ar fi mult mai bine dacă l-am lua cu noi acasă!

Therence îi întoarse spatele, fără a-i răspunde şi atunci îi spusei Brulettei:

— Hai să-l strigăm amândoi! Sunt sigur că va fi grozav de mulţumit să audă mai întâi glasul tău.

Colibioara lui Joset era aproape vecină cu acea a Marelui tăietor de copaci. Îndată ce auzi glasul. Brulettei, alergă să se uite prin crăpăturile usii apoi spuse:

— Ah, mi se pare că visez, Bruletti! E oare adevărat că tu eşti aici?

După ce se aşeză între noi pe trunchiul unui copac, ne spuse că pentru prima oară, după multă vreme, a dormit şi el dus, lucru care se vedea de altfel după faţa lui, mult mai odihnită ca în ajun. Therence îi aduse într-o strachină supă de găină, pe care el i-o oferi Brulettei; aceasta însă o refuză, cu atât mai mult cu cât ochii negri ai Therencei păreau plini de mânie împotriva pornirii lui Joset.

Deci, nevrând să-i dea prilej de supărare Therencei, Brulette nu primi, spunând că nu-i place fiertura, dar, socotind că era păcat s-o jignească pe infirmieră, ea neavând nimic de câştigat din treaba asta, adăugă cu blândeţe:

— Văd, băiatule, că eşti îngrijit ca un mare boier şi aceeşti oameni cumsecade nu cruţă nimic pentru a-ţi înzdrăveni trupul.

— Da, spuse Joset, luând mâna Therencei şi unind-o cu cea a Brulettei, i-am făcut destulă cheltuială meşterului meu (aşa îl numea el totdeauna pe Marele tăietor de copaci, pentru că îl mvăţa să cânte) şi i-am pricinuit destulă oboseală acestei biete surori pe care o vedeţi aici. Află, Brulette, că, după tine, am găsit un adevărat înger pe pământ. Aşa cum ai avut tu grijă de

sufletul meu şi mi-ai mângâiat inima tind eram un copil zănatic şi bun de nimic, ea mi-a îngrijit sărmanul trup primejduit, când am căzut pradă frigurilor. Nu voi putea niciodată răsplăti, cum aş fi dator, ajutorul pe care mi l-a dat, dar pot spune un lucru: că nu există pe lume o a treia fiinţă ca voi două şi că, în ziua răsplăţii, bunul Dumnezeu va păstra două din cele mai frumoase cununi ale sale pentru Catherine Brulet, trandafirul Berry-ului, şi pentru Therence Huriel, alba floare din inima pădurilor.

Se pare că duioasele vorbe ale lui Joseph picurară balsam în sângele Therencei, pentru că ea nu se mai feri să stea cu noi la masă; Joseph se aşeză între ele, iar eu, vrând să profit de situaţie, începui să mă foiesc când într-o parte, când într-alta, apropiindu-mă când de una, când de cealaltă.

Mă străduiam să-i arăt Therencei, prin fel de fel de atenţii, că beryşonezii nu sunt urşi. Ea îmi răspundea cu multă blândeţe la complimentele mele, dar nu fu cu putinţă s-o fac să zâmbească sau să-şi ridice ochii spre mine. Părea să aibă o fire ciudată, neîncrezătoare şi gata tot timpul să se supere. Şi totuşi, când era liniştită, avea atâta blândeţe în înfăţişarea şi în glasul ei, că nu-ţi puteai face despre ea o părere proastă; dar, nici în clipele ei cele mai bune, n-aş fi îndrăznit s-o întreb dacă îşi amintea că am dus-o cândva în braţe şi că m-a răsplătit cu o îmbrăţişare. Eram convins că e ea, căci taică-său, căruia îi amintisem de treaba asta, nu uitase de loc întâmplarea, susţinând chiar că i se păruse că ma cunoaşte de undeva, dar nu ştia de unde. După masă, Brulette îmi spuse că are unele bănuieli în privinţa Therencei şi că o să mă lămurească ea, de îndată ce va şti sigur despre ce e vorba.

— Eu o să stau oare toată ziua cu braţele încrucişate? îi spuse ea Therencei. Fără să fiu o gospodină grozavă, nu sunt totuşi deprinsă să număr mătănii de la un prânz la altul şi te rog, Therence, să-mi arăţi cu ce te pot ajuta. Dacă vrei sa te plimbi, voi păzi eu coliba şi voi face ce-mi porunceşti, dar dacă rămâi acasă, voi rămâne şi eu, rugându-te încă o dată să mă laşi să te ajut.

— N-am nevoie de niciun ajutor, răspunse Therence, şi dumneata n-ai nevoie să faci nimic ca să-ţi alungi plictiseala.

— Dar de ce asta, drăguţa mea?

— Pentru că eşti aici cu prietenul dumitale şi, cum mai mult ca sigur că eu sunt cea de prisos, voi pleca dacă vreţi să rămâneţi şi voi rămâne dacă veţi vrea să ieşiţi…

— Asta nu i-ar conveni nici lui Joset, nici mie, răspunse Brulette pe un ton oarecum înţepat. N-am nicio taină să-i împărtăşesc şi tot ce-am avut să ne spunem ne-am spus în cursul zilei de ieri. Acum, plăcerea de a fi împreună nu poate fi decât sporită prin prezenţa dumitale şi te rugăm să stai cu noi, afară doar dacă n-ai altă tovărăşie pe care s-o preferi.

Therence rămase nehotărâtă şi felul cum îl privea pe Joseph o făcu pe Brulette să înţeleagă că mândria fetei suferea de teama de a nu fi socotită de prisos. Drept care, Brulette îi zise lui Joseph:

— Ajută-mă s-o fac să rămâie cu noi. Nu spuneai tu adineaori că noi suntem cei doi îngeri păzitori ai tăi? Şi nu vrei ca ei să aibă grijă împreună de însănătoşirea ta?

— Ai dreptate, Brulette, zise Joseph. Între mâinile voastre bune mă voi vindeca mai repede, si, dacă vă veţi iubi una pe alta, dragostea voastră se va răsfrânge asupra mea, ca şi când — în toiul unei munci grele — tovarăşul alături de care trudeşti îţi dă din puterea lui, pentru a ţi-o spori pe a ta.

— Fi-voi eu, oare, spuse Therence, bunul tovaras de care consăteanca dumitale are nevoie? Atunci, fie! îmi iau de cusut şi lucrez aici…

Se duse să caute pânza croită pentru cămăşi şi începu să coasă. Brulette vru s-o ajute, dar cum ea nu voia să primească:

— Atunci, îi zise ea lui Joseph, dă-mi să-ţi cârpesc rufele; au desigur nevoie să fie cârpite, pentru că de mult nu m-am mai ocupat de ele.

Therence o lăsă să-i cerceteze zestrea lui Joseph, dar cum fata nu găsi nimic de făcut, nici măcar un nasture de cusut, îşi arătă dorinţa de a se duce a doua zi la Mesples, ca să cumpere pânză, din care să-i lucreze nişte cămăşi noi. Numai că cele la care cosea acum Therence erau chiar pentru Joseph şi, cum ea le începuse, era firesc să le termine tot ea.

Bănuielile Brulettei întărindu-se din ce în ce mai mult, se prefăcu a stărui că vrea să le lucreze ea şi chiar Joseph interveni, susţinând că Brulette se plictisea şi că era firesc să vrea şi ea să facă ceva. Atunci Therence, mânioasă, îşi aruncă lucrul, spunându-i Brulettei:

— N-ai decât s-o coşi tu, dar, eu nu mă mai amestec.

Şi intră îmbufnată în casă.

— Joset, spuse atunci Brulette, fata asta nu-i nici capricioasă, nici nebună, cum mi-am închipuit, E îndrăgostită lulea de tine.

Joseph fu atât de uimit, încât Brulette pricepu că el habar n-avea despre una ca asta. Ea nu-si putu da seama în ce măsură un om bolnav poate fi slab şi temător în faţa adevărului.

— Ce tot spui tu? strigă el, şi ce nouă nenorocire se mai abate asupra mea?

— De ce-ar fi o nenorocire?

— Tu mă întrebi, Brulette? Crezi că depinde de mine să-i împărtăşesc simţămintele?

— Ei bine, zise Brulette, încercând să-l liniştească, o să se lecuiască.

— Nu ştiu dacă te poţi lecui de dragoste, răspunse Joseph, dar dacă i-am căşunat — fără voie şi din lipsă de prevedere — nenorocirea asta fiicei Marelui tăietor de copaci, surorii lui Huriel, fecioarei pădurilor, care atâta s-a rugat pentru mine şi a vegheat pentru viaţa mea, m-aş simţi atât de vinovat, încât nu mi-aş putea-o ierta ni ciodată.

— Nu ţi-a trecut prin minte'că prietenia ei faţă de tine se poate schimba în dragoste?

— Nu, Brulette, niciodată!

— E ciudat, Joset!

— De ce? Oare n-am fost deprins încă din copilărie să fiu. Compătimit pentru prostia mea şi ajutat din cauza făpturii mele plăpânde? Oare prietenia ce mi-ai purtat-o întotdeauna, Brulette, m-a făcut atât de încrezut încât să…

Aici Joseph se făcu roşu ca focul şi nu maî putu rosti un singur cuvânt.

— Ai dreptate, îi răspunse Brulette, care era tot atât de înţeleaptă şi de prevăzătoare, pe cât era Therence de iute şi de sensibilă. Ne putem înşela adeseori asupra simţămintelor pe care le nutrim, precum şi asupra celor pe care alţii le au pentru noi. Am avut o părere greşită despre această fată; Therence, ca şi mine, habar n-are ce înseamnă adevărata dragoste, aşteptând ca bunul Dumnezeu să ne poruncească a trăi numai pentru acela pe care ni-l va alege.

— Oricum, răspunse Joseph, vreau şi trebuie sa plec de aici.

— Am venit să te luăm, îi spusei, de îndată ce puterile ţi-o vor îngădui.

Impotriva aşteptărilor mele, respinse cu tărie această hotărâre:

— Nu, nu, spuse el, nu am de partea mea decât o singură putere, aceea de a voi să devin un mare muzicant, s-o iau pe mama cu mine şi să trăiesc preţuit şi respectat în satul meu. Dacă plec da aici, mă duc în Bourbonnais-ul de sus şi rărnân acolo până voi căpăta titlul de meşter cimpoier.

Nu îndrăznirăm să-i spunem că niciodată nu va putea cânta ca lumea din pricina plămânilor lui slabi.

Brulette îi vorbi apoi de altele, iar eu, preocupat de destăinuirile ce mi le făcuse fata, cu privire la Therence, şi îndemnat, nu ştiu de ce, să mă ocup de

dânsa, cum o văzui ieşind din colibă şi înfundându-se în pădure mă luai după ea, mergând aşa, ca din întâmplare, dar curios şi dornic totodată s-o întâlnesc.

Nu trecu mult şi auzii nişte suspine înăbuşite, care îmi descoperiră locul unde se ascunsese Therence. Nemaisfiindu-mă, pentru că nu eram vinovat cu nimic de mâhnirea ei, mă apropiai şi-i vorbi răspicat:

— Frumoasă Therence, îi spusei, văzând că nu mai plângea, ci doar tremura, înăbuşindu-se sub povara unei mânii lăuntrice, cred că noi, vara-mea şi cu mine, suntem pricina amărăciunii dumitale. Mutrele noastre te supără, şi mai ales a Brulettei, pentru că nu cred că a mea ar merita atâta atenţie. Tocmai vorbeam de dumneata azi dimineaţă şi am oprit-o să se mute de la voi, unde ea are convingerea că vă stânjeneşte. Dar spune-ne-o deschis şi ne vom muta aiurea, căci, chiar dacă ai o părere proastă despre noi, noi, totuşi, îti purtăm aceleaşi gânduri bune şi nu vrem să-ţi pricinuim niciun fel de neplăceri.

Mândra Therence păru a fi jignită de felul deschis în care-i vorbisem căci, ridicându-se de pe locul unde şedea, spuse:

— Vara dumitale vrea să plece? întrebă ea, pe un ton ameninţător, vrea să-mi facă această ruşine? Ei bine n-o să plece cu niciun preţ!… sau atunci…

— Sau atunci — *ce? o* întrebai, hotărât s-o fac să mi se destăinuie.

— Sau voi părăsi aceste păduri şi pe tata şi familia mea şi mă voi duce să mor singură într-un pustiu oarecare!

Vorbea ca în friguri, cu privirea atât de întunecată şi cu faţa atât de palidă, încât mă cuprinse frica.

— Therence, îi vorbii, luându-i cu multă prietenie mâna şi silind-o să se reaşeze, ori te-ai născut cu o fire nedreaptă, ori ai motive s-o urăşti pe Brulette. Ei bine, ca o adevărată creştină ce eşti, mărturiseşte-mi mie ce te frământă şi poate te voi putea ajuta cu ceva…

— Nu, nu poţi să mă ajuţi cu nimic, câtă vreme e vorba de Brulette, strigă Therence în culmea mâniei, nemaiputându-se stăpâni. Să nu crezi că nu ştiu nimic despre ea. Mi-am chinuit destul mintea, l-am descusut îndeajuns pe Joseph şi pe fratele meu, pentru a mă convinge că are o inimă nerecunoscătoare şi o fire trădătoare. E o cochetă, asta e beryşoneza dumitale, şi orice om cinstit are dreptul s-o urască.

— Iată o învinuire foarte grea, răspunsei, fără a mă tulbura. Pe ce-ţi întemeiezi spusele?

— In primul rând, pentru că se află aici trei baieţi care o iubesc şi de care ea îşi bate joc!, Joseph, care e mort după ea, fratele meu, care e indrăgostit lulea, şi dumneata, care te strădui din răsputeri s-o uiţi… Vrei poate să mă convingi că ea habar n-are de toate astea sau că iubeşte pe vreunul din ei? Nu, nu iubeşte pe nimeni; nu-l plânge pe Joseph, nu-l preţuieşte pe fratele meu, nu te iubeşte pe dumneata. Chinurile voastre îi fac plăcere şi, cum are în satul ei încă vreo cincizeci de adoratori, vrea să trăiască pentru toţi şi pentru niciunul. In ce te priveşte, puţin îmi pasă de dumneata, Tiennet, pentru că nu te cunosc deloc. Mă doare însă de frate-meu care, şi aşa e mereu plecat, datorită muncii pe care-o face şi acum, în loc să mai rămână cu noi, a trebuit, din cauza ei, să plece; mă doare de asemenea de Joseph, care e bolnav şi aproape năuc… Ei bine, cocheta asta de Brulette e vinovată faţă de amândoi şi ar trebui să-i crape obrazul de ruşine că nu poate spune o vorbă bună, nici unuia, nici altuia.

în clipa asta, Brulette care auzise tot, îşi făcu apariţia şi, neobişnuită să fie tratată în acest fel, dar mulţumită totuşi că aflase de ce plecase Huriel, se aşeză lingă Therence şi-i luă mâna, cu un aer în care se citea şi compătimire şi dojana. Therence se potoli oarecum şi-i spuse pe un ton mai blând:

— Iartă-mă, Brulette, dacă ţi-am căşunat necazuri, dar nu mi-aş ierta-o în niciun chip dacă nu ţi-aş spune tot ce am pe inimă. Recunoşti, deci, că purtarea dumitale n-a fost sinceră şi că inima dumitale e de piatră. Nu ştiu dacă ăsta-i obiceiul pe la voi, de a cocheta cu toţi bărbaţii, dar eu, o biată fată sălbatică, socotesc minciuna un păcat de neiertat şi nu pricep nimic din tertipurile astea. Deschicle-ţi deci bine ochii asupra răului pe care-l căşunezi celor din jur. Nu-ţi spun că fratele meu va muri din pricina dumitale; e un om prea puternic şi prea curajos, şi e iubit de prea multe fete, care sunt tot atât de frumoase ca şi dumneata, dar fie-ţi milă de bietul Joset, Brulette! Nu-l cunoşti, deşi aţi copilărit împreună; l-ai socotit toată viaţa un prostănac şi el e uimitor de deştept. L-ai crezut rece şi nesimţitor, şi el e ros de o mâhnire care dovedeşte tocmai contrariul; e însă prea slab ca să ţină piept durerii, dacă-l înşeli. Dâruieşte-i inima dumitale, căci o merită; eu sunt aceea care te roagă şi care te va blestema toată viaţa daca din cauza dumitale va muri!

— Va să zică asta te frământă, biata mea Therence! spuse Brulette, privind-o drept în ochi. Ei bine, dacă viei să ştii adevărul adevărat, eu cred că-l iubeşti pe Joseph şi că eu, fără să vreau, îţi pricinuiesc o cumplită gelozie, care te îndeamnă să-mi găseşti cusururi. Draga mea, încearcă să

vezi altfel lucrurile. Nu ţiu deloc ca băiatul ăsta să se îndrăgostească de mine. Nu m-am gândit niciodată la asta şi dacă el mă iubeşte, crede-mă că-mi pare destul de rău. Sunt chiar gata să ta ajut să-l lecuieşti şi dacă aş fi ştiut ce ştiu acum n-aş mai fi venit deloc încoace, deşi fratele dumitale m-a asigurat că prezenţa mea aici era absolut necesară.

— Brulette, spuse Therence, mă crezi prea puţin mândră, dacă îţi închipui că-l iubesc pe Joseph, în felul în care înţelegi dumneata, şi că mă cobor până acolo încât să fiu geloasă de farmecele dumitale. N-am niciun temei să ascund felul in care îl iubesc eu, nici să mă ruşinez de dumneata. Şi chiar dacă l-aş iubi, ei bine, aş avea destulă mândrie pentru a nu lăsa să se creadă că vreau să ţi-l răpesc. Dar prietenia mea pentru el este atât de sinceră şi de cinstită, că l-aş apăra cu tot curajul împotriva mrejelor pe care i le întinzi. Iubeşte-l deci cinstit, ca mine şi, în loc să-ţi vreau răul, te voi iubi si preţui, pentru că recunosc că drepturile dumitale sunt mai vechi decât ale mele şi te voi ajuta să-l duci acasă, cu condiţia ca el să fie singurul dumitale prieten şi soţ. De nu, aşteaptă-te să găseşti în mine o duşmanca înverşunată, care te va osândi pe faţă. Să nu se spună că l-am iubit pe acest băiat, că l-am îngrijit pe acest bolnav, pentru ca o cochetă frumoasă de la ţară să vie să-l ucidă sub ochii mei.

— Bine, spuse Bruiette, care îşi reluase aerul ei mândru, văd din ce în ce mai bine cât eşti de îndrăgostită şi de geloasă, aşa că sunt cât se poate de liniştită, plecând şi lăsându-l în grija dumitale. Nu mă îndoiesc că dragostea dumitale este cinstită, fără gând ascuns; nu am, ca dumneata, motive să fiu supărată şi nedreaptă. Sunt mirată totuşi că vrei să mă hotărăşti să rămân aici şi să fim prietene. Aici sfârşeşte sinceritatea dumitale şi până nu cunosc motivul unei asemenea rugăminţi n-ara să-ţi dau ascultare.

— Motivul? Păi ce-ai spus chiar dumneata adineaori, încercând să mă umileşti… Că sunt îndrăgostită si geloasă… Dacă astfel socoteşti dumneata mila şi bunătatea mea faţă de Joseph, înseamnă că nu vei pierde prilejul de a-l face şi pe el să creadă lucrul acesta, şi acest tânăr, care-mi datorează respect şi recunoştinţă, va fi pe deplin îndreptăţit să mă dispreţuiască şi să rida de mine în sinea lui.

— Asta aşa e, Therence, spuse Bruiette, care avea un simţ de dreptate prea dezvoltat ca să nu preţuiască mândria fetei pădurilor. Trebuie deci să te ajut să-ţi păstrezi taina şi o voi face. Nu-ţi spun că te voi susţine din toate puterile pe lângă Joseph; nu, pentru că nu vreau să te simţi jignita ca să primeşti prietenia lui prin mine, ca un dar al meu; eu, însă, te rog să fii

dreaptă, să chibzuieşti şi să-mi dai chiar un sfat, pentru că, fiind mai blândă şi mai modestă ca dumneata, ţi-l cer, ca sâ ştiu cum să-mi îndrum conştiinţa…

— Vorbeşte, dar, te ascult, răspunse Therence, potolită de supunerea şi de înţelepciunea Brulettei.

— Află, dar, înainte de toate, că n-am fost niciodată îndrăgostită de Joseph şi, dacă asta te poate lecui, îţi voi spune şi pricina…

— Spune-o, vreau s-o ştiu! strigă Therence.

— Ei bine, pricina este că el nu mă iubeşte cum înţeleg eu să fiu iubită. L-am cunoscut pe Joseph din primii săi ani; n-a fost niciodată prietenos cu mine înainte de a veni aici şi trăia atât de închis în el, că-l socoteam egoist. Azi vreau să cred că nu era în înţelesul rău al cuvântului, dar, după discuţia de ieri, sunt tot mai sigură că va avea totdeauna în sufletul lui o iubită, care mă va zdrobi curând,. Şi această iubită, pe care o va prefera soţiei sale — nu te amăgi Therence — este muzica.

— M-am gândit câteodată şi eu la ceea ce spui acum, răspunse Therence, după ce rămase puţin pe gânduri, arătând, prin uşurarea pe care-o simţea, că-i plăcea să se lupte mai degrabă cu Muzica, ce-i stăpânea inima lui Joseph, decât cu gingaşa Brulette, Joseph, urmă ea, cade uneori in starea în care l-am văzut câteodată şi pe tatăl meu, căci plăcerea de a cânta îl stăpâneşte în asa măsură, încât restul nu mai valorează nimic pentru el; asta nu înseamnă însă că tata e mai puţin drăgăstos şi iubitor, aşa că nu sunt câtuşi de puţin geloasă pe pasiunea lui.

— Ei bine, Therence, zise Brulette, să nădăjduim că-l va modela şi pe Joseph asemenea lui, făcându-l deci demn de dumneata.

— De mine? De ce de mine mai mult decât de dumneata? Dumnezeu mi-e martor că nu mă gândesc la mine când lucrez, ci că mă rog pentru Joseph. Soarta mea îmi face foarte puţine griji, Brulette, şi nu înţeleg de loc cum te poţi gândi la tine, când simţi atâta dragoste pentru cineva.

— Atunci eşti un fel de sfântă, draga mea Therence, şi nu mă pot nici pe departe asemui cu dumneata. Poate că nu-l iubeşti pe Joseph în măsura în care îmi închipui, dar, oricum ar fi, te rog spune-mi cum să mă port cu el. Nu sunt deloc sigură că risipindu-i nădejdea nu-i dau o lovitură de moarte, altminteri nu m-ai vedea atât de liniştită; e bolnav, şi atunci trebuie să-l cruţ. Iată dar care-i prietenia mea pentru el; nu sunt atât de cochetă cum crezi, pentru că, dacă e adevărat că am cincizeci de curtezani în satul meu, care ar fi folosul şi plăcerea de a veni să caut în fundul acestor păduri pe cel mai

umil şi mai puţin dorit dintre toţi? Credeam, dimpotrivă, că aş merita mal mult preţuirea dumitale, pentru că m-am hotărât să părăsesc fără părere de rău vesela mea societate, ca să dau ajutor unui biet prieten care mă păstra în amintirea lui.

Therence, înţelegând, în fine, că a greşit, se aruncă de gâtul Brulettei, fără a-i cere în niciun fel iertare, dar, prin mângâieri şi prin lacrimi îi arătă că-i părea rău, din inimă, de cele întâmplate.

Tocmai când plângeau astfel îmbrăţişate, apăru şi Huriel, călare pe calul lui mic, urmat de catâri şi de caini, în capătul drumeagului unde ne aflam noi.

Catârgiul se înapoia ca să-şi ia rămas bun de la noi, dar nimic din înfăţişarea lui nu trăda durerea unui om care voia să se lecuiască de dragoste prin fugă. Părea, dimpotrivă, atât de voios şi de mulţumit, îneât Brulette îşi zise că Therence nu-l numărase printre adoratorii ei decât ca să aibă un motiv în plus, prin care să-şi justifice pornirea de adineaori. Încercând să-l facă a-i mărturisi adevărata pricină a plecării sale, Huriel o lămuri pe Brulette că trebuia să termine o lucrare urgentă; Brulette, nemulţumită de lămurirea flăcăului, îl învinui că pleca fiindcă se plictisea în tovărăşia celor din Berry.

Huriel luă lucrul în glumă, dar nu se abătu de la hotărârea luată, ceea ce sfârşi prin a supăra de-a binelea pe Brulette, îndemnând-o să spună:

— Pentru că nu te voi mai vedea poate niciodată, nu crezi, meştere Huriel, că e timpul să-mi înapoiezi un zălog care nu-ţi aparţine şi care-ţi atârnă în chip nedrept la ureche?

— Dimpotrivă, cred că-mi aparţine, după cum aparţine şi urechea şi asta pentru că zălogul acesta mi-a fost dat de sora mea.

— Sora dumitale nu ţi-a putut da ceea ce-i aparţinea lui Joseph sau mie.

— Sora mea si-a făcut prima comuniune, ca si dumneata, Brulette, şi când i-am înapoiat juvaerul dumitale lui Joseph, ea mi l-a dăruit mie pe al ei. Întreab-o, dacă nu-i adevărat.

Therence se roşi ca focul, iar Huriel îşi râse in barbă. Brulette păru să înţeleagă că cel mai pacălit dintre ei trei era Joseph, care purta, ca talisman la gât inimioara *de* argint a Therencei, pe când catârgiul purtase tot timpul darul Brulettei. Fata, care nu voia cu niciun chip să se lase păcălită, se adresă Therencei:

— Drăguţa mea, îi zise, cred că talismanul pe care îl poartă Joseph îi va aduce noroc şi sunt de părere să-l păstreze, dar pentru că acesta este al

dumitale, te rog să-l ceri înapoi de la fratele dumitale şi să mi-l dăruieşti, ca venind de la dumneata. Îmi va fi cu atât mai scump…

— Iţi voi face orice alt dar pe care l-ai dori de la mine, răspunse Therence şi asta din toată inimia, dar nu talismanul acesta care nu-i al meu. Ce este dat, e bun dat şi nu cred că Huriel va voi să mi-l înapoieze,

— Voi face, spuse repede Huriel, ceea ce va voi Brulette. Îl vrei cu tot dinadinsul?

— Da, zise Brulette, neputând să mai dea înapoi, cu toate că îi părea rău de hotărârea ei, băgând de seamă supărarea catârgiului. Acesta îşi desfăcu inelul de la ureche, scoase inimioara de argint şi i-o dete Brulettei, zicând:

— Facă-se voia ta! Nu mă voi mângâia de pierderea acestui dar, pe care mi l-a făcut sora mea, decât dacă voi şti că n-ai să-l mai dai niciodată altuia.

— Cea mai bună dovadă că nu voi face asa ceva, spuse Brulette, legându-l de salba Therencei, este că i-l dau ei în păstrare. Cât despre dumneata, a cărui ureche nu mai trebuie sa poarte acum această povară neplăcută, nu vei mai avea nevoie de niciun semn ca să te recunoaştem, când vei mai veni pe la noi.

— E foarte frumos din partea dumitale, raspunse catârgiul, dar cum mi-am făcut datoria faţă de Joseph şi mai ales fiindcă ai aflat acum ce trebuia să ştii, pentru a-l face fericit, nu mâ mai amestec în treburile lui. Poate că-l veţi lua cu voi, iar eu nu voi mai avea niciodată prilejul să mai trec prin ţinutul vostru. Adio, deci, frumoasă Brulette, îţi doresc tot binele pe care-l meriţi; te las în grija familiei mele, care se va ocupa de voi doi mai bine decât mine şi care vă va însoţi până acasă, oricând veţi dori. Acestea zise, porni la drum cântând:

„Un catâr, doi catâri, trei catâri, Printre ei să nu te vâri! Iată-i sus, pe munte cum s-aratâ! Hei, la dracu-ntreaga ceată!”

Dar mi se păru că glasul lui nu mai era aşa de sigur pe cât se străduia să pară, şi Brulette, care nu se simţea în apele ei, vrând să scape de privirile Therencei, se înapoie, cu ea şi cu mine, la Joseph.

ŞEZĂTOAREA A CINCISPREZECEA

N-am să vă mai povestesc ce făceam în fiecare din zilele petrecute în pădure.

Mai întâi zilele nu se prea deosebeau unele de altele. Joseph mergea din ce în ce mai bine şi Therence ţinea să fie încurajat în nădejdile lui, împărtăşind în acelaşi timp hotărârea Brulettei de a nu-i da prilejul să-şi lămurească simţămintele. Lucrul nu era greu de înfăptuit, pentru ca Joseph îşi jurase să nu spuie nimic înainte de clipa în care s-ar crede dernn de a fi luat in seamă şi ar fi trebuit ca Brulette să-l provoace ca să-i smulgă vreun cuvânt drăgăstos.

Pentru mai multă prevedere, făcea în asa fel ca să nu fie niciodată singură cu el. Izbuti sa câştige pe Therence de partea ei, aşa că fata inţelese curând că nu era de loc înşelată şi că Brulette nu dorea altceva decât s-o lase pe ea sa îngrijească singură, în toate privinţele, de sănatatea şi de starea sufletească a bolnavului.

Aceşti trei tineri n-aveau vreme să se plictisească. Therence cosea mereu pentru Joseph si Brulette, trimiţându-mă să-i cumpăr o batista de muselină albă, începu s-o tighelească si s-o brodeze, spre a o dărui Therencei, căci era grozav de îndemânatică şi era o adevărată minune să vezi o fată de ţară realizând lucruri atat de gingaşe şi de frumoase. Faţă de Joseph sustinea că nu-i place cusutul şi cârpitul rufelor, asta ca să nu trebuiască să lucreze pentru el, şi să-l silească să-i fie recunoscător Therencei, care se pricepea atât de bine la aceste treburi; numai că poţi fi grozav de nerecunoscător când ţi-a zăpăcit mintea o muieruşcă. Joseph aproape că nici nu se uita la degetele Therencei, care trudeau pentru el; el n-avea ochi decât pentru mâinile frumoase ale Brulettei şi s-ar fi zis că, văzând-o cosind, număra fiecare împunsătură ca pe tot atâtea clipe ale fericirii.

Mă miram cum dragostea îi putea umple astfel tot cugetul şi toată vremea, împiedicându-l până să şi lucreze. Cât despre mine, m-am străduit zadarnic să cojesc nuiele de răchită pentru coşuri sau să împletesc paie de secară pentru pălării; n-am rezistat decât două zile, după care m-am plictisit atât de rău, că m-am îmbolnăvit. Duminica e o zi frumoasă, pentru că te odihneşti după şase zile de trudă, dar şapte duminici pe săptămână e cam mult pentru un om deprins să lucreze cu braţele. Poate că nu mi-aş fi dat seama de treaba asta, dacă una din cele două fete s-ar fi uitat la mine, fie şi frumoasa ’Therence, cu ochii ei mari, puţin adânciţi, şi cu benghiul negru

din colţul gurii, care mi s-ar fi urcat la cap, dacă ea ar fi vrut, dar fata avea o fire greu de scos din ale ei. Vorbea puţin, ridea si mai puţin şi, dacă încercai să faci o cat de nevinovată glumă, te privea în aşa fel, că-ţi pierea pe loc pofta de a mai continua. Aşa că, după ce m-am învârtit vreo două zile jurul colibelor locuite de aceste trei persoane, tăifăsuind cu ele, ba plimbându-mă prin padure, sigur fiind că Brulette se afla în mâini bune acolo unde se afla, m-am oferit să-l ajut la treabă pe Marele tăietor de copaci.

Omul s-a arătat bucuros dar, tocmai când începusem să mă simt bine în preajma lui, m-am apucat să-i spun că nu doream nicio plată pentru treaba asta şi că doboram copaci, doar aşa, să-mi trec vremea; auzind asta, inima lui bună nu l-a mai lăsat să-mi treacă cu vederea greşelile, aşa că începu să-mi arate că nu există pe lume om mai pretenţios la treabă ca el. Fiindcă nu eram de loc priceput în meserie şi habar n-aveam cum să mă folosesc de scule, se supăra la cea mai mică stângăcie şi vedeam bine cât de anevoie se stăpânea să nu mă facă prost şi molâu, atunci când, de furie, i se bulbucau ochii şi-l năpădea sudoarea.

Nedorind să mă pun în gură cu un om atât de bun şi de plăcut în toate celelalte împrejurări, trebuii să lucrez cu cei de la lerăstraie, îndeplinindu-mi sarcinile cu atâta râvnă, încât toţi rămaseră mulţumiţi; curând însă, mi-arn dat seama că munca pare plicticoasă şi grea, când nu se reduce decât la osteneala trupului şi când nu-ţi aduce un câştig cât de mic pentru tine sau ai tăi. In a patra zi, Brulette îmi spuse:

— Tiennet, văd că te plictiseşti şi nu-ţi ascund că şi pe mine m-a ajuns urâtul, dar mâine e duminică şi trebuie să născocim vreo petrecere; ştiu că muncitorii din pădure se aduna într-un loc frumos, unde Marele tăietor de copaci îi îmbie la joc Ei bine, trebuie să cumpărăm vin şi ceva de-ale gurii şi să le prilejuim o duminică mai frumoasă ca de obicei, în aşa fel încât să facem — în faţa acestor străini — cinste satului nostru.

Am îndeplinit tot ce-mi poruncise Brulette şi iată-ne a doua zi, într-o frumoasă pajişte, împreună cu toţi muncitorii din pădure şi cu mai multe fete şi femei din împrejurimi, pe care Therence le poftise la dans. Marele tăietor de copaci cânta din cimpoi. Fata lui, minunată în portul bourbonez, era foarte curtată, deşi îşi păstra aerul ei serios.

Joset, vrăjit cu totul de drăgălăşenia Brulettei, care nu uitase să-şi ia de acasă câteva rochii frumoase, încântându-i pe cei de faţă prin farmecul şi gingăşia ei, o privea cum dansează. Eu mă străduiam să cinstesc lumea cu răcoritoarele aduse şi, cum voiam ca totul să fie din belşug, nu m-am zgârcit

de fel. Am cheltuit, la petrecerea asta, trei taleri buni din pungă, dar nu mi-a părut rău, fiindcă toată lumea a fost mulţumită de mine.

Muncitorii din pădure chiar spuneau că nu-şi aminteau de multă vreme să fi petrecut împreună aşa de frumos.

A poposit între noi chiar şi un călugăr cerşetor, aflat în trecere pe acolo, care, sub cuvânt că adună bani pentru mănăstirea lui, şi-a umplut burta zdravăn şi a băut tot aşa de mult ca şi tăietorii de copaci şi, măcar că o făcea pe socoteala mea, întâmplarea m-a făcut să petrec grozav, cu atât mai mult cu cât era pentru prima pară când vedeam un călugăr din ordinul carmeliţilor bând, mai ales că auzisem spunându-se că, in ceea ce priveşte golitul paharelor, erau faimosi printre credincioşi.

Tocmai mă pregăteam să-i umplu din nou cana, uimit că nu puteam cu niciun preţ să-l imbăt, când auzii, în locul unde se dansa, iscân-se un tărăboi grozav. Am ieşit din frunzarul unde-mi primeam invitaţii, pentru a afla ce s-a întâmplat. Văzui o cireada de trei sau poate patru sute de catâri care se ţineau după un clairm, ce-şi pusese în cap să treacă prin adunare şi care, alungat de toţi, cu lovituri de picior sau de bâtă, înainta speriat, sărind în dreapta şi-n stânga, aşa încât catârii, care sunt animale încăpăţânate şi cu oase tari, deprinşi să meargă pe urmele clairinului, îşi făceau drum printre dansatori, nepăsându-le de loviturile pe care le primeau în spate, îmbrâncind toată lumea şi ţinând-o drept înainte, ca şi cum ar fi străbătut un câmp de scaieţi.

Cum dobitoacele înaintau destul de încet, încărcate fiind cu poveri, lumea avea timp să se ferească din calea lor. Astfel că n-a fost nimeni călcat sau rănit, numai că băieţii, înfierbântaţi de joc şi supăraţi că fuseseră întrerupţi din petrecere, băteau şi înjurau cumplit animalele, încât împrejurarea căpăt deodată un aspect atât de comic, că Marele tăietor de copaci, oprindu-se din cântat, ridea să se prăpădească. Cunoscând cântecul cu care se adună catârii, ştiut şi de mine, pentru că-l auzisem în pădurea de la Saint-Chartier, moş Bastien îndepărtă animalele, după care începu din nou să râdă cu hohote, pentru că, în loc sa cânte mulţimii îmbrăcate în straie de sărbătoare, era obligat să cânte unei cirezi de catâri.

Totuşi, Brulette, care în toiul zăpăcelii se refugiase între mine şi Joseph, părea înspăimântată şi râdea forţat.

— Nu-ţi fie teamă, poate că-i Huriel, prietenul nostru, care trece cu catârii lui pe aici si care va veni să danseze cu tine.

— Nu, nu, răspunse dânsa, Therence cunoaste bine catârii fratelui ei; nici dobitoacele, şi nici câinii nu sunt ai lui. Mie mi-e frică de catârgii, în afară de Huriel, aşa că cel mai bun lucru ar fi să plecăm de aici.

Pe când vorbeam astfel, văzurăm ieşind din pădurea vecină vreo douăzeci de catârgii, care veneau să caşte gura la jocul nostru.

Am liniştit-o pe Brulette, pentru că în plină zi şi faţă de atâta lume nu i s-ar fi putut întâmpla nimic şi apoi mă simţeam destul de tare ca s-o apăr. Am rugat-o să nu se depărteze de mine, iar eu m-am dus spre umbrarul unde stătusem mai înainte şi de care vedeam că se apropiau, nestingheriţi, catârgiii.

Şi fiindcă strigau „dă-ne de băut, dă-ne de băut", ca unii care se credeau la crâşmă, am încercat să-i lămuresc că nu vindeam vin, dar dacă vor fi cuviincioşi le-oi da câte un pahar.

— Aşadar, e o nuntă? întrebă cel mai înalt dintre ei, pe care-l recunoscui după părul său roşu, că e căpătenia celui cu care avusesem o întâlnire atât de neplăcută în pădurea de la Roche.

— Nuntă sau nu, eu sunt cel care face cinste Şi o fac cu dragă inimă cui îmi place, dar…

Fără să mă lase să-mi isprăvesc vorba, îmi răspunse:

— N-avem niciun drept aici, dumneata eşti stapanul. Noi îţi mulţumim pentru gândurile dumitale bune, dar. Cum nu ne cunoşti, ar fi mai bine să-ţi păstrezi vinul pentru prietenii dumitale.

Spuse în graiul lui câteva vorbe, îşi luă tovarasii de o parte, apoi se aşezară cu toţii jos şi începură să cineze foarte liniştiţi, în timp ce Maele tăietor de copaci se apucă să le vorbească, aratandu-i multă preţuire căpăteniei lor, lunganul acela roşcovan, care se numea Archignat şi care trecea drept un om cinstit, pe cât de cinstit poate fi un catârgiu.

Catârgiii, bucurându-se de oarecare stimă în ochii locuitorilor pădurii, ne-am ferit, Brulette şi cu mine, de a spune cuiva că indivizii ne dezgustau. Ea se înapoie la dans, fără teamă, pentru că, în afară de şef, nu recunoscusem printre ei pe niciunul dintre cei care plănuiseră să ne joace renghiul, în cursul călătoriei noastre, şi la urma urmei acest şef ne scăpase de fapt de planurile ticăloase ale tovarăşilor săi.

Câţiva din cei de faţă ştiau să cimpoiască, nu ca Marele tăietor de copaci, care n-avea pereche în lume şi care ar fi fost în stare să facă şi pietrele să se clintească din loc, ba chiar şi stejarii din pădure să zburde, dacă ar fi vrut, dar cimpoiau totuşi mult mai bine decât Carnat şi fiu-său; aşa că

instrumentul trecu, din mâinile bătrânului, în mâinile şefului catârgiilor, Archignat, în timp ce Marele tăietor de copaci, simţindu-se încă tânăr, îşi îngădui a dansa cu fata lui, de care, pe drept cuvânt, putea fi tot atât de mândru ca si moş Brulet de Brulette a noastră.

Dar, cum o strigă pe Brulette să vie să-i fie pereche, un drac urâcios, ieşind nu ştiu de unde. Se înfăţişă şi vru s-o ia pe fată, de mină, la dans. Cu toate că era pe înnoptate, Brulette recunoscu numaidecât într-însul pe cel care în pâdurea de la Roche era gata să-i omoare pe ceidoi apărători ai ei şi să-i îngroape sub un copaci. Frica şi scârba o făcură să-l respingă pe loc şi să se alipească de mine, care, sfârşindu-mi treburile, tocmai mă pregăteam să dansez cu ea.

— Fata asta mi-a făgăduit mie dansul, spuse catârgiului, care stăruia.

— Lasă-ne în pace şi cată-ţi alta.

— Bine, se învoi el, dar după ce va dansa *bourree-ul* ăsta cu dumneata va fi rândul meu.

— Nu, spuse Brulette repede. Decât să dansez cu el, prefer să nu mai dansez toată viaţa.

— Asta o s-o vedem, spuse el, ţinându-se scai după noi, bârfindu-ne şi rostind în limba lui, de câte ori îi trecea Brulette prin faţă, vorbe care, după ochii lui răi, sigur că erau neobrăzate.

— Aşteaptă să isprăvesc, îi spusei, împingându-l de câte ori mi se ivea în faţă, şi-ţi viu eu de hac, într-o limbă pe care o să ţi-o priceapă cât se poate de bine spinarea dumitale.

Dar când *bourree-ul* se termină, individul dispăru, ascunzându-se atât de bine, că nu mai putui pune mâna pe el.

Văzându-l cât e de laş, Brulette nu se mai temu de el şi dansă şi cu alţii, care se purtau însă cuviincios. Dar într-o clipă, când o pierdui din ochi, ticălosul acela o înşfacă de mână, o trase cu de-a sila în mijlocul balului şi, folosindu-se de întuneric, dete s-o sărute. Alergai spre ea ca năuc, mai ales că mi se păruse că Brulette mă strigă. N-am avut însă timp să-l pedepsesc eu însumi, pentru că, înainte ca acea faţă urâtă şi plină de cărbune să se fi atins de a ei, omul simţi în ceafă o atât de puternică strânsoare, încât muschii îi ieşiră din orbite, ca unui şobolan prins sub fierul capcanei.

Crezând că ajutorul îi venise din partea mea, Brulette se aruncă în braţele salvatorului, dar ramase uimită când se văzu în cele ale lui Huriel…

Vrui să mă folosesc de faptul că Huriel avea bratele ocupate, pentru a-l „mângâia”, la rândul meu cum merita pe ticălosul care cutezase sa se atinga

de Brulette, dar câţiva se puseră între noi. Şi cum haimanaua ne acoperea de ocări, făcându-ne laşi, pentru că ne ridicasem împotriva lui, muzica se opri, lumea se strânse buluc, iar Marele tăietor de copaci îşi făcu apariţia, cu Archignat-lunganul; ultimul, îi opri pe catârgii, celălalt, pe tăietorii de lemne, ca să nu se încaiere înainte de a se lămuri toată tărăşenia.

Malzac — acesta era numele duşmanului nostru — avea o limbă tot atât de veninoasă ca a unei vipere, începu să se plângă cel dintâi, susţinând c-o poftise cuviincios la dans pe fata din Berry, că, sărutând-o, nu făcuse decât să se supună regulii bourree-ului, dar că doi dintre simpatiii acestei fete, adică Huriel şi cu mine, i-am luat-o în nume de rău şi l-am lovit mişeleşte.

— Lucrurile nu stau aşa, răspunsei, şi-mi pare rău că nu l-am snopit în bătaie pe cel care vă vorbeşte, dar adevărul e că am ajuns prea târziu ca să-l chelfănesc cum merită. Aşa stau lucrurile şi nu altfel, şi-ar fi bine să mă lăsaţi să-l învăţ minte să nu mai spună minciuni.

— Cât despre mine, spuse Huriel, l-am înşfăcat de ceafă ca pe-un iepure, fără să-l lovesc însă, şi nu-s vinovat dacă hainele nu i-au apărat pielea; îi datorez însă o lecţie de să mă ţină minte, motiv pentru care am şi venit astă-seara aici. Aşa că cer meşterului Archignat, starostele meu, precum şi meşterului Bastien, tatăl meu, să mă asculte şi să-mi facă dreptate.

Tocmai atunci apăru şi călugărul care se căznise să-i ardă o predică, dar, cum pretuise prea din plin vinul burbonez, i se cam împleticea limba şi, în hărmălaia care se iscase, vă închipuiti că nu-l mai auzea nimeni.

— Tăcere! strigă Marele tăietor de copaci, cu un glas care ar fi acoperit şi tunetele, daţi-vă la o parte toţi şi lăsaţi-ne să ne descurcăm singuri treburile. Puteţi asculta, dar n-aveţi voie să vă amestecaţi în această tărăşenie. Să vină aici toţi catârgiii, şi cei care ţin cu Malzac, şi cei care ţin cu Huriel. Dincoace, eu şi bătrânii pădurilor ne luăm sarcina de martori şi de judecători ai acestui flăcău din Berry. Vorbeşte, Tiennet, şi spune de ee anume te plângi. Ce temeiuri ai să fii supărat pe acest catârgiu? Dacă nu-i vorba decât că a încercat să-ţi sărute consăteanca, la dans, nu-i mare lucru, fiindcă ştiu că ăsta-i obiceiul la voi, ca şi la noi. Din pricina asta nu loveşti un om. Spune-ne din ce pricină ai necaz pe el — cu asta trebuie să începem.

Nu m-am lăsat mult rugat ca să vorbesc şi, cu toate că adunarea catârgiilor şi a bătrânilor mă tulbura puţin, mi-am dezlegat destul de bine limba povestind, cum se cuvenea, întâmplarea din Pădurea de la Roche, aducând chiar mărturia şefului catârgiilor, Archignat, căruia i-am recunoscut simţul de dreptate, poate chiar mai mult decât ar ţi meritat-o; mi-

am dat seama că nu trebuia să-l mvinovăţesc în niciun fel, ca să-l am de partea mea, dovedind prin asta că beryşonezii nu-s mai proşti ca alţii şi că nu pot fi chiar atât de lesne invinuiţi.

Toţi cei de faţă, care şi până atunci avuseseră o părere bună despre Brullete şi despre mine, au osandit purtarea lui Malzac, dar Marele tăietor de copaci porunci din nou să se facă tăcere şi, adresandu-se meşterului Archignat, îi ceru să arate daca era ceva neadevărat în spusele mele. Acest cumătru, cu pâr roşcovan, era un om grozav de Şiret şi de prevăzător. Avea o faţă tot atât de albă ca hârtia şi orice necaz i-ai fi căşunat, nici nu pălea mai mult decât era, nici nu se înroşea. Ochii lui ciacâri păreau destul de blânzi şi nu trădau de loc pe omul prefăcut, dar gura, pe jumătate acoperită de o barbă de vulpe, surâdea din când în când, cu un aer prostesc, care anevoie îi ascundea răutatea. Nu-l prea avea la inimă pe Huriel, dar nu i-o arăta, trecând întotdeauna drept un om cinstit. De fapt, era cel mai mare tâlhar ce s-ar fi putut vedea vreodată şi conştiinţa lui punea interesele tagmei mai presus de orice. Fusese ales şef datorită sângelui său rece, care îi îngăduia să se strecoare pretutindeni şi să înlăture certurile dintre catârgii ca şi cercetările, în care era socotit tot aşa de priceput ca şi un procuror.

Cum nu răspunse nimic la întrebarea Marelui tăietor de copaci, nu ştiai ce să crezi: o făcea din prostie sau din prudenţă, căci cu cât judecata îi era mai ascuţită, cu atât avea o mutră mai adormită, de om care visează, sau care-i adâncit în el şi habar n-are ce se petrece în jur.

Se mulţumi deci să-i facă un semn lui Huriel, ca şi cum l-ar fi întrebat dacă mărturia pe care *o* va face s-ar potrivi cu a lui, dar Huriel, care, fără a avea firea ascunsă a acestuia, era tbt atât de deştept ca şi el, îi răspunse:

— Meştere, ai fost chemat de acest băiat ca martor. Dacă vrei să-i dai dreptate, n-am nimic de adăugat; dacă nu vrei, obiceiurile tagmei mele mă opresc să te dezmint. Nimeni dintre cei de faţă n-are dreptul să se amestece în afacerile noastre şi dacă Malzac ar fi meritat dojeni, stiu dinainte că l-ai fi dojenit. Dar, după părerea mea aici e vorba de altceva. În cearta din pădurea de la Rodie, avută în faţa dumitale, din pricini pe care nu sunt dator să le lămuresc aici, Malzac mi-a spus de trei ori că mint şi m-a ameninţat pe faţă. Nu ştiu dacă dumneata ai băgat de seamă, dar eu întăresc asta, acum, sub jurământ; şi, cum mă socotesc jignit şi dezonorat, cer dreptul de a mă bate cu el, după obiceiurile breslei noastre.

Archignat se sfătui — pe şoptite — cu ceilalţi catârgii, care părură a fi cu toţii de părerea lui Huriel, pentru că şeful lor nu rosti decât o singură vorbă:

„începeţi”, după care Malzac şi Huriei se aşezară unul în faţa celuilalt.

Am vrut să mă împotrivesc, spunându-le că eu eram de fapt cel care trebuia să se bată cu catârgiul, căci eu sărisem să-mi apăr verişoara şi că plângerea mea era mult mai însemnată decât a lui Huriel, dar Archignat mă repezi, zicându-mi;

— Dacă Huriei e înfrânt, o să te prezinţi după el la luptă, iar dacă e înfrânt Malzac, trebuie să te mulţumeşti doar cu ce-o să vezi!

— Să plece femeile! strigă Marele tăietor de copaci, ele n-au ce căuta aici.

Pronunţând aceste vorbe, se îngălbeni la chip, dar nu dădu înapoi din faţa primejdiei care-i ameninţa fiul.

— Să plece dacă vor, spuse Therence, care era tot atât de palidă ca şi taică-său, dar tot atât de hotărâtă ca şi el; eu voi sta aici să-i opresc sângele fratelui meu, dacă va fi nevoie!

Brulette, mai mult moartă decât vie, ne imploră, pe Huriel şi pe mine, să nu dăm urmare certei, dar era prea târziu ca s-o mai asculte cineva. O încredinţai deci lui Joseph, care o luă de acolo, iar eu, scoţându-mi surtucul, mă pregăteam să-l razbun pe Huriel, în cazul în care flăcăul ar fi fost înfrânt.

Habar n-aveam cum se va desfăşura lupta, dar priveam totul cu atenţie, ca nu cumva să fiu luat pe nepregătite când mi-ar fi venit rândul. Se aprinseră două torţe de răşină şi se măsură cu pasul locul pe care luptătorii n-aveau voie să-l depăşească. Se dădu apoi fiecăruia câte o bâtă noduroasă şi scurtă. Marele tăietor de copaci se afla alături de meşterul Archignat, în toate aceste pregătiri, vădind o linişte care-ţi făcea rău.

Malzac, mic şi negru, nu era aşa de puternic ca Huriel, dar era mai vioi în mişcări şi cunoştea mai bine lupta. Huriel, deşi priceput în mânuirea bâtei, fiind prea bun din fire, nu prea avusese prilejul s-o folosească.

Iată deci ce aflai de la cei din jur, în timp ce cei doi începuseră să se dibuie unul pe altul, şi mărturisesc că-mi bătea straşnic inima, atât din pricina grijii ce i-o purtam lui Huriel, cât şi din pricina furiei ce mă cuprinsese împotriva duşmanului său.

Timp de două-trei minute, care mi se părură ceasuri, nicio lovitură nu nimeri, amândoi apărând-se la fel de bine. În sfârşit, lemnul începu să nu mai lovească tot în lemn, şi zgomotul surd al bâtelor, care nimereau din plin trupurile, făcea sa mă copleşească sudori reci. La noi nu se bat astfel oamenii niciodată, decât cu pumnii, si mărturisesc că nu ajunsesem în acea

stare de nesimţire îbcat să pot privi cu nepăsare capete sparte şi fălci sfarimate.

Niciodată timpul nu mi s-a părut mai lung si suferinţa mai grea ca în împrejurarea asta. Văzandu-l pe Malzac cât era de îndemânatic, tremuram gândindu-mă la mine, dar, în acelaşi timp, eram cumplit de furios că nu mi se îngăduia să ma amestec, de-abia izbutind să mă abţin să nu mă vâr între ei.

Toată treaba asta mă dezgusta, îmi făcea pur şi simplu rău şi totuşi căscam gura şi ochii ca să nu-mi scape nimic, mai ales că vântul, clătinând în răstimpuri torţele, ridica nori albicioşi în jurul luptătorilor; dar iată că unul dintre cei doi scoase un suspin, ca acela al copacului frânt în două de vânt, şi se rostogoli în pulbere.

Cine era? Nu mai vedeam, o perdea mi se lăsase pe ochi, când auzii glasul Therencei, spunând:

— Domnul fie lăudat, fratele meu a învins!

Am reînceput să văd limpede. Huriel era în picioare şi aştepta — tovarăş cinstit — ca celălalt să se ridice, fără însă să se apropie de el, de teama de a nu fi lovit hoţeşte, fapt de care îl socotea de altfel în stare pe Malzac.

Dar cum Malzac nu se mişca, Archignat, neîngăduind nimănui să se apropie, îl strigă de trei ori. Neprimind răspuns, se duse lângă el, zicându-i:

— Malzac, eu sunt, să nu mai loveşti!

Lui Malzac însă se părea că-i trecuse pofta de asa ceva, pentru că rămase nemişcat ca piatra şi seful, aplecându-se deasupra lui, îl pipăi, îl privi si chemând doi dintre catârgiii săi le spuse:

— A pierdut partida, faceţi ce se cuvine!

Il luară îndată de cap şi de picioare şi plecară alergând, urmaţi de ceilalţi catârgii, care se afundasera in pădure, oprindu-i pe cei care nu erau din ceata lor sa afle cum se sfarsise tarasenia. Mesterul Archignat pleca cel din urma, dupa ce spuse cateva vorbe la urrechea Marelui taietor de copaci, care îi răspunsese doar atât:

— Ajunge, adio!

Therence se apropie de fratele ei şi începu să-i stearga cu batista sudoarea de pe faţă, intrebându-l dacă nu cumva e rănit; dar el îi şopti la ureche, la care fata răspunse ca şi tatăl ei:

— Da, da… adio!

Apoi Huriel îl luă de braţ pe meşterul Archignat şi amândoi dispărură grabnic în întuneric; cum în goana lor răsturnaseră făcliile, mă simţii

deodată aşa cum te simţi când te trezeşti dintr-un vis urât, plin de zgomote şi de lumini, în tăcerea şi-n adâncul nopţii.

ŞEZĂTOAREA A ŞAISPREZECEA

Vederea mi se lumină treptat — încet, încet — şi picioarele, pe care spaima părea să le fi înfipt în pământ, îşi recăpătară puterea şi-mi îngăduiră să-l urmez pe Marele tăietor de copaci în coliba lui. Mă mirai că ne aflam doar cu fata lui, cu Joseph, cu Brulette şi cu trei sau patru bătrâni, care fuseseră de faţă la luptă. Toţi ceilalţi dăduseră bir cu fugiţii îndată ce văzuseră că se pune mâna pe bite — asta ca nu cumva să fie luaţi ca martori în faţa justiţiei, dacă tărăşenia s-ar fi isprăvit prost. Oamenii pădurilor nu se trădează niciodată unii pe alţii şi, ca să nu fie chemaţi şi tulburaţi de păzitorii legii, fac în aşa fel ca să nu stie nimic şi deci să n-aibă nimic de mărturisit. Marele tăietor de copaci le vorbi bătrânilor pe limba lor, după care-i văzui înapoindu-se pe locul luptei fara să-mi dau seama ce aveau de gând să faca. Eu il urmai pe Joseph şi pe femei, înapoindu-ne la coliba fara a schimba între noi niciun cuvant.

Cat despre mine, eram atât de zguduit în toată fiinta mea, îneât îmi pierise până şi cheful de vorbă. Cand am intrat în colibă, eram toţi atât de palizi, incat aproape că ne era frică să ne uităm unii la altii. Marele tăietor de copaci, care între timp se inapoiase, se aşeză şi el, păstrându-şi aerul îngândurat şi ţinându-şi ochii în pământ. Brulette, care se stăpânea cu greu să nu întrebe pe nimeni nimic izbucni în plâns, retrăgându-se într-un ungher. Joseph, răpus de oboseală şi grijă, se întinse, cât era de lung, pe patul lui de ferigi. Singură Therence se ducea şi venea, făcând pregătirile pentru odihna de noapte: dar strângea atât de tare din fălci, încât, când începea să vorbească, părea că se bâlbâie. După câteva clipe de chibzuinţă, Marele tăietor de copaci se ridică şi, privindu-ne, ne spuse:

— Ei bine, copiii mei, la urma urmelor ce s-a întâmplat? I s-a dat o lecţie binevenită unui om rău, cunoscut şi înfierat pretutindenea pentru purtările lui urâte. Individul şi-a părăsit soţia, care a murit în mizerie şi suferinţă. E multă vreme de când acest Malzac necinsteşte breasla catârgiilor şi dacă ar fi murit nimeni nu l-ar fi plâns. Atunci de ce să fim trişti şi amărâţi pentru câteva lovituri zdravene pe care fiul meu, Huriel i le-a dat într-o luptă dreaptă? De ce plângi, Brulette? în bunătatea dumitale îl plângi pe cel doborât şi-l ţii rău pe fiul meu, care n-a făcut altceva decât să-ţi răzbune cinstea dumitale şi a lui? Huriel mi-a povestit totul şi ştiam că, datorită grijii ce ţi-o purta; n-a vrut să pedepsească pe loc ticăloşia tovarăşului său. Ar fi dorit ca Tiennet să nu vorbească despre asta niciodată şi el să nu fie

amestecat. Dar eu, care nu voiam în niciun chip să ocolesc adevărul l-am lăsat pe Tiennet să vorbească, aşa cum a inţeles el. Sunt mulţumit că n-a trebuit să-l infrunte pe Malzac într-o luptă foarte primejdioasă pentru cel care nu-i cunoaşte vicleşugurile. Sunt, de asemenea, mulţumit că norocul a fost de partea fiului meu, pentru că, între un om cinstit şi un ticalos aş fi luat partea, în inima mea, celui cinstit de n-ar fi fost să fie sânge din sângele meu şi carne din carnea mea. Aşadar, să mulţumim Domnului, care a judecat bine cum a judecat, şi să-l rugăm să fie întotdeauna cu noi, acum şi pururea…

Şi Marele tăietor de copaci se aşeză în genunchi şi făcu, împreună cu noi, rugăciunea de seară, după care fiecare se simţi înviorat şi potolit; apoi ne despărţirăm prieteneşte, pentru a ne odihni.

Nu mi-a trebuit mult timp ca să-l aud pe Marele tăietor de copaci, cu care împărţeam odaia, dormind dus, cu toată neliniştea ce-o trăda până şi în somn.

în odaia fetelor în schimb, Brulette plângea necontenit. Fata suferea şi nu se putea linişti cu niciun chip şi cum vorbea cu Therence, am pus urechea lângă despărţitură, nu ca să iscodesc, ci îngrijorat de chinurile ei.

— Haide, haide, opreşte-ţi lacrimile şi dormi, spunea Therence cu glas hotărât. Prinsul nu-ţi slujeşte la nimic, iar eu, ţi-am mai spus-o, trebuie să mă duc acolo. Dacă-l trezeşti pe tata, care nu stie că Huriel e rănit, o să vrea să se ducă el la dânsul şi asta poate să-l vâre în cine ştie ce încurcătură, pe când eu n-am ce pierde.

— Mă înspăimânţi, Therence! Cum o să te duci singură printre catârgiii ăia? Deşi mi-e grozav de frică de ei, aş vrea totuşi să merg cu dumneata. Sint datoare să mă duc, pentru că din pricina s-a iscat neînţelegerea. Să-l chemăm pe Tiennet…

— Nu, nu, nici dumneata, nici el. Catârgiilor n-o sa le pară rău dacă Malzac moare, ba dimpotrivă; dacă însă ar fi fost răpus de unul care nu face parte din tagma lor şi mai ales de un străin, la ceasul ăsta, prietenului dumitale Tiennet nu i-ar fi mers bine. Lasă-l, deci, să doarmă. E destul că a vrut să se amestece. Acum să facă bine să se astâmpere. Cit despre dumneata, Brulette, să ştii că vei fi prost primită de ei, pentru că n-ai ca mine un interes de familie care să-ţi justifice acolo prezenţa, cum e de pildă cazul meu. Catârgiii mă cunosc toţi şi nu le e teamă c-am să mă amestec în treburile lor.

— Crezi, oare, c-ai să-i mai găseşti în pădure? Tatăl dumitale nu ţi-a spus că se pregăteau să pornească spre culmi şi că nu vor rămâne noaptea în vecinătatea noastră?

— Tot trebuie să rămâie câtva timp pentru a-i obloji pe răniţi, dar dacă nu i-aş mai găsi aş fi mai liniştită: căci asta ar dovedi că fratele meu n-a fost lovit prea rău şi că a putut să pornească numaidecât la drum împreună cu ei.

— I-ai văzut cumva rana? Dragă Therence, nu-mi ascunde nimic!

— N-am văzut-o, nu se vedea nimic, spunea că n-a primit vreo lovitură grea şi nu se gândea deloc la dânsul, dar uite Brulette, şi să nu ţipi, uite batista cu care i-am şters faţa şi pe care o credeam udă de sudoare. Am văzut, venind încoace, că e îmbibată de sânge şi m-am stăpânit să nu ţip in faţa tatii, care era destul de îngrijorat, şi în faţa lui Joseph, care e atât de bolnav.

Se lăsă tăcere ca şi cum Brulette, privind sau luând în mână batista, ar fi fost sugrumată de emoţie. După care Therence îi spuse:

— Dă-mi-o înapoi, trebuie s-o spăl în cel dintai râuleţ ce-mi va ieşi în cale…

— Ah! făcu Brulette, dă-mi-o s-o păstrez. Voi şti s-o ascund bine.

— Nu, copila mea, pentru că dacă păzitorii legii află de bătaie vin aici să cotrobăiască peste tot şi-i scotocesc până şi pe oameni. De la o vreme s-au făcut foarte cicălitori, vor să ne facă să părăsim obiceiurile noastre, care şi aşa se pierd prin ele însele, fără amestecul lor.

— Vai, făcu Brulette, n-ar fi oare de dorit ca obiceiul acesta primejdios al încăierărilor să fie părăsit în ţinuturile voastre?

— Da, dar asta depinde de foarte multe lucruri, de care judecătorii regelui nu pot sau nu vor să ţie seamă. Ar trebui să facă dreptate, dar ei n-o fac decât celor care o pot plăti. La voi e oare altfel? Nu ştim nimic, dar m-aş prinde că e tot la fel ca şi la noi. Numai că beryşonezii au sângele foarte potolit şi rabdă răul ce li se face, ca să nu dea cumva peste unul mai mare. Aici nu-i de loc aşa ceva. Omul, care trăieşte în păduri, dacă nu s-ar apăra împotriva celor răi, cum se apără de lupi sau de alte sălbăticiuni, n-ar putea trăi. Ai, oare, ceva de zis împotriva fratelui meu că a cerut dreptate, în faţa lumii, pentru insulta şi ameninţarea pe care a fost nevoit să le îndure în faţa dumitale? Poate că ai şi dumneata o parte din vină, în faptul că a ţinut atât de mult să se răzbune, gândeşte-te la asta, Brulette, înainte de a-l învinovăţi. Dacă n-ai fi văzut atâta suferinţă şi atâta necaz faţă de ofensele acestui catârgiu, poate că le-ar fi uitat, pentru că nu există om mai blând şi mai

iertător ca Huriel, dar dumneata te-ai socotit jignită. El ţi-a făgăduit să te răzbune şi s-a ţinut de cuvânt. Nu-ţi fac reproşuri şi cu atât mai puţin lui; în locul dumitale aş fi fost poate şi eu tot atât de supărată ca şi dumneata; cât despre el, el nu si--a făcut decât datoria.

— Nu, nu, spuse Brulette reîncepând să plângă, trebuia să-şi primejduiască viaţa pentru mine, asa cum a facut si am greşit arătându-i că mă simt jignită. Nu mi-o voi ierta niciodată şi, dacă i se întâmplă cumva vreo nenorocire, tatăl dumitale şi dumneata, care aţi fost aşa de buni cu mine, nu mă veţi ierta nicidoată.

— Nu-ţi face sânge rău din asta, răspunse Therence; se va întâmplă ce va voi Dumnezeu; nu-ţi vom face nicio dojana. Te cunosc acum, Brulette, şi văd că meriţi să fii preţuită. Haide, şterge-ţi lacrimile şi încearcă să te odihneşti. Sper să nu-ţi aduc veşti rele şi nădăjduiesc că fratele meu se va vindeca pe loc, când va auzi de durerea pe care ţi-a căşunat-o suferinţa lui.

— Cred, răspunse Brulette, că va fi mai puţin mişcat decât de dragostea dumitale, pentru că nu cred să existe femeie pe lume pe care s-o poată iubi atât cit îşi iubeşte el sora — o soră aşa de bună şi aşa de curajoasă. Iată de ce, Therence, îmi fac o vină din faptul că ţi-am cerut darul dumitale de la prima comuniune şi, dacă ar dori sâ-l recapete, cred c-ai face bine să i-l înapoiezi, pentru că e în salba dumitale.

— Minunat, Brulette, şi pentru vorba asta te îmbrăţişez. Dormi în linişte. Eu plec!

— Nu voi dormi, răspunse Brulette, şi voi ruga pe Dumnezeu să te însoţească, până te voi vedea venind înapoi.

O auzii pe Therence ieşind încet din coliba ei şi după un minut am făcut şi eu acelaşi lucru. N-aveam de loc conştiinţa împăcată, la gândul ca această frumoasă fată avea să înfrunte singura primejdiile nopţii. Oamenii pe care avea să-i intâlnească nu-mi păreau aşa de înţelegători şi de cinstiţi după cum spunea ea că sunt, şi de altminteri poate nu erau singurii care la ceasul acela cutreierau pădurile. Petrecerea noastră atrăses destui milogi şi se ştie că aceia care cer îndeobŞte milostenie n-o au faţă de alţii, când li se iveşte prilejul de-a face rău. Şi apoi, nu ştiu de ce, îmi venea mereu în minte faţa roşie şi unsuroasă a fratelui carmelit, care preţuise aşa de bine vinul meu. Mi s-a părut că nu-şi prea cobora privirile în pământ când trecea pe lângă fete, şi nu ştiam ce se întâmplase cu el în timpul învălmăşelii.

Dar cum Therence mărturisise Brulettei că nu voia s-o însoţesc, ca să n-o supăr, m-am hotărât s-o urmăresc la o oarecare depărtare, fără să mă arăt,

decât dacă s-ar fi ivit prilejul să strige după ajutor. Prin urmare am lăsat-o s-o ia cu un minut înainte, dar nu mai mult. Măcar c-aş fi dorit s-o liniştesc pe Brulette, împărtăşindu-i planul meu, m-am temut să nu întârzii şi să pierd astfel urma frumoasei pădurilor.

O văzui străbătând un luminiş şi intrând într-un crâng care cobora către albia unui râuleţ, nu departe de colibe. Mă luai după ea pe aceeaşi potecă dar, cum râul avea multe cotituri, o pierdui curând din vedere; auzeam însă zgomotul vătuit al paşilor ei, care din timp în timp sfărâmau câte o cracă uscată sau rostogoleau câte o pietricică. Mi se părea că mergea repede şi am făcut şi eu la fel, ca să nu mă las prea mult depăşit. De două sau de trei ori m-am crezut aşa de aproape de ea, că am stat o vreme în loc, ca să nu fiu văzut. Ara ajuns astfel la unul din drumurile tăiate în pădure, dar umbra frunzişului era atât de deasă, că zadarnic mă uitam în dreapta şi în stânga, nu puteam vedea nimic care să-mi arate încotro o luase fata.

Ascultai, cu urechea aplecată către pământ, şi auzii, pe poteca ce se prelungea de cealaltă parte a drumului, acelaşi zgomot de crăci, care mă călauzise şi până atunci. Am luat-o într-acolo si, ajungand la un alt drum care ducea la râu, am înţeles că nu mai eram pe urma Therencei, pentru că râul era larg şi mocirlos, iar după ce l-am trecut, udându-mă bine, n-am mai găsit urma nici unui pas. Nicăieri nu te poţi rătăci aşa uşor ca în pădure; în unele locuri, copacii sunt sădiţi în aşa fel că te crezi pe o alee sau pe vreo potecă bătătorită de animalele care se duc să se adape la vreo baltă, numai că deodată te vezi încurcat în nişte mărăcini atât de deşi sau înglodat în vreun smârc atât de periculos, că nu mai are niciun rost să mai stărui. Dacă ai intra mai în adânc, te-ai rătăci şi mai rău.

M-am încăpăţânat însă, pentru că auzeam mereu un zgomot de paşi înaintea mea şi acest zgomot deveni atât de limpede, încât începui să alerg, zgâriindu-mă în spini şi adâncindu-mă tot mai mult în desiş. Un mormăit sălbatic, însă, mă făcu să înţeleg că ceea ce urmăream eu cu atâta sârguinţă era de fapt un mistreţ, care, plictisit de mine, părea să-mi spună că i se făcuse lehamite de atâta goană.

Neavând decât un toiag ca să mă apăr şi neştiind de altfel cum poţi dobori o asemenea jivină, m-am lăsat păgubaş şi m-am înapoiat, puţin neliniştit la gândul că acest mistreţ, din bunăcuviinţă, s-ar putea să mă însoţească.

Spre norocul meu, animalul nu s-a gândit la una ca asta; urcai deci până la primul drum, de unde, la noroc, o întinsei spre partea care ducea la

intrarea în pădurea Chamberat, unde avusese loc petrecerea.

Cu toate că habar n-aveam unde mă aflu, n-am vrut să renunţ la planul meu, fiindcă Therence putea întâlni, ca şi mine, vreo fiară şi nu cred ca ar fi găsit cuvinte de care sălbăticiunea să asculte.

Cunoşteam acum destul de bine pădurea ca să nu mai bat drumurile zadarnic, aşa că ajunsei repede la locul unde se dansase. Mi-a trebuit câtăva vreme ca să fiu sigur că mă găseam în acelaşi luminiş, unde credeam că voi afla frunzarul, ca şi sculele pe care n-avusesem vreme să le ridic, dar am găsit locul atât de curat, de parcă niciodată n-ar fi trecut cineva pe acolo.

Uitându-mă totuşi, mai bine, recunoscui locul unde înfipsesem parii şi unde picioarele dansatorilor tăvăliseră iarba.

Am vrut s-o întind spre locul de unde catârgiii îl luaseră pe Huriel şi-l ridicaseră pe Malzac, dar zadarnic am încercat să dau de el; aveam gândurile atât de împrăştiate în clipele acelea, că nu mă puteam lămuri cu niciun chip. Nevoit să merg la noroc, umblai astfel toată noaptea, obosit la culme, cum puteţi lesne înţelege, oprindu-mă adesea pentru a trage cu urechea, dar neauzind decât huhurezii care ţipau în copaci sau vreun biet iepure, căruia îi era mai frică lui de mine decât mie de el. Cu toate că pădurea Chamberat era, în vremea aceea, una cu cea de la Alleu, n-o cunoşteam, deoarece, de când mă aflam prin meleagurile astea, nu fusesem decât o singură dată pe acolo. N-a trecut mult şi băgai de seamă că arn rătăcit iar drumul, ceea ce nu m-a mai tulburat de fel, pentru că ştiam că niciuna şi nici alta din aceste păduri nu erau în măsură să mă ducă la Roma. De altfel, Marele tăietor de copaci mă învăţase sa mă călăuzesc nu după stele, care nu se văd intotdeauna în pădure, ci după direcţia crăcilor principale, care, în regiunile noastre de mijloc, sunt deseori bătute de vântul din miazănoapte-apus si se îndreaptă de obicei către răsărit.

Noaptea era foarte limpede şi atât de blândă, încât, să nu fi fost stăpânit de grijă şi cu trupul obosit, preumblarea mi-ar fi făcut plăcere. Luna nu apăruse, dar stelele străluceau pe cerul neîntinat de niciun nor, aşa că, chiar sub frunziş, vedeam foarte bine pe unde să merg. Căpătasem multă încredere în mine, nu ca pe vremea când mi-era frică să fac câţiva paşi în mica pădure de la Saint-Chartier; mă simţeam aici tot aşa de liniştit ca şi pe ogoarele noastre şi, văzând sălbăticiunile ferindu-se din calea mea, nu-mi mai făceam niciun fel de grijă. Începeam, de asemenea, să recunosc că aceste locuri acoperite de păduri, aceste râuri clocotind în văi, aceste pajişti mătăsoase, aceste drumeaguri de nisip şi aceşti copaci plini de trufie făceau

mândria locuitorilor ţinutului. Intâlnii în drum flori mari, al căror nume nu-l cunoşteam, ca nişte boturi albe stropite cu galben, al căror miros era atât de puternic şi de plăcut, că uneori mă credeam într-o grădină.

Ţinând-o tot spre apus, am ajuns în nişte mărăcinişuri, pe marginea cărora mersei multă vreme, ascultând şi privind cu atenţie; n-am găsit însâ nici urmă de oameni, aşa că, în zori, mă înapoiai, fără să fi dat nici de Therence, nici de cineva cu care să pot sta de vorbă.

Pentru că mă săturasem şi nu mai nădăjduiam să fiu cuiva de folos, mă reîntorsei în pădure, tăind-o de-a curmezişul, şi iată că văzui, în fine, într-un loc foarte sălbatic, sub un stejar bătrân. Ceva ce mi s-a părut a fi o fiinţă omenească. Înaintai fără zgomot, până putui desluşi anteriul fratelui carmelit. Acest biet om, pe care-l bănuisei în sinea mea, îngenunchease şi, foarte liniştit şi cuvios, îşi făcea rugăciunile fără să se gândeasc la rele.

Mă apropiai, tuşind, ca să nu-l sperii, lucru de care nu era nevoie, pentru că acest călugăr era un cumătru care nu se temea decât de Dumnezeu şi nicidecum de diavol sau de oameni.

îşi înălţă capul, mă privi fără să se mire, apoi, ascunzându-şi faţa sub glugă, continuă să-şi mormăie, foarte încet, rugăciunile; nu-i vedeam decât vârful bărbii sale, care tresărea la fiecare vorbă, ca barba unei capre care linge sare.

Când mi se păru că sfârşise, îi urai bună dimineaţa, sperând să aflu de la el unele lucruri; dar, făcându-mi semn să tac, se ridică, îşi adună tăgârţa, privi atent locul unde îngenunchease şi, cu piciorul aproape gol, ridică iarba şi netezi nisipul pe care îl călcase, apoi, conducându-mă o bucată de drum, îmi spuse cu glas vătuit:

— Pentru că ştii ce s-a întâmplat, nu mă sfiesc să-ţi vorbesc, înainte de a începe să colind pe la casele oamenilor…

Văzându-l gata să vorbească, m-am ferit să-l întreb ceva, ceea ce l-ar fi făcut poate mai bănuitor, dar în clipa când deschise gura se ivi în faţa noastră Huriel, care păru atât de surprins, ba chiar supărat că mă vede acolo, încât mă simţii tot atât de vinovat ca şi cum aş fi făptuit cine ştie ce nelegiuire.

Dacă m-aş fi întâlnit singur cu Huriel în mijlocul pădurii, cu siguranţă că m-aş fi speriat grozav; căci, era mai mânjit cu negru pe faţă ca oricând si o batistă îi ascundea atât de bine părul şi fruntea, ca nu-i mai rămăseseră din obraz decât ochii mari, care păreau şi maî adânciţi în orbite şi care-şi pierduseră strălucirea de odinioară. Părea mai mult un duh decât un om, atât

de uşor aluneca pe buruiuieni, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu deştepte greierii şi musculiţele ascunse în iarbă.

Călugărul luă cel dintâi cuvântul, dar nu ca un om care începe o discuţie cu cineva, ci ca unul care continuă, după o mică stânjenire, o discuţie deja începută:

— Pentru că e aici, spuse, arătându-mă, e bine să i se dea sfaturi serioase, şi eu eram tocmai pe cale să fac una ca asta.

— Nu trebuia să-i fi spus nimic… reluă Huriel, tăindu-i vorba cu un aer de dojana.

îi tăiai la rându-mi vorba lui Huriel, pentru a-i spune că nu ştiam nimic şi că era slobod să-mi ascundă ceea ce părea că-i stă pe vârful limbii.

— Tu, răspunse Huriel, nu trebuie să afli mai mult decât trebuie, iar dumneata frate Nicolas, dacă aşa ştii să păstrezi o taină, îmi pare rău că am avut încredere în dumneata.

— Nu-ţi fie teamă de nimic, spuse carmelitul, îl socoteam pe flăcăul ăsta tot atât de vinovat ca şi pe dumneata.

— El nu-i vinovat, slavă Domnului! Sunt eu destul de vinovat şi pentru el!

— Cu atât mai bine pentru el, dacă n-a păcătuit decât cu gândul, spuse călugărul. E prietenul dumitale şi nu trebuie să te temi de nimic; cât despre mine, i-aş fi foarte îndatorat dacă n-o să spuie nimănui că am petrecut noaptea prin aceste locuri.

— Crezi că asta îţi poate căşuna vreun rău? spuse Huriel. Un catârgiu a fost din întâmplare rănit; i-ai dat îngrijiri, şi, mulţumită dumitale, se va lecui curând: cine-ţi poate face vreo vina din acest act de milostenie?

— Da, da, spuse călugărul, păstrează sticluţa şi foloseşte-te de ea de două ori pe zi. Spală bine rana cu apă curgătoare, cât de des vei putea; să nu laşi să se lipească părul de ea şi apăr-o de praf, asta-i tot. Dacă te prind frigurile, să laşi să se ia sânge de către primul călugăr pe care-l vei întâlni.

— Mulţumesc, spuse Huriel. Am pierdut destul sânge şi aşa, mai ales că n-am avut niciodată prea mult. Mulţumesc pentru ajutorul pe care mi l-ai dat, de care, la drept vorbind, n-aveam chiar aşa de mare nevoie, dar pentru asta nu-ţi sunt mai puţin recunoscător; şi acum, să ne luăm rămas bun, căci, iată, s-a făcut ziuă şi rugăciunea dumitale te-a reţinut cam mult aici…

— Fără îndoială, reluă călugărul, dar mă vei lăsa oare să plec fără să mi te spovedeşti? Ţi-am îngrijit trupul, era lucrul cel mai grabnic care trebuia

făcut, dar crezi că sufletul ţi-e mai breaz, şi că n-ai nevoie de iertarea păcatelor, care este pentru el ceea ce este pentru trup balsamul?

— Aş avea mare nevoie, părinte, dar nu sunt demn de această iertare înainte de a mă pocăi. Cât despre spovedanie, nu-i nevoie să mă îndemni s-o fac, dumneata, care m-ai văzut păcătuind de moarte. Roagă-te lui Dumnezeu pentru mine, iată ce-ţi cer, şi pune să se facă multe slujbe pentru… oamenii care se lasă prea mult pradă furiei.

La început am crezut că Huriel glumea, dar, văzând felul îndurerat în care vorbise, mi-am dat seama că mă înşelasem, mai ales că, terminân-du-şi vorba, dădu şi nişte bani călugărului.

— Bizuie-te că ţi se vor împlini toate după dărnicia dumitale, spuse carmelitul, băgând banii in punga de pomeni şi adăugind, cu aerul omului ce n-avea nimic făţarnic într-însul:

Meştere Huriel, păcătuim toţi, numai un singur judecător e drept. El singur, care n-a făcut rau niciodată, este îndreptăţit să pedepsească sau ierte greşelile oamenilor. Ai încredere în El şi fi sigur că, prin îndurarea Lui, tot ce te dezvinovăţeşte va fi luat în seamă. Cât despre judecătorii pământeni, ar fi un prost şi un laş cel care te-ar trimite în faţa lor, căci toţi sunt slabi şi cruzi. Ca nişte biete făpturi şubrede ce se află. Să te pocăieşti — ţi se va face dreptate, dar să nu te trădezi şi, când vei simţi că îndurarea te cheamă la judecata ispăşirii, să dea Dumnezeu să n-ai de-a face decât cu un preot cinstit, cu un biei carmelit desculţ ca fratele Nicolas. Şi dumneata. Copilul meu, continuă călugărul, care avea poftă să predice şi care ţinea cu tot dinadinsul să mă stropească cu aghiazmă, caută să-ţi potoleşti poftele şi să-ţi ţii în frâu patimile… Ocoleşte prilejurile de a păcătui, fugi de certuri şi de încăierări sângeroase…

— Bine, bine, frate Nicolas, spuse Huriel, tăindu-i vorba. Predici în faţa unui drepteredincios şi nu-i poţi cere unuia ale cărui mâini au rămas curate să se pocăiască. Adio! Pleacă, a sosit vremea…

Călugărul plecă, dându-ne mâna cu inima deschisă şi plină de bunătate. Când fu departe, Huriel, luându-mă de braţ, mă aduse lângă copacul unde-l văzusem pe carmelit rugându-se.

— Tiennet, îmi spuse el, am toată încrederea în tine şi dacă am reamintit acestui călugăr că trebuie să tacă, a fost ca să-l fac mai prevăzător. De altfel, nu e nicio primejdie din parte-i; el e unchiul căpeteniei noastre Archignat şi pe lângă asta e un om de nădejde, totdeauna prieten cu catârgiii, care îl ajută adesea să care dintr-un loc într-altul ceea ce strânge din daniii, dar, dacă

sunt liniştit în ceea ce-l priveşte pe el şi în ceea ce te priveşte pe tine, nu vad pentru ce ţi-aş spune ceea ce n-ai nevoie sa stii, afară numai dacă doreşti tu asta, ca să nu te îndoieşti de prietenia mea.

— Fă cum crezi, i-am răspuns. Dacă ţi-e de vreun folos să-mi împărtăşeşti şi mie urmările încăierării tale cu Malzac, spune-mi-le, deşi mi-ar face rău să le aud, de nu, nu ţin prea mult să ştiu ce a devenit individul ăla.

— Ce-a devenit, repetă Huriel, a cărui voce părea copleşită de-o mare amărăciune, şi se opri la primele crăci pe care stejarul le întindea către noi. Ca şi cum i-ar fi fost teamă să calce pe locul unde nu se mai zărea nicio urmă din ceea ce începeam să bănuiesc că se petrecuse acolo.

Apoi adăugă, cu o privire încărcată de tristeţe:

— Tiennet, ţi-aduci aminte de vorbele pe care acest om ni le-a spus în pădurea de la Roche şi care făceau să-ţi îngheţe sângele în vine: „Sunt destule gropi în pădure pentru a îngropa doi proşti ca voi, şi să poftească cineva să vă mai caute! Noi vom fi departe, iar copacii şi pietrele n-au limbă să spuie ceau vazut!”?

— Da, i-am răspuns, simţind o sudoare rece copleşindu-mi tot trupul; se pare că vorbele rele stârnesc piaza rea şi aduc nenoroc celui ce le rosteşte.

ŞEZĂTOAREA A ŞAPTESPREZECEA

Huriel îşi făcu cruce, suspinând; făcui la fel şi, depărtându-ne de copacul blestemat, ne reluarăm drumul. Aş fi vrut să-i spun o vorbă liniştitoare, precum făcuse carmelitul, pentru că vedeam bine cât e de obidit, dar, pe lângă că eram destul de nepriceput în asemenea treabă, într-o oarecare măsură mă simţeam şi eu vinovat. Îmi spuneam, de pildă, că dacă n-aş fi povestit în gura mare întâmplarea din pădurea de la Roche, Huriel nu şi-ar fi adus aşa de bine aminte, poate, de jurământul ce i-l făcuse Brulettei ca s-o răzbune şi dacă n-aş fi făcut eu, cel dintâi, pe apărătorul fetei în faţa catârgiilor şi a bătrinilor din pădure, Huriel nu s-ar fi grăbit aşa de tare să mi-o ia înainte.

Chinuit de asemenea gânduri, nu m-am putut opri de a rnă mărturisi lui Huriel şi de a ma învinovăţi înaintea lui, după cum făcuse şi Brulette faţă de Therence.

— Dragă Tiennet, îmi răspunse catârgiul, tu ai o inimă bună şi eşti un băiat de treabă. Nu vreau să-ţi tulbur conştiinţa cu un lucru de care Dumnezeu, în ziua Judecăţii de Apoi nu te va împovăra nici pe tine şi, poate, nici pe mine. Fratele Nicolas are dreptate, Durnnezeu e singurul judecător cu adevărat drept, pentru că El e singurul care ştie exact cum s-au petrecut lucrurile. N-are nevoie nici de martori şi nici de cercetări pentru a afla adevărul. El citeşte în adâncul sufletelor şi ştie bine că al meu nu s-a jurat şi nici nu s-a gândit să ucidă când am pus mâna pe ciomag pentru a-l pedepsi pe acel nenorocit. Armele astea sunt primejdioase, dar sunt singurele pe care obiceiurile noastre le îngăduie şi nu eu am născocit folosirea lor. Desigur că mai bine ne-am fi folosit de puterea braţelor, iar ca arme, numai de pumnii noştri, cum am făcut noi doi într-o noapte, când cu tărăşenia ceea cu catârul meu şi cu ovăzul tău, dar află că un catârgiu trebuie să fie tot atât de curajos şi de grijuliu de a-şi păstra bunul renume, ca şi cei mai mari cavaleri încinşi cu spadă. Dacă aş fi înghiţit insulta lui Malzac, fără a-i cere socoteală, aş fi meritat să fiu alungat din rândurile breslei mele. Dar, trebuie să recunosc că nici eu n-am privit situaţia cu sângele rece cu care s-ar fi cuvenit s-o fac. Îl întâlnisem ieri pe acest Malzac singur, în aceeaşi pădure de la Roche, unde lucram liniştit, fără să mă mai gândesc la el. M-a insultat din nou cu vorbe nesăbuite, strindu-mi că Brulette nu-i decât o biată „strângâtoare de vreascuri”, ceea ce pe la noi, oamenii pădurilor, înseamnă de fapt un soi de aratare, care umblă noaptea,

arătare în care se prefac fetele cu purtări rele, ca să nu fie recunoscute, şi asta datorită groazei pe care oamenii cumsecade o au faţă de asemenea spiridusi. Asa ca inaintea catârgiilor, care nu sunt oameni deloc naivi, o asemenea vorbă e socotită ca o insultă.

Am răbdat, totuşi, cât am putut, dar în cele din urmă, scos din fire, l-am ameninţat cu ciomăgeala. Atunci mi-a răspuns că sunt un fricos, că-l ameninţ când nu e nimeni de faţă, dar că nu voi avea curajul să-l înfrunt cu ciomagul într-o luptă dreaptă, faţă de martori; că de fapt ştie că n-am avut niciodată prilejul să-mi arăt curajul şi dacă mă aflam cu mai mulţi eram totdeauna de părerea tuturor, pentru a nu fi nevoit să mă măsor, într-o luptă, cu forţe egale.

Acestea zise, mă părăsi, spunându-mi că în pădurea de la Chamberat va fi o petrecere cu dans, că Brulette plătea toate cheltuielile, având parale, pentru că era ţiitoarea unui chiabur înstărit din satul ei şi că, întrucât îl priveşte, se va duce să petreacă şi s-o curteze sub ochii mei şi că, dacă am chef, n-am decât să viu să mă conving. Tu ştii, Tiennet, că aveam de gând să n-o mai revăd pe Brulette, şi asta din motive pe cave ţi le voi spune, poate, altădată.

— Le cunosc, Huriel, căci ştiu că ai vorbit astă-noapte cu sora ta, şi mai ales pentru ca văd că porţi la ureche un dar care-mi întăreşte un gând, pe care-l aveam mai de mult.

— Dacă ştii c-o iubesc pe Brulette şi că tin la darul pe care mi l-a dat, ştii tot atât cât ştiu şi eu, numai că azi nu mai sunt deloc sigur de prietenia ei. Cât despre rest… Dar nu-i acum vorba despre asta; vreau să-ţi povestesc cum m-a adus aici piaza rea. Nu voiam nici să fiu văzut de Brulette, nici să-i vorbesc, pentru ca băgasem de seamă cum se zbuciuma Joseph de câte ori mă vedea prin preajma ei, numaică ştiam că Joseph nu era destul de tare ca s-o apere, iar Malzac era destul de şiret ca să te înlăture pe tine.

Am venit deci aici la începutul serbării şi am stat ascuns în preajma voastră, hotărât să plec fără să fiu văzut, dacă Malzac nu şi-ar fi făcut apariţia. Restul îl ştii până în clipa în care am apucat amândoi ciomegele. În clipa aceea eram înfuriat, o mărturisesc, dar poţi fi altfel în asemenea împrejurări?

Voiam, pe de o parte, să-i dau o lecţie duşmanului meu, iar pe de alta, nu voiam să se spună, mai ales cât timp Brulette era la noi, că, vrând să fiu blând şi răbdător, nu eram decât un iepure fricos. Ai văzut că tata, care e sătul de vorbe de astea, nu m-a împiedicat să-mi dovedesc bărbăţia; dar

trebuie că sunt un ghinionist fără pereche, pentru că la prima bătaie şi aproape de la prima lovitură… Ah, Tiennet, oricât te-ai stăpâni şi te-ai şti de blând Şi de omenos, mânia din tine răbufneşte când nici nu te aştepţi şi faci una de care apoi te căieşti toată viaţa! Un om e, însă, un om, oricât de rău şi spurcat la gură ar fi el. Malzac asta, deşi n-avea nimic bun în el, ar fi avut însă timpul să se îndrepte şi iată că eu l-am trimis la dreapta judecată înainte de a-şi fi pus socotelile în ordine. Află, Tiennet, că sunt foarte scârbit de meseria de catârgiu şi că acum recunosc, întocmai cum spunea şi Brulette, cât i de greu unui om drept şi temător de Dumnezeu să-şi păstreze stima faţă de sine şi faţă de cei din jur. Sunt obligat sa mai rămân o vreme in breasla asta, din pricina unor angamente pe care mi le-am luat, dar fii sigur am să plec cât se poate de repede de aici si ca am să-mi caut o ocupaţie mai liniştită.

— Astea, îi răspunsei lui Huriel, vrei să i le spui Brulettei, nu-i aşa?

— Nu, răspunse Huriel în chip foarte hotărât, afară numai de cazul în care Joseph s-ar vindeca de dragostea lui şi ar renunţa la fată. Îl iubesc pe Joseph tot atât cât îl iubiţi şi voi, dragii mei; el mi-a făcut mărturisiri, mi-a cerut sfaturi şi sprijin şi nu vreau să-l înşel, nici să-i stau în cale.

— Dar Brulette nu-l vrea nici ca iubit şi nici ca soţ şi poate ar fi mai bine ca el să afle asta cât mai curând cu putinţă. M-aş însărcina eu să-l fac să înţeleagă, dacă alţii n-ar cuteza. Şi e cineva la voi care l-ar putea ferici pe Joseph, ceea ce n-ar putea-o face cu niciun chip Brulette. Cu cât ar aştepta mai mult şi şi-ar face mai multe visuri, cu atât lovitura i se va părea mai greu de îndurat, pe când dacă i s-ar deschide ochii asupra dragostei adevărate pe care i-o poartă…

— Să lăsăm astea, răspunse Huriel, încruntând puţin sprâncenele, ceea ce-l făcu să se strârnbe de durere, din pricina rănii pe care o avea la cap; toate lucrurile sunt în mâna Domnului, şi în neamul nostru nimeni nu şi-a clădit vreodată fericirea pe mâhnirea altora. Cât despre mine, trebuie să plec, pentru că n-aŞ şti ce să răspund oamenilor care m-ar întreba ce s-a întâmplat cu Malzac şi de ce nu-l mai vede nimeni pe la noi. Să-ţi mai spun inca ceva despre Brulette şi despre Joseph. Ar fi cu totul fără rost să le vorbeşti despre fapta nenorocită pe care am săvârşit-o. Afară de catârgii, numai tata, sora mea, călugărul si cu tine ştiţi că omul care a căzut n-o să se mai ridice niciodată. N-am avut vreme decât sa-i şoptesc Thereneei: „A murit, trebuie să părăsesc locurile astea”. Meşterul Archignat a spus acelaşi lucru tatălui meu, dar ceilalţi pădurari nu ştiu nimic şi nici nu doresc să afle.

Călugărul ştie, şeful nostru s-a pus chezaş pentru el, iar eu aş fi fost gata să-mi pun în joc viaţa, numai ca acest om să nu fie îngropat ca un câine, fără rugăciuni creştineşti.

Acum e în paza Domnului. Înţelegi deci că un om ameninţat cu puşcăria, cum sunt eu, n-are vreme să curteze o fată atât de dorită şi de pretenţioasă ca Brulette. Dar, te rog, dacă mă iubeşti, să nu-i spui unde sunt. Mai bine să mă uite decât să mă urască sau să-i fie teamă de mine.

— N-ar avea dreptul, pentru că din dragoste pentru ea…

— Ah, spuse Huriel suspinând şi ducându-şi mâna la ochi, iată o dragoste pe care am plătit-o scump.

— Haide, haide, îi spusei, fii bărbat. Ea nu va afla nimic, te poţi bizui pe cuvânttil meu şi tot ce voi putea face — ca fata să-ţi recunoască meritele atunci când se va ivi prilejul — o voi face din toată inima.

— Mai domol, mai domol, Tiennet, reluă Hurriel, nu-ţi cer să te dai deoparte, cum am facut eu de hatârul lui Joseph. Şi tu ţii la Brullete şi va trebui ca din trei pretendenţi — eu, tu si Joseph — doi să fie cinstiţi şi cu judecată cand va fi ales al treilea. Nu ştiu însă dacă nu vom fi inlăturaţi de un al patrulea. Dar, orice s-ar intampla, cred că vom rămâne prieteni şi frati, noi trei…

Pe mine scoate-mă de pe lista pretendcntilor, i-am răspuns eu, surâzând fără amărăraciuneciune. Am fost totdeauna cel mai puţin înflăcărat dintre voi şi azi sunt aşa de liniştit, ca şi cum nu m-aş fi gândit niciodată la Brulette. Cunosc taina inimii acestei frumoase; cred că a făcut o bună alegere şi sunt mulţumit. Adio, deci, dragul meu Huriel, Dumnezeu să te ocrotească şi nădejdea în. Mai bine să te ajute să uiţi această noapte cumplită.

Ne-am îmbrăţişat, ca de despărţire, şi l-am întrebat unde se duce.

— Mă duc, mi-a spus el, până în munţii Forez. Scrie-mi în târgul Huriel, unde m-am născut şi unde avem rude. Îmi vor da scrisorile tale.

— Dar poţi călători aşa departe cu rana asta la cap? Nu e primejdioasă?

— Nu, nu, spuse el, nu e nimic grav, şi aş fi dorit din toată inima ca şi *celălalt* să fi avut ţeasta tot aşa de tare ca a mea.

Când m-am văzut singur, m-am mirat de schimbările petrecute în pădure: iarba fusese cosită cu grijă, iar pământul săpat, ca să se şteargă orice urmă a nenorocirii întâmplate. Pe de o parte, veniseră deci de două ori oamenii să şteargă urmele de pe locul cu pricina pe de alta, Therence luase legătură cu fratele ei. Şi în vremea asta se făcuse şi înmormântarea; şi cu toate că

bătusem pădurea de la un cap la altul, ciulind urechile la cel mai mic zgomot, n-am văzut nimic şi n-am auzit nici măcar cea mai mică răsuflare. Asta m-a făcut să mă gândesc mult la deosebirea de obiceiuri şi de firi dintre oamenii de aici şi plugarii de pe la noi. La ses şi binele şi răul se văd pe loc, aşa că trebuie sa cât se poate de prevăzător în tot ce faci. În păduri însă, te poţi ascunde de privirile oamenilor si nu te bizui decât pe judecata lui Dumnezeu sau a Diavolului, după cum ai gânduri bune sau haine.

Când am ajuns la colibe, soarele era sus, Marele tăietor de copaci plecase la lucru, Joseph mai dormea încă, iar Therence şi Brulette stăteau de vorbă sub şopron. M-au întrebat de ce m-am sculat aşa de cu noapte şi mi-am dat seama că Therence era neliniştită de ceea ce aş fi putut vedea şi afla. M-am prefăcut că nu ştiu nimic, ca şi cum n-aş fi străbătut eu cu un ceas în urmă pădurea Alleu.

Joseph se sculă şi el curând şi, venind spre noi, am băgat de seamă că era mai puţin posomorit ca de obicei.

— N-am dormit deloc, spuse el, m-am tot frământat până către zori, dar bănuiesc că asta se datorează faptului că febra, care m-a tot chinuit atâta, m-a lăsat de ieri seară, pentru că mă sirnt mai puternic şi mai voios cum n-am mai fost de multă vreme.

Therence, care se pricepea la friguri, îi cercetă pulsul, şi faţa acestei fete frumoase, deşi obosită şi abătută, se lumină dintr-o dată:

— Iată, bunul Dumnezeu ne mai trimite şi cate o bucurie; priviţi un bolnav care e pe cale de vindecare. Frigurile au dispărut şi sângele incepe să-i revină în obraji.

— Trebuie să vă spun ce-am simţit, reluă, Joseph, si sa să nu credeţi că sunt visuri; dar mai intâi să-mi spuneţi dacă Huriel n-a plecat rănit, si dacă celălalt n-a căpătat mai mult decât merita. Aveţi veşti din pădurea Chamberat?

— Da, da, răspunse repede Therence. Amândoi au plecat către părţile de sus. Acum spune ce vrei să ne spui…

— Nu sunt prea sigur dacă voi doua, spuse Joseph, adresându-se tinerelor fete veti inţelege, dar uite-l pe Tiennet care va pricepe sigur ce vreau sa spun. Vazandu-l ieri pe Huriel al nostru, batandu-se cu atata hotarare, mi s-au inmuiat picioarele si, simtindu-ma mai slab ca o femeie, era cât p-aci să-mi pierd cunostinta, dar,. — pe măsură ce trupul nu mă mai susţinea, mi-era fierbinte si ochii nu pridideau să vadă ce se întâmplă. Când Huriel şi-a doborât adversarul, iar el a rămas în picioare, m-a cuprins o ameţeală şi, de

nu m-aş fi stăpânit, aş fi strigat: „izbândă!” şi aş fi cântat ca un nebun sau ca un om beat. Dacă aş fi putut, m-aş fi repezi! să-l îmbrăţişez, dar totul s-a risipit şi, revenind încoa, aveam oasele frânte ca şi cum eu aş fi primit loviturile.

— Nu te mai gândi la astea, spuse Therence. Sunt lucruri urâte când le vezi şi nu trebuie să ţi le reaminteşti. Mă prind că ai visat urât acum de dimineaţă…

— N-am visat nici urât, nici frumos, m-au prins gândurile şi m-am simţit încet, încet, întărit sufleteşte şi refăcut trupeşte, ca şi cum sosise ceasul sa-mi las patul şi să merg ca ologul din Evanghelie.Il vedeam pe Huriel în faţa mea într-o lumină strălucitoare-învinuindu-mă că boala de care pătimesc nu e decât o slăbiciune a sufletului meu. Avea aerul să-mi spuie: „Eu sunt un bărbat adevărat, iar tu nu esti decat un copil, te zguduie frigurile, pe cand sangele din mine clocoteste. Nu esti bun de nimic, in timp ce eu sunt bun la toate, de folos altora si mie insumi. Haide, hai asculta acest cantec…” Si auzii niste arii care vuiau ca o furtuna si care ma ridicara din pat, precum ridică vântui frunzele căzute. Acum, Brulette, cred că s-a sfârşit cu slăbiciunea şi cu boala mea, voi putea merge, în sfârşit, acasă, s-o îmbrăţişez pe mama şi să-mi fac legăturica pentru drum, pentru că vreau să călătoresc, să învăţ şi să devin ceea ce trebuie să devin.

— Vrei să călătoreşti? întrebă Therence, care se luminase de bucurie ca un soare, dar care redeveni apoi albă şi tulbure ca luna toamna. Nadăjduie şa-ti să găseşti un stăpân mai bun ca tatăl meu şi prieteni mai buni ca cei de aici? Du-te să-ţi vezi neamurile, e foarte bine, dacă te simţi în putere, afară numai dacă nu vrei să mori de- parte…

Durerea sau nemulţumirea îi curmară vorba. Joseph, care o observa, îşi schimbă imediat înfăţişarea şi schimbă şi el vorba.

— Nu lua seama la ce-am visat de dimineaţă, Therence, îi zise, niciodată nu voi găsi un meşter mai bun şi prieteni mai iubitori ca aici. Mi-ai cerut să-ţi povestesc visele — am făcut-o, asta e tot. Când mă voi însănătoşi vă voi cere sfatul, vouă, celor trei, precum şi tatălui vostru. Până atunci să nu ne mai gândim de loc la ceea ce-mi poate trece prin minte, şi să ne bucurăm cât timp santem încă împreună.

Therence se linişti, dar Brulette şi cu mine, care ştiam cât de hotărât şi de încăpăţânat era Joseph, cu tot aerul lui blând, noi care ne aminteam de felul in care ne părăsise fără a se lăsa convins cu nimic, am socotit că hotărârea lui era ca si luată şi nimeni nu i-o va putea schimba.

In cele două zile care urmară, şi eu, şi Brulette reincepuram să ne plictisim, cu toate că fata se straduia să isprăvească broderia pe care voia sa i-o dea Therencei; se ducea acum tot mai des să-l vadă pe Marele tăietor de copaci, pe de o parte, pentru a-l lăsa pe Joseph în grija fiicei pădurilor, iar pe de alta, pentru a vorbi cu pă- durarul despre Huriei, încercând să-i aline durerea şi să-i alunge teama, pe care acest om cumsecade o încerca din pricina încăierării. Marele tăietor de copaci, mişcat de prietenia pe care i-o arăta fata, îi mărturisi adevărul despre Malzac; Brulette nu numai că nu-l judeca rău pe Huriel, dar se simţi şi mai aproape de el, pentru grija ce i-o purta el ei şi pentru recunoştinţa care i-o datora ea lui.

în a şasea zi se vorbi din nou de plecare; Joseph se îndrepta văzând cu ochii, începuse să lucreze, şi făcea chiar tot ce-i sta în putinţă ca să-şi recapete cât mai repede puterile. Era hotărât să ne întovărăşească şi să stea o zi, două acasă, spunând că se va înapoia în pădurea Alleu numaidecât, ceea ce nouă ni se păru îndoielnic, nu mai puţin şi Therencei, care începu să fie din nou îngrijorată de sănătatea lui, pe cât fusese de boala lui. Nu ştiu dacă ea a fost aceea care l-a hotărât pe Marele tăietor de copaci să ne întovărăşească până la jumătatea drumului, sau el singur a avut ideea asta; fapt e că bătrânul ne-a făcut propunerea, care fu grabnic primită de Brulette şi care nu-i prea plăcu lui Joseph, cu toate că flăcăul îşi ascunse cu străşnicie sentimentele.

Această scurtă călătorie nu putea să-i produca Marelui tăietor de copaci decât o alinare a durerii lui şi pregătirile îi redară ceva din buna dispoziţie de odinioară. Catârgiii părăsiseră ţinutul fara vreo oprelişte şi nu se mai vorbi despre Malzac, cu atât mai mult cu cât acesta n-avea pe nimeni pe lume care să se mai intereseze de soarta lui.

Putea deci să treacă un an, doi până ce justiţia să se întrebe ce se întâmplase cu el; se putea de asemenea foarte bine să nu se întrebe niciodată, pentru că, în vremurile acelea, nu era cine ştie ce poliţie în Franţa şi un om neînsemnat putea dispărea fără ca cineva să bage de seamă. In afară de asta, familia Marelui tăietor de copaci trebuia să părăsească ţinutul la sfârşitul anotimpului şi, cum nici tatăl, nici fiul nu rămâneau pe acelaşi loc mai mult de şase luni, trebuia să fii din cale-afară de isteţ ca să ştii unde să mai dai de ei.

Ţinând seama de toate acestea, Marele tăietor de copaci, văzând că taina fusese păstrată cu sfinţenie „începu să-şi recâştige încrederea şi să ne încurajeze şi pe noi.

In dimineaţa celei de-a opta zi, ne-a urcat pe toţi într-o căruţă mică, scundă, pe care o împrumutase, cu cal cu tot, de la un prieten din pădure şi, luând hăţurile, ne conduse, pe drumul cel mai lung, dar cel mai sigur, până la Saint-Severe, unde trabuia să ne despărţim de el şi de fiica lui.

Brulettei îi părea rău că trecea prin ţinuturi noi, în care nu revedea niciunul din locurile pe care le străbătuse în tovărăşia lui Huriel. În ce mă priveşte, eram mulţumit să văd Saint-Pallais, în Bourbonnais, şi Preveranges — care sint târguşoare, aşezate pe mari înălţimi; apoi Saint-Prejet şi Perassay, tot târguri, dar aşezate jos, pe apa râului Indre şi, cum urmam aproape de la izvor cursul acestui râu, care curgea pe la noi, nu mă simţeam atât de înstrăinat şi stingherit ca într-un ţinut necunoscut. M-am simţit aproape ca acasă la Saint-Severe, care se află doar la şase leghe distanţă de noi, si unde: mai fusesem o dată. Aici, în timp ce tovarăşii mei de drum îşi luau rămas bun, m-am dus să închiriez o trăsură cu care să ne urmăm călătoria, dar am găsit una abia pentru a doua zi, în zori.

Când m-am înapoiat ca să le dau vestea, Joseph s-a cam supărat:

— Ce ne trebuie trăsură, nu putem merge, pe jos? Plecăm pe răcoare şi către seară ajungem acasă. Brulette a făcut drumuri mai lungi ca să danseze la vreo petrecere, iar eu mă simt în stare să merg şi mai mult.

Therence se opuse, susţinând că un drum aşa de lung va face să-l prindă iarăşi frigurile, dar el se încăpăţână şi mai tare. Brulette, care-şi dădea bine seama de mâhnirea Therencei, i-o tăie scurt, zicându-i că ea e obosită, că voia să petreacă noaptea la han şi să călătorească a doua zi mai departe cu trăsura.

— Ei bine, vom face şi noi la fel, zise Marele tăietor de copaci. Vom lăsa calul să se odihnească toată noaptea şi ne vom despărţi de voi mâine dimineaţă. Şi, dacă ţineţi la mine, în loc să mâncăm în acest han plin de muşte, hai să ne luăm mâncarea cu noi şi să prânzim sub un frunziş oarecare, pe malul apei, unde vom sta de vorbă până la culcare…

Aşa am şi făcut. Am plătit două odăi, una pentru fete, alta pentru noi, bărbaţii şi, vrând să-l ospătez o dată după gustul meu pe moş Bastien, ştiind că în anumite împrejurări preţuia şi mâncarea bună, am umplut un coş mare cu tot ce era mai de soi, carne tocată, pâine albă, vin şi rachiu, şi le-am cărat pe toate pe malul râului. Noroc că nu se ivise încă obiceiul băutului cafelei şi al berei, că altminteri, cum nu voiam sa mă scumpesc la nimic, mi-aş fi lăsat acolo şi fundul pungii.

Saint-Severe e o localitate frumoasă, tăiată de vai cu râuleţe înmiresmate şi plăcute la vedere. Am ales un loc pe o colină mai ridicată, unde aerul era aşa de tare, că din mâncare n-a mai rămas nicio îmbucătură de pâine şi niciun strop de vin.

După care, Marele tăietor de copaci, simţindu-se mai bine dispus, îşi luă cimpoiul, de care nu se despărţea niciodată, si-i spuse lui Joseph:

— Dragă băiete, ne despărţim, după părerea ta, pentru două sau trai zile; după cum cred eu, ţi-e în gând să lipseşti mai mult, aşa că s-ar putea ca după voia Domnului să nu ne mai vedem niciodată. Sper că pleci mulţumit şi de mine, şi de copiii mei, după cum eu sunt mulţumit de tine Şi de prietenii tăi aici de faţă. Nu uit însă că scopul meu a fost să te învăţ să cânţi şi-mi pare rău că din pricina bolii a trebuit să-ţi părăseşti o vreme învăţătura. N-am pretenţia că aş fi putut face din tine un mare muzicant. Ştiu că la oraşe sunt domni şi doamne care cântă din instrumente Pe care noi nu la cunoaştem, şi care citesc cântecele scrise pe hârtie cum citeşti slovele scrise în carţi. Afară de cântecele bisericeşti, pe care le-am învăţat în tinereţe, nu prea cunosc muzica asta. Iar din ce ştiu ţi-am arătat tot: cheile, notele şi măsura. Când vei simţi nevoia să ştii mai mult, du-te în oraşele mari, unde violoniştii te vor învaţa menuetul şi contradansul; nu ştiu însă la ce ţi-ar folosi astea, afară numai de cazul că ai vrea să-ţi părăseşti ţinutul şi starea ta de ţăran.

— Ferească-mă sfântul, răspunse Joseph, privind-o pe Brulette…

— Deci, urmă Marele tăietor de copaci, vei găsi aiurea învăţătura care-ţi trebuie pentru a cânta din cimpoi sau din viela[7].. Dacă vrei să te reîntorci la mine, reîntoarce-te… Dacă crezi că vei afla lucruri noi în ţara de sus, du-te acolo. Tot ce-ţi doresc este să nu te pripeşti, să înveţi temeinic, până când vei putea sufla fără multă caznă, şi până când degetele tale nu vor mai nimeri pe alături; cât despre inspiraţie, asta e ceva care nu se învaţă niciodată şi tu, slavă Domnului, ai destulă. Nu ţi-am drămuit ceea ce am agonisit în capu meu, şi tu ai prins destule de la mine, de care te poţi folosi oricând, dar, cum tu vrei să compui singur, nu-ţi rămâne decât să călătoreşti, ca să faci comparaţie între ceea ce ştii tu şi ceea ce ştiu alţii. Trebuie deci să urci la Auvergne şi la Forez, pentru a vedea, de cealaltă parte a văilor noastre, cât de mare şi de frumoasă e lumea şi pentru a simţi cum îţi creşte inima când, din înălţimea unui munte adevărat, vezi rostogolindu-se apele proaspete care acoperă glasul oamenilor şi fac să înverzească copacii, ce, nu-şi pierd niciodată frunza. Să nu cobori, însă, în şesurile altor ţinuturi,

unde nu vei afla decât ce ai lăsat şi intr-ale tale; şi pentru că a venit vremea să-ti dau un sfat, ascultă-l, deci, cu luare-aminte…

ŞEZĂTOAREA A OPTSPREZECEA

Marele tăietor de copaci, convingându-se că Joseph îl asculta cu atenţie, continuă să vorbească astfel:

— Muzica are două *moduri,* pe care învăţaţii, din câte am auzit, le numesc *major* şi *minor,* şi pe care eu le, numesc *ton limpede* şi *ton tulbure,* ori, dacă vrei, *ton de cer albastru* şi *ton de cer cenuşiu* sau, *ton al puterii şi al veseliei* şi *ton al tristeţii Şi al visării.* Poţi să cauţi până mâine şi nu vei găsi deosebirea care există între aceste două tonuri, pentru că totul pe pământ este umbră şi lumină, odihnă şi mişcare. Dar, ascultă bine, Joseph! Şesul cântă în ton major, muntele, în minor. Dacâ tu ai fi rămas în satul tău, ai fi avut totuna inspiraţii în ton limpede şi liniştit şi, intorcându-te, vei vedea folosul pe care îl poate trage un talent ca al tău din acest ton, pentru că el este tot atât de însemnat ca şi celălalt. Dar, cum te stiai muzicant desăvârşit, erai chinuit că nu auzeai ăsunându-ţi în urechi tonul minor. Lautarii si cântăreţele voastre îl cunoşteau, pentru ca muzica este ca vântul care suflă pretutindeni si duce cu el sămânţa plantelor dintr-o zare intr-alta. Dar pentru că firea nu i-a făcut visători si pasionaţi, oamenii din ţinutul tău se slujesc prost de tonul trist şi, folosindu-l, îl strică. Iată de ce ţi s-a părut că cimpoaiele voastre cânta fals.

Dacă vrei deci, să cunoşti minorul, du-te de-l caută în ţinuturile triste şi sălbatice şi să ştii că trebuie câteodată să verşi multe lacrimi, înainte de a te putea sluji bine de un ton, care a fost dat omului ca să-şi poată plânge suferinţele sau ca să-şi poată mărturisi — suspinând — dragostea. Joseph, care pricepu de minune tot ce-i spusese Marele tăietor de copaci, îl rugă să-i cânte cel mai nou cântec pe care-l născocise, pentru a ne da o pildă de ce înseamnă acest ton cenuşiu şi trist, pe care el îl numea *minor.*

— Da, da, băiatul meu, spuse bătrânul, ai prins deci cântecul pe care mă silesc să-l aşez pe vorbe de-o săptămână? Credeam că l-am cântat numai pentru mine, dar, pentru că ai tras cu urechea, îată-l aşa cum doresc să ţi-l las…

Şi, deşurubându-şi cimpoiul, îi scoase oboiul şi cântă duios o arie, care, fără să fie tristă, stârnea în suflet parcă o amintire, parcă aşteptarea a fel de fel de lucruri pe care şi le dorea ascultătorul. Joseph se simţea apăsat de frumuseţea cântecului, iar Brulette, care îl ascultase fără să faca vreo mişcare, păru — când bătrânul isprăvi — ca se deşteaptă dintr-un vis.

— Şi vorbele, spuse Therence, sunt şi ele triste, tată?

— Vorbele sunt ca şi melodia, puţin incalcite şi-ţi dau de gândit. E povestea a trei flăcăi care se învârteau în jtirul unei fete…

Şi el cântă o melodie destul de răspândita astăzi pe la noi, dar ale cărei cuvinte au fost foarte mult schimbate.

Iat-o, aşa cum a cântat-o atunci Marele tăietor de copaci:

„Au fost cândva trei muncitori,
Copaci tăind mereu din zori…
(Aud cântând privighetoarea).
Au fost cândva trei tăietori,
Vorbind fetiţei cu bujori.
Şi cel mai tânăr glăsuia
Cu focul celui ce-o-ndrâgea,
Ţinând în mân-un trandafir:
(Aud cântând privighetoarea).

— Atât de mult simt c-o iubesc, Dar ca să-i spui, nu îndrăznesc! Maivârstnicul striga cumplit, Ţinând toporul ascuţit:

(Aud cântând privighetoarea).

— De când mă ştiu, eu când iubesc Ştiu aprig să şi poruncesc!
Al treilea, ce cânta duios,
Atât de cald şi de frumos,
Atât de fără de migală,
Purta o floare de migdală
(Aud cântând privighetoarea).
Al treilea doar atât spunea:

— Eu când iubesc, mă rog de ea…

— Eu, trandafiru-ţi l-am zărit, Dar n-ai să fii al meu iubit! (Aud cântând privighetoarea). Tu doar mă faci ca să suspin De nu cutezi, eu mai puţin! Nici tu, ce pari mai iscusit, Tu, cu toporu-ţi ascuţit! Nicicând tu n-ai să-mi fii iubit! (Aud cântând privighetoarea). Inima mea nu te doreşte, Iubirii, ea nu-i porunceşte!

Al meu va fi, fără sfială,
Acel cu floarea de migdală!
(Aud cântând privighetoarea).
Doar tu vei fi al meu iubit,
Tu, care-ai dat, nu te-ai scumpit,
Doar tu vei fi al meu iubit,
Căci dat-ai tot, cu bună vrere,

Celei ce inima ţi-o cere!"

Mi-a plăcut mai mult cântecul potrivit pe cuvinte, decât prima oară, fără, şi-am fost aşa de încântat, că l-am rugat să-l mai cânte o dată cu cimpoiul, dar Marele tăietor de copaci, care. Nu se îngâmfa cu cântecele lui, spuse că nu merită osteneala şi ne cântă alte arii, când pe un ton, când pe altul, sau chiar folosindu-se deodată de amândouă, în acelaşi cântec, arătându-i lui Joseph în ce mod se trece, când vrei, de la tonul major la cel minor şi apoi de la al doilea la primul.

Aşa de mult ne plăceau cântecele că, deşi stelele luceau de multă vreme pe cer, niciunul dintre noi n-aveam poftă să ne culcăm; jos, la poalele colinei, se adunaseră o mulţime de oameni din târg şi din împrejurimi, ca să asculte şi să-si desfete urechile. Şi mulţi spuneau: „E un cimpoier din Bourbonnais, ba chiar mai mult decat atât, e un meşter cimpoier. Îl recunoşti după priceperea cu care cântă; niciunul de la noi nu s-a încumeta să se ia la întrecere cu el.”

Tot drumul, către han, moş Bastien continua să-l dăscălească pe Joseph şi acesta, care nu mai sătura ascultându-l, rămase puţin în urma noastră, spre a-i pune unele întrebări. Eu mergeam deci înainte cu Therenca, care, mereu indatoritoare şi zeloasă, mă ajuta să duc cosurileBrulette, între cele două perechi, mergea singura, visând la nu ştiu ce, lucru pe care-l făcea de altfel de. Câteva zile; Therence privea mereu înapoi, chipurile să se uite ia ea, dar de fapt pentru a se convinge dacă Joseph vine după noi.

— Uită-te bine la el, Therence, îi spusei eu, într-un moment în care fata părea foarte îngrijorată, uită-te şi aminteşte-ţi că tatăl dumitale a spus: „Când te desparţi de cineva pentru o zi, poate să fie pentru toată viaţa”.

— Da, răspunse ea, dar şi când crezi că te desparţi pentru toată viaţa se poate întâmpla ca să nu fie decât pentru o zi.

— Imi amintesc, reluai eu, că te-am mai văzut o dată, dar că ai zburat ca un vis din mintea mea, convins că nu te voi mai regăsi niciodată.

— Ştiu ce vrei să spui… Tata mi-a amintit de întâmplarea aceea ieri, şi mi-a spus lucruri foarte frumoase despre dumneata, pentru că tata te iubeşte mult, Tiennet, şi are o părere foarte bună despre dumneata.

— Sunt mulţumit şi mă simt măgulit, Therence, dar nu ştiu dacă merit laudele dumitale, fiindcă nu mă deosebesc prin nimic de alţii.

— Tatăl meu nu se înşeală în ceea ce spune, Tiennet, dar de ce suspini?

— Am suspinat, Therence? Atunci a fost fără voia mea…

— Desigur, fără voia dumitale, dar ăsta nu-i un motiv să-mi ascunzi sentimentele. O iubeşti pe Brulette şi ţi-e teamă…

— Mi-e dragă Brulette, e adevărat, dar fără suspine şi fără parare de rău, pentru că asta nu i-ar servi la nimic.

— Ah! Eşti foarte fericit, Tiennet, strigă ea, poţi să-ţi stăpâneşţi simţirile prin judecată.

— Aş fi dorit, Therence, să le fi stăpânit cu inima, ca dumneata. Da, da, te ghicesc şi te cunosc, pentru că abia acum înţeleg bine purtarea dumitale. Văd cum, de opt zile, te străduieşti să-l îngrijeşti în ascuns pe Joseph în aşa fel, încât să nu-şi poată da seama. Vrei să fie fericit, şi n-ai minţit de loc când ne-ai spus, Brulettei şi mie, că totul în viaţă este să faci bine aceluia pe care-l iubeşti, fără să te aştepţi la vreo răsplată. Aşa eşti dumneata şi cu toate că uneori gelozia îţi înfierbântă sângele te linişteşti nii-maidecât, cu atâta resemnare, încât e o minune cum ştii dumneata să împleteşti violenţa cu bunătatea. Recunoaşte, deci, că, dacă unul dintra noi trebuie să-l preţuiască pe celălalt, eu trebuie să te preţuiesc pe dumneata şi nu dumneata pe mine. Eu nu sunt decât un băiat de treabă, pe când dumneata eşti o fată cu o inima largă şi cu o puternică stăpânire de sine.

— Mulţumesc pentru ceea ce gândeşti despra mine, răspunse Therence, dar poate că n-am chiar atâtea merite câte crezi, dragul meu. Spui că sunt îndrăgostită de Joseph, ei bine, nu-i de loc aşa. Pe cât e de adevărat că Dumnezeu e judecătorul meu, tot pe-atât de adevărat e că nu m-am gândit niciodată să-i fiu soţie, şi dragostea pe care-o am pentru el e identică cu aceea a unei surori sau a unei mame.

— Oh, în privinţa asta nu sunt prea sigur ca nu te înşeli singură, Therence! Firea dumitale e cam aprinsă.

— Tocmai de aceea nu mă înşel. Îi iubesc nespus, aproape nebuneşte pe tatăl şi pe fratele meu. Dacă aş avea copii i-aş apăra ca o leoaică şi i-asi ocroti ca o cloşcă, dar cesa ce se numeşte dragoste, ceea ce, de pildă, fratele meu simte pentru Brulette, dorinţa de a plăcea, şi un nu ştiu ce, care te face să te plictiseşti când eşti singur, să nu te poţi gândi, fără să suferi, la fiinţa pe care o iubeşti… ei bine, aşa ceva eu nu simt şi nici nu mi-aş pierde vremea cu asemenea treburi. Joseph poate să ne părăsească dacă vrea pentru totdeauna; dacă se va simţi bine, voi mulţumi Domnului, dacă nu, mă voi întrista.

Felul în care judeca Therence îmi dădu de gândit, mai ales că până atunci o socotisem pe deasupra întregii lumi şi a mea. Am mai mers o bucată de

drum lângă fată, fără să-i spun nimic, neştiind nici eu încotro îmi rătăceau gândurile; simţeam pentru ea un fel de prietenie atât de puternică, încât îmi venea s-o sărut frăţeşte, fără niciun gând rău. Văzând-o însă atât de tânără şi de frumoasă, mă cuprinse un fel de ruşine şi de teamă. Când am ajuns la han, am întrebat-o cam ce i-a spus, la urma urmei, tatăl ei despre mine.

— Mi-a spus, zise ea, că eşti omul cu cel mai mult bun simţ pe care l-a cunoscut vreodată.

— Cam cum s-ar zice, un prost şi jumătate, nu-i aşa? reluai râzând şi puţin jignit.

— Deloc, răspunse Therence. Iată chiar propriile vorbe ale tatălui meu: „Cine vede lucrurile cu un ochi foarte limpede, acţionează cu mai mult spirit de dreptate…” deci bunul simţ este ingemănat cu bunătatea, şi sunt sigură că tata nu s-a înşelat.

In acest caz, Therence, strigai eu, zguduit în fundul sufletului, aibi puţină prietenie pentru mine!

— Am multă, spuse ea, strângându-mi mâna pe care i-o întindeam, rostind vorbele astea cu un aer de atat de sinceră camaraderie, încât risipi toţi norii îndoielilor care mă chinuiau.

A doua zi, când sosi ceasul să ne luăm rămas bun, Brulette plânse, îmbrăţisându-l pe Marele tăietor de copaci, rugându-l să-i promită că va veni să ne vadă, împreună cu Therence. Apoi, cele două fete se îmbrăţişară cu atâta căldură şi-şi dădură atâtea asigurări de prietenie, încât aproape că nu se puteau despărţi.

Joseph mulţumi meşterului său pentru tot binele şi învăţătura pe care o primise; când veni rândul să-şi ia rămas bun de la Therence, încercă să fie la fel de cald, dar aerul ei de deplină sinceritate îl tulbură atâta, încât îşi strânseră, stingheriţi, mâinile fără să rostească alte vorbe decât: „La revedere, să fii sănătoasă”; „La revedere, să fii sănătos!”

La rândui meu, îi cerui voie Therencei s-o sărut, gândindu-mă să-i dau lui Joseph o pildă potrivită, dar el, fără să ne ia în seamă, se urcă repede în căruţă, pentru a sfârşi astfel cu îmbrăţişările. Părea nemulţumit, şi de el, şi de ceilalţi. Brulette se aşeză în fundul căruţei şi atâta vreme cât i-a mai putut vedea pe prietenii din Bourbonnais i-a urmărit cu privirea; în picioare, pe pragul uşii, Therence, părea mai mult gânditoare decât întristată.

Am fost trişti aproape tot timpul cât a durat drumul. Joseph nu scotea o vorbă. Ar fi dorit poate, ca Brulette să se ocupe mai mult de el, dar, pe măsură ce Joseph se înzdrăvenea, Brulette *se* gândea tot mai mult la cel pe

care-l iubea, petrecându-şi o bună parte din vreme stând de vorba cu mine despre familia lui Huriel, de care-i părea grozav de rău că trebuia să se despartă. Şi ca si cum şi-ar fi lăsat acolo toate gândurile, îi parea nespus de rău şi de ţinutul pe care tocmai îl părăsisem.

— E ciudat, îmi spunea ea, dar, pe măsură ce ne apropiem de locurile noastre, copacii mi se par mai mici, pajiştile mai galbene, apele mai adormite, înainte de a fi părăsit plaiurile noastre îmi închipuiam că n-aş fi putut trăi nici trei zile în păduri şi acum mi se pare că aş putea trăi toată viaţa acolo, întocmai ca Therence, dacă l-aş avea pe bătrânul meu bunic cu mine.

— N-aş putea spune acelaşi lucru, verişoară, îi răspunsei. Dacă ar trebui totuşi s-o fac, n-aş muri din pricina asta, dar, oricât ar fi copacii de înalţi, ierburile de verzi şi apele de proaspete, mai dragă mi-e o urzică de la mine de-acasă decât un stejar dintr-un loc străin. Îmi saltă inima de bucurie la fiecare piatră, la fiecare tufiş pe care-l recunosc, ca şi când aş fi fost plecat de doi sau trei ani, şi când voi zări clopotniţa bisericii noastre îi voi trage un inimos salut, scoţându-mi pălăria.

— Şi tu, Joseph? spuse Brulette, care observă, în sfârşit, aerul plictisit al prietenului nostru. Tu, care eşti plecat de mai bine de un an, nu-ţi pare bine că te apropii de casă?

— Iartă-mă, Brulette, răspunse Joseph, n-am fost atent la ce vorbiţi. Mă silesc să-mi amintesc cantecul Marelui tăietor de copaci; se află, la mijlocul acelui cântec, un refren pe care l-am uitat… „Ei, asta-i! *„Aud cântând privighetoarea",* asta-i refrenul.

Si zicand acestea, Brulette. Cântă refrenul, ceea ce-l facu pe Joseph să se trezească din visare, să sara de bucurie în căruţă şi să bată din palme.

— Ah, Brulette, cât eşti de fericită că-ţi poţi aminti. Hai inca odata, inca odata, „Aud cantand *privighetoarea".*

— Mai bine să cânt tot cântecul, spuse ea, şi ni-l cântă în întregime, fără a sări vreo vorbă, ceea ce-i produse atâta plăcere lui Joseph, încât acesta, strângându-i mâinile, îi spuse, cu o îndrăzneală de care nu-l credeam în stare, că numai un muzicant poate fi demn de prietenia ei.

— Adevărul este, spuse Brulette, care se gândea la Huriei, că dacă aş avea un prieten bun aş dori să fie un bun cimpoier şi un bun cântăreţ.

— Rareori poţi fi şi una şi alta, îi răspunse Joseph. Cimpoiul îţi strică vocea, şi afară de Marele tăietor de copaci…

— Şi de feciorul lui… îi scăpă, fără să vrea, Brulettei.

Ii făcui semn cu cotul, ea dădu să schimbe vorba, dar Joseph, muşcat de gelozie, reveni asupra cântecului.

— Cred că moş Bastien, zise el, când i-a potrivit vorbele, s-a gândit la trei băieţi pe care-i cunoaşte bine, mai ales că-mi amintesc de o discuţie pe care am avut-o cu el, la cină, în ziua când aţi venit în pădure.

— Nu-mi amintesc de nicio discuţie, spuse Brulette, roşind.

— Ba eu da, zise Joseph. Se vorbea despre dragostea fetelor şi Huriel spunea că nu le-o poţi câştiga ca la jocul „cap sau coroană". Tienet susţinea, râzând, că blândeţea şi supunerea nu ajută la nimic şi că, pentru a fi iubit, e bine să te faci temut decât să te arăţi prea bun. Huriel îl contrazise pe Tiennet, iar eu ascultam fara sa scot o vorbă Nu sunt eu oare *„cel care are trandafirul",* cel mai tânăr dintre toţii *„cel care iubeşte, dar nu îndrăzneşte*?" Cântă, te rog ultimul cuplet Brulette, pentru că-l ştii aşa de bine! Nu-i ăsta?

„Căci dat-ai tot, cu bună vrere, Celei ce inima ţi-o cere!"

— Pentru că-l ştii tot aşa de bine ca mine, spuse Brulette cam înţepată, ţine-l minte, ca să-l cânţi primei tale iubite pe care o vei avea. Dacă îi place Marelui tăietor de copaci să puie pe note vorbele pe care le aude, eu n-am nicio vină. În ce mă priveşte, habar n-am despre ce-i vorba în cântecul ăsta… Şi acum, fiindcă mi-au amorţit picioarele stând în căruţă, cât timp calul urcă coasta, eu o să mă dezmorţesc puţin…

Şi fără a mai aştepta să trag de hăţuri pentru a opri calul, sări jos şi începu să meargă înainte, tot aşa de uşoară ca o codobatură.

Tocmai mă pregăteam să sar şi eu, dar Joseph, ţinându-mă de braţ, spuse, urmându-şi gândul:

— Nu-i aşa că lumea îi dispreţuieşte deopotrivă pe cei cu prea multă voinţă, ca şi pe cei care n-au de loc?

— Dacă spui asta pentru mine…

— Nu spun asta pentru nimeni. Numai că discuţia de atunci s-a preschimbat în cântec şi in pofida vorbăriei tale şi a tăcerii mele, se pare Huriel a câştigat partida în faţa fetei ăsteia…

— Care fată? întrebai eu nerăbdător, pentru Joseph nu-mi făcuse până atunci mărturisiri, si pentru ca nu eram deloc încântat să mi le facă acum din mânie.

— Care fata, ma îngână el, cu un aer de amara zeflemea. Aia din cântec!

— Ei bine, ce fel de partidă a câştigat Huriel? Fata aia trebuie că locuieşte foarte departe, pentru că bietul băiat a plecat tocmai spre Forez.

Joseph rămase o vreme pe gânduri, apoi:

— Nu e mai puţin adevărat, reluă el, că avea dreptate când spunea că între poruncă şi tăcere se află rugămintea. Asta întăreşte puţin şi ce-ai spus tu la început că, pentru a fi ascultat, nu trebuie să iubeşti prea mult. Cel ce iubeşte prea mult e timid, nu poate scoate o vorbă şi, pentru că e veşnic stăpânit de dorinţă şi de ruşine, e socotit prost.

— Fără îndoială, am trecut şi eu prin asemenea stări de mai multe ori; mi s-a întâmplat chiar ca uneori să mă bâlbâi în aşa hal că mai bine aş fi tăcut.

Bietul Joseph îşi muşcă limba şi nu mai vorbi. Îmi păru rău că-l supărasem, totuşi nu m-am putut opri de a socoti gelozia lui în legătură cu Huriel cu totul neîndreptăţită, ştiind cât îl ajutase acest băiat; din clipa aceea mi-am făcut o părere atât de proastă despre gelozie, încât nu i-am mai încercat niciodată înţepătura şi *n-am* mai simţit-o, cred, decât numai în unele pnlejuri în care era necesar să mă folosesc de ea. Tocmai mă pregăteam să-i răspund lui Joseph, când o văzurăm pe Brulette, care mergea înainte, oprindu-se pe marginea drumului sa stea de vorbă cu un călugăr, gros şi scund, aidoma celui pe care-l văzurăm în pădurea de Chamberat. Am dat bice calului şi m-am convins că era chiar fratele Nicolas. O întrebase pe Brulette dacă mai avea mult de mers pana in târgul nostru şi cum mai era încă vreo leghe, si omul se plângea că e tare obosit, îl poftii sa urce în căruţă, ca să ajungă cu bine la destinaţie.

I-am făcut loc lui şi coşniţei lui, bine acoperită, pe care şi-o aşeză cu grijă pe genunchi. Nimeni dintre noi nu se gândi să-l întrebe ce are intr-însa, afară de mine, care sunt o fire mai curioasă, dar mă abţinui, de teamă să nu fiu socotit drept un ins lipsit de cuviinţă, ştiut fiind că aceşti călugări strâng în drumurile lor tot felul de lucruri dăruite, din milă, de negustori, pe care apoi le revând pentru îndestularea mănăstirii. Orice era bine primit pentru negustoria asta, până şi gătelile femeieşti, care trezeau uimire văzute în mâinile lor şi cu care unii nu îndrăzneau să facă negoţ pe faţă.

Calul porni la trap şi în scurtă vreme se ivi clopotniţa, apoi bătrânii ulmi din piaţă şi mai pe urmă toate casele mari şi mici ale târgului, care nu-mi făcuseră chiar atâta plăcere pe cât mă aşteptam, deoarece întâlnirea cu fratele Nicolas îmi amintise lucruri triste, care mă cam nelinişteau de la o vreme. Călugărul tăcea; nu-mi spuse nicio vorbă în faţa Brulettei şi a lui Joseph, ca nu cumva aceştia să priceapă că ne mai văzusem şi in altă parte decât la petrecere, ori noi doi ştiam mai multe decât alţii despre cele întâmplate atunci, acolo…

Era un om plăcut şi avea o fire veselă, care m-ar fi bine dispus în altă situaţie; acum-însă eram grăbit să ajung ca, rămânând singur cu el, sa-l întreb dacă mai ştie ceva despre întâmplareaaceea trista. La intrarea în târg, Joseph sări jos, Brulette îl pofti să vie să doarmă la bunicu-sau, el însă luă drumul către Saint-Chartier, spunandu-i Brulettei că va veni să-l vadă pe moş Brulet după ce-şi va fi văzut şi îmbrăţişat mai mama.

De altfel, şi rotofeiul călugăr îl îndemnă să-şi îndeplinească această primă datorie, dar cu intenţia precisă de a-l vedea plecat cât mai curând. După care, călugărul, mulţumindu-mi pentru invitaţia pe care i-o făcui de a veni să mănânce şi să doarmă la mine, îmi spuse că se va opri doar un ceas la moş Brulet, cu care avea treabă.

— Vei fi bine primit, îi spuse Brulette, dar îl cunoşti pe bunicul meu? Că nu te-am văzut niciodată pe la noi…

— Nu cunosc nici locurile, nici familia dumitale, răspunse călugărul, dar am o însărcinare pe care nu o pot face cunoscută decât la dumneavoastră acasă.

Mă bătu gândul că omul avea în coş dantele sau panglici de vânzare şi, auzind că Brulette era cea mai spilcuită fată de prin partea locului, pe lângă că o văzuse foarte gătită la petrecerea de la Chamberat, voia să-i arate marfa, fără să se expună la niciuna din bârfelile care, în vremea aceea, nu-i cruţau pe călugări, fie ei buni sau răi-Brulette îmi întări această convingere pentru că, scoborând cea dintâi din căruţă în faţa uşii îi întinse călugărului amândouă mâinile pentru a lua coşul şi-i spuse:

— Nu-ţi fie teamă că ştiu ce-i înăuntru…

Dar carmelitul nu-l lăsă din mână, lămurind-o că în coş se aflau lucruri de preţ şi că-i era teama să nu se spargă.

— Văd, frate, îi spusei eu, cât putui de încet, oprindu-l puţin, că eşti foarte ocupat. Nu vreau să te stingheresc, de aceea spune-mi, rogu-te repede, dacă mai e ceva nou în tărăşenia aia…

— Nu ştiu nimic, spuse, dar dacă nu sunt noutăţi, atunci e bine. Şi, strângându-mi mana cu prietenie, intră în casa Brulettei, unde fata se şi afla agăţată, de gâtul. Bunicului.

Mă gândeam că bătrânul, de altfel destul de reţinut, o să mă primească bine şi o să mă copleşească de mulţumiri pentru grija pe care o avusesem de fată, dar în loc de asta, unchiasul, mult mai bucuros de venirea călugărului decât de a noastră, îl luă de mână şi-l conduse în fundul casei, rugându-mă să-l iert, dar că avea de pus la cale treburi însemnate.

ŞEZĂTOAREA A NOUĂSPREZECEA

Nu sunt prea sensibil din fire, dar totuşi o atât de proastă primire mă jigni grozav, aşa că plecai acasă, spre a-mi adăposti căruţa şi a vedea ce-mi face familia. Şi, pentru că era prea târziu ca să mă mai apuc de treabă, am dat o goană în târg ca să văd dacă toate erau la locul lor; n-am constatat nicio schimbare, afară de faptul că unul dintre copacii ce umbreau drumul comunal, cel din faţa negustorului de galenţi, fusese transformat în galenţi şi că moş Godard tunsese crăcile plopului şi-şi pusese ţiglă nouă în grădiniţă.

Crezusem că plimbarea mea în Bourbonnais făcuse vâlvă, aşa că mă aşteptam la atâtea întrebări, încât mă gândeam cum le voi face fata, dar la noi lumea e grozav de indiferentă; pentru prima oară îmi dădeam seama cât era de lipsită de curiozitate, pentru că fui nevoit sa spun eu multora că soseam de departe. Nici nu ştiau că lipsisem atâta vreme.

Către seară, înapoindu-mă acasă, îl întâlnii pe carmelit, care se ducea la Châtre şi care-mi spuse, din partea moşului Brulet, că mă pofteste să cinez cu el.

Dumnezeule, ce mai ochi am căscat intrând Brulette! Pe masă se afla coşniţa călugărului, de o parte bunicul, de alta Brulette, iar în coşniţă… un băieţaş dolofan, de vreun an, aşezat ne o pernă şi căznindu-se să mănânce nişte cireşe negre, cu care îşi mânjise botişorul.

Brulette îmi păru la început foarte îngândurată şi chiar tristă, dar când mă văzu cât de uluit eram nu-şi putu ţine râsul, după care îşi şterse ochii, pentru că mi se păru că lăcrimase puţin, mai mult de necaz decât de haz.

— Haide, spuse ea, închide uşa şi ascultă-ne. Bunicul vrea să-ţi povestească ce-i cu acest dar pe care ni l-a adus călugărul.

— Vei şti, nepoate, începu moş Brulet, care niciodată nu râdea la glume, nici nu se tulbura când avea vreo grijă, că am primit la noi un copil orfan, pe care ne-am înţeles, cu carmelitul, să-l creştem în schimbul unei sume de bani. Nu Ştim nici cine-i taică-său, nici cine-i maică-sa, nici de unde vine. Îl cheamă Charlot, asta e tot ce ştim despre el. Suma va fi bunicică şi carmelitul ne-a preferat pe noi, pentru că întâlnind-o pe Brulette în Bourbonnais şi-a dat seama că e o fată cumsecade, nu prea bogată, dar lipsită totuşi de griji si având timp liber berechet; aşa stand lucrurile, a crezut deci că-i va face plăcere încredinţându-i acest broscoi, ca şi câştigul ce-l va avea de pe urma lui.

Cu toate că lucrul era destul de surprinzător, nu m-am mirat prea mult; l-am întrebat însă pe Mos Brulet dacă-l cunoaşte atât de bine pe carmelit încât să aibă încredere în vorbele lui, cu privire la plata pensiunii.

— Nu l-am văzut niciodată, dar am auzit că a fost de mai multe ori in împrejurimi şi că e cunoscut de oameni de încredere, care m-au prvenit acum două sau trei zile de afacerea asta cu ţâncul. De altfel, pensiunea mi-a şi fost plătită pe un an, aşa că vom avea destulă vreme să ne gândim când se vor sfârşi banii.

— Foarte bine, unchiule, dumneata ştii mai bine ce ai de făcut, dar nu m-aş fi aşteptat pentru nimic în lume să-mi văd verişoara — căreia îi este atât de dragă libertatea — încurcându-se cu un ţânc străin, pentru care nu simte nimic, şi care, să nu te superi, după cum arată, nu-i nici prea frumos.

— Iată ce mă supără şi pe mine, spuse Brulette; e tocmai ceea ce voiam să-i spun şi eu bunicului când ai intrat tu în casă. Şi adăugă, ştergând nasul copilului cu batista ei: „Degeaba îl tot şterg, că tot nu se face mai frumos decât e… Ţâncul ăsta pare mereu îmbufnat şi nu răspunde la nicio glumă. Nu se uită decât la mâncare."

— Eh, spuse moş Brulet, nu e mai urât decât orice alt copil de vârsta lui, şi ca să devie drăguţ, apoi asta-i treaba ta, Brulette. Acum e ostenit de drum, nu ştie unde e şi nici ce vrem de la el.

Moş Brulet ieşi să-şi caute cuţitul, pe care îl împrumutase unei vecine, aşa că eu, rămas singur cu Brulette, începui să mă mir în gura mare. Fata, pe cât vedeam, părea înciudată, ba uneori chiar necăjită de-a binelea.

— Ce mă frămâmtă e că nu ştiu de loc să îngrijesc un copil. N-aş vrea ca această nenorocita fiinţă, care nu se poate ajuta cu nimic, să sufere, dar mă simt atât de stângace, că-mi pare rău că nu m-am ocupat până acum mai indeaproape de aceşti omuleţi.

— Într-adevăr, îi zisei, nu~mi pari deloc potrivită pentru o astfel de treabă, şi nu-l înteleg pe bunicul tău — niciodată el nu s-a lăcomit la bani, — care ţi-a dat o asemenea sarcină pe cap pentru câţiva taleri acolo, mai mult, până la sfârşitul anului.

— Vorbeşti ca unul care înoată în parale, răspunse fata. Gândeşte-te că n-am niciun fel de zestre şi că frica de a nu trăi în mizerie m-a făcut să-mi amân mereu măritişul.

— Hei, ăsta-i un motiv cam neserios, pentru că ai fost şi vei mai fi încă cerută de oameni bogaţi, care te plac pentru ochii tăi frumoşi şi ciripitul tău vesel, nu pentru zestre.

— Ochii mei frumoşi îşi vor pierde repede strălucirea, iar ciripitul meu vesel nu-mi va mai ajuta la nimic, când frumuseţea se va duce. Nu vreau să mi se arunce în obraz, după câţiva ani, când nurii mă vor părăsi, că n-am adus o zestre mai trainică şi de mai mult folos în căsnicie.

— Înseamnă deci că, de când ne-am înapoiat din Bourbonnais, te-ai hotărât să te măriţi? E pentru prima oară când te aud vorbind despre economiile pe care ai de gând să le faci…

— Nu mă gândesc acum mai mult decât odiniară, răspunse dânsa, pe un ton mai puţin hotărât ca de obicei, dar niciodată n-am spus că vreau să amin fată bâtrână.

— Vrei să te rostuieşti, îi spusei râzând. Nu trebuie să te ascunzi de mine, uite, nu te mai întreb nimic şi faptul că l-ai luat în cârcă pe acest mic şi nefericit bogătaş, care, iată, are taleri dar n-are mamă, mă face să înţeleg că vrei să-ţi umpli lada de zestre. Altminteri, bunicul tău, pe care l-ai dus de nas, de parcă el ar fi fost nepotul tău, nu te-ar fi silit să iei la dădăcit un copil străin.

Brulette luă ţincul de pe masă, pentru a aşeza tacâmurile şi, ducându-l în patul bunicului, il privi cu un aer foarte trist.

— O, sărmane Charlot! zise ea. Voi face cu dragă inimă tot ce voi putea pentru tine, fiindcă eşti de plâns că ai venit pe lume fără să te fi dorit careva să vii…

Redeveni însă repede veselă, ba chiar la cină râse cu hohote căci, dându-i lui Charlot să mănânce — ţâncul avea o foame de lup tânăr — acesta-i răspunse strădaniilor ei cu mici ţipete şi cu intenţia de a o zgâria pe faţă.

Pe la opt seara veni şi Joseph, primit cu bucurie de moş Brulet; băgai însă de seamă că fata, care îl reaşezase pe Charlot în pat, trăsese repede perdelele ca să-l ascundă şi că, tot timpul cât fu Joseph acolo, păru neliniştită. Cum nu-i spuse nimeni nimic despre copil, îmi ţinui şi eu gura, pentru a le face pe plac.

Joseph, amărât, abia răspundea la întrebările unchiului meu. Brulette îl iscodi dacă maică-sa era sănătoasă şi cât se mirase de tare când îl văzuse. Şi, pentru că nu mai răspundea decât printr-un foarte scurt da la orice, îl mai întrebă daca nu cumva se obosise prea rău mergând pe jos la Saint-Chartier şi revenind în aceeaşi seară.

— Nu voiam cu niciun chip să las să treaca ziua de azi fără a veni să-l văd pe bunicul tău. Acum mă simt într-adevăr obosit, aşa că voi dormi la Tiennet, dacă nu-l stingheresc prea mult.

I-am răspuns că nu mă stingherea deloc, asa că plecai cu el acasă. După ce ne culcarăm, Joset îmi spuse:

— Tiennet, aşa cum m-am simţit la plecare, asa mă simt şi la înapoiere. Am venit acasă numai pentru a părăsi pădurea de la Alleu, care nu mi-a mai plăcut…

— Eşti nedrept, Joseph. Erai acolo la prieteni, care-i înlocuiau pe cei pe care-i părăsiseşi…

— În sfârşit, asta-i părerea mea, spuse el pe un ton cam sec, apoi, folosind un glas mai blând: Tiennet! Tiennet! Sunt lucruri pe care le poţi spune şi altele pe care trebuie să le tăinuieşti. Mi-ai făcut rău azi, dându-mi să înţeleg că Brulette nu mă va iubi niciodată-

— Joseph, nu ţi-am spus aşa ceva; cred, dimpotrivă, că m-ai înţeles greşit.

— Ştii prea bine că nu-i uşor, greşeala mea e că nu mi-am deschis niciodată inima faţă de tine. Dar ce vrei? Nu sunt dintre aceia care se destăinuiesc uşor şi pricinile care mă chinuiesc mai mult sunt acelea de care vorbesc cel mai puţin bucuros. Asta-i nenorocirea mea; cred că n-am altă boală decât o idee fixă, îndreptată mereu către aceeaşi ţintă, şi care se ascunde înlăuntrul meu ori de câte ori îmi vine pe buze. Ascultă-mă, dar, câtă vreme pot vorbi, fiindcă Dumnezeu ştie pentru cât timp voi fi iar mut. Iubesc, dar văd că nu sunt iubit. E multă vreme de când lucrurile stau astfel (pentru că o iubeam pe Brulette încă de pe când era o copilă), aşa că m-am deprins cu sufernţa. Niciodată n-am crezut că-i pot fi pe plac si am trăit cu credinţa că niciodată nu se va uita la mine. Acum, datorită faptului că a venit la Burbonnais, am crezut că însemn totuşi ceva pentru ea şi asta mi-a redat puterea şi voinţa de a nu muri. Dar am băgat de seamă că ea văzuse acolo pe altcineva, pe care l-a plăcut mai mult decât pe mine.

— Nu ştiu nimic, am răspuns, dar, chiar dac-ar fi aşa, acest cineva cred că nu ţi-a dat prilejul să te pâângi de el sau să-l dojeneşti.

E adevărat, reluă Joseph, supărarea mea nu-i îndreptăţită, cu atât mai mult cu cât Huriel, cunoscând-o pe Brulette ca pe o fată cinstită şi el neputându-se însura cu ea, atâta vreme cât face parte din breasla catârgiilor, a făcut el singur ce trebuia să facă, depărtându-se de ea pentru multă vreme. Pot nădăjdui deci să mă înfăţişez din nou Brulettei, când voi avea mai multe merite decât am astăzi. De aceea nu mă simt bine aci, dându-mi seama că nu însemn nimic decât prin trecut. E ceva în aer, şi-n vorbele fiecăruia, care-mi spune: „Eşti bolnav, eşti slab, eşti urât, eşti neputincios şi nu ştii

nimic, nici bun, nici nou, care să ne facă să-ţi arătăm vreun interes”. Da, Tiennet, ceea ce-ţi spun e adevărat: mama s-a speriat când m-a văzut apărând şi a vărsat atâtea lacrimi, îmbrăţişându-mă, încât durerea ei părea să fie mai mare decât bucuria. Astă-seară, chiar Brulette avea un aer stingherit când am sosit la ea, iar bunicul ei, om deosebit de cumsecade, mi se părea că abia aştepta să spăl putina de la ei. Să nu-mi spui ca toate astea sunt închipuiri. Ca toţi cei care vorbesc putin, vad multe. Nu mi-a sosit încă timpul, trebuie să plec şi cu cât mai curand, cu atat mai bine.

— Cred, îi spusei, ca ar trebui totuşi sa te odihneşti câteva zile, căci bănuiesc că vei pleca departe şi n-ar fi o dovadă de prietenie dacă ne-ai pricinui îngrijorări de care ne-ai putea cruţa.

— Fii liniştit, Tiennet, răspunse el. Mă simt in putere şi nu voi mai fi bolnav. Ştiu însă un că trupurile slabe, cărora Dumnezeu nu le-a dat prea multă vlagă, sunt înzestrate cu o voinţă ce le face mai zdravene decât pe alţii în deplina lor sănătate. N-am născocit nimic când ţi-am mărturisit că, văzându-l pe Huriel luptându-se atunci atât de voiniceşte şi mai ales trezindu-mă noaptea şi zicându-mi: „Haide, haide, eşti bărbat şi atâta vreme cât nu vei fi şi tu aidoma nu vei însemna nimic”, am simţit că renasc. Vreau, deci, să mă lepăd de sărmana mea fire şi să mă înapoiez aici tot atât de frumos la chip şi de plăcut la vorbă ca şi curtezanii Brulettei.

— Dar, îi mai spusei, dacă alege cumva pe vreunul din ei înainte de înapoierea ta? Va împlini în curând 19 ani şi unei fete, curtată cum e dânsa, i-a cam sosit vremea să se hotărască.

— Ea nu se va hotărî decât pentru Huriel sau pentru mine, răspunse Joseph cu glas hotărât. Numai el sau eu suntem făcuţi s-o iubim. Iartă-mă, Tiennet, ştiu, sau poate bănuiesc cel puţin, că şi tu te-ai gândit…

— Da, i-am răspuns, dar nu mă mai gândesc…

— Şi bine faci, pentru că tu n-ai fi fost niciodată fericit cu ea. Are gusturi şi gânduri cum nu prea întâlneşti pe meleagurile unde a crescut Brulette; ei îi trebuie un altfel de vânt că s-o clatine. Cel care sufla pe aici nu-i destul de puternic si n-ar face decât s-o ofilească. Ea simte asta desi nu e in stare s-o spuie si te asigur ca daca Huriel nu mă trădează, o voi regăsi liberă intr-un an sau doi

După care, Joseph, istovit de o atât de îndelungata destăinuire, îşi lăsă capul pe pernă şi adormi.

Trecuse mai mult de un ceas de cand ma zvarcoleam in pat fară să pot închide ochii. Simţeam o oboseala crancenă în tot trupul, iar când, spre zori,

desteptându-mă, îl strigai pe Joseph, nu-mi mai răspunse nimeni. Plecase fără să mai deştepte pe cineva.

Brulette plecă şi ea în aceeaşi zi s-o vadă pe mătuşa Mariton, spunând că vrea s-o încunoştinţeze, cu toată precauţia, despre cele întâmplate între ea şi fiul ei. N-a vrut să mă ia şi pe mine la această vizită şi la înapoiere mi-a spus că n-are prea multe să-mi comunice, pentru că stâpânul Maritonei, jupânul Benoât, e bolnav, ba chiar în primejdie de moarte, din pricina unei hemoragii la cap. Mi-am închipuit că biata femeie, fiind obligată să-şi îngrijească stăpânul, n-a putut să st ocupe de fiu-său atât cât ar fi dorit şi că Joseph. Pretenţios şi egoist, aşa cum îi era felul, s-o fi supărat şi a plecat.

— E adevărat, îmi spuse Brulette, pe măsuri ce Joseph s-a mai deşteptat a devenit pretenţios cred că-l iubeam mult mai mult când era mai mic fiindcă era mai blând şi mai supus.

îi povestii Brulettei ceea ce-mi spusese el î ajun, înainte de a adormi.

— Dacă asta e voinţa lui, spuse ea, nu vom face decât să-l supărăm, îngrijindu-ne de el mai mult decât doreşte. Să se ducă, dar, cu Dumnezeu! Dac aş fi o cochetă răutăcioasă, cum mă învinuiai pe vremuri, aş fi mândră că din pricina mea aceat băiat se străduieşte să-şi lumineze mintea şi sa-si făurească o soartă mai bună, dar azi nu e cazul, şi-mi pare sincer rău că nu face asta pentru maică-sa şi pentru el însuşi.

— Dar n-are, oare, dreptate când spune ca nu vei putea alege decât între Huriel şi el?

— Am vreme să mă gândesc la asta, spuse ea râzând, dar numai cu buzele — faţa îi rămasese la fel de serioasa ca mai inainte — pentru ca iata, singurii doi curtezani, pe care mi-i îngăduie Joseph, fug de mine cât îi ţin picioarele.

Timp de o săptămână, sosirea copilului, pe care călugărul i-l adusese Brulettei, a făcut să se zguduie târgul şi a pricinuit o frământare fără margini curioşilor. S-au născocit atâtea poveşti, încât Charlot devenise, nici mai mult, nici mai puţin, fiul unui prinţ, şi fiecare voia să se împrumute cu bani de la moş Brulet sau să-i vândă ceva, bănuind că suma, care a putut-o hotărî pe fiică-sa să se îndeletnicească cu o treabă atât de nepotrivită pentru ea, trebuie să fi fost cel puţin cât venitul unei provincii. Lumea se miră curând, văzând că bătrânul şi fata nu-şi schimbară întru nimic viaţa lor modestă, nu-şi părăsiră mica lor locuinţă şi nu cumpărară decât un leagăn, în care să culce copilul, Şi o strachină în care să-i fiarbă supa. Trebuia, deci curmată vorba, dar cumetrele, care nu voiau de loc să se potolească,

începură să-l scuture pe unchiu-meu pentru zgârcenia lui şi chiar să-l bârfească, pretinzând că nu făcea tot ce trebuia să facă pentru a îngriji cum se cuvine acest copil, iată de marele câştig pe care li-l aducea el. Pizma unora şi nemulţumirea altora făcură să-şi capete duşmani, ceea ce-l miră, el fiind unul dintre oamenii cei mai paşnici şi mai de treabă din ţinut. Brulette, însă, se mulţumi să râdă şi-l convinse Să nu pună la inimă nimic din cele întamplate.

… Zilele şi săptămânile începură să se scurgă unele dupa altele fără ca noi să avem vreo veste de la Joseph sau Huriel, de la Marele tăietor lemne, de la Therence. Brulette îi scrisese Therence, eu lui Huriel, dar nu primirăm niciunul răspuns. Brulette se mâhni, chiar se supără în aşa măsură, încât îmi spuse că n-o să se mai gândeasce în vecii vecilor la străinii care nu-şi mai aminteai de ea şi nici nu răspundeau la dovezile ei de prietenie.

Reîncepu deci să se gătească şi să apară din nou la jocuri, spre bucuria admiratorilor, îngrijorati de aerul ei trist şi de durerea de cap de care se plângea de când călătorise în Bourbonnais. Aceasta călătorie fusese mult vorbită de rău, unii presupunând că fata avea o dragoste ascunsă, fie pentri Joseph, fie pentru un altul.

Brulette era prea mândră pentru a o scoate la capăt prin linguşiri, dar înclinarea ce-o avea către plăceri puse din nou stăpânire pe ea, aşa că-l încredinţă pe Charlot vecinei sale, cumătra Lamouche, iar ea, întocmai ca şi altădată, vru să uite de toate.

Dar într-o seară, pe când mă întorceam cu ea de la pelerinajul făcut la Vaudevant, care constituie pentru noi o mare sărbătoare, îl auzirăm dt departe pe Charlot, urlând cât îl ţinea gura.

— Afurisitul ăsta de copil, îmi spuse Brulette, nu se lasă de potlogării, i-ar trebui pe cineva care să fie în stare să-l stăpânească.

— Eşti sigură că Lamouche vede de el aşa cum ţi-a făgăduit?

— Fără îndoială, fără îndoială. N-are alta treabă, şi-i plătesc destul ca să fie pe deplin mulţumită.

Charlot urla într-una; casa părea să fie încuiata ca şi când toată lumea ar fi părăsit-o..

Brulette începu să alerge şi bătu zadarnic la poarta vecinei. Nimerii-nu-i-răspunse, în afara de Charlot, care începu să ţipe şi mai tare, fie de frică, fie de plictiseală, fie de furie..

A trebuit să mă urc pe acoperişul de trestie al casei şi să cobor în odaie prin gârliciul podului de fân. I-am deschis repede Brulettei uşa şi l-am văzut

pe Charlot singur, tăvălindu-se în cenuşa vetrei, în care, din fericire, nu mai erau cărbuni, vânăt ca o sfeclă, din cauza urlatului.

— Iată, spuse Brulette, cum are grijă baba asta de acest mic nenorocit?! Haida, de! Cine ia un copil îşi ia stăpân pe cap. Trebuia s-o ştiu asta. Sau să renunţ la orice fel de petrecere.

îl luă pe Charlot la ea acasă, jumătate înduioşată, jumătate supărată, şi, după ce-l spălă şi-l hrăni, îl culcă şi, destul de îngrijorată, se aşeză pe un scaun, ţinându-şi capul între mâini. Am încercat să-i spun că n-ar fi rău să renunţe la banii pe care îi primea pentru copil şi să dea ţâncul unei femei de inimă, să-l crească ea.

— Nu, spuse fata, va trebui să-l am mereu sub ochi, pentru că răspund de el, şi vezi ce va să zică supravegherea. Când crezi şi tu că poţi lipsi, tocmai atunci se întâmplă vreo boacănă. Nu pot sa-l dau alteia, ar fi urât din partea mea să fac una ca asta şi mi-aş imputa-o toată viaţa.

— N-ai dreptate, căci ar fi spre binele copilului.

— El nu-i deIoc fericit la tine!

— Cum? Nu-i fericit? Ba cred că e, în afară zilele când lipsesc. Ei bine, de-acum încolo nu voi mai lipsi!

— Eu cred că se simte la fel de nenorocit şi-n zilele când e cu tine!

— Cum, cum, spuse Brulette, bătând din palme cu necaz, de unde ai mai scos-o şi pe asta? M-ai vazut vreodată că-l bat sau măcar că-l ameninţ?

Pot să-i schimb firea asta posomorită şi arţăgoasă? Chiar de-ar fi al meu şi n-aş putea face mai mult decât fac!

— Oh, ştiu că nu-i faci niciun rău şi că nu-i lipseşte nimic, pentru că ai o inimă bună şi duioasă, dar nu-l iubeşti, şi asta nu atârnă de tine, ori el, fără să ştie, simte lucrul ăsta; de aceea e atât de sălbatic şi de mohorât. Dacă până şi animalele simt când sunt iubite şi când nu, de ce crezi că n-ar simţi asta şi puii de oameni?

ŞEZĂTOAREA A DOUAZECEA

Brulette roşi, se îmbufna, plânse şi nu-mi răspunse nimic; dar a doua zi o văzui ducând vitele la păscut, purtându-l în braţe, în pofida obiceiului ei, pe grăsuliul Charlot. Se aşeză în mijlocul pajiştii — copilul se zbenguia pe rochia ei —, şi-mi spuse:

— Tiennet, ai avut dreptate ieri. Imputările tale mi-au dat de gândit. Nu-ţi făgăduiesc că-l voi iubi grozav pe Charlot, dar cel puţin mă voi purta cu el cum trebuie, şi poate Dumnezeu mă va răsplăti într-o zi, dându-mi copii mai frumoşi ca ăsta.

— Eh, draga mea, îi răspunsei, habar n-am de unde scorneşti toate trăsnăile astea despre care vorbeşti acum. Nu ţi-am făcut niciun fel de imputare ieri, dar azi am să-ţi fac una, fiindcă te încăpăţânezi să-l creşti tu singură pe acest ţânc plin de toane. Vrei să-i scriu carmelitului, sau să ma duc eu la el, ca să-l rog să-l dea altcuiva să-i poarte de grijă? Ştiu unde e mănăstirea lui şi as face bucuros o călătorie ca asta, numai să nu te vad osândindu-te la o asemenea trudă de ocnaş.

— Nu, nu, Tiennet, nici să nu te gândeşti că putem schimba ceva din ceea ce s-a hotărât. Tata a fagăduit în numele meu şi eu a trebuit să primesc. Dacă ţi-aş putea spune… dar nu pot. Să ştii doar atât: că nu e vorba deloc de bani şi că nici tata nici eu nu vrem să primim nicio centimă pentru acest serviciu care, de fapt, ni s-a impus.

— Iată că mă uimeşti din ce în ce mai mult. Al cui e oare copilul ăsta? O fi al cuiva din rudele voastre şi deci şi din ale mele?

— Se poate, zise ea. Avem neamuri care locuiesc departe de noi. Dar te rog să consideri că nu ţi-am spus nimic, pentru că nici nu vreau şi nici nu trebuie să vorbesc. Te rog numai să laşi să se creadă că broscoiul ăsta e străin şi că noi primim bani ca s-avem grijă de el. Altminteri gurile rele ar învinovăţi oameni cu desăvârşire nevinovaţi.

— Drace! îi spusei, îmi dai bătaie de cap, zadarnic caut…

— Tocmai, nu mai căuta. Îţi interzic s-o faci, sunt sigură că nu vei afla nimic.

— Foarte bine, dar atunci îţi vei lua adio de la petreceri, după cum ăsta mic şi-a luat adio de la doică. Să fie a dracului făgăduiala bunicului tău!

— Bunicul meu a procedat bine. Şi dacă m-aş fi împotrivit, aş fi fost o fiinţă fără inimă. Aşa că, ţi-o repet, nu vreau să-mi iau sarcina numai pe jumătate în serios, măcar de-aş muri de plictiseală…

Brulette era o fată cu cap. Din ziua aceea se petrecu într-adevăr în ea o schimbare, de n-o mai puteai recunoaşte. Nu mai pleca de acasă deci ca să-şi pască oile şi capra, întovărăşită totdeauna de Charlot şi, după ce-l culca, seara, îşi lua lucru de mână şi stătea de veghe. Nu s-a mai dus la vreun dans, nu şi-a mai cumpărat rochii frumoase, nemaiavând prilejul de a se găti cu ele.

îndeletnicindu-se cu o astfel de treabă, fata deveni serioasă, ba chiar tristă, pentru că se vazu curând lăsată-n părăsire de toţi. Nu există fată, fie ea cât de frumoasă, care, dorind a fi înconjurată de lume, să nu fie silită a-şi arăta bunăvoinţa; Brulette, nemaiavând nicio grijă ca să placă, trecu drept o făptură posomorită, pentru că se folosise prea mult în trecut de veselia ei.

După părerea mea, se schimbase în bine; mi se părea acum mai blândă la vorbă, mai înţeleaptă şi mai interesantă în rezerva ei, dar lumea n-o judeca aşa. Brulette dăduse prea multe nădejdi adoratorilor ei, aşa că fiecare se simţi jignit văzându-se părăsit, ca şi cum ar fi avut vreun drept asupra ei, fapt pentru care Brulette fu osândită, ca şi cind ar fi pricinuit o pagubă cuiva, ceea ce dovedeşte că bărbaţii sunt tot atât de orgolioşi, dacă nu mai mult chiar decât femeile, închipuindu-şi că niciodată nu se face destul pentru a-i mulţumi sau pentru a le măguli vanitatea.

Ceea ce e sigur, cel puţin, e că există multă lume nedreaptă, chiar printre tinerii care par aşa de cumsecade şi de serviabili, atâta vreme cât sunt îndrăgostiţi. Mulţi dintre aceştia se cam acriseră, si nu de puţine ori m-am cam dondănit cu ei pentru a-mi apăra verişoara de învinuirile pe care i le aduceau. Au găsit, din nefericire, un sprijin in cumetrele şi în cei interesaţi la pretinsa avere a lui Moş Bruiet, aşa că Brulette fu foarte curând nevoită să închidă uşa în nas curioşilor sau prienilor mişei, care din slăbiciune repetau altora ce auziseră.

Astfel se petrecurâ lucrurile, aşa că, în mai putin de un an, regina târgului, trandafirul din Nohat, fu forfecată în toate chipurile de răutăciosi si parasita de proşti. Fu defăimată atât de crancen ca până şi eu tremuram la gândul ca nu cumva să afle ce se vorbeşte despre ea.

Cea mai grozavă minciună, şi la care moş Brulet ar fi trebuit, desigur, să se aştepte, fu aceea că Charlot nu era nici copil părăsit, nici fecior de prinţ crescut în taină, ci chiar copilul Brulettei. Zadarnic încercam să-i lămuresc, pe cei din jur, că această fată, trăind totdeauna în văzul lumii şi nefavorizând niciodată pe nimeni, n-ar fi putut săvârşi o greşeală aşa de greu de ascuns. Mi se răspundea prin pilda uneia şi alteia, care ascunseseră

cu pricepere starea lor până în ultima clipă şi au reapărut aproape a doua zi aşa de liniştite şi de vesele, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Ele izbutiseră chiar să-şi ascundă urmările păcatului până ca se măritaseră cu autorii sau cu păcăliţii greşelii săvârşite. Din păcate, se întârnplaseră asemenea lucruri de mai multe ori pe la noi. În micile noastre aşezări de la ţară, unde casele sunt risipite printre grădini şi despărţite unele de altele de cânepişti şi câmpuri de lucerna sau de lanuri destul de întinse, nu e uşor să vezi şi să auzi la orice oră din noapte ce se petrece la unii şi la alţii; şi se petreceau într-adevăr lucruri asupra cărora numai bunul Dumnezeu putea să se rostească.

Una din limbile cele mai veninoase era a mătuşii Lamouche, de când Brulette nu mai voi să-i dea pe mână copilul. Sluga Brulettei, vreme îndelungată, când văzu că nu mai poate câştiga nimic de pe urma ei, baba, ca să se răzbune, născoci to soiul de trăsnăi. Povestea dar, cui voia s-o asculte că Brulette îşi pierduse cinstea cu pirpiriul Joset, căruia, de ruşine, i-a cerut să plece. Joset s-a supus, dar numai după ce fata i-a făgăduit nu se va mărita cu altul; el s-a dus să-şi încerce norocul departe, numai cu scopul de a se casatori cu ea. Copilul, după cum mai spunea Lamouche, fusese dus în Bourbonnais de oameni cu feţele înnegrite, anume trimişi. Ei îşi zic catârgii. Cu aceştia se împrietenise Joset pe vremuri, zice-se, ca sâ-şi cumpere un cimpoi, dar n-a fost niciodată în treaba asta vorba de alt cimpoi decât de plân-găreţul de Charlot. În fine, la un an după ce l-a născut, Brulette s-ar fi dus să-şi vadă iubitul şi copilul, în tovărăşia mea şi a unui catârgiu urât ca dracul. Acolo am fi făcut cunoştinţă cu călugărul, care s-a însărcinat să aducă copilul cu noi şi ca urmare am născocit împreună povestea cu micuţul părăsit pe câmp de un bogătaş, ceea ce era cu atât mai neadevărat, cu cât acest copil găsit nu adusese niciun ban în plus în casa unchiului meu.

Când cumătră Lamouche născocise această poveste, în care vedeţi că minciuna era de fapt împletită cu adevărul, zisele ei avură întâietate asupra tuturor celorlalte şi vizita, atât de scurtă şi aproape tainică, pe care Joset o făcuse împreună cu noi acasă sfârşi prin a convinge lumea.

Cu timpul Brulette ajunse batjocura tuturor, zicându-i-se de la o vreme, în chip de poreclă, Josette, în loc de Brulette.

Numai că fata îşi dădea atât de puţină osteneală sa se apere de bârfeli şi dovedea, prin îngrijirile pe care i le dădea copilului, atâta dispreţ faţă de ce spunea lumea, încât începusem să mă îndoiesc pana şi eu. Ce oare ar fi cu

totul imposibil la urma urmei să fi fost şi eu păcălit? Pe vremuri, prietenia arătată de Brulette lui Joseph mă făcuse gelos. Cât de cuminte şi de retrasă ar fi o fată, cât ar fi un băiat, dragostea şi neştiinţa au prins in laţurile lor pe foarte mulţi şi există în lume perechi atât de nevinovate, încât nu-şi dau seama de greşeală decât după ce au căzut în păcat. Pentru că şi-a pierdut capul o dată, nu însemna că Brulette nu putea să fie cu judecată, în stare să-şi ascundă nenorocirea, prea mândră ca să se destăinuiască şi aşa de dreaptă, totuşi, ca să nu înşele pe nimeni. Oare nu din dorinţa ei Joseph voia să se arate în stare a fi un soţ şi un tată de familie desăvârşit? Era o dovadă de voinţă cuminte şi răbdătoare. Înşelatu-m-am eu oare bănuind că-l îndrăgea pe Huriel? Eram foarte uşor în stare să mă înşel. Chiar dacă această slăbiciune ar fi cuprins-o fără voia ei şi cum nu cedase deloc, fata nu păcătuise faţă de Joseph In fine, a alergat în ajutorul acelui bolnav din ne voia de a-şi împăca conştiinţa sau datorită vechi ei prietenii? Era în dreptul ei, în ambele cazuri Şi la urma urmei, dacă era mamă, era o mami bună, cu toate că nu prea era în firea ei să fie Toate femeile pot să aibă copii, chiar dacă nu sunt dornice, şi Brulette avea un şi mai mare merit ca se ocupa de al ei, în pofida plăcerii ce-o avea de se distra şi pentru că lăsa să circule pe socoteala ei toate zvonurile îndoielnice cu privire la adevărata stare a lucrurilor.

Numai că, indiferent de ce se petrecuse, nimeni nu mă putea îndepărta de verişoara mea, deşi încrederea în ea îmi era oarecum zdruncinată. Caci însemna că e din cale-afară de şireată, dacă intâlnindu-l pe Joseph, ştiuse atât de bine să se ascundă.

Poate că dacă n-ar fi fost atât de ponegrită as mai fi rărit-o cu vizitele, dar aşa, fiindu-mi mila de ea, m-am hotărât s-o văd zilnic şi să nu-i arat nici cea mai mică bănuială cu privire la adevarul spuselor ei. Eram totuşi din ce în ce mai mai mirat de osteneala ce şi-o dădea ca să-şi împlinească indatorurile de mamă. Cu toată povara durerii ce simţeam că-i apasă sufletul, se vădeau, totuşi in orice clipa, podoabele acelei frumoase tinereţi, mereu înfloritoare, în toată fiinţa ei. Dacă nu-şi mai etala nici rochiile de mătase, nici dantelele, avea însă părul mereu frumos pieptănat, ciorapul alb bine întins pe picioarele ei mititele, care ardeau de nerăbdare să sară când întâlnea o pajişte verde sau când auzea un sunet de cimpoi. Câteodată, acasă, când *bourree-ul* bourbonez îi revenea în minte, îl aşeza pe Charlot pe genunchii bunicului şi mă înibia să dansez cu ea, cântând, râzând şi dându-şi ifose, ca şi cum tot satul ar fi fost acolo ca s-o privească. După o clipă

însă, Charlot începea să ţipe, căci voia să se culce, sau să fie luat în braţe, sau să mănânce fără să-i fie foame şi să bea fără să-i fie sete. Fata îl lua în braţe, cu lacrimi în ochi, ca un câine căruia îi pui zgarda şi, suspinând, îl legăna, îi cânta sau îi dădea să morfolească un pesmet.

Văzând cât regretă frumoasele ei timpuri de altădată, am încercat să-i ofer sprijinul surorii mele, care să vină să vadă de copil, în timp ce ea ar merge la petrecerile cu dans de la Saint-Charier. Trebuie să vă spun că în timpul acela se afla in cstelul, din care nu se mai văd azi decât zidurile, o domnisoara batrana, plina de viata, care organiza baluri pentru toată lumea din împrejurimi. Târgoveţi sau nobili, ţărani sau meşteşugari, venea cine voia, sălile castelului erau aşa de mari ca niciodată nu se umpleau decât pe jumătate Puteai astfel vedea domni şi cucoane venind calare pe cai sau pe măgari, în plină iarnă, pe drumuri groaznice, în ciorapi de mătase, paftale de argint şi peruci pudrate cu alb, cum erau adesea copacii acoperiţi de zăpadă. Se petrecea acolo minunat pentru că nimic nu stânjenea lumea săracă sau bogată, care se ospăta de la douăsprezece ziua la şase seara.

Domnişoara, stăpâna de la Saint-Chartier, care o remarcase pe Brulette cu un an în urmă la dansurile din piaţă şi care dorea să aibă fete frumoase la balurile ei, o pofti la castel şi fata, sfătuită de mine, se duse o dată acolo. Crezui că-i fac un bine, pentru că prea se dăduse la fund, neputând să ţie piept gurilor rele. Brulette era atât de frumoasă şi avea întotdeauna cuvinte atât de potrivite că nu mi se părea de loc cu neputinţă ca lumea să-şi schimbe părerea despre ea, revăzând-o. Intrarea ei, la braţul meu, a iscat dintru întâi şoapte, dar nimeni n-a cutezat mai mult. Am dansat-o cel dintii şi, cum fata avea o graţie care îi fermeca pe toţi, au mai venit şi alţii s-o poftească; aceştia fuseseră poate îndemnaţi să-i trântească câte-o glumă cu două înţelesuri, dar n-au îndrăznit să rişte. Totul se petrecea în linişte, când apărură târgoveţii în sala în care ne aflam noi, pentru că ţăranii aveau balul în altă parte şi nu se amestecau cu bogaţii decât către sfârşit când cucoanele, plictisite de a fi mereu părăsite de dansatorii lor, se amestecau cu fetele de ţara care atrăgeau oameni de toate cinurile prin ciripitul lor neprefăcut şi prin frumuseţea lor robustă şi plină de prospeţime.

Brulette fu dintr-o ocheală pe placul tuturor, si cei cu ciorapi de mătase o preţuiră într-atât, încat cei cu ciorapii de lână nu mai avură răgazul de a se apropia de ea; şi iată că ţărănoii, după ce-i sfârtecaseră zdravăn timp de şase luni de zile, deveniră dintr-o dată geloşi şi mai amorezaţi de ea decât înainte, aşa încât, la un moment dat, se isca ’ân sală un fel de furie cine s-o

poftească mai intâi la dans, înghesuindu-se care mai de care să-i dea el primul sărutarea cu care începea jocul.

Cucoanele şi domnişoarele plesneau de ciudă, iar femeile de pe la noi îşi ţineau de rău sătenii care uitaseră de pica ce i-o purtau, numai că şuşotelile lor fură zadarnice, balsamul din ochii Brulettei având mult mai multă putere asupra lor decât veninul de pe limba celorlalte.

— Ei bine, Brulette, îi spusei pe când o conduceam acasă, n-am avut dreptate să-ţi spun să mergi la petrecere? Vezi că partida nu e niciodată pierdută când joci cinstit?

— Iţi mulţumesc, vere, îmi spuse ea. Eşti cel mai bun dintre prietenii mei, ba chiar cel mai credincios şi mai sigur dintre cei pe care i-am avut vreodată. Sunt mulţumită că mi-am înfrânt duşmanii şi de acum nu mă voi mai plictisi stând acasă.

— Drace, o iei cam repede! Ieri, numai îmbufnare, azi, numai veselie. Îţi vei relua deci rangul tău de regină a târgului?

— Nu, spuse ea, nu mă înţelegi. Asta-i cea din urmă petrecere la care am mai mers, atâta vreme cat îl voi avea pe Charlot, pentru că, dacă vrei sa-ti spun adevărul, n-am petrecut deloc bine acolo. M-am prefăcut numai că sunt veselă, ca sa-ţi fac plăcere, şi-mi pare bine acum că am ieşit cu obraz curat din încercare, dar tot timpul cât am stat acolo gandul nu mi-a fost decât la bietul meu băiat. Îl vedeam plângând într-una, pentru că micutul e atât de stângaci când trebuie să se facă inteles, incat oricata gingăşie i-ai arăta tot degeaba…

Aceste vorbe ale Brulettei mi-au răscolit sângele. Uitasem de Charlot, văzând-o râzând şi dansand. Dragostea pentru copil, pe care acum n-o mai ascundea, mi-a readus în minte tot ce până atunci nii se păruseră a fi minciuni. Asta mă făcu s-o privesc ca pe-o prefăcută fără pereche, căreia îi era lehamite să-şi mai ascundă simţămintele.

— Îl iubeşti, aşadar, ca şi cum ar fi ieşit din măruntaiele tale, îi spusei; fără a mă mâi gândi prea mult la vorbele rostite.

— Din măruntaiele mele? spuse ea mirată. Ei bine, poate că-i iubim astfel pe toţi copiii, când ne gândim ce le datorăm. Niciodată nu m-am prefăcut, ca alte fete tinere pe care le-am văzut încântate să se mărite, că aş avea ceva de cloşcă în mine. Mi-era poate pe atunci mintea prea fluşturatică pentru a fi pregătită să-mi alcătuiesc o familie. Sunt unele care n-au împlinit nici şaisprezece ani şi-şi pierd somnul. Eu voi împlini douăzeci, fără să cred că ara întârziat cu măritişul. Dacă ăsta e un cusur, nu e din vina mea. Sunt

aşa cum m-a făcut Dumnezeu şi am mers aşa cum m-a îndrumat el. La drept vorbind, un copil este un stăpân necruţător, nedrept, întocmai ca un soţ nebun, încăpăţânat sau ca un animal hămesit. Îmi place judecata şi dreptatea şi m-aş fi simţit fericită într-o tovărăşie blândă şi la locul ei. Îmi plac şi curăţenia, şi ai râs adesea de niine pentru că ma supăra un fir de praf de pe raft, ori pentru că *o m*uscă în pahar îmi tăia setea. Unui copil îi place murdăria, oricât te-ai strădui să-l dezguşti de ea. Mie-mi place să mă gândesc, să visez, să deapan amintiri, pe când copilul mic vrea să te gândeşti numai la el şi se plictiseşte când nu-l mai priveşti. Dar toate astea sunt nimicuri, Tiennet, când intervine Dumnezeu. A născocit un fel de minune care se produce în inima noastră, un lucru în care nu credeam până nu mi s-a ivit în cale şi anume ca orice copil, fie el urât, fie el rău, poate fi muscat de-o lupoaică sau călcat de-o capră, dar niciodată de-o femeie şi va sfârşi prin a o stăpâni, afară numai dacă ea nu e alcătuită din alt fel de aluat decât celelalte.

Zicând acestea, intrarăm la mine acasă, unde Charlot se juca cu copiii surorii mele.

— Oh! pe legea mea, bine că aţi venit, se adresă sora mea Brulettei, băiatul tău e cel mai sălbatic de pe pământ. Li bate pe ai mei de-i zvântă, îi muşcă, îi ocărăşte, şi-ţi trebuie, stând cu el, să ai patruzeci de care de răbdare şi de milă.

Brulette se apropie, râzând, de Charlot, care niciodată n-o primea cu voioşie şi, uitându-se cum se juca în felul lui, îi spuse, ca şi cum el ar fi putut s-o priceapă:

— Eram cât se poate de sigură că n-ai să ştii să te faci iubit de aceşti oameni buni care te îngăduie. Numai eu, bietul meu huhurez, sunt deprinsă cu ciocul şi cu ghearele tale!

Charlot, care pe vremea aceea de-abia împlinise un an şi jumătate, avu aerul că înţelege ce-i spunea Brulette, pentru că se ridică, după ce-o privi o. Clipă, îngândurat şi, repezindu-se la ea, începu să-i acopere mâinile de sărutări, de credeai că vrea să i le mănânce.

Oh, oh, spuse soră-mea, după cât pare, are totuşi ceasurile lui bune.

— Draga mea, spuse Brulette, sunt tot atât de uimita ca şi tine, pentru că, iată, e prima dată când aşa ceva. Şi sărutând ochii mari şi rotunzi ai Charlot, începu să plângă, copleşită de bucurie si duioşie.

Nu stiu de ce fiu zguduit de gestul ei, ca şi cum săvârşit un lucru minunat. Şi dacă într-adevar acest baiat nu era al ei, Brulette crescu în aceea

şi mai mult în ochii mei. Această fată atât de mândră, care cu sase luni înainte n-ar fi fost mulţumită nici dacă regele i-ar fi fost văr, şi pe care, în dimineaţa aceea chiar, tot tineretul de Ia castel, târgoveţi şi ţărani, ar fi servit-o în genunchi, strânsese atâta milă şi îndurare în inima ei, încât se simţea răsplătită de toate necazurile, prin cele dintâi mângâieri ale unui ţânc mofturos şi nesuferit, lipsit de drăgălăşenie şi de judecată.

O lacrimă mi se ivi în ochi, când mă gândii cit o costau aceste mângâieri şi luându-l pe Charlot pe umeri, l-am dus, împreună cu Brulette, la locuinţa acesteia.

Mi-a venit de douăzeci de ori pe vârful limbii s-o întreb care-i adevărul, pentru că dacă Charlot ar fi fost rodul unui păcat, eram gata să i-l iert numaidecât; dacă, dimpotrivă, ea îsi luase asupră-şi povara greşelii alteia, eram gata să-i sărut picioarele, ca celei mai duioase şi milostive mucenice din paradis.

Dar nu cutezam să-i pun nicio întrebare şi cind i-am împărtăşit îndoielile mele soră-mi, care n-a fost niciodată proastă, ea îmi răspunse:

— Dacă nu cutezi s-o întrebi, înseamnă că. În adâncul sufletului o socoteşti nevinovată. Şi *de* altfel o fată atât de frumoasă ar fi făcut un baiat mult mai acătării. Nu seamănă cu ea, cum nu seamănă un cartof cu un trandafir.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI UNA

Trecu iarna şi veni primăvara, fără ca Brulette să mai ia parte la vreo petrecere. Nici măcar nu-i părea rău, înţelegând că nu atârna decât de voinţa ei ca să câştige iar toate inimile. Spunea că atâtea prietenii de-ale bărbaţilor şi de-ale femeilor au trădat-o, încât nu mai preţuia cantitatea, ci de acum înainte va căuta doar calitatea oamenilor. Biata fată încă nu ştia cât de mult rău i se făcuse. Toţi o defăimaseră, deşi nimeni n-avusese curajul s-o insulte pe faţă. Când te uitai la ea îi vedeai înscrisă pe figură cinstea; lumea însă nu se potolea şi răii lătrau de departe, la picioare, ca javrele fricoase care nu îndrăznesc să-ţi sară în faţă.

Moş Brulet îmbătrânea, surzise puţin şi trăia cu gandurile lui, ca oamenii în vârstă, care nu mai iau seama la vorbăria lumii. Tatăl şi fiica nu resimtisera deci, tot necazul pe care cei dinafară voiau sa li-l faca, si taică-meu, ca şi restul familiei, care judeca înţelepţeşte, mă sfătuiră să nu le spun nimic, susţinând că adevărul va ieşi el singur la iveala, si va veni un timp când gurile rele vor fi pedepsite.

Timpul, care e şi un iscusit măturător, începuse sa risipească acest colb murdar. Brulettei i-a fost sila sa se răzbune şi s-a mulţumit să primească rece îmbierile care i se făceau ca să i se intre în voie. Se nimeri, cum se întâmplă ades, să găsească prieteni printre cei ce n-o curtaseră şi aceşti prieteni s-o apere, fără niciun interes, tocmai când fata se aştepte mai puţin. Nu vorbesc de mătuşa Mariton, care îi era ca o mamă şi care, în cârciuma unde slujea, era de multe ori cât p-aci să arunce cu ulcelele în capul beţivilor, când îşi îngăduiau să cânte cântecul *Josette,* dar şi de alţi oameni, care nu puteau fi socotiţi că se avântă orbeşte şi care-i făceau de două parale pe clevetitori.

Brulette se deprinse, aşadar, anevoie la început, să ducă o viaţă mai liniştită decât în trecut. Era vizitată de oameni mai înţelepţi. Fata venea adesea la noi cu Charlot al ei, care în iarna ce trecuse pierduse roşeaţa feţei încinse şi dobândise un aer mai simpatic. Copilul nu era atât de urât pe cât era de posac şi când, după multă trudă, blândeţea şi bunătatea Brulettei îl domesticiră, se văzu că ochii lui mari, negri, nu erau lipsiţi de inteligenţă şi că atunci când gura lui mare voia să râdă, era mai mult nostimă decât urâtă. Avusese bube dulci, pe care Brulette — odinioară ea se scârbea aşa de cumplit de asemenea lucruri — i le-a doftoricit cu atâta curaj, încât ţâncul devenise copilul cel mai sănătos, cel mai atrăgător şi cel mai curat din tot

târgul. Avea totuşi aceeaşi bărbie, prea lată si nasul prea mic, ca să poată fi socotit frumos, dar cum sănătatea este lucrul principal la un copil nu puteai să nu te minunezi de mărimea, puterea şi aerul hotărât al acestui ţinc.

Dar ceea ce-o făcea pe Brulette să se mândreasca cel mai mult de truda ei, era faptul că Charlot devenea din zi în zi tot mai drăguţ la vorbă si tot mai sincer la fire. Când l-a luat, la început, sa-l îngrijească, primele vorbe pe care ştia să le spuna erau nişte înjurături atât de urâte, încât ar fi speriat şi un regiment; ea îl făcuse să le uite şi-l învăţase rugăciuni şi o mulţime de glume şi de zicale drăguţe, pe care le potrivea pentru el cum putea şi care înveseleau pe toată lumea. Nu era din. Fire drăgăstos şi nu mângâia uşor pe primul venit, dar avea pentru „măicuţa" lui, cum îi zicea el Brulettei, o afecţiune, atât de sălbatică, încât, dacă făcea vreo prostie — ca de pildă, când îşi tăia şorţul ca să-şi facă legături de gât, sau când ascundea sabotul in oala cu supă —, preîntâmpina observaţiile fetei luând-o de gât, îmbrăţişind-o şi sărutând-o cu atâta putere, încât ea nu mai avea tăria să-l certe.

Prin luna mai am fost poftiţi la nunta unei verişoare, care se mărita la Chassin şi care ne trimisese din ajun o şaretă ca să ne aducă; fata îi trimisese vorbă Brulettei că dacă nu vine eu Charlot îi strică chefuL şi asta tocmai de ziua nunţii ei.

Chassin e un loc plăcut, pe malul râului Gourdon, la vreo două leghe de noi. Regiunea aduce puţin cu Bourbonnais-ul şi Brulette, care nu punea preţ pe mâncare, părăsi hărmălaia nunţii şi iesi să se plimbe ca să-l mai distreze pe Charlot.

— Chiar, spuse ea, aş vrea să-l duc în vreun colţ umbros, mai liniştit, pentru că e ceasul când trebuie să doarmă şi zgomotul nunţii l-ar împiedica. Dacă nu doarme, se va simţi prost şi va fi indispus până seara.

Fiindca era foarte cald, i-am propus s-o conduc intr-o mică pădure, unde fusese cândva o iepurărie si care, lipită de castelul ruinat şi înconjurat de garduri de mărăcini si şanţuri, era un loc bine adapostit şi retras.

— Să mergem acolo, spuse ea. Copilul va dormi în braţele mele şi tu te vei înapoia la petrecere.

Când am ajuns, am rugat-o să mă lase să stau cu ea.

— Nu-mi mai plac nunţile ca înainte, îi spusei, şi o să petrec tot atât, dacă nu mai bine, stând de vorbă cu tine. Când nu eşti acasă la tine şi când n-ai nimic de făcut te plictiseşti.

— Foarte bine, răspunse ea, dar văd, bietul meu văr, că deşi îţi sunt o povară, o porţi cu atâta răbdare şi aşa de voios că nu m-aş putea lipsi de

tine. Va trebui totuşi ca lucrul de care mă tem să se întâmple… Iată-te la vârsta la care trebuie sâ-ţi iaci un rost şi soţia pe care o vei lua o să se uite poate chiorâş la mine, cum fac şi altele, şi nu va crede că merit afecţiunea şi a ta şi a ei.

— E prea devreme ca să-ţi faci din asta griji, i-am spus, aşezându-l pe Charlot pe bluza mea întinsă pe iarbă, pe când ea se lungea lângă el ca să-l apere de muşte. Nu mă gândese deloc la căsătorie, dar, dacă se va întâmpla s-o iau pe drumul ăsta, îţi jur că soţia mea o să se înţeleagă bine cu tine, sau dacă nu, n-am să mă înţeleg eu cu ea. Ar trebui să aibă o inimă anapoda ca să nu vadă că am pentru tine cea mai cinstită prietenie cu putinţă şi să nu înţeleagă, fiind alături şi în bucuriile şi în necazurile tale, m-am obişnuit cu tovărăşia ta, ca şi cum tu şi cu mine nu am fi decât un sigur om. Dar tu verişoaro, tu nu te gândeşti la căsătorie, ori i-ai pus cruce?

— I-am cam pus, Tiennet, căci iată-mă in curând majoră; aşteptând să-mi tot vie pofta de măritiş, am lăsat-o să treacă, fără a o lua in seamă.

— Mai curând poate că de-abia acum începe, draga mea. Nu mai ai chef de petreceri, iubeşti copiii, încerci să te obişnuieşti cu viaţa liniştită a gospodăriei, dar nu e mai puţin adevărat că eşti mereu în primăvara vârstei, cum e pământul plin de flori. Ştii că nu mai am obiceiul să-ţi înşir palavre, aşa că mă poţi crede când îţi spun că n-ai fost niciodată aşa de frumoasă ca acum, cu toate că ai devenit ceva mai palidă, cam ca Therence, frumoasa fată a pădurilor. Ai căpătat chiar un aer uşor trist ca şi ea, care se potriveşte de minune cu bonetele tale de o singură culoare şi cu rochiile-ţi cenuşii. În sfârşit, cred că în tine s-a produs o schimbare şi că vei deveni curând bisericoasă, dacă nu eşti îndrăgostită.

— Nu-mi vorbi despre asta, dragul meu prieten, strigă Brulette. Acum un an puteam să-mi îndrept paşii către dragoste sau către cer. Simţeam, după cum spui, că s-a petrecut o schimbare în mine, dar iată-mă legală de grijile acestei lumi fără a găsi în ele nici dulceaţa dragostei, nici puterea credinţei. Îmi pare că port un jug greu si că merg cu capul înainte, fără să ştiu ce fel de plug trag după mine. Vezi că nu sunt mai tristă şi nici nu vreau să mor din pricina asta, dar mărturisesc că-mi pare rău de ceva din viaţa mea, dar nu de ce-a fost ci de ce ar fi putut sa fie.

— Brulette, îi spusei, aşezându-mă lângă ea şi luandu-i mâna, poate că ăsta e ceasul destăinuirii. Poti să-mi spui acum tot, fără să te temi de gelozia sau de mâhnirea mea. M-am vindecat şi nu doresc altceva decât ceea ce poţi

să-mi dai. Dă-mi increderea ta, pe care mi-o datorezi cu prisosinţă si mărturiseşte-mi pricina suferinţelor tale.

Brulette se înroşi, făcu o sforţare să vorbească, dar nu putu scoate un cuvânt. S-ar fi putut crede că o constrângeam să se spovedească ei înseşi dar că se reţinuse atâta, încât acum nu mai ştia ce să facă.

Privi cu ochii ei frumoşi priveliştea din faţa noastră, pentru că ne aşezasem la capătul pădurii, pe o păşune în trepte, pe deasupra unei văi presărată toată de colnici acoperite de semănături.

La picioarele noastre curgea un râuleţ, iar în partea cealaltă terenul se ridica, drept, către un desiş de stejari, atât de plin de arbori mari că ai fi zis că e un colţ al pădurii de la Alleu. Am înţeles, privind în ochii Brulettei, la ce se gândea fata şi luindu-i din nou mâna, pe care şi-o retrăsese, ca să şi-o ducă la inimă, ca o fiinţă care suferă, îi spusei pe un ton în care n-am pus nici ironie, nici răutate:

— E Joseph, sau Huriel?

— Nu-i Joseph, răspunse ea repede.

— Atunci e Huriel, dar eşti oare liberă să-ţi urmezi preferinţa?

— Cum aş avea preferinţă, răspunse ea, roşindu-se tot mai tare, pentru cineva care, fără-ndoială, nu s-a gândit niciodată la mine?

— Asta nu-i un motiv.

— Ba da, ba da!

— Ba nu, ţi-o jur. Şi eu te-am preferat pe tine.

— Dar tu te-ai vindecat.

— Şi tu, şi tu ai să te vindeci, greu, dar o să-ţi treacă… Dar Joseph?

— Ce-i cu Joseph?

— Niciodată nu te-ai făgăduit lui?

— Ştii prea bine că nu!

— Şi… Charlot?

— Ei bine, ce-i cu Charlot?

Cum privirile mele se opriseră asupra copilului, ale ei le urmară, apoi se reîndreptară spre mine aşa ele uluite, aşa de limpezi în nevinovăţia lor, încât îmi fu ruşine de îndoiala mea, ca de o injurie pe care i-aş fi adresat-o.

— Nu-i nimic, răspunsei repede. Spuneam *şi Charlot,* pentru că mi s-a părut că-l văd trezindu-se.

In clipa aceea un sunet de cimpoi răsună dincolo de apă, dintre stejari, şi Brulette începu să tremure ca o frunză bătută de vânt.

— Da, da, începe dansul acasă la mireasă şi îmi pare rău că au trimis muzica să te caute…

— Nu, nu, spuse Brulette, care se făcuse albă ca varul, ăsta nu-i un cimpoi de la noi. Tiennet, Tiennet, ori am înnebunit… ori cel care cântă acolo…

— Îl vezi? îi zisei, înaintând pe terasă şi privind foarte atent. O fi moş Bastien.

— Nu văd. Pe nimeni, spuse ea venind după mine, dar nu-i nici Marele tăietor de copaci… Nu-i nici Joseph… Este…

— Poate, Huriel! Pare de necrezut, dar, în sfarsit, să mergem totuşi, şi dacă e acolo, poate îl prindem pe drum pe acest frumos catârgiu şi vom şti ce are de gând.

— Nu, Tiennet, nu vreau nici să-I părăsesc şi nici să-l trezesc pe Charlot.

— Să-l ia dracu pe Charlot al tău! Atunci asteaptă-mă aici, că. Mă duc eu singur.

— Nu, nu, nu, Tiennet, strigă Brulette, ţinân-mă cu amândouă mâinile, locul e primejdio pentru scoborât.

— Chiar dacă mi-aş frânge gâtul, vreau să te scot din suferinţa în care te zbaţi, îi strigai.

— Care suferinţă? spuse ea continuând să mă ţină şi revenindu-şi, printr-o sforţare, din prima tulburare. Ce-mi pasă dacă e Huriel sau oricare altul care trece prin pădure? Crezi că o să alerg după cineva care, ştiindu-mă aici, ar merge totuşi mai departe?

— Dacă judeci aşa, se auzi o voce blândă în spatele nostru, atunci va trebui să plecăm…

Am întors capul la primul cuvânt: frumoasa Therence se afla în faţa noastră.

La vederea ei, Brulette, care se plânsese atât de mult de uitarea în care fusese lăsată, îşi pierdu cu totul cumpătul şi căzu în braţele ei, vărsând un şiroi de lacrimi.

— Ei bine, ei bine, spuse Therence, îmbrăţişând-o cu puterea unei adevărate fete de tăietor de copaci, cum şi era de altfel, ai crezut că-mi uit prieteniile? De ce-i judeci rău pe oamenii care n-au lăsat să treacă o zi fără a se gândi la voi?

— Spune-i repede dacă fratele dumitale e aici Therence, strigai, pentru că…

Brulette se întoarse şi-mi puse mâna pe gură. M-am recules şi râzând am spus:

— Pentru că mi-e tare dor să-l văd.

— Fratele meu e aici, spuse Therence, dar habar n-are că eşti aşa de aproape… Iată-l că se depărtează, pentru că cimpoiul lui de-abia se mai aude. _ _ O privii pe Brulette, care redeveni palida si adăugă, râzând:

— E prea departe ca să-l strig, dar nu va intârzia să treacă pe aici, ca să vină la vechiul castel. Atunci, dacă nu-l dispreţuieşti prea mult Brulette, şi dacă nu mă opreşti, o să-i fac o mică surpriză la care nu se aşteaptă, pentru că nu nădăjduia să te vadă decât diseară. Trebuia să vă vizităm în târgul vostru şi e un noroc că te-am găsit aici, grăbind astfel întâlnirea noastră. Să intrăm în această pădure, că dacă te-ar zări, de unde e, ar fi în stare să se înece trecând râul, ale cărui vaduri încă nu le cunoaşte.

Ne-am înapoiat ca să ne aşezăm lângă Charlot, pe care Therence îl privea, întrebând, cu aerul ei simplu şi sincer, dacă e al meu.

— Numai dacă m-as fi căsătorit mai de mult, îi răspunsei, ceea ce nu e…

— E adevărat, zise ea, privindu-l mai bine, e de-acum aproaps un omuleţ, dar puteai fi însurat cind ai venit la noi.

Apoi mărturisi, râzând, că n-are prea multă pricepere în creşterea pruncilor, pentru că ei nu cresc în pădurile unde trăieşte dânsa de când se ştie şi unde oamenii nu au obiceiul să-şi aducă acolo familiile.

— Mă veţi găsi tot atât de sălbatică precum m-aţi lăsat, reluă ea, dar totuşi cu mai puţine toane şi sper că buna mea beryşoneză nu va mai avea temei să se plângă de arţagurile mele.

— Într-adevăr, îmi pari mai veselă, mai bine dispusă şi ai devenit atât de frumoasă, încât ochii mei orbesc când te privesc. Asta era o constatare care mă izbise din prima clipă. Therence adunase o provizie de sânătate, de prospetime şi de lumină în toată înfatisarea ei, care aproape că o preschimbase în alta faptura. Dacă mai avea încă ochii puţin infundati in frunte, sprâncenele ei negre nu se mai incruntau spre a le ascunde focul, şi dacă mai stăruia în râsul ei mândria, dispunea şi de o veselie robustă, care câteodată făcea să-i Iucească dinţii strălucitori, ca perlele de rouă pe o floare. Obrajii ei nu te mai izbeau prin albeaţa lor, soarele de mai îi rumenise puţin, răsădind în albul chipului trandafiri şi un nu ştiu ce de tinereţe, de putere, de cutezanţă, care făcu să-mi salte. Inima la un gând ce-mi veni — nu-mi dau seama cum —, cercetându-i benghiul negru ca de catifea, pe care-l avea în colţul gurii.

— Amicii mei, începu ea, netezindu-şi părul frumos, încreţit în chip natural şi pe care căldura i-l lipise de frunte, pentru că avem câteva clipe de răgaz, să stăm de vorbă înainte ca fratele meu să fie aici; vă voi desfăta, fără nazuri şi fără ruşine, cu povestea mea, căci de ea se leagă multe altele. Dar spune-mi, Brulette, dacă acest Tiennet, pe care îl aveai odinioară în mare cinste, a rămas, după cum îmi pare, mereu acelaşi şi dacă pot să reiau convorbirea cu tine ca în ziua când am întrerupt-o, iată, la secerişul ce vine, se va împlini de-acum anul…

— Da, dragă Therence, poţi, răspunse vară-mea, măgulită că era pentru prima dată tutuită.

— Ei bine, Tiennet, zise Therence cu un curaj al bunei-credinţe fără seamăn şi care o deosebea de măsurata şi prudenta Brulette, nu va voi spune ceva nou, arătându-vă că anul trecut înaintea venirii voastre la noi, mă ataşasem de un biet băiat trist şi cu trupul bolnav, cum se ataşează o mamă de copilul ei. Încă nu-l stiam amorezat de alta şi el, văzând afecţiunea pe care nu i-o ascundeam, nu avu curajul sa-i spuie că voi fi rău răsplătită. De ce Joseph, pentru că acum îl pot numi, şi vedeţi, prieteni, asta nu mă face de loc să-mi schimb culoarea feţei, de ce Joseph, pe care l-am rugat de atatea ori să-mi spuie pricina suferinţelor ce-l chinuiau, de ce mi-a jurat că nu avea niciuna, afară de dorul de mamă-sa şi de meleagurile sale natale? Mă socotea, deci, laşă şi mă jignea, pentru că, dacă mi s-ar fi destăinuit, eu aş fi venit s-o caut pe Brulette, fără să şovăi şi fără să cad în păcatul de a avea o părere rea despre ea, cum mi s-a întâmplat, fapt ce-l mărturisesc şi-i cer să mă ierte…

— Ai şi făcut-o, Therence, şi nu e nimic de iertat când suntem atât de bune prietene.

— Da, draga mea, reluă Therence, dar răul pe care tu îl uiţi, eu nu-l uit, şi pentru nimic în lume n-aş fi vrut să renunţ a-i da băiatului, după plecarea ta, aceleaşi îngrijiri, prietenia şi buna mea dispoziţie. Gândiţi-vă, dragii mei, că n-am minţit niciodată şi că din cea mai fragedă vârstă am fost poreclită de tata, care se pricepe la oameni, „sincera Therence”. Când v-am văzut ultima oară pe malurile Indrei voastre, la jumătatea drumului de căminul vostru, am vorbit o clipă numai cu Joseph, rugându-l să revie la noi, făgăduindu-i că nimic nu se va schimba in ceea ce priveşte grija pentru odihna şi sănatatea lui. De ce m-a refuzat inima lui să mă creadă? Şi de ce, făgâduindu-mi din buze că se va inapoia, minciună pe care n-am crezut-o,

s-a desspărţit de mine pentru totdeauna, dispreţuindu-mă ca pe-o fată fără minte şi fără ruşine care l-ar fi chinuit cu vreo sminteală de dragoste?

Dar, zisei, Joseph, care n-a rămas decât douazeci şi patru de ceasuri cu noi, nu s-a înapoiat oare la voi pentru a va împărtăşi cel putin planuirile şi a-şi lua rămas bun? De când a plecat, noi nu rnai ştim nimic despre el…

— Dacă voi nu aveţi veşti, reluă Therence, vi le voi da eu. Joseph s-a înapoiat în pădurile noastre fără să ne vadă şi fără să ne vorbească. A venit noaptea ca un hoţ care se teme de lumină. A intrat în coliba lui ca să-şi ia cimpoiul şi boarfele şi a plecat fără să calce pragul colibei tatălui meu, fără să-şi întoarcă măcar capul către noi. L-am văzut, pentru că nu dormeam. I-am urmărit cu privirea toate mişcările şi când s-a afundat în pădure m-am simţit tot atât de liniştită ca o moartă. Tata m-a încălzit la soarele bunului Dumnezeu şi lângă inima lui generoasă. Luându-mă cu el în bărăgan, mi-a vorbit o zi întreagă, apoi o noapte întreagă, până când m-a văzut că-mi fac rugăciunea şi dorm. Îl cunoaşteţi pe tatăl meu, scumpii mei prieteni, dar nu puteţi şti cum îşi iubeşte copiii, cum îi mângâie, cum ştie ce trebuie să le spună ca să-i facă asemenea lui, care e un înger din cer ascuns sub scoarţa unui stejar bătrân. Tata m-a vindecat. Fără el l-aş fi dispreţuit pe Joseph; acum nu-l mai iubesc, iată totul!

Şi, sfârşindu-şi astfel spusele, Therence isi şterse încă o dată fruntea ei frumoasă, umezita de sudoare, răsuflă liniştită, o îmbrăţişa pe Brulette şi îmi întinse, râzând, o mână mare, alba, zdravănă, care o scutură pe a mea, cu sinceritatea cu care ar fi făcut-o un băiat.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI DOUA

Văzui că Brulette era pornită să-l învinovăţească în chip foarte aspru pe Joseph şi mă gândii că sunt dator să-l apăr cât de cât.

— Nu-i aprob purtarea, din care reiese limpede nerecunoştinţa faţă de dumneata, îi spusei eu Therencei, dar pentru că ai chibzuit destul ca să-l judeci în chip nepărtinitor, recunoaşte că în fond el te respectă şi îi e teamă să nu te înşele. Nu toată lumea e ca dumneata, frumoasă fiică a pădurilor, Şi cred că puţini oameni au o inimă atât de curată Şi un curaj atât de vădit ca să meargă drept la ţel Şi să spuie lucrurilor pe nume. Şi apoi ai o rezervă de putere şi de virtute pe care Joseph şi mulţi alţii ca el nu s-ar simţi de loc în stare să le aibă.

— Nu te pricep, spuse Therence.

— Ba eu da, spuse Brulette. Joseph se temea, fară îndoială, că aveai să-l farmeci cu frumuseţea dumitale, că te-ar fi iubit, datorită tocmai acestui lucru, fără a-ţi putea da în schimb întreaga lui afcecţiune, aşa cum o meriţi

— Oh, spuse Therence, roşind din pricina mândriei jignite, tocmai de asta mă plâng. Joseph se temea să nu mă atragă în cine ştie ce păcat, spune-o fară ocol. N-a avut în vedere puterea mea de judecata si nici cinstea mea. Ei bine, preţuirea lui m-ar fi mângâiat, pe când îndoielile lui mă umilesc.

Dar nu-i nimic, Brulette, i le iert pe toate, pentru că acum nu mai sufăr, pentru că mă simt mai presus de el; dar nu-mi va putea scoate nimeni din adâncul inimii mele simţământul că Joseph a fost nedrept cu mine şi că şi-a îndeplinit în chip meschin datoria. Ţi-aş spune: să nu mai vorbim de asta, dacă n-aş fi obligată să vă povestesc şi restul; *trebuie,* altminteri n-aţi şti ce să credeţi de comportarea fratelui meu.

— Ah, Therence, spuse Brulette, sunt nerăbdătoare să aud din gura dumitale că nenorocirea, care ne-a chinuit acolo pe toţi, n-a avut urmări.

— Fratele meu, zise Therence, n-a făcut ceea ce ne închipuiam că trebuia să facă. În loc să-şi ascundă nefericita lui taină în regiuni depărtate, s-a înapoiat acasă după opt zile. S-a dus să-l caute pe carmelit la mănăstirea lui, care se află către Montlucon, unde ştia că-l va găsi înapoiat din peregrinările lui.

„Frate Nicolas, i-a spus, nu pot trăi cu o minciună atât de grea pe suflet. Mi-ai spus să mă spovedesc lui Dumnezeu, dar se află pe pământ o dreptate, care dacă nu e întotdeauna bine împărţită, nu înseamnă însă că nu trebuie să

ne supunem ei. Vreau deci să mă spovedesc şi oamenilor şi să suport pedeapsa şi dispreţul pe care le merit.”

„O clipă, fiul meu, i-a răspuns călugărul, oamenii au născocit pedeapsa cu moartea, pe care Dumnezeu n-o îngăduie şi te vor ucide, poate, cu voinţa pe când dumneata ai ucis din greşeală.”

„Asta nu-i cu putinţă, a spus fratele meu. N-am vrut să omor şi o voi dovedi.”

„O vei dovedi cu martori, spuse călugărul; atunci îţi vei compromite tovarăşii, pe şeful tău care mi-e nepot şi care, în intenţia lui, nu e mai ucigaş decat tine; îl vei expune sâcâielilor şi vei fi nevoit sa tradezi jurămintele făcute confreriei voastre. Rămâi aici, la mănăstire, şi aşteaptă-mă. Mă însărcinez să pun la cale totul, dar să nu-mi ceri să-ţi spun cum.”

Acestea zise, carmelitul s-a dus la stareţul lui, care l-a trimis la episcop, acela pe care noi la ţară îl numim Marele preot, ca în vremurile din vechime, şi care e episcop de Montlucon. Ce-o fi vorbit Marele preot, de care ascultă şi cei mai puternici judecători, noi habar n-avem. Ştim însă că l-a chemat pe fratele meu la dânsul şi i-a spus:

„Fiule, spovedeşte-te mie ca lui Dumnezeu!”

Şi după ce Huriel i-a mărturisit întreg adevărul de-a fir-a-păr, episcopul i-a spus:

„Pocăieşte-te, fiul meu, şi căieşte-te. Afacerea ta în faţa oamenilor e închisă, nu vei mai fi niciodată stingherit, dar trebuie să înlături nemulţumirea lui Dumnezeu şi, pentru a izbuti, te oblig să părăseşti confreria catârgiilor, care sunt oameni fără religie Şi ale căror obiceiuri tăinuite sunt împotriva legilor cerului şi ale pământului.”

Fratele meu încercă să-i arate în chip umil că există totuşi printre ei şi oameni cinstiţi.

„Cu atât mai rău, a spus Marele preot. Dacă oamenii cinstiţi care se află printre ei s-ar împotrivi jurămintelor ce se fac acolo, răul ar dispărea din randurile acestei societăţi şi atunci ea ar deveni o breaslă de meşteşugari, tot aşa de respectată ca oricare alta.”

Fratele meu s-a gândit la vorbele Marelui preot si ar fi vrut să schimbe urâtele obiceiuri ale catârgiior, faptă care-i părea mai folositoare decât parasirea confreriei. S-a dus deci la ei şi le-a vorbit foarte frumos, din câte mi s-a spus; dar după ce l-au ascultat cu multă blândeţe, i-au răspuns că ei nu pot si nu voe sa schimbe nimic din obiceiurile lor. Drept care el le-a plătit despăgubirea cuvenită, şi-a vândut toţi catârii şi nu şi-a păstrat decât

căluţul Iui, clairin, ca să ne ajute. Aşa că, Brulette, nu vei mai vedea un catârgiu, ci un destoinic şi zdravăn tăietor de copaci care lucrează acum cu tatăl lui.

— Şi căruia i-a fost oarecum greu să se deprindă, poate, cu o asemenea muncă? întrebă Brulette, ascunzându-şi anevoie bucuria pe care i-o produseseră aceste veşti.

— Dacă i-a fost oarecum greu să-şi schimbe munca, răspunse Therence, s-a consolat, aducându-şi aminte că ţi-era teamă de catârgii şi că în regiunile voastre ei sunt dispreţuiţi. Acum, că am satisfăcut nerăbdarea voastră de a afla cum a scăpat fratele meu de grijile lui, va trebui să vă vorbesc din nou despre Joseph, ca să aflaţi ceva care poate te va supăra, frumoasă Brulette, şi care sigur te va mira.

Cum Therence rostise vorbele astea pe un ton oarecum vesel, Brulette nu se nelinişti şi o rugă să se explice.

— Aflaţi, dar, că am petrecut aceste ultime trei luni în pădurea Montaigu, unde l-am întâlnit pe Joseph sănătos, dar la fel de posac şi de mohonf ca şi mai înainte. Şi dacă vreţi să ştiţi unde se afla, vă voi spune că l-am lăsat acolo, cu tatăl meu, care îl ajută să fie primit ca meşter cimpoier; pentru ca ştiţi sau nu, dar şi cimpoieritul este o breaslă, in care trebuie îndeplinite anumite forme, ale câror taine nu se spun. Joseph s-a simţit la început incurcat când ne-a văzut, ii era ruşine să-mi *vor*bească şi ne-ar fi ocolit dacă tata, după ce l-a certat pentru lipsa lui de încredere şi de prietenie în noi, nu l-ar fi oprit, ştiind că încă îi putea fi de folos băiatului. Când a văzut cât sunt de liniştită şi ca nu-i port pică, Joseph şi-a luat inima-n dinţi şi ne-a cerut să-i acordăm iarăşi prietenia; a încercat chiar să-si scuze purtarea; dar tata, care nu îngăduie să i se puie degetul pe rană, a luat lucrurile în glumă si i-a pus să cimpoiască, bătrânul neavând alt scop decât îndrumarea cât mai grabnică a băiatului spre ţelul propus.

Dar cum nu vorbea despre niciunul dintre voi, m-am străduit să-l descos fără să pot însă scoate ceva de la el. Nici fratele meu, nici eu, n-aveam veşti de la voi; ele ne-au sosit de-abia săptămâna trecută. Eram deci neliniştiţi de soarta voastră; atunci tata îi spuse pe un ton răspicat lui Joseph că dacă avea veşti de acasă trebuia să ni le împărtăşească şi nouă, ca să ştim măcar cine mai trăieşte şi cine a murit, la care Joseph răspunse:

„Toată lumea e sănătoasă şi eu de asemenea".

Tata, care nu o ia niciodată pe ocolite, îi porunci să vorbească, dar el răspunse înţepat:

„Ţi-am spus, meştere, că toţi prietenii noştri de acolo sunt mulţumiţi şi că dacă mi-ai da-o pe fata dumitale în căsătorie aş fi şi eu la fel de mulţumit, întocmai ca şi ceilalţi”.’

Am crezut întâi că înnebunise, aşa că am început sa rad, cu toate că aerul lui ne neliniştea, dar a revenit după două zile asupra acestei chestiuni, întrebându-mă, cu toată seriozitatea, dacă nutresc sentimente prieteneşti faţă de el. N-aveam niciun alt mijloc de a mă răzbuna pe o cerere atât de târzie decat răspunzându-i: „Da, Joseph, nutresc sentimente de prietenie pentru dumneata, întocmai cum nutreste si Brulette”.

El isi strânse buzele, îşi lăsă capul în jos şi nu mai pomeni nimic despre propunerea făcută.

Dar Huriel, prinzandu-l intr-un alt moment, obtinu de la el următorul răspuns:

„Huriei, nu mă mai gândesc la Brulette şi te rog să nu-mi mai vorbeşti niciodată de ea”.

N-am putut scoate nimic mai mult de la el, decât că voia, îndată ce ar fi ajuns meşter cimpoier, să cânte câtăva vreme în locurile lui, pentru a-i dovedi mamei sale că era în stare s-o întreţie, după care avea să se aşeze cu ea în locurile de la marginea ţării, în Marche sau în Bourbonnais, dacă aş îi primit să-i fiu soţie.

Atunci au fost între tata, fratele meu şi mine lungi explicaţii. Amândoi voiau să mă facă să mărturisesc că poate aş consimţi, dar Joseph venise prea târziu şi aveam prea multe resentimente împotriva lui. Am refuzat liniştită, nemaisimţind nimic pentru el şi dându-mi seama că nici el nu simţise niciodată nimic pentru mine. Sunt o fată prea mândră ca să fiu folosită ca leac împotriva unei dezamăgiri. Am crezut că i-aţi scris, pentru a-i spulbera orice nădejde…

— Nu, spuse Brulette, n-am făcut-o niciodată şi numai mulţumită Domnului m-a uitat. Poate că te cunoaşte mai bine, Therence, şi că…

— Nu, nu, spuse în chip hotărât fiica pădurilor, dacă nu ca să se răzbune de indiferenţa dumitale, atunci din cauza supărării provocate de faptul ca in-am vindecat. Deci nu se mai ocupă de mine pentru că nu mă mai ocup nici eu de el. Dacă asta e dragostea lui, ea nu e şi a mea, Brulette! Tot, sau nimic, *da,* pe viaţă, cu toată sinceritatea, sau *nu,* pe viaţă. În toată libertatea.

Dar iată că copilul s-a deşteptat, aşa că haideţi sa vă conduc la locuinţa mea, care nu-i alta decât vechiul castel Chassin…

— Nu ne spui, cel puţin, o întrebă Brullete, foarte surprinsă de tot ce afla, cum şi de ce va aflaţi pe meleagurile astea?

— Eşti prea grăbită să ştii totul, răspunse Therence.

Şi înlânţuindu-i gâtul, cu frumosul ei braţ gol, ars de soare, o luă cu ea fără să-i lase vreme să-l ia în braţe pe Charlot, pe care-l înşfacă la subţioară ca pe un ied, deşi copilul era greu cât un viţel.

Reşedinţa domeniului Chassin a fost, din câte am aflat, a unui castelan, care avea dreptul de a împărţi justiţia şi care se bucura de prerogative senioriale; clar în timpul acela nu mai rămăsese din această reşedinţă decât un portic masiv, alcătuind o parte a clădirii, cu ziduri groase, care de o parte şi de alta avea camere de locuit. Porticul acesta, a cărui utilizare nu-i de loc uşor de explicat astăzi, era ca un soi de boltă pe unde se intra în alte clădiri, căci cele care au mai rămas în jurul curţii interioare — grajduri stricate şi şuri daramate — nu puteau sluji nici la apărarea castelului, nici în alte scopuri. Existau totuşi, la vremea aceea, încă vreo trei-patru camere goale, destul de dărăpănate, ca să nu mai poată fi de niciun folos seniorilor care ar fi vrut să locuiască acolo.

Totuşi, tocmai într-o asemenea dărăpănătură îi astepta norocul pe unii dintre eroii povestirii de fata Şi, ca şi cum am fi presimţit că în acest loc vom avea parte de lucruri bune, Brulettei şi mie nu ni s-a părut nici urât, nici trist locul acela. Curtea interioară, plină de iarbă, înconjurată din doua părţi de ruine, iar din celelalte două de mica padure din care ieşisem, marele gard de mărăcini, dincolo de care vazui arbuşti ce creşteau numai în gradinile bogaţilor, ceea ce arăta că locul fusese pe vremuri îngrijit, portalul gros şi scund plin de daramaturi, unde se mai desluşeau încă bănci de piatră, ca şi cum în timpurile de demult vreun paznic ar fi avut în grijă această hardughie, mărăcini aşa de deşi şi de mulţi că umpleau tot locul de jur-împrejur, toate acestea făceau ca vechiul castel să semene mai mult cu o închisoare întunecată şi foarte puţin îmbietoare. Cu toate acestea nouă ne plăcu, mai ales că soarele de primăvară încălzea generos zidurile şi usca umezeala. Poate că şi vederea clairinului lui Huriel, care păştea la câţiva paşi mai încolo, ne prevesti prezenţa unui adevărat.. Prieten. Cred că ne-a recunoscut că s-a apropiat de noi ca să fie mângâiat şi Brulette, neputându-se abţine, îl sărută pe steaua albă de pe frunte.

— Iată castelul meu, spuse Therence, ducându-ne într-o cameră unde se aflau patul şi câteva din micile ei mobile, iar aici, alături, e camera fratelui meu şi a tatii.

— Va veni deci şi Marele tăietor de copaci? am strigat săltând de bucurie. Minunat, pentru că nu cunosc om care să-mi fie mai drag.

— Şi ai dreptate, spuse Therence, bătându-mă prieteneşte pe umăr. Şi el te iubeşte. Ei bine, îl veţi vedea dacă veţi reveni săptămâna viitoare şi chiar… Dar e prea devreme ca să vă vorbesc despre asta acum. Iată că soseşte stăpânul…

Brulette roşi din nou, crezând că e vorba despre Huriel, dar nu era decât un orăşean străin, care cumpărase lemn din pădurea de la Chassin.

O numesc pădure, pentru că desigur fusese una odinioară, care se întindea dincolo de mica şi frumoasa pădure de stejari pe care o văzusem pe partea cealaltă a râului. Din convorbirea pe care acest cumpărător de lemne o avu cu Therence, am aflat îndată despre ce era vorba. Omul era din Bourbonnais şi-l cunoştea de multă vreme pe Marele taietor de copaci şi pe ai lui, ca pe nişte oamenir muncitori şi de cuvânt. Căutând copaci frumosi pentru marina regală, găsise această bucată de pădure virgină, lucru rar pe la noi, şi încredinţase doborârea copacilor şi despicarea lemnelor lui moş Bastien, ceea ce acesta primi, cu atât mai mult cu cât şi băiatul şi fata lui, ştiind că locul era vecin cu al nostru, fură cât se poate de bucuroşi să petreacă toată vara şi poate şi o parte a iernii lângă noi.

Marele tăietor de copaci avea dreptul de a-şi alege lucrătorii printr-o învoială globală, ce-o făcuse cu furnizorul şantierelor statului şi, pentru uşurinţa exploatării, acest furnizor îl rugă pe proprietarul pădurii să-i îngăduie folosinţa vechiului castel, fără nicio plată, în care el, ca orăşean, sigur că n-ar fi putut sta, dar în care o familie de tăietori de copaci s-ar fi simţit mult mai bine decât în colibele de ţăruşi şi mărăcini.

Huriel şi sora lui sosiseră abia în dimineaţa aceea; fata începuse să se instaleze, în timp ce flăcăul se dusese să recunoască pădurea, terenul şi oamenii de prin partea locului.

Am auzit cum cumpărătorul îi reamintea Therencei, care părea să se priceapă tot atât de bine ca si un bărbat la tăiatul copacilor, de una din condiţiile învoielii sale cu moş Bastien, şi anume că nu va folosi decât lucrători burbonezi pentru despicarea trunchiurilor, pentru că numai ei cunoşteau bine meseria, şi nu oameni de pe la noi, care i-ar putea vătăma cele mai frumoase exemplare de copaci.

— Foarte bine, îi răspunse fata pădurilor, dar pentru stransul crăcilor vom lua pe cine vom vrea noi. Nici prin cap nu ne trece să nu dăm de lucru si

oamenilor de pe aici, care altfel ne-ar face greutati si ne-ar uri. Sunt si asa destul de porniţi oricui care nu e din satul lor.

— Deci, Brulette, spuse ea după plecarea şefului, care îşi stabilise cartierul la Sarzay, — sunt de părere că, dacă nimic nu te reţine în satul tău, i-ai putea da de lucru bunicului tău pe timpul verii. Mi-ai spus că e încă în putere; va avea de-a face cu un şef bun, care nu-i altul decât tata şi care l-ar face să se simtă în largul lui. Veţi locui aci, fără să cheltuiţi nimic. Iar gospodăria o vom face împreună.

Şi pentru că Brulette murea de dorinţa de a zice da, dar nu îndrăznea să se trădeze, Therence adăugă:

— Dacă te codeşti, voi crede că ţi-ai făgăduit inima cuiva de la tine de-acasă şi că fratele meu a sosit prea târziu.

— Prea târziu? se auzi un glas răsunător care răzbătea prin mica fereastră îngrătuită de iederă; să dea Dumnezeu ca această vorbă să nu fie decat o minciună!

Şi Huriel, chipeş şi voios — acum smoleala de cărbune nu-l mai urâţea — intră repede şi luând-o pe Brulette în braţe o sărută cu putere pe amândoi obrajii, pentru că el nu mergea pe ocolite şi nu cunoştea stângăcia, cam rece, a celor de pe la noi. Părea aşa de mulţumit, striga aşa de tare şi râdea cu atâta poftă, că fata nu se putea supăra pe el. Ma frământă şi pe mine în braţe, ca pe un aluat de paine, apoi începu să sară prin odaie ca şi când bucuria si voioşia i-ar fi fost căşunată de vin.

Observându-l pe Charlot, se opri deodată, se uita în altă parte, încercă să mai spuie două-trei vorbe, apoi se aşeză pe patul surorii sale şi deveni atat de palid, încât credeam că o să leşine.

— Dar ce ai? strigă Therence mirată şi punandu-i mâna pe frunte; Doamne, îngheaţă su pe tine. Ce, nu te simţi bine?

— Nu, nu, spuse Huriel ridicându-se şi revenindu-şi- E bucuria, surprinderea… şi nimic mai mult…

în clipa aceea mama miresei veni să ne întrebe de ce am plecat de la nuntă şi dacă nu cumva Brulette sau copilul sunt bolnavi. Văzând că eram cu lume străină, îi pofti în mod foarte călduros pe Huriel şi pe Therence să vie să petreacă cu noi, la masă şi la dans. Această femeie, care mi-era mătuşă, soră cu tatăl meu şi cu cel al Brulettei, părea să cunoască taina naşterii lui Charlot, pentru că nu întrebă nimic despre el, ba chiar îi arătă o deosebită grijă. Spusese de altfel cunoştinţelor ei că Charlot îi este rudă, aşa că oamenii din Chassin nu bănuiră nimic.

Fiindcă Huriel continua să fie tulburat, Therence îl trezi, spunându-i că Brulette e obligată să se înapoieze la nuntă şi, dacă nu voia să meargă şi el, va pierde prilejul de a o mai vedea. Cum Huriel se arăta cam nehotărât, Brulette îi spuse;

— Oare nu vrei de loc să mă joci azi?

— Brulette, îi spuse el, privind-o adânc în ochi, doreşti într-adevăr să dansezi cu mine?

— Da, pentru că-mi amintesc că dansezi minunat.

— Numai ăsta e motivul dorinţei dumitale?

Brulette fu stânjenită, găsind, pe de o parte, că baiatul era cam prea grăbit ca-s-o facă să-l lămurească mai bine, iar pe de alta, neîndrăznind totuşi sa-si reia aerele ei de indiferenţă de odinioară, ca sa nu-l supere sau să-l descurajeze iar. Dar Therence incerccă să-i împrăştie îndoiala, învinuindu-l pe Huriel că prea era curios să ştie totul din prima zi.

— Ai dreptate, soră, răspunse el. Şi totuşi nu ma pot purta altfel. Brulette, ascultă-mă si iarta-ma. Trebuie să-mi făgăduieşti că în afară de mine nu vei dansa cu nimeni altcineva la sărbătoarea asta, altminteri nu merg…

— Ei bine, iată un băiat cam ciudat! spuse mătuşă-mea, care era o femeie micuţă, veselă şi care le lua pe toate în bine. Bag de seamă, fata mea, că tânărul e un adevărat adorator, care nu se opreşte la jumătatea drumului. Află, însă, fătul meu, se adresă ea lui Huriei, că pe la noi nu-i obiceiul să arăţi ce gândeşti şi că nu se dansează de mai multe ori la rând cu aceeaşi fată decât dacă ţi-a făgăduit inima şi mina ei.

— Aşa e şi pe la noi, maică dragă, răspunse Huriel, şi totuşi, cvi sau fără făgăduiala ei, Brulette trebuie să-mi promită că va dansa numai cu mine.

— Dacă asta îi face plăcere, n-am nimic împotrivă, adăugă mătuşă-mea. Ea e chibzuită şi ştie foarte bine cum să se poarte, dar am datoria s-o fac atentă că lumea va avea ce vorbi…

— Dragul meu frate, spuse Therence, îmi vine a crede că ai înnebunit! Cvim te poţi purta astfel tocmai cu Brulette, pe care o ştii cât e de cumpătată şi care nu ţi-a făgăduit încă nimic?

— O, oi fi eu nebun, şi ea cumpătată, spuse Huriel, dar nebunia mea o avea ea vreun rost pe când cumpătarea ei niciunul. Nu-i cer altceva decât să mă îngăduie lângă ea până la sfârşitul nunţii. E treaba ei dacă după aceea nvi va mai voi să ştie de mine.

— Bine, zise mătuşă-mea, dar răul pe care i-l vei căşuna, dacă vei părăsi-o apoi, cine-l va drege?

— Ea ştie, spuse Huriel, că n-o voi părăsi-

— Dacă ştii asta, se adresă mătuşă-mea Brulettei, explică-te, că, iată, eu nu mai pricep nimic. Te-ai făgăduit, dar, acestui băiat din Bourbonnais?

— Nu, răspunse Huriel, fără să-i dea răgaz Brulettei să răspundă. Nu i-am cerut niciodată nimic. Ceea ce-i cer acum, i-o cer ei şi numai ei; să-rni răspundă deci fără a se sfătui cu nimeni, ca să ştiu dacă poate să-mi dea ceea ce i-am cerut…

Brulette, tremurând ca o frunză, se întorsese la perete şi îşi ascunse faţa în mâini. Dacă era mulţumită să-l vadă pe Huriel atât de hotărât în privinţa ei, era, în schimb, supărată văzându-l că ţine aşa de puţin seama de firea ei sfioasă şi nehotărâtă. Ea nu era ca Therence, făcută să spună îndată *da şi* în faţa întregii lumi. Aşa că, neştiind cum s-o scoată la capăt, începu să plângă.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI TREIA

— Eşti smintit, prietene, îi spuse mătuşă-mea lui Huriel, împingându-l de umăr, ca pentru a-l depărta de Brulette, de care se apropiase foarte mişcat; luând apoi în mâinile ei mâinile nepoatei sale, o mângâie, rugând-o să-i spuie ce înseamnă toate acestea?

— Dacă bunicul tău ar fi aici, zise dânsa, m-ar lămuri ce-i între tine şi acest băiat străin şi ne-am bizui pe judecata lui, dar pentru că aici eu îţi ţin loc şi de tată şi de mamă, trebuie să ai încredere în mine… Vrei să te scap de stăruinţele acestui flăcău, să nu-l mai poftesc la nuntă şi să-l rog să te lase în pace?

— Ei bine, strigă Huriel, să spună ea singură ce vrea şi eu mă dau deoparte fără necaz, păstrându-i acelaşi respect şi aceeaşi prietenie. Dacă mă socoteşte uşuratic sau brutal, să mi-o spuie. Vorbeşte, Brulette, voi rămâne prietenul şi sluga dumitale, o ştii prea bine…

— Fie cum vrei tu, vorbi în sfârşit Brulette, ridicându-se şi întinzându-i mâna; m-ai apărat într-o împrejurare atât de primejdioasă şi ai avut de pe urma mea atâtea necazuri, încât nu pot si nici nu vreau să-ţi refuz un lucru atât de neinsemnat; voi dansa cu dumneata cât vei dori.

— Gândeşte-te la ce-ţi spune mătuşa, zise Huriel, ţinându-i mâna. Se va cleveti şi dacă nu se termină cu bine ce e între noi, ceea ce e cu putinţă dacă dumneata vei vrea, orice înţelegere sau plan pentru vreo altă căsătorie va fi de prisos.

— Eh, bine, răul n-ar fi atât de mare ca primejdia la care, fără a sta pe gânduri, te-ai expus pentru mine. Mătuşă, fii încredinţată că nepoata dumitale te iubeşte şi te respectă şi nu va avea niciodată să-şi reproşeze ceva faţă de dumneata.

— Sunt sigură de asta, spuse buna mătuşă îmbrăţişând-o, dar ce vom răspunde la întrebările ce ni se vor pune*?*

— Nimic, mătuşă, glâsui pe un ton hotărât Brulette, absolut nimic. Lumea ştie că nu-mi pasă de întrebările ei, iar dumneata ştii cât sunt de deprinsă cu ele.

Atunci Huriei sărută de cinci-şase ori mâna Bru-lettei, spunându-i:

— Îţi mulţumesc, iubita mea şi află că nu-ţi va părea rău de ceea ce mi-ai dăruit…

— Vino, încăpăţânatule, îi spuse mătuşă-mea. Nu mai pot întârzia şi dacă n-o aduc cu mine pe Brulette, mireasa e în stare să lase musafirii baltă şi să

vie aici s-o caute.

— Du-te, du-te, Brulette, spuse Therence, şi lasă-mi mie copilul. Îmi iau eu răspunderea să văd de el…

— Nu vii şi dumneata, frumoasă burboneză? o întrebă mătuşă-mea, care nu se mai sătura s-o privească pe Therence. Te poftesc în mod special…

— Voi veni mai târziu, draga mea, spuse Therence. Deocamdată trebuie să-i pregătesc fratelui meu haine care să-i facă cinste şi lui şi vouă, căci luandu-ne cu vorba am rămas amândoi în hainele de drum.

Mătuşa plecă cu Brulette, care ţinea morţiş să-l ia şi pe Charlot cu dânsa, dar Therence stărui să i-l lase ei, pentru ca Huriel să aibă răgazul de a sta cu drăguţa lui fără să fie tulburaţi sau stânjeniţi de copil. Asta însă nu-i conveni lui Charlot care, văzându-se părăsit de Brulette, începu să urle si să se zbată ca apucat în braţele burbonezei, dar fata, privindu-l cu un aer serios şi hotărât, îi zise:

— Taci, băiete, maică-ta pleacă fiindcă aşa trebuie!

Charlot, care nu era deprins să i se poruncească, fu aşa de uluit de un asemenea ton, încât tăcu imediat; şi, fiindcă o văzui pe Brulette îngrijorată eă-l lasă pe mâinile unei fete care în viaţa ei nu ţinuse în braţe un copil, i-am făgăduit să i-l aduc chiar eu dac-o fi nevoie, îndemnând-o s-o urmeze pe mătuşă-mea, care începu să dea semne de nerăbdare.

Huriel, de asemenea, zorit de soră-sa, trecu în odaia lui pentru a se bărbieri şi a se găti, iar eu „rămas singur cu Therence, o ajutai să-şi desfacă cuferele şi să despăturească hainele, în timp ce Charlot, potolit, se uita la ea uluit. După ce i-am dus lui Huriel hainele cu care Therence îmi încarcase braţele, m-am înapoiat s-o întreb dacă nu se găteşte şi ea, oferindu-mă ca eu să plimb in timpul acesta copilul.

— Cât despre mine, răspunse ea aşezându-şi rochiile pe pat, am să mă duc numai dacă Brulette ţine neapărat; dacă însă uită de mine, îţi mărturisesc că mi-ar plăcea mai mult să rămân aici liniştită. În orice caz, pot fi gata într-o clipă *si* n-am nevoie de nimeni ca să mă conducă. Sunt invăţată să caut şi să pregătesc locuinţele pe parcursul călătoriilor, ca un sergent în război, si nu mă împiedic niciodată de nimic, oriunde m-aş afla.

— Nu-ţi place să dansezi, o întrebai, pentru că te sfieşti să faci cunoştinţe noi?

— Nu, nu-mi place dansul, răspunse dânsa, nici zgomotul, nici masa, nici, mai ales, timpul pierdut, care aduce după sine plictiseală.

— Dar nu-ţi place totdeauna jocul pentru joc. Sau, poate, ţi-e teamă sau te dezgustă vorbele pe care băieţii le spun de obicei fetelor?

— Nici dezgust, nici teamă, răspunse ea pe un ton firesc. Nu-mi face plăcere — asta-i tot. Eu n-am mintea sprintenă a Brulettei. Nu ştiu să răspund cum trebuie, nici să glumesc, nici să îndemn lumea la taclale. Sunt proastă şi visătoare; în sfârşit, mi se pare că arăt, într-o adunare de oameni, întocmai ca un lup sau ca o vulpe pe care i-ai pofti la dans.

— Dar n-ai totuşi mutră de lup şi nici de altă fiară vicleană şi dansezi cu atâta graţie, întocmai ca mlădiţele sălciei, când sunt mângâiate de adierile blânde ale vântului.

I-aş fi spus mai multe, dar tocmai atunci Huriel ieşi din odaie, frumos ca un soare şi grozav de grăbit să plece. Soră-sa îl reţinu o clipă, ca să-i potrivească legătura de la gât şi să-i înnoade jartierele, găsindu-i totdeauna câte-un mic cusur pe care se străduia să i-l îndrepte.

— Poţi să ne lămureşti, îl întrebă ea, de ce te-ai arătat aşa de gelos, încât să n-o laşi să daneze decât cu tine? Nu crezi că vei speria-o cu o poruncă atât de timpurie?

— Tiennet, — spuse Huriel, întrerupându-şi dintr-o dată găteala şi punându-l pe Charlot pe, masa ca să-l vadă cât mai bine — al cui e copilul asta?

Therence mirată, îl întrebă mai întâi pe Huriel de ce pune o astfel de întrebare şi apoi pe mine de ce nu răspund.

Ne priveam toţi trei în ochi cu mutre aiurite; aş fi dat oricât ca să-i pot răspunde, pentru că vedeam bine bolovanul care ameninţa să ne cadă în cap. Luându-mi, în sâârşit, inima în dinţi şi aducându-mi aminte de cinstea şi de adevărul pe care-l citisem în ochii verişoarei mele în ziua în care îi pusesem şi eu aceeaşi întrebare, i-am răspuns lui Huriei:

— Prietene, dacă ai să vii în satul nostru, mulţi oameni or să-ţi spună că Charlot e copilul Brulettei…

Nu mă lăsă să continui şi, înşfăcând copilul, începu să-l pipăie şi să-l întoarcă şi pe-o parte şi pe alta, ca un vânător care cercetează un vânat de preţ. Temându-mă să nu-i căşuneze vreun rău vrui să i-l iau, dar el îl reţinu, spunându-mi:

— Să n-ai nicio grijă, Tiennet, nu sunt rău la inimă; află că dacă i-aş găsi vreo asemănare cit de mică cu *dânsa,* poate că, blestemându-mi soarta, nu m-aş opri de a-l săruta pe ţâncul ăsta, dar cum nu găsesc niciuna, puştiul mă lasă rece…

— Răspunde-i, Tiennet! strigă Therence, ca trezită dintr-un vis. Răspunde-ne că uite, nici eu nu mai înţeleg nimic din toată povestea asta; înnebunesc la gândul că cine ştie ce s-a intim; plat… Suntem o familie de oameni nepătaţi şi daca tatăl meu ar auzi… Huriel îi tăie vorba:

— Aşteaptă, surioară, aşteaptă că Tiennet e dator să ne răspundă… Hai, unu, doi, Tiennet, tu care eşti un om cinstit, spune-ne al cui e copilul ăsta?

— Jur pe Dumnezeu că nu ştiu!.

— Dacă ar fi al ei. Ai şti?

— Nu cred cu niciun preţ că ar fi putut să-mi ascundă faptul.

— Ţi-a ascuns vreodată ceva?

— Niciodată!

— Ea ştie cine sunt părinţii acestui copil?

— Da, dar nu îngăduie nimănui să fie întrebată.

— Neagă că ar fi copilul ei?

— Nimeni n-a cutezat s-o întrebe.

— Nici tu?

îi povestii atunci, în câteva cuvinte, ce ştiam şi ce credeam, încheind astfel:

— N-am nici cea mai mică dovadă nici în favoarea nici împotriva Brulettei, dar, orice ar fi, nu pot s-o bănuiesc…

— Ei bine, nici eu! spuse Huriel. Şi sărutându-l pe Charlot, îl puse jos.

— Nici eu, spuse Therence, dar cum de le-a venit această idee altora şi mai ales cum ţi-a venit ţie, Huriel? Mie, de pildă, nu mi-a trecut prin cap s-o întreb pe Brulette dacă ţâncul îi e nepot sau văr… Mi-am zis că — după înfăţişare i-o fi rudă şi fiindcă l-am văzut în braţele ei nu mi-a fost greu să-l iau şi într-ale mele.

— Trebuie să vă lămuresc, spuse Huriel, cu toate că vorbele îmi frig buzele. Ei da, trebuie! fi pentru prima şi ultima oară, fiindcă hotărarea mea e oricum luată, orice ar fi şi orice s-ar mtâmpia Află, Therence, că acum trei zile când ne-am despărţit de Joseph la Montaigu… ţi-amintesti cât eram de mulţumit… Joseph se lecuise, Joseph renunţa la Brulette. Joseph te cerea în căsatorie pe tine, iar Brulette rămânea liberă. Şi el socotea liberă, şi la toate întrebările mele nu raspunse decât: „Cum vei vrea tu, eu n-o mai iubesc, tu poţi s-o iubeşti fără ca prin asta să-mi pricinuieşti vreo părere de rău”. Ei bine, soră dragă, în clipa când ne-am despărţit de el m-a apucat de braţ şi mi-a spus, pe când tu te urcai în căruţă: „E deci adevărat? Ai hotărât, Huriel, să te stabileşti la noi în sat? Gândul tău e deci să-i faci curte aceleia pe care

eu am iubit-o atâta?" „Da, i-am răspuns, pentru că ţii s-o ştii cu tot dinadinsul! Asta vreau, şi nu mai ai dreptul să revii asupra hotărârii tale, ca să nu mă faci să cred că ai vrut să-ţi baţi joc de mine, cerând-o pe sora mea în căsătorie." „Nu-i aşa, răspunse Joseph, dar cred că m-aş purta necinstit cu tine dacă te-aş lăsa să pleci fără să-ţi spun un lucru trist. Dumnezeu mi-e martor că asemenea vorbe nu mi-ar fi ieşit niciodată din gură, împotriva unei fiinţe al cărei tată m-a crescut, dacă n-ai fi pe punctul de a comite o, greşeală. Dar pentru că şi tatăl tău m-a crescut, luminându-mi mintea, după cum celălalt m-a îngrijit şi m-a hrănit, sânţ obligat să-ţi spun adevărul. Află, dar, Huriel, că atunci când am părăsit-o pe Brulette, fata era, fără ca eu să ştiu, în dragoste cu un altul şi că a rămas azi, de pe urma acestei legături, o dovada vie, pe care dânsa nici nu-şi dă osteneala s-o ascundă. Acum tu fă cum crezi, eu nici nu vreau să mă mai gândesc la asta"… Acestea zise, Joseph îmi întoarse spatele şi fugi în pădure.

Era atât de agitat, încât crezui la un moment dat că Joseph trecea printr-o criză de nebunie. Ţi-aminteşti surioară că, pe când mă îndreptam spre târgul nostru de baştină, m-ai găsit schimbat la faţă şi m-ai crezut bolnav? Când am ajuns acolo, ai găsit, la rudele noastre, tu două scrisori de la Brulette şi eu trei de la Tiennet, toate destul de vechi, care nu ne fuseseră expediate. Scrisorile erau atât de drăgăstoase şi dovedeau atâta sinceră prietenie, că mi-am spus: „Să pornim!" Şi vorbele lui Joseph mi-au ieşit din minte ca un vis urât. Mi-era ruşine pentru el şi nu voiam să-mi mai aduc aminte de nimic. Iar când o văzui adineaori pe Brulette atât de blândă şi atât de sfioasă, jur pe Dumnezeu că uitai totul. Vederea acestui copil, însă, m-a ucis. Iată dar de ce-am vrut să ştiu dacă Brulette e liberă să mă iubească. E liberă pentru că mi-a făgăduit că se va expune, de dragul meu, bârfelilor şi însingurării. Ei bine, pentru că nu e nimeni vinovat dacă fetei i s-a întâmplat o nenorocire… mă rog, o fi sau n-o fi aşa, eu una ştiu; c-o iubesc…

— Ai iubi o fată dezonorată? strigă Therence. Gândeşte-te la tatăl tău, la sora ta… Nu te duce la nunta asta înainte de a cunoaşte adevărul. N-o învinuiesc pe Brulette şi nu-i dau crezare lui Joseph. Sunt sigură că Brulette e fără pată; va trebui totuşi să ne-o spună, ba mai mult chiar, să ne-o dovedească. Du-te şi caut-o, Tiennet. Trebuie ca ea să lămurească lucrurile, înainte ca fratele meu să facă unul din acei paşi, după care un om cinstit nu mai poate da înapoi.

— N-ai să te duci, Tiennet! spuse Huriel. Dacă, asa cum cred eu, Brulette e tot atât de nevinovată ca Şi sora mea Therence, nu i se poate aduce ocara

unei asemenea întrebări înainte ca să nu-mi fi ţinut cuvântul dat faţă de ea.

— Gândeşte-te, dragă frate… mai spuse Therence.

— Surioară, uiţi un lucru, răspunse Huriel, şi anume ca dacă Brulette a făcut o greşeală, eu am comis o crimă şi că dacă dragostea a făcut-o să aduca pe lume un copil, pe mine m-a făcut să bag in pământ un om!

Şi cum Therence stăruia:

— Destul, destul, îi spuse el, sărutând-o si dând-o la o parte. Trebuie să mi se ierte multe, înainte ca eu să am dreptul să-i judec pe alţii; nu uitaţi c-am ucis un om!

Spunând vorbele astea, o luă la fugă, fără să mă mai aştepte; îl văzui zbughind-o către casa miresei, al cărei coş de la bucătărie fumega zdravăn şi unde totul clocotea de zarvă, laolaltă cu zgomotele satului.

— Ah, spuse Therence urmărindu-l cu ochii, bietul meu frate n-a uitat încă de nenorocirea lui şi poate că n-o va uita niciodată.

— O s-o uite, Therence, îi spusei, când se va vedea iubit de aceea pe care-o iubeşte, ba mă pun chezaş că şi este, şi încă mult de tot…

— Şi-eu cred, Tiennet, dar dacă fata asta nu-i vrednică de el?

— Dar, frumoasa mea Therence, eşti oare atât de aspră încât să consideri drept păcat de moarte o nenorocire întâmplată unei copile, cine ştie- poate prin surprindere sau prin siluire?

— Nu i-aş imputa atât nenorocirea sau greşeala, ci minciunile rostite şi purtările avute, ca o urmare a întâmplării. Dacă din prima zi vara dumitale i-ar fi spus fratelui meu: „Nu te ţine de mine, am fost înşelată sau constrânsă”, aş fi inteles ca fratele meu să nu ţie socoteală de nimic şi să ierte totul după o cinstită mărturisire, dar sa te laşi curtată şi admirată atâta vreme, fără sa spui nimic… Tiennet, tu într-adevăr nu ştii mic? Cel puţin, nu ghiceşti sau nu bănuieşti ceva care să mă liniştească? O iubesc atât de mult p Brulette că nu mă simt în stare s-o osândesc, totuşi, cum mă va judeca tata care-mi va zice ca trebuia să fac orice pentru a-l feri pe Huriel de o asemenea primejdie?

— Therence, nu pot să-ţi spun nimic mai mult decât ce ştiu; nu mă îndoiesc de Brulette, căci, dacă vrei să ştii, singura persoană pe care aş fi putut-o bănui că a înşelat-o pe Brulette, şi asupra căreia a stăruit atâta gura lumii, ar fi Joseph, dar, după spusele fratelui tău, el pare tot atât de curat ca zăpada. Nu mai există pe lume, după câte ştiu eu, decât un singur băiat, nu spun în stare, dar care, nutrind o atât de caldă prietenie faţă de Brulette, ar fi putut s-o abată din calea cinstei şi s-o facă să cadă pradă unei ispite

vinovate. Or, acest băiat eram eu. Ei bine, Therence, uită-te în ochii mei înainte de a-mi răspunde… Nimeni nu m-a învinuit până azi că aş fi un ticălos; tu uită-te bine în ochii mei, ca să-ţi poţi da seama dacă minciuna şi ticăloşia şi-ar putea găsi uşor lăcaş în ei.

Therence făcu aşa cum îi cerusem şi mă privi ără a vădi vreo stânjenire, apoi spuse:

— Nu, Tiennet, tu nu eşti în stare să minţi; şi dacă eşti atât de liniştit în ce-o priveşte pe Brullete, atunci trebuie să fiu şi eu la fel. Hai, dragul meu, du-te la petrecere, n-ai ce să mai faci aici!

— Ba da. Copilul o să te stânjenească curând; nu-i prea cuminte cu persoanele pe care nu le cunoaşte, aşa că vreau fie să-l iau cu mine, fie să te ajut să vezi de el.

— Nu-i cuminte? spuse Therence, luându-l pe genunchi. Eh! Eu cred c-aş fi în stare să cresc o droaie ca ăsta! N-am încercat niciodată, dar nu-mi inchipui că la asta îţi trebuie prea multă pricepere. Hei, bondocelule! Ce-ţi lipseşte? Nu vrei sa mănânci nimic?

— Nu, răspunse Charlot, care se îmbufnase, neîndrăznind totuşi să-şi arate supărarea.

— Mă rog, cum pofteşti, eu nu te silesc, dar când ţi-o veni chef să-ţi mănânci supa să spui; te plictiseşti cumva? Hai, vrei să te joci cu mine?

— Nu, răspunse Charlot, încruntându-şi din nou sprâncenele, plin de mândrie.

— Atunci, joacă-te singur, îi spuse Therence, aşezându-l pe podea. Eu mă duc să văd frumosul căluţ negru, care paşte în curte.

Se prefăcu că pleacă şi Charlot începu să plângă. Therence păru că nu-l aude, până ce copilul nu veni lângă ea.

— Ei, ce e? întrebă ea, făcând-o pe mirata, spune repede, că eu plec, n-am vreme de aşteptat…

— Vreau să văd şi eu frumosul căluţ negru. —spuse Charlot, plângând cu sughiţuri.

— Atunci, vino, dar nu mai plânge, pentru ca acest căluţ fuge când aude copiii ţipând.

Charlot îşi înghiţi supărarea şi ieşi în curte să-l mângâie şi să se joace cu clairinul.

— Vrei să te urci pe el? spuse Therence.

— Nu, mi-e frică.

— Te ţiu eu!

— Nu, mi-e frică.

— Ei bine, atunci nu te urca!

După o clipă vru să se urce

— Nu, spuse Therence, pentru că ţi-e frica.

— Nuuuu…

— Ba da, ba da!

— Ba nuuuu! strigă Charlot.

Fata îl urcă pe cal, ţinându-l cu indemanare. Privindu-i o vreme, mi-am dat seama ca toanele lui Charlot nu puteau rezista unei voinţi atat de liniştite ca aceea a Therencei. A ştiut din prima zi cum să-l ia, pentru a-l stăpâni şi a-i înfrânge îndărătnicia, în timp ce Brulettei îi trebuise un an întreg de răbdare şi de oboseală; se vădea astfel că Dumnezeu o hărăzise să fie o mamă bună şi destoinică fără nicio ucenicie. Ea îi ghicea puştiului micile lui şiretenii dar, prefăcându-se că nu le observă, nu se mira de nimic şi nu-şi pierdea răbdarea niciodată.

Astfel, Charlot, care-şi dădea aere de stăpân faţă de toată lumea, fu mirat să constate că de fapt nu era; atunci începu să se bosumfle, dar, cum Therence nu-i dădea atenţie, strădaniile sale rămaseră zadarnice. Aşa că după o jumătate de ceas deveni deosebit de drăguţ, cerând singur ceea ce dorea şi grăbindu-se să primească ce i se oferea. Therence îi dădu apoi să mănânce; mă minunai cum de ştiuse să-i potrivească exact cât îi trebuia, nici prea mult, nici prea puţin, şi cum se pricepu apoi să-l ţină lângă ea, făcându-şi liniştită treburile, vorbind cu el ca şi cum ar fi vorbit cu un om mare şi arătându-i atâta încredere, incât copilul începu de la sine să-i istorisească tot ce Ştia, el care nu scotea o vorbă, până nu-l rugai ceasuri în şir. Acum era atât de mândru că ştia sa vorbească, încât inventa tot felul de istorioare, pe care le povestea prin cuvinte unele auzite, altele ascocite de el, dar care erau toate pe înţeles şi destul de drăgălaşe.

— Ce tot faci acolo, Tiennet? mă întrebă deodată Therence, ca pentru a mă face să înţeleg ca ar cam fi cam fi cazul să-mi iau tălpăşiţa. Si pentru că mai născocisem vreo cincizeci de motive ca sa nu plec, m-am pomenit că nu mai stiam sa-i spun altceva decât că eram ocupat s-o privesc.

— Si asta îţi face plăcere?

— Nu ştiu, i-am răspuns. Este ca şi cum ai întreba griul dacă e mulţumit că se simte crescând la soare.

— O, o, se pare că ai devenit meşter în complimente, dar gândeşte-te că-ţi pierzi vremea cu mine, care nu pricep nimic din toate astea şi care nici nu

ştiu să-ţi răspund cum trebuie.

— Nici eu nu pricep nimic din toate astea, Therence. Tot ce-ţi pot spune e că, după părerea mea, nimic nu-i mai frumos şi mai înălţător decât să vezi o fată căreia îi face plăcere să stea de vorbă cu un copil.

— Dar asta e ceva firesc, dragul meu! răspunse Therence. Îmi pare că intru în rostul înfăptuirilor lui Dumnezeu privindu-l şi ascultându-l pe acest prichindel. Abia acum îmi dau seama că eu nu trăiesc aşa cum i-ar place unei femei să trăiască; dar nu eu mi-am ales soarta, şi viaţa asta izolată şi pribeagă pe care o duc nu-i menită să mă facă să-mi întemeiez o familie. Aşa că nu mă plâng şi nu-mi doresc altă viaţa decât aceea pe care o duce tata şi fratele meu. Totuşi îmi dau bine seama cât de fericită trebuie să fie Brulette în tovărăşia lui Charlot, fie că e al ei fie că e al altuia, şi cred că o astfel de viaţă mi-ar fi nespus de dragă şi mie. N-am avut des prilejul unei atât de plăcute distracţii, aşa că mi-o pot acorda şi eu foarte bine acolo unde o găsesc, tovărăşia acestui omuleţ e într-adevăr plâcuta si n-am ştiut că un ţânc ca ăsta poate avea atata minte şi atâtea cunoştinţe.

— Şi totuşi, drăguţă, băiatul e aşa datorita ingrijirilor atente ale Brulettei, căreia i-a trebuit multă caznă până să-l facă să-şi arate şi partile bune.

— Mă uimeşti, spuse Therence. Dacă există copii mai drăguţi ca acesta, trebuie să fii nespus de fericit să poţi trăi în preajma lor. Dar acum destul, Tiennet. Du-te, că altminteri vor veni să te caute şi mă vor lua şi pe mine, ceea ce nu mi-ar conveni câtuşi de puţin, ţi-o mărturisesc cinstit, pentru că sunt puţin obosită şi pentru că mă simt atât de bine cu acest copil, încât aş fi de-a dreptul nefericită dacă nu m-ar lăsa în pace şi m-ar lua cu ei la nuntă.

A trebuit să mă supun şi am plecat cu inima plină, răscolit de gândurile ce-mi treceau prin cap în legătură cu această fată.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI PATRA

Nu era numai surprinzătoarea frumuseţe a Therencei, care-mi stăpânea mintea, ci şi un nu ştiu ce care mă făcea s-o cred superioară tuturor celorlalte fete. Mă minunam c-o iubisem atât de mult pe Brulette, care-i semăna aşa de puţin, şi eram pe cale să mă întreb dacă una dintre ele nu era cumva prea sinceră, iar cealaltă prea prefăcută. După părerea mea, Brulette era mai drăguţă, având totdeauna de spus prietenilor câte ceva plăcut şi pricepându-se să-i ţie pe lingă ea, cerânciu-le mici servicii, de care băieţii se simţeau măguliţi, pentru că le plăcea să se creada folositori. Therence, dimpotrivă, îţi arăta că n-are nevoie de tine, părând chiar mirată sau plictisită când te ocupai de ea. Totuşi, fiecare din ele ştiau cit preţuiesc, dar pe când Brulette îşi *dadea* osteneala să te facă s-o simţi, cealaltă nu cerea decât o stimă egală cu aceea pe care şi ea putea să ţi-o acorde. Şi nu ştiu de ce, acest graunte de mândrie ascunsă îmi părea o nadă care te ispitea, dar care-ţi inspira, in acelaşi timp si teamă. Când am sosit eu, jocul era în toi şi Brulette zbura ca un flutuie în mâinile şi în braţele lui Huriel. Atâta fericire era răspândita pe feţele lor încât cei doi nu vedeau şi nu auzeau ce se petrecea în jur. Muzica îi luase pe sus, picioarele lor nu mai atingeau pământul şi mai mult ca sigur că sufletele lor pluteau pe undeva, prin rai. Cum printre cei care dansau *bourree-ul* erau puţini care să nu fie şi ei îndrăgostiţi, nu se mai uita nimeni în mod deosebit la ei, şi apoi era atâta risipă de vin, atâta zgomot, atâta praf şi atâta cântec, răsunau atâtea vorbe glumeţe în aerul cald al nopţii, că nimeni nu mai avea vreme decât pentru persoana lui.

Brulette nu se deranja decât ca să-mi ceară veşti despre Charlot şi să mă întrebe de ce nu venise şi Therence, dar se linişti repede mai ales că Huriel nu-i dădu destul răgaz să afle mai multe amănunte despre purtarea băiatului ei.

Nu aveam niciun chef. Să dansez, pentru că s-a întâmplat să nu găsesc nicio fată care să-mi placă, cu toate că erau destule acolo; niciuna însă nu semăna cu Therence. M-am aşezat într-un colţ să-l privesc pe Huriel, ca să ştiu ce să-i spun fetei dacă m-ar fi întrebat ceva despre el- Huriel se părea că şi uitase de orice, căci. Strălucea de fericire şi de tinereţe. Se potrivea toarte bine cu Brulette, pentru că şi ei îi plăceau petrecerea şi zgomotul; când îi venea cheful, flăcaul îi întrecea pe toţi ceilalţi băieţi, pentru că nu obosea niciodată la dans. Toţi ştiu, în ţinutul nostru femeile ţin mai bine la joc ca

bărbatii, caci in timp ce ele îi trag înainte fără urmă de oboseală, noi pleznim de sete şi de căldură. Huriel nu dorea nici să bea, nici să mănânce, de parca ar fi jurat s-o sature pe Brulette de joc. De fapt juca fiindcă-i făcea şi lui plăcere şi sunt sigur ca ar fi fost gata să facă ocolul lumii într-un piicior, numai ca s-o simtă lingă el pe aceasta sprintenă dănţuitoare.

Până la urmă, mai mulţi băieţi, supăraţi de a tot fi refuzaţi de Brulette, băgară de seamă că se afla acolo un străin foarte preţuit de ea, aşa că pe la mese lumea începu să vorbească. Trebuie să vă spun că Brulette, neaşteptându-se să petreacă aşa de bine şi dispreţuindu-şi adoratorii care o clevetiseră atâta, nu-şi pusese pe ea nicio podoabă. Arăta mai curând ca o călugăriţă decât ca regina ţinutului şi, cum acolo se aflau mari toalete de gală, fata nu avusese la început succesul de altădată. Dar când s-a înflăcărat la joc, lumea a fost constrânsă să-şi aducă aminte că niciuna nu se putea asemui cu ea şi cei care n-o cunoşteau de loc începură să se intereseze din ce în ce mai aprinşi de ea.

Am tras cu urechea la ce se vorbea, ca să fiu cu sufletul împăcat, fără să arăt că i-aş fi rudă. Atunci am auzit iar povestea cu călugărul şi cu copilul, cu Joseph şi cu burbonezul; se spunea că poate nu Joseph e autorul păcatului, ci acest flăcău înalt, care se ţine atât de stăruitor de ea si care pare atât de sigur de sine că nu îngăduie nimănui să se apropie de fată.

— Ei bine, spuse unul, dacă el a făcut pozna şi a venit să repare greşeala, atunci mai bine mai târziu decât niciodată…

— Pe legea mea, spuse altul, fata n-a ales prost. Flăcăul e chipeş şi pare bun la suflet.

— Şi apoi, spuse un al treilea, vor fi o pereche frumoasă şi, dacă vor trece pe la biserică, va fi o căsnicie la fel ca oricare alta…

în felul acesta mmi-am dat bine seama că o femeie nu e niciodată pierdută atâta vreme are un sprijin serios; căci de multe ori o suta de băieţi nu valorează cât unul singur şi cu cat se amestecă mai mulţi, cu atât fata e mai sorbită si i se căşunează mai multe supărări.

în clipa aceea, mătuşă-mea îl luă pe Huriel de o parte şi, aducându-l la mine, îi spuse:

— Vreau să ciocnesc cu dumneata un pahar de vin, pentru că mi-ai bucurat inima, dansând atât de frumos şi înveselind lumea invitată la nuntă.

Lui Huriel ii păru rău s-o părăsească pe Brulette chiar şi pentru o clipă, dar stăpâna casei părea într-adevăr dornică să ciocnească cu el un pahar de vin, or el n-o putea refuza.

S-au aşezat deci la un capăt de masă care nu era ocupat; o luminare se afla între ei şi se vedeau aşa, faţă în faţă. Mătuşa mea, Marghitonne, era, după cum v-am spus, o femeie micuţă de tot si care numai proastă nu era. Avea obrazul cel mai nostim care se putea vedea, foarte alb si foarte fraged, deşi avea cincizeci de. Ani şi născuse paisprezece copii. N-am văzut niciodată un nas aşa de lung şi nici ochi aşa de mici, de parcă ar fi fost înfipţi cu un burghiu, dar aşa vioi şi de poznaşi, că nu-i puteai privi fără sa nu-ţi vie să râzi şi să pălăvrăgeşti.

Am văzut că Huriel se cam ferea de vinul pe care mătuşa i-l pusese în pahar. I se păru că mutra ei e cam ironică şi cam curioasă, aşa că, fară să ştie nici el de ce, se ferea. Mătuşii mele, care, începându-şi treburile cu noaptea în cap, ii era cu adevarat sete, dădu de duşcă vreo trei paharele, şi iată că vârful ascuţit al nasului ei alb se facu rosu ca măceşul, iar gura, cu dinţi albi si fără lipsuri, se puse pe un râs cu hohote. Mintea nu i se tulburase, pentru că nicicând n-am vazut o femeie atat de veselă, care nu întrecea masura Şi care nu glumea cu răutate.

— Ei, băiete, îi spuse ea după multă vorbărie, iată-te înţeles definitiv cu Brulette a mea. Acum nu mai poţi da înapoi, căci ceea ce-ai prevăzut s-a întâmplat: toată lumea vorbeşte despre asta şi, dacă ai putea auzi, ca mine, ce se spune, ai afla că ţi se pune în spate viitorul, dar şi trecutul frumosei mele nepoate.

Am văzut că vorba asta a înfipt un cuţit în inima lui Huriel, făcându-l să cadă din cer pe pământ, dar el se stăpâni şi răspunse râzând:

— Aş dori, scumpă doamnă, să iau asupră-mi trecutul, pentru că totul în el n-a putut fi decât frumos şi bun, dar dacă nu voi avea decât răspunderea viitorului ei, m-aş socoti ocrotit de Dumnezeu.

— Şi vei face foarte bine, răspunse mătuşa, râzând mereu şi privindu-l atât de aproape, cu ochii-i mici şi verzi, încât părea că vrea să-i străpungă fruntea cu nasul ei ascuţit. Când iubeşti, iubeşti totul şi nu dai nimic la o parte.

— Asta mi-i voia, spuse Huriel pe un ton sec, care nu o descumpăni de loc pe mătuşă-mea.

— Şi e cu atât mai frumos din partea dumitale, pentru că biata Brulette e înzestrată mai mult cu spirit de ordine decât cu avere. Ştii, desigur că toată zestrea ei ar încăpea tocmai bine paharul dumitale şi că n-a pus deloc la o parte ludovici de aur…

— Ei, atunci cu atât mai bine, spuse Huriel, socoteala se va face repede, căci mie nu-mi place să-mi pierd vremea cu numărătoarea.

— De altfel, continuă mătuşa, un copil gata crescut înseamnă o grijă mai mică într-o gospodarie, mai ales dacă tatăl îşi face datoria, dupa cum şi-o va face — de asta răspund eu…

Pe bietul Huriel îl lua când cu călduri, când cu răcori, dar socotind că era vorba numai de o încercare, îi făcu faţă cu cinste, răspunzând:

— Taică-său îşi va face datoria, iar eu de asemenea, căci nu va exista niciun alt tată, în afară de mine, pentru toţi copiii gata născuţi sau care se vor naşte de aci înainte.

— O, cât despre asta, spuse mătuşă-mea, nu dumneata îi vei fi stăpânul, ascultă-mă pe mine…

— Ba eu cred că da, spuse el, strângând paharul gata să-l sfărâme între degete. Cine şi-a părăsit un bun n-are dreptul să-l mai reclame, iar eu sunt un gospodar destul de grijuliu ca să nu mă tem de prădalnici.

Mătuşă-mea întinse mica ei mână uscată şi şi-o trecu pe fruntea lui Huriel. Îi simţi sudoarea, măcar că era foarte palid şi, schimbându-şi deodată chipul de drăcuşor împieliţat într-unui blând şi senin, cum îi era cu adevărat sufletul, spuse:

— Dragul meu, pune-ţi coatele pe masă şi apropie-te de mine, căci vreau să te sărut pe obraz.

Huriel, surprins de aerul ei blând, îi făcu pe plac. Ea îi ridică uşor părul des de pe tâmplă şi zari darul Brulettei, pe care flăcăul îl. Purta în urehe, şi pe care, fără îndoială, mătuşa îl cunostea. Apropiindu-şi apoi gura ei mare de obrazul lui ii strecură în ureche patru-cinci vorbe, dar aşa de încet că nu putui prinde nimic. Apoi adăugă tare, ciupindu-l de vârful urechiI:

— Iata o ureche foarte credincioasă, dar recunoaste că a fost bine răsplătită!

Huriel dintr-un singur salt, sări peste masă, şi luminarea pe care de-abia avui timp s-o prind. Se aşează lângă firava niea mătuşă şi o sărută cu atâta dragoste, ca şi cum ar fi fost maică-sa care l-a adus pe lume. Părea nebun, striga şi cânta, bea şi ciocnea paharele, şi mătuşă-mea, râzând, îi spunea ridicând paharul:

— În sănătatea tatălui copilului dumitale! Ceea ce dovedeşte, spuse ea îndată, întorcându-se către mine, că cei mai şireţi sunt câteodată cei pe care lumea îi socoteşte cei mai proşti, precum cei mai proşti se întâmplă să fie cei ce se cred foarte şireţi. Ai dreptul să spui şi tu asta, Tiennet, căci ai un

suflet drept şi ne eşti rudă credincioasă; ştiu că te-ai purtat cu vara ta de parcă i-ai fi fost frate. Meriţi să fii răsplătit şi cred că Dumnezeu nu te va lăsa păgubit. Într-o zi sau alta te va mulţumi pe deplin şi pe tine.

Acestea zise, mătuşa plecă şi Huriel, strângân-du-mă în braţe, spuse:

— Mătuşă-ta are dreptate, e cea mai bună dintre femei. Tu nu cunoşti încă taina, dar nu-i nimic… Mi-eşti cel mai bun prieten, aşa că… dă-mi cuvântul că vei veni să lucrezi cu noi toată vara, căci am un plan în legătură cu tine şi, dacă Dumnezeu va voi, îmi vei mulţumi din toată inima.

— După câte văd, ai băut vin curat şi mătuşă-mea a scos din el firul de pai care te-ar fi făcut să tuşeşti; hei, băiete, ceea ce plănuieşti tu în legătură cu mine mi se pare greu de tot de înfăptuit…

— Prietene Tiennet, fericirea se cucereşte, si dacă n-ai altă părere decât am eu…

— Din păcate avem aceeaşi părere, dar asta nu-i destul…

— Fără îndoială; dar cine nu-şi încearcă norocul nu dobândeşte nimic. Eşti oare atât de berişonez, încât nu vrei să-ţi încerci nici măcar norocul?

— Îmi dai o prea bună pildă ca să nu fiu fricos, dar crezi, oare, că…

Brulette ne întrerupse şi ne dădurăm seama, după înfăţişarea ei, că habar n-avea de nimic.

— Stai aici, îi spuse Huriel, aşezând-o pe genunchii lui, aşa cum se obişnuieşte pe la noi, fără a se vedea în asta ceva rău, stai aici şi spune, fata mea dragă, dacă n-ai poftă să mai dansezi şi cu altcineva? Mi-ai dat cuvântul şi te-ai ţinut de el. E tot ce doream, ca să-mi risipeşti o durere pe care o aveam pe suflet, dar dacă crezi că se va vorbi de noi într-un fel care te-ar putea supăra, iată, mă supun dorinţei tale şi nu voi dansa decât când îmi vei porunci…

— Te-ai plictisit, meştere Huriel, de tovărăşia mea? răspunse Brulette şi vrei să mai faci cunoştinţă cu alte tinere venite la nuntă?

— O, dac-o iei aşa, strigă Huriel, cu desăvârŞire năuc de bucurie, foarte bine! Nu ştiu dacă mai sunt pe aici şi alte fete în afară de dumneata si nici nu vreau să ştiu…

îi întinse paharul, rugind-o să-şi moaie buzele in el, după care bău restul cu sete. Sparse apoi paharul, ca să nu mai bea nimeni din el, şi-şi luă logodnica la dans, pe când eu mă gândeam la ceea ce-mi dăduse el să înţeleg, lucru la care n-aş fi putut visa nici în cele mai frumoase visuri ale mele.

Nu-mi cercetasem până atunci inima şi nu eram o fire asa de înflăcărată ca să mă îndrăgostesc atat de uşor de o fată atât de serioasă ca Therence.] ett. Cuisem de necazul de a nu fi plăcut Brulletei, datorită firii mele veesele şi dornică de petreceri, dar nu mă puteam gândi la Therence fara sa simt un fel de tremur până în măduva oaselor ca şi cum aş fi fost poftit să călătoresc pe mare, eu care nu pusesem niciodată piciorul nici măcar pe un vas de apă dulce.

„Oare nu m-oi fi îndrăgostit din întâmplare gândii eu, fără să ştiu? Aşa trebuie să fie, pentru că, iată, Huriel, ai cărui ochi citiseră adevărul pe faţa mea, mă îndemna la mărturisiri; dar nu-mi vine a crede să fie aşa, pentru că de adineaori mă simt ca şi când aş fi fără suflare şi eu cred că dragostea trebuie să se manifeste într-un chip ceva mai vesel".

Tot chibzuind de unul singur, ajunsei, n-aş putea spune cum, la vechiul castel. Această uriaşă grămadă de pietre dormea, sub lumina lunii, tot aşa de mută ca şi cei care-o clădiseră; numai o mică lumină, străbătând din odaia locuită de Therence către curtea interioară, anunţa că nu numai morţii sunt singurii paznici ai castelului, înaintai foarte încet, privind prin frunzişul micii ferestre, care n-avea nici geam, nici oblon, şi-o văzui pe frumoasa fiică a pădurilor făcându-şi rugăciunea, în genunchi, lingă patul unde se afla Charlot, care dormea dus.

De-ar fi să trăiesc o sută de ani şi tot nu voi uita faţa pe care o avea Therence în clipa aceea. Părea icoana unei sfinte, tot atât de senină — ca acelea tăiate în piatră şi destinate bisericilor-De-abia mă despărţisem de Brulette, strălucitoare ca un soare de vară, în bucuria dragostei şi in zborul dansului. Therence, singură şi mulţumita se afla aici la doi paşi de mine, albă ca luna in noaptea limpede de primăvară. Răsuna pana la ea muzica nuntaşilor, dar ea nu-i spunea nimic fiicei pădurilor, care bănuiesc că asculta privighetoarea ce cânta cel mai frumos imn în tufisul învecinat.

Nu ştiu ce se petrecu în mine, dar mă gândii deodată la Dumnezeu, la care nu mă gândeam prea des în vremea aceea; mi-am îndoit genunchii, ca la o tainică poruncă, iar ochii mi s-au umplut de lacrimi care-mi curgeau şiroaie, ca şi cum un nor gros s-ar fi spart deasupra capului meu. Să nu mă întrebaţi ce rugăciune am rostit atunci, fiindcă nu mai ştiu. Nu îndrăzneam să-i cer lui Dumnezeu să mi-o dea pe Therence, dar cred că l-am rugat să mă facă vrednic de o asemenea fericire.

Când m-am ridicat de jos, am văzut că Therence îşi sfârşise rugăciunea şi se pregătea să se culce. Îşi scosese boneta şi-i văzui părul negru, care-i

cădea în cozi grele până la picioare, însă înainte de a-şi scoate primul ac al rochiei, mă veţi crede sau nu, dar o luai la fugă, ca şi cum m-aş fi temut să nu cad în păcatul pângăririi. Nu eram totuşi un prostănac în ale dragostei, dar Therence mă ţinea la respect, ca şi cum ar fi fost vara Sfintei Fecioare.

Pe când ieşeam din vechiul castel, mă izbii de un om pe care nu-l văzusem, ascuns în umbra portalului; omul mă opri şi-mi spuse:

— Hei, prietene, ia zi, aici e vechiul castel Chassin?

— Marele tăietor de copaci! strigai eu, recuscându-i glasul, şi-l îmbrăţişai cu atâta căldură, incat ornul căscă ochii mari pentru că, nerecunoscandu-mă, habar n-avea cine sunt. Dar îndată ce se dumiri, îmi spuse plin de bucurie:

— Zi-mi repede, fiul meu, dacă i-ai văzut pe copii mei şi dacă au ajuns cu bine aici…

— Sunt toţi aici, de azi dimineaţă, ca şi mine, vara mea, Brulette. Fata dumitale, Therence, e aici în castel, pe când vară-mea, împreună cu bunul şi scumpul dumitale fiu,

Huriel, e la o nuntă, la doi paşi de'aici…

— Slavă Domnului, spuse Marele tăietor de copaci, n-am sosit prea târziu; Joseph se află, la ceasul ăsta, în drum spre Nohant, unde crede în mod sigur, că-i va găsi împreună.

— Joseph? A venit şi el cu dumneata? Eraţi aşteptaţi aici amândoi peste vreo cinci sau şase zile şi Huriel ne spunea…

— Ca să vezi cum se întâmplă lucrurile pe lumea asta, spuse moş Bastien, trăgându-mă lingă el ca să-l aud numai eu. Din toate câte zboară în bătaia vântului, mintea îndrăgostiţilor e cea mai uşoară. Povestitu-ţi-s-a, oare, totul cu privire la Joseph?

— Da, şi în toate amănuntele, cred…

— Când Joseph i-a văzut pe Huriel şi pe Therence pornind spre locurile astea, i-a spus băiatului meu ceva la ureche — ştii ce i-a spus?

— Da, ştiu, moş Bastien, dar…

— Lasă, nu-i nevoie să-mi spui nimic, că ştm despre ce-i vorba… Văzând că fiul meu s-a schimbat la faţă şi că Joseph a fugit în pădure, având o înfăţişare cu totul ciudată, m-am luat după *el* şi i-am poruncit să-mi spuie ce taină i-a incredinţat lui Huriel. „Meştere, îmi spuse Joseph, nu ştiu dacă am făcut bine sau rău, dar m-am simtit dator s-o fac şi iată, trebuie să-ţi spun şi dumitale despre ce e vorba."

Mi-a mărturisit că primise o scrisoare de acasa în care i se vestea că Brulette creşte un copil care nu putea fi decât al ei şi, încredinţând asta cu

destulă durere si necaz, mă sfatuia sa alerg după Huriel ca să-l împiedic de a face o mare prostie sau de a înfrunta o mare rusine.

Când l-am întrebat de vârsta copilului, mi-am dat seama că cineva îşi bătuse joc de el. Asta cu atât mai mult, cu cât tânărul Carnat, care-i trimisese scrisoarea, drept răspuns la cererea ce i-o făcuse Joseph de a fi primit ca cimpoier în ţinutul lui, pusese în isprava asta o doză zdravănă de răutate, ca să-l împiedice să se înapoieze în sat. Apoi, reamintindu-mi de cinstea şi modestia micii Brulette, m-am convins din ce în ce mai mult că fata era victima unei ticăloşii şi nu m-am putut împiedica de a-mi bate joc de Joseph şi a-l dojeni că a putut să dea crezare cu atâta uşurinţă unei asemenea mârşăvii.

Poate c-aş fi făcut mai bine, dragul meu Tiennet, dacă i-aş fi lăsat credinţa că Brulette era nedemnă de dragostea lui, dar ce vrei, sufletul meu drept mi-a dezlegat limba şi m-a împiedicat să chibzuiesc la urmări. Fui atât de nemulţumit văzându-l cum defăima o biată fată cinstită, încât vorbii, ca şi cum m-ar fi împins cineva de la spate. Asta a avut asupra lui Joseph o_înrâurire mai mare decât am bănuit, căci, plângand ca un copil, se aruncă la pământ şi începu sa-Şi rupă hainele de pe el şi să-şi smulgă părul cu atâta durere şi furie, pornit împotriva lui însuşi, încât mi-a fost cumplit de greu să-l liniştesc. Din fericire, azi e tot aşa de sănătos ca si tine, căci, de i s-ar fi întâmplat toate acestea cu un an inainte, o asemenea desperare l-ar fi omorat. Mi-am petrecut tot restul zilei şi al nopţii numai cu el, incercând să-l liniştesc. Nu mi-a fost deloc uşor. Pe de o parte, ştiam că fiul meu din prima clipa cand a vazut-o pe Brulette s-a legat de ea cu o dragoste năprasnică şi nu s-a impacat cu viaţa decât numai din ziua când s-a convins că Joseph nu mai stătea în calea nădejdilor lui. Pe de altă parte, simt şi pentru Joseph o dragoste de părinte şi ştiu că ţine la Brulette de când e pe lume. Trebuia să jertfesc pe unul din doi şi mă întrebam dacă nu eram un tata egoist, susţinându-mi feciorul în pofida ucenicului meu.

Tiennet. Tu nu-l mai cunoşti pe Joseph, sau poate ca nu l-ai cunoscut bine niciodată. Fata meu Therence, ţi l-a descris cu puţină asprime. Ea nu-l judecă în acelaşi fel ca mine. II socoteşte egoist, brutal şi nerecunoscător. E ceva adevărat în toate astea, dar ceea ce-l scuză în faţa ochilor mei, nu-l poate scuza în faţa ochilor unei fete tinere ca ea. Femeile, dragul meu Tiennet, nu ne cer decât un singur lucru: să le iubim. Găsesc rostul vieţii numai în iubire. Aşa le-a creat Dumnezeu şi noi suntem fericiţi când suntem în sta să le înţelegem.

— Îmi pare, spusei eu, că acum am cam început să le înţeleg şi eu; femeile au foarte multa dreptate să nu ne ceară decât inima, pentru ca de fapt e lucrul cel mai de preţ pe care-l avem.

— Fără îndoială, fără îndoială, fiul meu! intări acest om cumsecade. Află că am iubit-o pe mama copiilor mei mai mult decât averea, mai mult decât talentul, mai mult decât plăcerile, am iubit-o mai mult decât orice pe lume. Văd bine că fiul meu, Huriel, îmi seamănă, pentru că Şi-a schimbat fără părere de rău meseria şi gusturile ca să fie demn s-o ceară de nevastă pe Brullete. Şi cred că şi tu eşti la fel, fiindcă te porţi fara fasoane. În sfârşit, talentul este un dar pretuit şi de oameni şi de Dumnezeu, pentru ca nu-l dă tuturor, aşa că datorăm respect şi sprijin acelora pe care El i-a însemnat ca pe oiţele alese.

— Crezi, oare, că fiul dumitale Huriel nu-i tot atât de înţelept si de talentat la cimpoi ca şi Joseph al nostru?

— Huriel e deştept şi talentat. A fost făcut meşter cimpoier la vârsta de optsprezece ani şi, eu toate că nu practică meseria asta, o cunoaşte şi i-a prins toate chiţibuşurile, dar e mare deosebire, Tiennet, între cei ce deprind şi cei ce născocesc; sunt unii care, cu degete uşoare şi cu memorie bună, redau în chip plăcut ceea ce-au învăţat; dar mai sunt şi cei care nu se mulţumesc cu ce aud de la alţii; ei compun cântece, arii noi, oferind muzicanţilor de mâine darul născocirilor lor. Or, Joseph tocmai dintre aceştia face parte; sunt în el două firi deosebite: una a şesurilor, unde s-a născut, şi care-l face să născocească cântece liniştite şi duioase; alta a pădurilor Şi a dealurilor noastre, care s-au deschis înţelegerii lui, inspirându-i arii pline de duioşie, de vioiciune şi de simţire. El va fi deci, pentru cei ce vor avea urechi de auzit, altceva decât un simplu cimpoier de ţară. Va fi un adevărat meşter cimpoier din alte vremuri, unul dintre aceia pe care cei mai pricepuţi îl ascultă cu luare-aminte si care aduc schimbări în muzica obişnuită.

— Crezi aşadar, moş Bastien, că va deveni un al doilea mare tăietor din breasla dumitale?

— Ah, bietul meu Tiennet, răspunse bătrânul cimpoier suspinând, tu nu pricepi despre ce-i vorba Şi-mi va fi tare greu să te fac să înţelegi…

— Incearcă totuşi, îmi place să te ascult, şi nu-i bine să rămână omul prost aşa cum sunt eu acum.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI CINCEA

— Află dar, reluă vorba Marele tăietor de copaci, uitând, întocmai ca şi mine, povestea lui (pentru că-i plăcea să povestească când se vedea ascultat cu interes), că aş fi ajuns cineva dacă m-aş fi dăruit cu totul muzicii, fără a mai face altă treabă. Aş fi putut deveni lăutar, după cum visasem în tinereţe. Dar nu devii mai talentat dacă urli trei zile şi trei nopţi, ca nenorocitul ăla pe care-l aud de aici cum stâlceşte hora noastră muntenească. Osteneşti şi te ramoleşti când n-ai în vedere decât banii, dar există totuşi, în meseria asta a noastră, mijlocul ca un artist să-Şi hrănească trupul fără a-şi ucide sufletul. Cum cea mai mică petrecere îţi aduce cel puţin doi sau trei pistoli. Îţi dai seama cit de lesne se pot căpăta banii; dacă te hrăneşti cu cumpătare, poti sa călătoreşti, fie pentru plăcerea ta, fie ca sa te instrueşti. Asta vrea să facă Joseph şi asta l-am sfatuit todeauna să facă. Dar iată ce mi s-a întâmplat mie… M-am îndrăgostit, şi mama iubiţiilor mei copii n-a vrut cu niciun preţ să ajungă nevasta unui lăutar fără cămin şi fără rostul lui, mereu pe drumuri, petrecându-şi nopţile în zaiafeturi ziua dormind şi sfârşindu-şi viaţa în desfrau pentru că din nenorocire arareori te poti feri în această meserie, de o asemenea soartă. Mi-a cerut să îmbrăţişez meseria de tăietor de copaci si aşa am şi făcut. Nu mi-a părut niciodată rău de talentul meu, atâta vreme cit a trăit nevastă-mea. După mine, ţi-am spus, dragostea este cea mai frumoasă muzică.

Rămas de timpuriu văduv şi având în grijă doi copii, m-am devotat în întregime lor, dar talentul meu a ruginit cu totul, iar degetele, lucrând mereu cu barda şi cu toporul, mi s-au înţepenit. Aşa că, îţi mărturisesc, Tiennet, că după ce-i voi rostui pe cei doi copii ai mei, fericiţi şi după pofta inimii lor, voi părăsi această grea meserie, în care ridic mereu toporul ca să spintec lemnul, şi voi pleca, întinerit, să trăiesc de capul meu, până când bătrâneţea mă va readuce, amorţit şi sătul, la vatra familiei mele. M-am săturat să tot dobor copaci. Habar n-ai tu, Tiennet, cât îi iubesc eu pe aceşti bătrâni tovarăşi ai vieţii mele, care mi-au povestit atâtea prin foşnetul frunzişului lor şi prin zgomotul crăcilor fiinţe. Şi eu, mai rău ca focul din cer, drept mulţumire le-am înfipt toporul în inimă si i-am culcat la picioarele mele. Să nu râzi de mine. N-am văzut niciodată căzând un stejar sau măcar o salcie tânără fără a tremura ca un ucigaş care distruge opera măreaţă a bunului Dumnezeu.

De-abia astept astept sa ma plimb pe sub frunzisuri care nu ma vor indeparta ca pe un nercunoscator si care, in sfarsit, imi vor marturisi taine pe care n-am fost vrednic pana acum sa le aud…

Marele taietor de lemne, care se incalzise vorbind, ramase o clipa tacut, ca si mine, mirat ca nu-l credeam nebun

— Te gândeşti, desigur, reluă el, că ne-am cam depărtat de Joseph, dar te înşeli. Suntem cu mult mai aproape de el decât îţi închipui s acum vei înţelege de ce m-am hotărât, după o oarecare şovăială, să curm chinurile acestui biet copil. Mi-am zis, văzând drumul pe care îl ia durerea lui, că nu va putea face niciodată fericită o femeie şi, pierind, nu va fi nici el însuşi vreodată fericit, afară numai de cazul în care femeia s-ar simţi, datorită lui, copleşită de orgoliu, pentru că Joseph, trebuie s-o recunoaştem, nu are atita nevoie de afecţiune, cât de încurajare şi mai ales de laude.

Ceea ce l-a determinat să se îndrăgosteasc de Brulette a fost faptul că fata l-a ascultat l-a îndemnat să cânte, ceea ce l-a împiedicat s-o iubească pe fiică-mea. Iar revenirea la ea n-a fost decât urmarea necazului avut, pentru că dânsa îi cerea dragoste, nu ştiinţă, şi îl trata mai mult ca pe un copil decât ca pe un om de mare talent.

Cutez a spune acum, când am citit în inima acestui băiat, că gândul lui era s-o minuneze într-o zi pe Brulette si, cum fata era socotita drept regina frumuseţii şi demnităţii în ţinutul ei, s-ar fi împărtăşit şi el, datorită ei, din această domnie, dar Brulette o dată pângărita, batjocorită şi bârfită, înceta să mai fie visul lui. Eu, care-l cunoşteam bine şi pe Huriel, ştiam acesta n-o va osândi fără a cerceta niai intai care-i adevărul, şi dacă ea era într-adevăr nevinovată, ar fi iubit-o şi ar fi apărat-o cu atit mult cu cât ar fi fost mai dispreţuită.

Iată, dar de ce m-a hotărât, la urma urmei *sa* mă împotrivesc dragostei lui Joseph şi sa-l sfatuiesc să nu se mai gândească la căsătorie. Si am încercat chiar să-l fac să înţeleagă, lucru de care eram aproape sigur, şi anume, că Brulette îl prefera pe fiul meu.

Se părea că el e de acord cu argumentele mele, dar s-a arătat aşa, cred, numai ca să scape de mine, pentru că, la crăpat de ziuă, ieri de dimineaţă îl văzui că se pregăteşte de plecare. Cu toate că se credea mai şiret ca mine, socotind că poate să mă îndepărteze, m-am agăţat de el până când, pierzându-şi răbdarea, şi-a dat arama pe faţă.

Atunci mi-am dat seama cât de mare îi era necazul şi cât de hotărât era să se ducă după Huriel şi să-i smulgă fata, dacă se va convinge că Brulette

merita să facă asta pentru ea. Cum nu se arăta însă prea sigur de cinstea fetei, m-am simţit dator să-l dojenesc, chiar să râd de o asemenea dragoste, care nu era dragoste, ci gelozie, fără nicio preţuire, sau, -cum s-ar zice, lăcomie fără poftă de mâncare.

Mi-a mărturisit că aveam dreptate, dar a plecat totuşi şi din plecarea asta am înţeles cât era de încăpăţânat. În clipa când trebuia să-şi ia certificatul de meşter cimpoier, când trebuia să se prezinte la concursul care urma să aibă loc în Auzances, a părăsit totul, cu riscul de a fi amânat încă multă vreme de aci înainte, spunându-mi ca-l vor primi, de voie sau de nevoie, meşter în tinutul său. Văzându-l aşa de încrâncenat şi cam pornit împotriva mea, mă hotărâi să viu cu el, temandu-mă să nu săvârşească, la prima pornire, ceva rău sau să nu i se întâmple vreo nenorocire lui Huriel. Ne-am despărţit unul de altul cam la 0 jumătate de leghe mai sus, în târgul Sarzay şi, în timp ce el apuca spre Nohant, eu venii încoace, sperând să-l găsesc pe Huriel şi să pot sta de vorbă cu el, convins, de altfel, că picioarele mă vor duce astă-seară şi până la Nohant, dacă va fi nevoie.

— Din fericire, te poţi odihni liniştit noaptea asta, îi spusei eu Marelui tăietor de copaci, vom hotărî mâine dimineaţă ce-i de făcut; dar eşti oare cu adevărat îngrijorat de ce s-ar întâmpla dacă cei doi rivali s-ar întâlni? Joseph n-a fost, după ştinţa mea, niciodată certăreţ şi l-am văzut totdeauna tăcând când îşi arăta colţii.

— Da, da, răspunse moş Bastien, dar tu îl ştii de pe vremea când nu era decât un copil bolnăvicios şi îndoindu-se de puterea lui; să ştii însă că nu e apă mai primejdioasă decât aceea care doarme, şi nu e bine niciodată să-i tulburi fundul.

— Nu vrei să intri deloc în noua dumitale locuinţă şi să-ţi vezi fata?

— Mi-ai spus că e liniştită acolo, deci n-am nicio grijă dinspre partea asta; sunt mai grăbit sâ aflu adevărul asupra Brulettei, pentru că, deşi inima mea a apărat-o, mintea îmi spune că trebuie să fi fost în purtarea ei vreun lucru care să fi dat loc la bârfeli şi trebuie să-mi fac şi eu o părere, înainte de a merge mai departe…

Voiam să-i povestesc ce se petrecuse cu un ceas mai înainte, sub ochii mei, între Huriel Şi mătuşă-mea, când Huriel însuşi veni către noi, trimis de Brulette, care se temea că Charlot u va fi pricinuit Therencei unele necazuri. Tatăl şi fiul avură atunci o explicaţie. În cursul ei Huriel îşi rugă tatăl să nu-i ceară a-i dezvălui o taină pentru păstrarea căreia îşi dăduse cuvintul şi de

care nici Brulette nu ştia că o cunoaşte, şi-i jură pe botezul lui că fata era întru totul demnă să primească binecuvântarea bătrî-nului.

— Vino s-o vezi, dragă tată, adăugă el, pentru că acum se dansează afară şi n-ai nevoie să fii poftit ca să vii acolo. După felul cum te va îmbrăţişa vei vedea că nu există fată mai sinceră, mai drăguţă şi cu o conştiinţă mai curată ca a ei.

— Nu mă mai îndoiesc, fiule, şi voi merge nunumai ca să-ţi fiu pe plac, ci şi pentru plăcerea de a o vedea, dar să mai stăm puţin, pentru că vreau să lămurim unele lucruri în legătură cu Joseph.

Am vrut să-i las să vorbească ei înde ei şi s-o vestesc pe mătuşa-mea de sosirea Marelui tăietor, fiind sigur că-l va primi bine şi că-l va pofti la nuntă. Dar n-am găsit-o acolo decât pe Brulette, fără nimeni în preajmă-i. Întreaga nuntă, cu lăutarii în frunte, plecase să ducă, după datină, noilor căsătoriţi „pâinea prăjită”, însurăţeii se retrăseseră într-o casă vecină, pentru că se făcuse aproape unsprezece noaptea. Acesta e un vechi obicei de pe la noi, pe care însă niciodată nu l-am socotit prea cuviincios; căci nu-i deloc plăcut să tulburi astfel — cu surle şi trâmbiţe — prima noapte a unei tinere căsătorite. Brulette, mult mai sfioasă ca ceilalţi, avu bunul simţ să nu se mişte de lângă foc, Unde o văzui aşezată, ca şi cum ar fi supravegheat nişte bucate, dar de fapt odihnindu-se, Pentru că se simţea obosită. Şi, cum mi se părea ca adormise, n-am vrut nici s-o stânjenesc, dar nici s-o lipsesc de plăcuta surpriză pe care i-o va face, când se va trezi, sosirea Marelui tăietor de copaci.

Foarte obosit şi eu, m-am aşezat la o masă, mi-am întins braţele şi mi-am pus capul pe ele, cum faci când vrei să tragi, un minut sau două, un pui de somn, numai că, gândindu-mă la Therence, n-am putut dormi de loc. Pe când mă frământam astfel, auzii un zgomot uşor şi, desehizând ochii fără să-mi ridic capul, văzui intrând un om care se îndreptă spre vatră.

Măcar că toate luminările fuseseră luate de nuntaşii care plecaseră să-i viziteze pe noii căsătoriţi, flacăra vreascurilor dădea destulă lumină ca să-l recunosc pe noul venit. Era Joseph, ce întâlnise, desigur, pe drumul Nohantului câţiva nuntaşi. Aceştia, spunându-i unde ne aflam, îl hotărâseră să se întoarcă din drum. Era plin de praf, de pe urma călătoriei, şi îşi prinsese legătura la capătul unui băţ, pe care, intrând, îl aruncă într-un colţ. Rămase în picioare, nemişcat ca o stană, privind-o pe Brulette cum dormea.

De un an, de când nu-l mai văzusem, se produsese într-însul, ca şi în Therence, o schimbare uluitoare. Îşi recăpătase sănătatea, acum mai

înfloritoare decât oricând; se putea chiar spune că era un bărbat frumos şi că faţa lui pătrată şi trupul lui uscăţiv vădeau mai degrabă muşchi vânjoşi decât slăbiciune. Avea faţa galbenă, mai mult de fiere decât arsă de soare şi culoarea ei întunecată se potrivea cu ochii lui mari, luminoşi, şi cu pletele lungi. Avea aceeaşi înfăţişare tristă şi visătoare de pe vremuri, dar i se adăugase ceva care acum aducea a hotărâre si a cutezanţă, trădând voinţa puternică ascunsă atita vreme în el.

Nu m-am mişcat, aşteptând să vad ce o sa faca. După ce cercetă o vreme faţa Brulletei, căutând, desigur, să citească în trăsăturile ei adevărul, recunoscu, poate, în ochii ei închişi puritatea, căci Brulette văzută aşa, la focul vetrei, era foarte frumoasă. Avea încă faţa luminată de plăcerea jocului şi gura surâzătoare de mulţumire; genele de mătase îi puneau pe obraji o umbră foarte dulce, iar ochii păreau să-i clipească pieziş, ca privirile şirete ale unor fete care par a se îndrepta în altă parte, dar care se uită astfel tocmai ca să vadă mai bine. Numai că fata dormea de-a binelea şi, visându-l desigur pe Huriel, nu-i trecea prin cap să-l aţâţe pe Joseph, ci mai curând să-l îndepărteze.

Băiatul se vede că o găsi atât de frumoasă, întit necazul lui nu mai atârna acum decât de un fir de păr; fără multă socoteală, se aplecă spre ea şi, cu o hotărâre de care nu l-aş fi crezut în stare, îşi apropie gura de a ei şi i-ar fi atins-o poate, dacă, printr-un gest de revoltă, care nu Ştiu nici eu cum mă cuprinsese, n-aş fi tuşit pentru a-i opri sărutarea luată pe furiş.

Brulette se deşteptă dintr-o dată, mă prefăcui Şi eu că mă trezesc şi Joseph se simţi cam prost intre noi doi, care-i ceream socoteală de purtarea lui, fără ca Brulette să pară tulburată, Şi nici eu supărat.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI ŞASEA

Joseph se reculese foarte repede şi, prinzând curaj, ca şi cum ar fi vrut să nu pară ruşinat:

— Îmi pare bine că te găsesc aici — îi spuse el Brulettei — dar, după un an de despărţire, nu vrei să-l săruţi pe vechiul tău prieten?

Se apropie iar, dar fata se dete înapoi, uluită de aerul lui ciudat, şi-i răspunse:

— Nu, Joset, nu sunt obişnuită să sărut niciun băiat, oricât de vechi prieten mi-ar fi şi oricâtă plăcere mi-ar face să-l văd.

— Te-ai făcut foarte sălbatică, replică el pe un ton mânios.

— Nu-mi amintesc, Joset, să fi fost vreodată sălbatică cu tine. Nu m-ai pus niciodată în situaţia asta şi, cum nu mi-ai cerut niciodată să fiu intimă cu tine, n-am avut prilejul să mă feresc de îmbrăţişările tale. Ce s-a schimbat oare între noi ca să-mi ceri astăzi ceva de care n-a fost vorba nicicând în relaţiile dintre noi?

— Câte vorbe şi câte mofturi pentru o sărutare! spuse Joseph, încălzindu-se din ce în ce mai mult. Dacă nu ţi-am cerut niciodată ceea ce dăruiai altora fără zgârcenie, e din pricină că am fost eu copil cam prostuţ. Credeam că mă vei primi mai bine acum când nu mai sunt nici nătâng, nici fricos.

— Ce-i cu el? spuse Brulette, apropiindu-se de mine mirată şi chiar speriată. E el, sau altul care-i seamănă? Credeam c-o să-l revăd pe Joset al nostru, dar acum nu-i mai recunosc nici vorba, nici chipul, nici sentimentele…

— Dar cu ce te-am jignit, Brulette? reluă Joseph puţin descurajat şi încercând pe dată, în amintirea trecutului, o părere de rău. Din pricină că am azi curajul care-mi lipsea altădată, ca să-ţi spun că pentru mine eşti cea mai frumoasă din lume şi că totdeauna te-am iubit cu înfocare? Nu-i vorba aici de nicio ofensă şi nu sunt poate cel mai nedemn dintre toţi cei care roiesc în jurul tău.

Spunând acestea, se uită la mine cu atâta necaz şi mânie, încât mi-am dat seama că abia aştepta să găsească un prilej de ceartă primului care i-ar fi stat în cale. Nici nu doream mai mult decât să-l înfrunt.

— Joseph. Îi spusei, Brulette are dreptate să te găsească schimbat. Nu-i nimic de mirare în asta. Ştii cum te desparţi de cineva, dar nu ştii cum îl vei regăsi. Să nu te miri, dar, că vei observa şi la mine o mică schimbare. Am fost totdeauna blând si răbdător cu tine, luându-ţi partea în orice

împrejurare şi alinându-ţi amărăciunile, dar, dacă ai devenit mai nedrept decât în trecut, află că eu am devenit mai sensibil şi socotesc că faci rău spunându-i verişoarei mele, faţă de mine, că e risipitoare sărutările si că îngăduie prea mulţi băieţi în jurul ei.

Joseph ma privi dispreţuitor şi, luând o mutră rea imi rase in nas. Apoi imi spuse, încrucişându-si bratele şi înfruntându-mă, ca şi cum ar fi vrut sa se măsoare cu mine:

— Oare aşa să fie, Tiennet? Ei bine, află că m-am îndoit întotdeauna de prietenia ta, pe care mi-o arătai doar ca să mă îmbrobodeşti mai bine…

— Ce vrei să spui, Joset? strigă Brulette jignită, crezând că băiatul îşi pierduse minţile. De când ţi-ai luat dreptul de a mă jigni, şi cum îţi trece prin cap să crezi c-ar exista ceva tirât între mine şi vărul meu? Ai băut sau te-au prins frigurile ca să uiţi respectul ce-mi datorezi şi recunoştinţa pe care credeam c-o merit din partea ta? Joseph se muie deodată şi, luând mina Brulettei într-ale lui, îi zise, cu ochii plini de lacrimi:

— Iartă-mă, Brulette, sunt cam zdruncinat de oboseala drumului şi de nerăbdarea de a ajunge mai repede aici, dar n-am pentru tine decât stimă şi nu trebuie să-mi iei în nume de rău ce ţi-am spus. Ştiu foarte bine că eşti reţinută şi că-ţi place ca toată lumea să ţi se supună. E dreptul frumuseţii tale, care n-a făcut decât să sporească. Dar recunoaşte că-ţi place să dansezi şi că la dans lumea se sărută, nu glumă… Aşa-i obiceiul, l-aş găsi bun, dacă m-aş putea folosi şi eu de el. Şi mă voi folosi, pentru că azi ştiu şi eu să dansez ca oricare altul şi pentru prima oară în viaţa mea voi dansa cu tine. Aud înapoindu-se cimpoierii… Vino, si lasă-mă să mă număr şi eu printre adoratorii tăi…

— Joset, răspunse Brulette, pe care această cuvântare n-o mulţumi decât pe jumătate, te înşeli dacă crezi că mai am adoratori. Am fost cocheta fiindcă aşa-mi plăcea mie şi n-am să dau pentru asta socoteală nimănui, dar acum mi-a venit pofta să mă schimb… Află dar că nu mai dansez cu toata lumea, iar astă seară mai puţin decât oricând..

— Credeam, spuse Joseph pe un ton înţepat, ca eu nu sunt „toată lumea”. Pentru vechea mea tovarăşă cu care am copilărit şi cu care am trăit sub acelaşi acoperiş…

Muzica şi nuntaşii, sosind cu mare gălăgie, îi tăiară vorba şi Huriel intrând, foarte vesel, fără a-i da nici cea mai mică atenţie lui Joseph, o luă pe Brulette în braţe, o ridică întocmai ca pe-un fulg şi o conduse la tatăl lui. Acesta o îmbrăţişa bucuros, spre marele necaz al lui Joseph. El urmărea

fata, strângându-şi pumnii, pentru că Brulette se arăta plină de dragoste faţă de bătrân, ca şi când acesta i-ar fi fost tată.

Apropiindu-mă de urechea Marelui tăietor, l-am înştiinţat că Joseph e acolo şi, prevenindu-l cu privire la proasta lui dispoziţie, mi-am exprimat părerea că ar fi bine să-l ia cu el pe Huriel, în timp ce eu o voi sfătui pe Brulette să se retragă şi ea. În felul acesta, Joseph, care nu fusese poftit la nuntă şi pe care mătuşa mea nu l-ar fi oprit, va fi obligat să se ducă să se culce la Nohant sau în altă casă din Chassin. Marele tăietor fu de părerea mea şi prefăcându-se că nu-l vede pe Joseph, care stătea de-o parte, se sfătui cu Huriel, în timp ce Brulette se dusese să vadă in ce parte a casei ar putea petrece noaptea.

Mătuşa mea, care se lăudase că ne va adăposti, nu prevăzuse că fetei îi va veni cheful să se culce inainte de ora trei dimineaţă. Băieţii, de obicei, nu se culcă deloc în prima noapte a nunţii, şi fac aşa ca dansul să ţie trei zile şi trei nopţi. Dacă vreunul se simte prea obosit, se duce şi-i trage un pui de somn în fân. Cât despre fete şi femei, ele se culcă toate într-o singură odaie, dar de obicei numai bătrânele şi urâtele părăsesc petrecerea.

Asa ca atunci când Brulette se urcă în odaia unde credea că va găsi un locşor de dormit, dete peste o sforăială în lege; cele care se treziseră n-o îngăduiră pe fată nici măcar pe-un locşor cât o palmă, ci-i spuseră să vie la ziuă, când ele se vor duce să se îngrijească de masă. Fata coborî ca să ne spuie ce păţise şi, cum nu exista niciun scaun şi nicio odaie închisă unde ar fi putut petrece noaptea, Marele tăietor grăi:

— Atunci va trebui să te duci să dormi cu Therence! Fiul meu şi cu mine ne vom trece vremea pe aici, aşa că nimeni nu va avea nimic de zis.

M-am gândit că pentru a înlătura orice prilej de gelozie din partea lui Joseph, Brulette şi cu mine trebuia să ne strecuram binişor, fără a spune nimănui nimic, în timp ce Marele tăietor îl va ţine de vorbă pe băiat. O condusei, aşadar, pe Brulette la vechiul castel, ieşind prin grădina mătuşă-mi. Când m-am înapoiat, i-am găsit pe bătrân, pe Joseph şi pe Huriel la masă. M-au chemat şi m-am apucat să cinez cu ei, mâncând, bând, vorbind si cântând, pentru a înlătura o discuţie mai aprinsă despre Brulette. Joseph, văzându-ne uniţi împotriva lui, se stăpâni cum putu, la început fu chiar vesel, dar fără voia lui îşi mai arăta din când în când ghearele; se vădea că pentru orice cuvânt vesel avea şi unul care înţepa ca un ac, ceea ce-l împiedica să fie sincer.

Marele tăietor ar fi vrut să-i potolească fierea cu puţin vin şi cred că Joseph însuşi ar fi vrut din toată inima să uite, dar niciodată vinul nu-l ameţise, iar acum mai puţin ca oricand i-ar fi putut veni în ajutor. A băut de patru ori mai mult ca noi, care n-aveam motive să ne inecam amarul în vin şi-n loc să se îmbete băgarăm de seamă că gândurile i se limpeziseră şi că vorba-i devenise mai curgătoare.

în sfârşit, la un cuvânt rostit cu prea multă răutate, privind şiretenia femeilor şi trădarea prietenilor, Huriel, lovind cu pumnul în masă si apucându-i braţul tatălui său, care demult timp îi tot făcea semn cu cotul să se potolească, strigă:

— Nu, tată, iartă-mă, dar nu pot îndura mai mult; e mai bine să ne lămurim în chip sincer, acum, odată ce-am ajuns aici! Că va fi mâine, peste o săptămână sau peste un an, puţin îmi pasă; ştiu că Joseph va avea aceeaşi pică împotriva mea şi, dacă mi-am astupat până acum urechile, va trebui, până la urmă, să mi le destup la auzul dojenilor şi cuvintelor nedrepte care se rostesc. Ascultă, Joseph, de-un ceas întreg te aud sporovăind şi te înţeleg… Ai folosit multă isteţime, prea multă… Vorbeşte omeneşte. Spune ce ai pe inimă, de ce şi cum… Iţi voi răspunde cu aceeaşi sinceritate…

— Fie, spuse bătrânul, răsturnând paharul şi hotărându-se, cum ştia să procedeze în anumite imprejurări; nu vom mai bea decât pentru a ciocni paharele cu prietenie cinstită. Nu trebuie sa amestecăm veninul dracului cu vinul dat de bunul Dumnezeu.

— Mă minunez grozav de voi amândoi, spuse Joseph, care devenise galben până-n albul ochilor Şi care continua să râdă răutăcios. Ce dracu aveţi şi de ce vă scărpinaţi când nicio muscă nu înţeapă? N-am nimic cu nimeni, dar îmi face placere sa-mi bat joc de toate şi nu cred că mă veti putea opri să-mi fac damblaua.

— Poate că da! spuse Huriel supărat, la rându-i.

— Incearcă, deci! reluă Joseph, rânjind mereu.

— Destul! spuse Marele tăietor, lovind in masă cu mina lui noduroasă. Tăceţi şi unul si celălalt; pentru că nu eşti sincer, Joseph, voi fi eu pentru amândoi. Ai dispreţuit-o în inima ta pe femeia pe care o iubeai — e o vină pe care bunul Dumnezeu ţi-o va ierta, pentru că nu atârnă totdeauna de voinţa unui om să fie încrezător sau neîncrezător în dragostea lui, dar în orice caz e o nenorocire care nu se mai poate drege. A dat peste tine această nenorocire; trebuie să te deprinzi cu ea şi să i te supui.

— De ce, meştere? spuse Joseph, ridicându-se ca o pisică sălbatică. Cine s-a însărcinat să comunice greşeala mea aceleia care nu ştia nimic şi care n-a avut de suferit nimic de pe urma ei?

— Nimeni, răspunse Huriel, nu sunt un mişel.

— Atunci cine se va însărcina acum? reluă Joseph.

— Tu însuţi, spuse bătrânul.

— Şi cine m-ar constrânge?

— Conştiinţa dragostei pe care o ai pentru ea. O îndoială nu vine niciodată singură şi dacă te-ai vindecat de cea dintii, îţi va veni şi a doua, care va ieşi de pe buzele tale la primele vorbe pe care vei voi să i le spui.

— Sunt de părere, Joseph, spusei la randul meu, că lucrul e ca şi terminat, fiindcă ai jignit de moarte astă-seară fiinţa pe care tu te straduiai s-o recucereşti.

— Se poate, răspunse el mândru, dar nu ne priveşte decât pe noi doi, pe ea şi pe mine. Dacă doresc ca ea să se reîntoarcă la mine cine vă spune că nu se va reîntoarce? Mi-amintesc de un cântec al stăpânului meu, a cărui rnuzica e frumoasă si ale cărui vorbe sunt adevărate „Dai *cui cere”.* Ei bine, dă-i drumul, Huriel. Cere ajutorul vorbelor, iar eu îl voi cere pe al muzicii, şi vom vedea dacă fata este atât de legată de dumneata ca să nu se întoarcă la mine. Haide, dă-i drumul pe faţă, dumneata, care mă învinuieşti că merg pe drumuri ocolite. Iată-ne întrecându-ne deci, aşa că n-avem nevoie să ne prefacem. O casă frumoasă n-are decât o uşă şi noi vom ciocăni pe rând la ea…

— Fie şi aşa, răspunse Huriel, dar să iei seama la un lucru; nu mai vreau s-aud dojeni, rostite nici în serios şi nici în glumă. Dacă uit imputările pe care ţi le-aş fi putut face, blândeţea mea nu va merge pân-acolo încât să le îndur pe cele pe care nu le merit.

— Vreau să ştiu de ce mă învinuieşti, spuse Joseph, căruia fierea îi întunecase aducerea-aminte.

— Nu-ţi dau voie să mai întrebi ceva şi-ţi poruncesc să chibzuieşti tu însuţi, interveni bătrânul. Dacă vei schimba câteva lovituri ticăloase cu fiul meu, nu vei fi din cauza asta mai lipsit de vină şi nu vei avea prilejul să te mândresti, chiar nu te voi mai ierta în vecii vecilor, deşi în adancul inimii mele te-am iertat de mult.

— Meştere, strigă Joseph cuprins de-o adâncă emoţie, dac-ai crezut că trebuie să mă ierţi, eu iti mulţumesc, dar, după ştiinţa mea, nu te-am jgnit cu nimic. Niciodată nu m-am gândit să te insel si dacă fiica dumitale ar fi zis

da, nu mi-aş fi luat cuvântul înapoi: e o fată care n-are pereche în ceea ce priveşte judecata şi caracterul ei cinstit. Aş fi iubit-o, bine sau rău, dar din inima si fară prefăcătorie. M-ar fi scăpat, poate, de multe greşeli pe care le-am săvârşit până acum si de multe suferinţe, dar fata nu m-a socotit demn de ea. Aşa că sunt liber, la ora asta, să caut pe cine-mi place; găsesc însă că acel care-mi câştigase încrederea şi-mi făgăduise spri jinul s-a cam grăbit, folosindu-se de o clipă d necaz ca să-mi ia locul.

— Această clipă a ţinut o lună, Joseph. Răspunse Huriel, fii drept! O lună în care vrem ai cerut de trei ori mina surorii mele. Trebui să cred, dar, că-ţi băteai joc procedând astfel! Ca să-ţi iert această insultă, pe care mi-ai adus-o, trebuie să-ţi retragi orice învinuire. M-a încrezut în cuvântul dumitale, iată toată greşeal mea. Să nu mă faci cu niciun preţ să mă caiesc…

Joseph tăcu. Apoi ridicându-se:

— Da. Ai dreptate în felul în care judeci. Sî sunteţi amândoi mai tari în judecată ca mine. Am vorbit şi m-am purtat ca un om care nu ştie vrea, dar sunteţi mai nebuni ca mine dacă nu ştiţi că, fără să fii nebun, poţi dori două lucru care se bat cap în cap. Lăsaţi-mă aşa cum sunt şi vă las şi eu aşa cum aţi vrea să fiţi. Dacă ai inimă sinceră. Huriel, — asta o voi constata curând — şi dacă vei câştiga partida jucâncand cinstit, îţi voi recunoaşte dreptatea şi mă voi retrage fără ură.

— După ce anume vei cunoaşte că sunt un sufiet cinstit, dacă până acum n-ai fost în stare s-o constaţi şi să ţii socoteală de asta?

— După ceea ce vei spune despre mine Brulettei, răspunse Joseph. Ţi-e uşor s-o faci sa se supere pe mine, pe când eu nu pot face acelasi lucru împotriva dumitale.

— Aşteaptă. Îi spusei eu lui Joseph. Nu invinui pe nimeni fără temei. Therence i-a şi spus Brulettei că ai cerut-o în căsătorie…

— Dar nu s-a spus şi nu se va spune nimic mai mult, adăugă Huriel. Joseph, suntem mai buni decât ne crezi. Nu vrem să pierzi prietenia Brulettei!

Această vorbă îl mişcă pe Joseph, care întinse mina, ca şi cum ar fi vrut să i-o strângă pe cea a lui Huriel, dar frumosul lui gest se opri la jumătatea drumului, după care plecă fără a mai scoate o vorbă faţă de nimeni.

— E o inimă împietrită, strigă Huriel, care era prea bun pentru a nu se simţi jignit de pe urma acestui gest de nerecunoştinţa.

— Nu! are o fire nenorocită, îi răspunse taică-său.

Impresionat de această vorbă, m-am dus după Joseph ca să-l dojenesc, sau să-i alin necazul, pentru că-mi părea că ducea cu el în suflet moartea. Eram tot aşa de nemulţumit de purtarea lui ca si Huriel, dar obişnuinţa ce-o aveam de a-l compătimi şi de a-l susţine mă îndemna totuşi să alerg după el. Mergea aşa de repede spre Nohant, că aproape il pierdusem din ochi; noroc că se opri pe malul Lajon-ului, o mică baltă pe un bărăgan pustiu. Locul e trist şi nu-i umbrit decât de câţiva arbori crescuti ca vai de lume în pământul sărac; dar namolisul e plin de plante sălbatice şi, cum ne aflam tocmai pe vremea când înfloreau nufărul alb si mii de ierburi de baltă, văzduhul era aşa de inmiresmat ca bolta unei biserici împodobită cu flori.

Joseph o zbughi între trestii şi, crezându-se singur incepu să geamă, să blesteme şi să urle ca o fiara rânită. L-am strigat, ca să ştie că sunt acolo, sigur fiind că nu-mi va răspunde si am pornit-o catre el.

— N-ai dreptate, îi spusei, trebuie să ne ascultăm unul pe altul, lacrimile nu sunt argumente.

— Nu plâng, Tiennet, îmi răspunse el cu voce stăpânită. Nu sunt nici atât de slab, nici atât de fericit ca să mă pot despovăra în acest fel. Doar în cele mai grele clipe dacă-mi pică din ochi o biată lacrimă, iar asta care încearcă să iasa acum nu e de apă, ci de foc, pentru că mă arde ca un cărbune aprins, dar să nu mă întrebi din ce pricină, nu ştiu să-ţi spun şi nici nu încerc să aflu.. Vremea încrederii în oameni a trecut. Mă simt în putere şi nu mai aştept ajutorul nimănui. Ajutorul oamenilor înseamnă milă, şi eu nu mai am nevoie de ea; nu mai vreau să ma bizui decât pe mine însumi. Îţi mulţumesc pentru bunele tale gânduri. Adio! Lasă-mă. Acum

— Dar unde-ai să-ţi petreci noaptea?

— Mă duc să o văd pe mama.

— E târziu şi e drum lung de-aici până la Saint-Chartier.

— N-are importanţă, spuse el, ridicându-se. Nu pot să stau locului. Ne revedem miine. Tiennet.

— Da, la noi. Pentru că mâine ne înapoiem şi noi acasă.

— Mi-e totuna. Voi şti eu s-o găsesc pe Brulette a voastră — care poate că încă nu si-a spus ultimul cuvânt.

Plecă foarte hotărât si, văzând că ambiţia nu-l părăsea, am renunţat să-l mai liniştesc. M gandeam că oboseala, bucuria de a-şi vedea mama şi o zi sau două de chibzuire îi vor reda *jude*cată firească. Proiectam s-o sfătuiesc pe Brulette să rămâie la Chassin până poimâine; intorcandu-mă spre acest loc, l-am întâlnit într-un livadă, prin care treceam pentru a-mi scurta

drumul, pe Marele tăietor de copaci şi pe fiul său, care „îşi făceau culcuşul”, cum spuneau ei, ceea ce însemna că se pregăteau să doarmă pe iarbă, nevrând să stânjenească cele două fete din vechiul castel. Le făcea de altfel plăcere să se odihnească sub cerul liber, în acel blând anotimp de primăvară.

Ideea mi se păru bună şi iarba proaspătă mai plăcută decât finul încălzit din fânarul unde dormeau claie peste grămadă treizeci de oameni. M-am întins, deci, lângă ei şi, privind la nouraşii albi de pe cerul limpede, respirând mireasma măceşului înflorit şi gândindu-mă la Therence, am adormit ca un prunc nou-născut.

Totdeauna am avut somnul bun şi rareori în tinereţe. Mă trezeam singur. Cei doi tovarăşi ai mei, care umblaseră cam mult până să ajungă la Chassin, au lăsat şi ei să răsară soarele şi s-au trezit râzând că le-o luase înainte, ceea ce nu li se întâmpla prea des. Au făcut şi mai mult haz privind cum mă feream să nu cad din „pat”, deschizând ochii mari, căci nu mă dumiream unde mă aflam.

— Sus, spuse Huriel, sus, băiatule, căci am intârziat. Azi suntem în ultima zi a lunii mai şi la noi e obiceiul să atârni un buchet la uşa iubitei, dacă n-ai putut face asta în prima zi a lunii. Nu se poate Spune că am fost preveniţi, pentru ca pe de o parte, nu ştiam unde sunt gazduite sora mea şi vara ta, iar pe de alta, la voi nu e obiceiul să se ofere acest buchet al „imbierii”. Dar frumoasele noastre s-au trezit, poate că şi ies din odaia lor înainte ca eu să-mi fi atarnat buchetul de canatul uşii.

— Ca văr, îi răspunsei eu râzând, îţi îngădui sa atârni buchetul; ţie, ca frate, însă îţi cer îngăduinţa să-mi atârn şi eu buchetul meu la uşa fetei pe care-o iubesc…

— Da, se amestecă bătrânul, Huriel mi-a vorbit ceva despre asta. Ca să încerci nu-i greu, greul e să izbândeşti. Dacă ştii cum s-o iei, mă rog, n-am nimic împotrivă…

încurajat de îndemnul său prietenesc, am alergat la o tufă vecină şi am tăiat, bucuros, un tânăr cireş sălbatic înflorit; Huriel, care-şi procurase din timp o panglică frumoasă, ţesută din mătase şi aur, din acelea care se vând în ţinutul său, şi pe care femeile le pun sub bonetele lor de dantelă, împreunase măceşul alb cu cel roz şi le legase într-un buchet demn de o regină.

Din trei paşi am ajuns la castel; tăcerea care domnea pretutindeni ne-a convins că frumoasele noastre dormeau încă — de bună seamă că stătuseră

de vorbă o bună parte din noapte — dar mirarea noastră fu mare când, intrând în curte, văzurăm un buchet şi mai minunat, împodobit în întregime cu panglici albe şi argintii, atârnat de pragul uşii la care noi ne închipuiam că vom fi primii.

— Da, da, spuse Huriel, pregătindu-se sa smulgă acest dar suspect şi uitându-se chionş la câinele lui, care-şi petrecuse noaptea dinain tea uşii: Aşa de bine ai păzit casa, meştere Satan ca Ţi-ai şi' făcut cunoştinţe în ţinut, dacă n-ai fost în stare să-i faci praf picioarele nepoftitului? Hai?

— O clipă, spuse Marele tăietor de copaci oprindu-şi fiul care voia să smulgă buchetul, nu e pe aici decât un singur cunoscut pe care Satan să nu-l muşte şi care să cunoască obiceiul *„im*bierii", pentru că l-a văzut prin părţile noastre. Or, tu i-ai făgăduit aceluia să nu i te pui de-a curmezişul. Mulţumeşte-te să te faci plăcut, fără să-l pui pe el într-o lumină proastă şi respectă-i darul, precum şi el, cred, l-ar fi respectat pe al tău.

— Da. Tată, spuse Huriel, dacă aş fi sigur că e el, dar cine ne asigură că nu-i un altul? Poate că darul e pentru Therence?

Am obiectat că nimeni n-o cunoaşte pe Therence şi poate nici n-a văzut-o nimeni, dar, uitându-mă la florile de nufăr alb, care erau de curând smulse şi legate în mănunchiuri, mi-am amintit că ele nu creşteau pe acolo, ci numai în bălţile de la Lajon, unde văzusem că se oprise Joseph. Desigur că, în loc să se ducă la Saint-Chartier, se înapoiase şi intrase adânc în apă, ba chiar şi în nisipurile mişcătoare, ca să culeagă o atât de mare cantitate de flori.

— Haide, dar, oftă Huriel, văd că lupta dintre noi începe.

Şi atârnă buchetul său de mai, cu un aer destul de îngrijorat, deşi după câte ştiam eu n-avea deoc motive să se teamă de nereuşită. Aş fi vrut să fiu şi eu tot aşa de sigur de norocul meu in legătură cu Therence; atârnând buchetul, inima îmi bătea ca şi cum Therence s-ar fi aflat in dosul uşii, gata să mi-l arunce în cap.

Pălii când se deschise uşa; era Brulette, care se ivi cea dintii; îl sărută pe Marele tăietor de copaci, îmi întinse mie mâna şi-i zâmbi, îmbujorată de plăcere, lui Huriel, căruia nu cuteză sa-i spuie nimic.

— O, o, tată, spuse Therence, sosind şi ea şi imbratişându-l călduros pe Marele tăietor de copaci ai făcut-o pe flăcăul toată noaptea? Intraţi sa va pregătesc gustarea de dimineaţă. Dar mai întâi lăsaţi-mă să privesc aceste buchete. Trei, Brulette? O, dar o iei cam repede, micuţo. Oare acest alai va ţine toată ziua?

— Numai două sunt pentru Brulette, răspunse Huriel, al treilea e pentru tine, surioaro. Şi îi arătă cireşul meu, aşa de încărcat de flori că şi acoperise cu o ninsoare albă întreg pragul uşii.

— Pentru mine? spuse Therence mirată. Tu ai făcut-o, frăţioare, temându-te să nu fiu geloasă pe Brulette..

— Un frate nu e aşa de curtenitor, spuse moş Bastien. Nu bănuieşti vreun îndrăgostit timid şi discret care strânge din dinţi în loc să vorbească?

Therence se uită în jur ca şi cum ar fi căutat pe altcineva decât pe mine şi, când ochii ei negri se opriră asupra feţei mele buimăcite şi prostite, eram sigur că va izbucni în hohote de râs, lucru care mi-ar fi străpuns inima de durere. Dar ea nu râse, ba chiar roşi puţin când spuse, dându-mi prieteneşte mâna:

— Mulţumesc, Tiennet. Ai vrut să-mi dai un semn de aducere-aminte şi-l primesc fără sa cred că e mai mult decât o spune acest buchet

— Ei bine, zise Marele tăietor de copaci, dacă-l primeşti, fata mea, trebuie — potrivit datinii — să-ţi pui un fir dintr-însul pe boneta.

— Nu, răspunse Therence, asta ar putea supăra vreo fată de pe-aici şi n-aş vrea ca acestui bun Tiennet să-i pară rău că mi-a facut acest dar…

— O, asta nu va supăra pe nimeni, strigai şi, dacă nu te supără nici pe dumneata, as fi foarte mulţumit.

— Fie! spuse ea, rupând o crenguţă din florile mele, pe care şi-o prinse cu un ac de par. Nu suntem aici decât la Chassin, Tiennet, pentru că dacă am fi la dumneata în sat m-aş fi codit s-o pun, ca nu cumva să te stric cu vreo fată de pe acolo.

— Să mă strici cu toate, Therence, nici nu doresc altceva!

— Pentru asta? spuse ea. Ar însemna s-o luăm prea repede. Când iei ceva din bunurile aproapelui trebuie să-l şi despăgubeşti şi nu te cunosc destul Tiennet, pentru a te încredinţa că vom avea amândoi ceva de câştigat din treaba asta!

Apoi, schimbând vorba, ca şi cum ar fi uitat că era o chestiune care o privea, aşa cum făcea de obicei cu mare naturaleţe:

— E rândul tău acum, draga mea, spuse ea Brulettei, să vezi în ce fel vei mulţumi pentru aceste două buchete de mai şi din care vei alege o floare…

— Din niciunul, pentru că nu ştiu cine mi l-a adus. Răspunse prevăzătoare verişoara mea. Vorbeşte odată, Huriel, şi opreşte-mă să nu greşesc…

— Nu pot spune nimic, vorbi Huriel, decât atat: iată buchetul meu.

— Atunci îl iau întreg, spuse, desprinzându-l dinn pervaz. Cât despre buchetul ăsta, de baltă. Părerea mea e că-i stă rău atârnat de uşa mea şi ca i-ar sta mai bine în şanţul de colo…

Vorbind aşa, îşi împodobi boneta şi bluza cu floriile lui Huriel şi, după ce duse ce mai rămasese din ele în odaia ei, se pregăti să arunce buchetul de nuferi în şanţul care despărţea pajistea de micul parc, dar, când întinse mâna, Huriel opri să facă un asemenea lucru. In aceeaşi clipă se auzi un sunet de cimpoi razbătând de pe colnicul care ocolea curtea din faţa noastră; cineva, care deci era ascuns destul de aproape ca să audă şi să vadă tot ce se petrecea, cânta aria celor *Trei doborâlori de copaci,* a lui moş Bastien. A cântat-o întâi aşa cum o cunoşteam noi, apoi puţin schimbată, într-un ton mai dulce şi mai trist şi, în sfârşit, o a treia variantă, schimbată de la un capăt la altul, aducând a rugăciune şi a suspine, ceea ce te făcea să simţi o adâncă compătimire pentru cel ce-o interpreta. După care o luă pe un ton mai puternic şi mai vioi, un fel de cântec de dojana sau de poruncă. Brulette, care înaintase şi se oprise pe malul şanţului, gata să arunce buchetul de mai, se dete înapoi, ca şi când s-ar fi speriat de mânia ce izbucnea din muzica aceea. Atunci Joseph, dând la o parte mărăcinişul cu umerii şi cu picioarele, apăru pe malul dimpotrivă al şanţului, cu ochii înflăcăraţi, părând, prin cântecul şi prin înfăţişarea lui, c-o ameninţă pe Brulette cu cele mai mari nenorociri dacă i-ar fi adus insulta grozavă de a-i azvârli buchetul în şanţ.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI ŞAPTEA

— Frumoasă muzică şi mare meşter cimpoier! strigă, bătând din palme, Marele tăietor de copaci, când se sfârşi cântecul. Iată ceva bun Joseph, şi cu care te poţi consola de toate, când ai apucat în acest fel taurul de coarne. Vino să te felicităm!

— Dar nu şi de-o jignire, meştere, răspunse Joseph; între Brulette şi mine va sta tot restul vieţii un şanţ plin de spini, dacă dânsa aruncă darul pe care i l-am făcut.

— Să mă ferească Domnul, răspunse Brulette, să răsplătesc astfel o aşa de frumoasă cântare de dimineaţă. Vino aici, Joset, între noi nu vor fi niciodată spini, afară de aceia pe care îi vei sădi tu însuţi.

Frângând ca un mistreţ mărăcinişul des ca o plasă, Joseph sări peste mocirla ce umplea şantul, zbură pe pajişte şi, luând buchetul din mâna Brulettei, rupse câteva flori, pe care voi să le anine în părul fetei, alături de măcieşii albi şi rosii ai lui Huriel. Făcea asta cu atâta trufie, de parcă Brulette îl şi alesese de bărbat, dar fata, oprindu-l, îi spuse:

— O clipă, Joseph, mi-a venit o idee, căreia tu trebuie sa i te supui… Vei fi în curând primit printre meşterii cimpoieri şi dacă Domnul m-a făcut aşa de simţitoare la muzică, asta numai fiindcă mă pricep şi eu un pic, fără să fi învăţat ceva. Aş vrea deci să organizez aici o întrecere şi să-l răsplătesc pe cel care va izbuti mai bine la acest concurs. Dă-i cimpoiul lui Huriel şi să încerce şi el după cum ai încercat şi tu…

— Da, da, primesc, cu dragă inimă, strigă Joseph, a cărui faţă străluci de sfidare. E rândul tău, Huriel, şi fă ca acest burduf de ţap să cânte ca gâtlejul unei privighetori.

— N-a fost aşa învoiala noastră, Joseph, răspunse Huriel. Tu ai spus că mă vei lăsa să vorbesc, şi am vorbit. Ţie îţi las muzica, pentru că recunosc că eşti mai tare ca mine. Ia-ţi aşadar cimpoiul şi vorbeşte pe limba ta. Nimeni de aici nu se va sătura să te asculte.

— Pentru că te dai învins, reluă Joseph, nu voi mai cânta decât dacă îmi porunceşte Brulette.

— Cântă dar, spuse dânsa, şi, pe când el cânta din nou. Din ce în ce mai frumos, fata împleti din florile de nufăr alb şi din panglicile argintii, ce legaseră buchetul, o cunună. Cântarea lui Joseph sfârşindu-se, ea veni către el şi-i aşeză cununa pe oboiul cimpoiului, zicându-i:

— Joset, frumosule cimpoier, te proclam meşter în cimpoierie şi-ţi dau şi premiul… Fie ca acest dar să-ţi aducă fericire şi renume şi sa dovedească admiraţia pe care o am pentru marele tău talent.

— Da, da, e bine! spuse Joseph. Mulţumesc Brulette a mea. Ca să mă faci mândru şi fericit păstrează pentru tine una din florile pe care le dai. Alege-o din ele pe cea mai frumoasa si strânge-o la inima ta, dacă nu vrei. Să ţi-o pui pe frunte…

Brulette surise, roşindu-se, şi, frumoasă ca un înger, îl privi pe Huriel care se făcuse palid, crezându-se pierdut.

— Joseph, spuse ea, ţi-am recunoscut, prin gestul făcut, măiestria muzicii. Mulţumeşte-te cu ea şi nu-mi cere dragostea, care nu se cucereşte nici cu sila, nici prin vicleşug, ci prin voinţa bunului Dumnezeu.

Faţa lui Huriei se lumină, a lui Joseph se întunecă.

— Brulette. Strigă el, vreau ca voinţa lui Dumnezeu să fie voinţa mea!

— O, mai domol,. Spuse ea, El singur e stăpân şi iată unul din micii lui îngeri, care nu trebuie să audă niciodată vorbe rostite împotriva credinţei.

Vorbind astfel îl luă în braţe pe Charlot, care sărea în jurul ei ca un ied. Therence, în timp ce Joseph cânta, se dusese în casă să-l trezească pe micuţ. Acesta, fără a mai aştepta să fie îmbrăcat, alergase aproape gol s-o sărute pe maică-sa cu un aer de stăpân care îşi bătea joc de pretenţiile celor doi îndrăgostiţi. Joseph, care îşi uitase bănuielile şi care se crezuse păcălit de scrisoarea fiului lui Carnat, se dete înapoi din calea lui Charlot, ca şi cum ar fi un şarpe, iar când îl văzu pe copil c-o mângaie pe Brulette, numind-o „mamă” şi „mama micului Charlot”, îl apucă o ameţeală, de fu cât pe ce să leşine, dar deodată, plin de furie, se repezi la copil şi-l trase cu putere către el:

— Iată cum iese adevărul la iveală! spuse el cu voce sugrumată; iată cum am ajuns de râs, cum sunt dus pe degete şi cum priceperea altora in ale dragostei m-a depăşit…

Brulette, îngrozită de furia care-l cuprinsese pe Joseph şi de ţipetele lui Charlot, vru să-i ia copilul, dar el, pierzându-şi orice stăpânire de sine, îl sucea pe toate părţile, râzând ca un sălbatic, strigând că vrea să-l vadă bine, să vadă dacă într-adevăr seamănă cu Brulette; în nebunia lui strângea cu atâta furie copilul fără să se gândească. Că putea să-l înăbuşe, spre desperarea fetei, care, neîndrăznind să i-l ia din mâini, ca nu cumva să-l îndârjească şi mai rău, se aruncă de gâtul lui Huriel, spunându-i:

— Copilul meu, copilul meu, îmi omoară bietul copil.

Huriel nu se lăsă mult rugat, îl apucă pe Joseph de ceafă şi-l strânse atât de zdravăn. Încit braţele nebunului se descleştară; eu îl prinsei pe Charlot într-ale mele, ca să-l dau apoi, aproape leşinat, Brulettei.

Joseph era şi el pe cale să leşine, atât din pricina furiei care îl cuprinsese, cit şi din pricina felului în care Huriel îl însfăcase. Ar fi urmat între ei o bătaie straşnică, dacă Marele tăietor de copaci nu s-ar fi interpus şi dacă Joseph ar fi înţeles ce se întâmplase, dar el nu-şi mai dadea seama de nimic altceva decât că Brulette e mamă şi că fusese înşelat şi de ea şi de noi.

— Aşadar nu te mai ascunzi? îi spuse el cu voce întretăiată, din pricina strânsorii pe care o încercase.

— Ce vrei să spui? zise Brulette, care, plangând, se aşezase pe iarbă, frecând uşor bratele copilului, pline de vânătăi. Eşti un nebun inrait, iată tot ce pot spune. Să nu te mai apropii mine şi să nu mai îndrăzneşti să te atingi de acest copil dacă nu vrei ca Dumnezeu să te pedepsească cum meriţi.

— Un singur cuvânt, Brulette, spuse Joseph, dacă eşti mama lui mărturiseşte-o. Vei avea mila şi iertarea mea, te voi sprijini chiar, la nevoie, dar dacă vei nega, minţind din nou… ei bine, n-ai să mai ai decât dispreţul şi… uitarea mea!

— Mama lui? Eu, mama lui? strigă Brulette, ridicându-se ca pentru a-l respinge pe Charlot. Crezi că sunt mama lui? spuse încă o dată, luându-l din nou în braţe pe bietul copil, care fusese pricina atâtor necazuri, şi strângându-l la piept. Aruncă apoi o privire rătăcită în jurul ei, căutându-l din ochi pe Huriel. E cu putinţă, strigă ea, ca cineva să creadă asta despre mine?

— Dovada că n-o credem, spuse Huriel, apropiindu-se de ea şi mângâindu-l pe Charlot, este că iubim copilul aşa cum îl iubeşti şi tu.

— Spune mai bine, dragă frate, strigă cu putere Therence, spune ce mi-ai spus aseară: „Al ei sau nu, copilul va fi al meu, dacă ea va vrea să fie a mea”.

Brulette îşi aruncă braţele după gâtul lui Huriel si, lipindu-se de el ca viţa sălbatică de stejar. Spuse:

— Fii, dar, stăpânul meu, pentru că n-am avut altul si nu voi avea niciodată altul în afară de dumneata.

Joseph privi această neaşteptată mărturisire de dragoste, prilejuită de el, cu o durere şi cu o părere de rău atât de mare, că ţi se făcea milă sa-l vezi. Strigătul adevărului pornit din inima, Brulettei îl zguduise şi credea că

jignirea care i-o adusese fusese doar vis. Simţi că totul se sfarsise între ei şi, fără a spune o vorbă, îşi luă cimpoiul şi fugi

Marele tăietor alergă după el şi-l aduse inapoi:

— Nu, nu, nu în felul acesta vă veţi despărţi după o prietenie care durează din copilăria voastră. Leapădă-te de trufie, Joseph, şi cere iertare acestei fete cinstite. Din clipa asta e fata mea. Suntem înţeleşi şi sunt mândru de asta, dar ea trebuie să-ţi rămâie soră. Ierţi unui frate ceea ce nu poţi ierta unui iubit.

— Să mă ierte, dacă vrea şi dacă poate! spuse Joseph; dar, dacă sunt vinovat, nu-mi pot dobândi iertarea decât apelând la mine însumi. Urăste-mă Brulette, asta m-ar mulţumi mai mult. Văd că am făcut tot ce se putea ca sâ fiu izgonit din inima ta. Nu se mai poate da înapoi: dacă ţi-e milă de mine. Nu mi-o spune! Nu-ţi mai cer nimic altceva!

— Toate astea nu s-ar fi întâmplat, răspunse Brulette, dacă ţi-ai fi făcut datoria faţă de mama ta, ducându-te s-o îmbrăţişezi. Du-te, Joseph, Şi mai ales să nu-i vorbeşti de păcatul de care m-ai învinuit. Ai face-o să moară de durere.

— Draga mea fată, reluă iar bătrânul, continuând să-l ţină pe Joseph, sunt de părere că nu poţi dojeni copiii decât când sunt liniştiţi- Alminteri, ei înţeleg pe dos tot ce le spui şi nu le rămâne în cap nimic din ceea ce trebuie să le rămână. După mine, Joseph are clipe de nebunie şi dacă nu-şi recunoaşte greşelile aşa de usor, asta se explică, poate, prin faptul că-şi dă seama de vina lui şi suferă mai mult de dojana pe care şi-o face singur decât de aceea pe care i-ar face-o alţii. Oferă-i pilda cuminţeniei şi a bunătăţii. Nu e greu să ierţi când eşti fericita si trebuie să te simţi mulţumită de a fi iubita asa cum eşti. Mai mult nici că s-ar putea, pentru ca ştim acum despre dumneata lucruri care ma fac să te iubesc şi să te respect aşa cum meriti, incât uite, manile mele ar fi gata să sugrume gâtul oricui te-ar batjocori; nu-i însă cazul şi cu Joseph; insulta lui a fost din cauza furiei, dar iată, ruşinea l-a copleşit în aşa hal, încât inima lui ţi-a dat acum cea mai deplină satisfacţie. Haide, Joseph, un singur cuvânt, nu-ţi cer mai mult şi Brulette va fi mulţumită, nu-i aşa, fata mea?

— Nu-l cunoşti, tată, dacă crezi că va rosti acest cuvânt, răspunse Brulette; dar nu i-l cer, pentru că înainte de toate vreau ca dumneata să fii mulţumit. Deci, Joseph, te iert, cu toate că tu nu ţii la asta. Rămâi sâ mănânci cu noi şi să stăm de vorbă omeneşte. Ce s-a spus, s-a uitat…

Joseph nu rosti nici de astă dată vreun cuvânt, îşi scoase în schimb pălăria şi-şi puse jos bâta, ca şi când s-ar fi hotărât să rămâie. Cele două fete intrară în casă spre a pregăti masa şi Huriel, care avea mare grijă de calul lui, se duse să-l ţesele şi să-l perie. Eu mă jucam cu Charlot, iar Marele tăietor de copaci, voind să-i abată gândurile lui Joseph, începu să-i vorbească despre muzică, lăudându-i variaţiunile pe care le cantase mai înainte.

— Nu-mi mai vorbi de cântecul ăsta, spuse Joseph. Mi-aminteşte numai suferinţe, aşa că vreau să-l uit.

— Ei bine, spuse bătrânul. Cântă-mi altceva, una din melodiile compuse de tine…

Joseph se depărta împreună cu bătrânul şi-l auzii cântând nişte arii aşa de triste, aşa de tânguitoare, încât păreau ieşite dintr-un suflet cuprins de căinţă şi de obidă.

— Il auzi? îi spusei eu Brulettei. Iată, fără indoiala, felul lui de a se spovedi şi dacă durerea e un fel de căinţă, atunci el şi-o arată cât se poate de bine.

— Nu cred că are o inimă prea duioasă cu o asemenea mândrie, răspunse Brulette. Acum sunt ca şi Therence: puţină afecţiune mă atrage mai mult decât cine ştie ce talent, dar eu l-am iertat. Şi dacă mila mea nu e atât de mare ca aceea pe care Joseph şi-o doreşte, asta se datoreşte faptului că în curând va avea o consolare: admiraţia pe care alţii, şi el însuşi, o vor avea pentru talentul lui. Dacă Joseph n-ar ţine la această satisfacţie mai mult decât la prietenie, n-ar avea limba amuţită şi ochiul uscat în faţa imputărilor ce i s-ar face pentru lipsa sa de afecţiune. Nu ştii să ceri cum se cuvine decât lucrul de care ai absolută nevoie.

— Eh, bine, spuse Marele tăietor de copaci, înapoindu-se singur din grădină, l-aţi auzit, copii? A spus tot ce-a avut de spus şi, încântat că mi-a stors lacrimi cu compoziţiile lui, a plecat liniştit.

— Nu l-ai putut opri la masă. Totuşi? spuse Therence surâzând.

— Nu, răspunse tatăl ei. A cântat prea frumos ca să nu fie împăcat pe trei sferturi şi a vrut să plece, lăsând în urmă o impresie cit de cât mai bună decât aceea pe care ar fi lăsat-o dacă ar fi scăpat la masă vreo prostie.

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI OPTA

Ne-am aşezat la masă, simţindu-ne mai uşuraţi de grijile din ajun, pricinuite de cearta izbucnită între Huriel şi Joseph; şi cum Therence nu vădea nici în prezenţa, nici în lipsa celui plecat că ar încerca vreun simţământ bun sau rău, cu privire la cele petrecute, mă simţeam, ca şi Huriel, ca şi Marele tăietor de copaci, bine dispus, vesel şi liniştit. Charlot, văzându-se răsfăţat şi mângâiat de toată lumea, începea să uite că fusese speriat şi brutalizat. Din timp în timp, mai întorcea doar capul la câte un zgomot, dar Therence îl potolea râzând, spunându-i că Joseph plecase şi că nu se va mai întoarce. Alcătuiam acolo o singură familie şi, servind-o pe Therence cu multă atenţie, îmi ziceam că poate voi avea mai mult noroc pe lingă această fată. Numai Brulette continua să fie îngrijorată şi copleşită de gânduri, ca şi cum ar fi primit o lovitură grea drept în inimă. Huriel, din pricina asta, era şi el îngrijorat; bătrânul însă, care cunoastea sufletul omenesc în toate străfundurile lui si era aşa de bun, că faţa şi vorba lui picurau miere peste toate amărăciunile, îi prinse mainile Brulettei şi, apropiindu-i capul frumos de pieptul lui, îi spuse, la sfârşitul mesei: — Bruleette, vrem să te rugăm ceva, dar dacă ai aerul ăsta trist şi neliniştit, iată că fiul meu şi cu mine nu cutezăm. Nu vrei să ne surâzi un pic, aşa, de încurajare?

— Vorbeşte, tată, şi porunceşte-mi, răspunse Brulette.

— Ei bine, fata mea, trebuie să ne înfăţişezi chiar mâine bunicului tău, ca să-l primească pe fiul meu, Huriel, ca soţ al nepoatei sale.

— E prea devreme, tată, răspunse Brulette, continuând să verse câteva lacrimi, sau, mai bine-zis, prea târziu, căci dacă mi-aţi fi cerut asta acum un ceas, înainte ca Joseph să rostească anumite vorbe împotriva mea, aş fi primit din toată inima. Acum mi-ar fi ruşine, v-o mărturisesc, să primesc atât de uşor devotamentul unui om cinstit, când văd că eu nu trec drept o fată cinstită. Ştiu bine că mi s-a reproşat adesea plăcerea de a cocheta. Chiar fiul dumitale, anul trecut, mi-a amintit asta, e adevărat, în chip destul de gingaş. Therence de asemenea mă ţinea de rău, dăruindu-mi totuşi prietenia ei. Aşa că, văzând că Huriel avea atâta curaj să nu mă părăsească, m-am gândit la toate astea în chip mai serios. Dumnezeu m-a ajutat, dându-mi în grija acest copilaş, care, l-a început, nu-mi plăcea si pe care nu l-aş fi primit, poate, dacă la îndatorirea mea nu s-ar fi adăugat gândul că prin puţină suferinţă şi virtute voi fi mai demnă să tiu iubită decât prin flecăreală

şi găteli. Mă gandeam deci, să-mi răscumpăr astfel anii mei de nepasare şi să-mi înfrâng prea marea mea iubire fatza de făptura mea… Mă vedeam defăimată şi ocolita dar mă mângâiam zicându-mi: „Dacă el revine va vedea bine că nu merit să fiu bârfită, pentru că mi-a venit mintea la cap şi m-am făcu serioasă”. Dar iată că aflu cu totul altceva, atat din purtarea lui Joseph, cât şi din vorbele Therencei. Nu numai că Joseph mă socotea de multă vreme rătăcită, dar chiar şi Huriel, a cărui dragoste trebuie că era destul de mare şi inima destul de largă ca să-i poată spune ieri surioarei sale: „Vinovată sau nu, eu o iubesc şi o voi lua aşa cum e”. O, Huriel, îţi mulţumesc, dar nu vreau să mă iei de soţie înainte de a mă cunoaşte. Aş suferi prea mult ca să te văd bârfit, cum vei fi, fără îndoială, din pricina mea. Te cinstesc prea mult pentru a îngădui să se spuie că-ţi iei răspunderea unui copil lepădat. Haide, recunoaşte că trebuie să fi părut destul de uşuratică odinioară, ca să dau loc unei asemenea învinuiri! Ei bine, vreau să mă judeci după purtarea mea de toate zilele şi să afli că nu sunt numai o bună dănţuitoare la nuntă, dar şi o fiinţă care îşi îndeplineşte cu pricepere îndatoririle sale casnice. Vom veni să locuim aici, aşa cum doreşti şi dacă nu voi fi în stare, într-un an, să-ţi dovedesc că n-am de ce roşi din pricina îngrijirilor pe care le dau lui Charlot, îţi voi dovedi, prin purtările mele, că sunt cu mintea tot atât de întreagă pe cât de curată mi-e conştiinţa.

Huriel o smulse pe Brulette din braţele tatălui sau, îi sărută lacrimile care-i curgeau din ochii ei frumoşi şi, reaşezând-o de unde o luase, spuse:

— Binecuvânteaz-o, tată, pentru că vezi că nu te-am minţit când ţi-am spus că era demnă de binecuvântarea dumitale. Gura-i dulce a grăit frumos şi n-avem ce să-i răspundem decât că nu avem nevoie de un an, ba nici măcar de o zi de încercare şi că vom pleca astă-seară s-o cerem bunicului ei, pentru că nu mai am răbdarea să mai astept incă o noapte acest consimţământ, acum când doresc mai mult ca oricând să mă simt ca un rege de fericit.

— Iată dar, se adresă moş Bastien Brulettei, ce-ai câştigat încercând o amânare. În loc să te cerem mâine, te vom cere azi. Haide, fata mea, trebuie să te supui „asta-i pedeapsa „relei” tale purtări de odinioară…

în sfârşit, mulţumirea străluci pe faţa Brulettei şi răul pe care i-l făcuse Joseph fu uitat. Totuşi, când ne ridicarăm de la masă, se mai întâmplă ceva: Charlot, auzindu-l pe Huriel zicându-i Marelui tăietor de copaci „tată”, îi spuse şi el la fel şi atunci copilul se bucură de şi mai multe mângâieri. Brulette, însă, se întunecă din nou.

— N-ar trebui să ne ostenim a găsi o obârşie acestui biet copil? Pentru că de câte ori de azi înainte mă va numi mamă, cred că-i va face să sufere pe cei care mă iubesc.

Toţi erau gata s-o liniştească în privinţa asta, când Therence spuse:

— Vorbiţi mai încet; ne ascultă cineva. Şi. Întorcându-ne cu toţi către portal, zărirăm vârful unui toiag rezemat de pământ şi umflătura unei tăgârţe pline, sprijinită de perete. Astea dovedeau că se afla acolo un cerşetor, care, aşteptând sa fie băgat în seamă, ascultase pana atunci lucruri ce nu-l priveau.

M-am îndreptat spre el şi l-am recunoscut pe carmelitul Nicolas, care, apropiindu-se de noi. Ne-a mărturisit fără stinghereală că de un sfert de ceas ascultă ce vorbim şi că i-a făcut maie plăcere ceea ce auzise.

— Îmi părea că recunosc vocea lui Huriel, zise el, dar în drumurile mele mă aşteptam asa de puţin să-l găsesc aici, iubiţi prieteni, că n-as fi fost sigur, dacă nu auzeam anumite lucruri de care Brulette. Ştie bine că nu sunt prea străin.

— O ştim şi noi, zise Huriel.

— Dumneata? glăsui călugărul. Da, se poate!

— Şi asta, pentru, că mătuşa mi-a încredinţat aseară secretul, îi spuse Huriel, Brulettei. Vezi, micuţo, că n-a trebuit să mă silesc prea mult ca să te cred…

— Da, spuse Brulette uşurată, dar ieri dimineaţă… Ei bine, pentru că acum ştii totul în legătură cu mine, adăugă ea, vorbindu-i călugărului, ce sfat îmi dai, frate Nicolas? Dumneata, care ai fost amestecat în treaba asta cu Charlot, nu găseşti vreo poveste care să poată fi răspândită pentru a acoperi taina părinţilor lui şi a drege răul pe care l-ai căşunat cinstei mele?

— O. Poveste! spuse carmelitul. Eu, să ajut la răspândirea unei minciuni? Nu fac parte dintre aceia care se expun a fi blestemaţi de dragul tinerelor fete, draga mea. N-aş câştiga nimic din asta. Va trebui deci să te ajut în alt fel şi am lucrat pentru asta mai mult decât crezi. Ai răbdare şi totul se va sfârşi cu bine, ca şi cealaltă afacere, în care meşterul Huriel ştie bine că nu am fost un prieten nefolositor.

— Ştiu că-ţi datorez liniştea şi siguranţa vieţii mele, răspunse Huriel. Aşa că, spune-se de călugări orice, eu cunosc cel puţin unul pentru care m-aş lăsa tăiat în patru. Aşază-te deci, aici, frate, Şi petrece ziua asta cu noi. Ce e al nostru e şi al dumitale şi casa în care stăm îţi aparţine.

Therence şi Marele tăietor de copaci ţineau şi ei să-l cinstească pe bunul călugăr, când sosi mătusaşă-mea Marghitonne, care nu voia să se despartă de noi. Urma să aibă loc „ceremonia verzei”, marea şi vechea păcăleală de a doua zi după nuntă; alaiul şi pornise, îndreplându-se spre noi. Se bea, se cânta, se dansa la fiecare popas. N-a mai fost chip pentru Therence să mai stea deoparte şi fata îmi luă braţul ca să întâmpinăm alaiul, în timp ce Huriel o conducea pe Brulette. Mătuşa se însărcina să aibă grijă de Charlot şi bătrânul, luându-l cu el pe carmelit, îl hotărî foarte uşor să petreacă într-o tovărăşie veselă.

Flăcăul, care o făcea pe grădinarul, sau, cum se spune pe la noi, pe „păgânul”, era aşezat pe o targa, într-un fel care mira mult lumea. El găsise lângă micul parc o frumoasă cununa de nuferi albi, legată cu panglici de argint, şi-şi făcuse dintr-însa un brâu pe sub cocoaşa de câlţi. N-a trebuit mult ca s-o recunoaştem. Joseph o pierduse sau o aruncase, când a plecat de la noi. Fetele nuntaşe, ochind panglicile, se aruncară toate pe păgân ca să i le ia. Acesta, apărându-se, le sărută pe unele dintre ele cu botul lui mânjit cu drojdie de vin. Până la tirmă, i le-au smuls şi şi-au împărţit între ele această bogată podoabă de nuntă. Astfel, panglicile lui Joseph, tăiate în bucăţi, au strălucit toată ziua pe bonetele celor mai tinere fete de acolo şi au avut o întrebuinţare mai bună decât aceea la care se gândea el când le-a azvârlit în drum.

Alaiul vesel, trecând din poartă în poarta, străbătu tot satul, şi se sfârşi printr-un mare ospăţ, urmat de dansuri până la ivirea noptii. După care, luându-ne rămas bun, Brulette şi cu mine, întovărăşiţi de Marele tăietor de copaci, de Therence şi de Huriel, am plecat spre Nohant, în frunte cu călugărul, care ducea clairinul de dârlogi şi-l ţinea pe bondocul de Charlot cocotat în şa. Copilul, niţel ameţit de tot ce văzuse, radea nebuneşte şi încerca să cânte, cum auzise că se cântase toată ziua.

Cu toate că tineretul de azi e tare descreierat — aţi văzut de atâtea ori fete în vârstă de nici cincisprezece ani, străbătând pe jos un drum de cinci leghe dimineaţa şi tot atâtea seara, pentru o zi de dans, pe cea mai cumplită căldură —, nici noi nu eram mai prejos; şi să nu credeţi că am ajuns acasă rupţi de oboseală. Dimpotrivă, chiar am şi dansat în patru, de mai multe ori, de-a lungul drumului, bătrânul cântându-ne din cimpoi, Charlot dormind pe cal şi carmelitul numindu-ne nebuni, certându-ne, dar râzând să se prăpădească şi bătând din palme ca să ne întărite, în sfârşit, am ajuns la poarta casei Brulettei pe la zece seara. Moş Brulet dormea dus, când vesela

adunare intră în odaie. Cum era puţin surd şi avea somnul greu, Brulette culcă copilul, ne dete ceva de mâncare şi se sfătui cu noi cum să-l trezească pe bătrân înainte de a-şi fi făcut primul somn.

Până la urmă, moş Brulet, întorcându-se cu faţa la noi, văzu lumină, îşi recunoscu fiica, mă recunoscu pe mine, se miră de ceilalţi şi, luându-şi un aer serios, ca al unui judecător, ascultă cuvântarea pe care i-o ţinu în puţine vorbe, dar în foarte cuviincios, Marele tăietor de copaci. Carmelitul, în care moş Brulet avea toată încredera aduse laude la adresa familiei Huriel, iar flacâul îl asigură de bunele lui sentimente, atât pentru prezent, cit şi pentru viitor. Moş Brulet ascultă totul fără a spune o vorbă, mă temui că nu înţelesese nimic; dar, după ce se dezmetici de-a binelea, răspunse, ca un om intelept, că recunoştea foarte bine în Marele tăietor de copaci pe fiul unui vechi şi bun prieten, că auzise numai bine despre întreaga-i familie, că preţuia pe fratele Nicolas, care merita toată încrederea, şi că, mai presus de orice, se bizuia pe deşteptăciunea şi pe judecata nepoatei sale. După părerea lui, dânsa n-a întârziat atâta vreme să-şi aleagă omul şi să refuze atâtea partide frumoase ca să facă o prostie şi dacă ea dorea să se mărite cu Huriel, acesta trebuie că era, desigur, un soţ bun.

Vorbea înţelepţeşte şi totuşi memoria îl trădase, pentru că nu-şi aduse aminte că Huriel era catârgiu decât în clipa în care ne pregăteam de plecare.

— Asta e singurul lucru care mă supără… Nepoata mea va rămâne deci singură acasă trei sferturi din an?

L-am liniştit repede, aducându-i la cunoştinţă că Huriel părăsise această meserie, ca să devie tăietor de copaci şi moş Brulet primi propunerea de a merge să lucreze şi el la Chassin, cât va fi vreme bună.

Ne despărţirăm, deci, cu toţii, mulţumiţi unii de alţii. Therence rămase cu Brulette, iar eu îi luai pe ceilalţi la mine.

Am aflat, în seara zilei următoare, prin carmelitul care se plimbase toată ziua, că Joseph nu apăruse încă la Nohant; stătuse doar un ceas cu maică-sa şi apoi plecase prin împrejurimi, cu gandul să adune cimpoierii din ţinut la un concurs unde voia să ceară să i se recunoască dreptul de meşter şi libertatea de a-şi face meseria de cimpoier. Mătuşa Mariton era foarte mâhnita de această hotărâre, gândindu-se că familia Carnat si toată şleahta de lăutari din ţinut, şi asa erau mai numerosi decât ar fi fost nevoie, îi vor fi potrivinici şi îi vor pricinui amărăciuni şi necazuri. Dar Joseph nu vru s-o asculte, spunându-i mereu că voia s-o scoată din serviciu şi s-o ia cu el

departe, măcar că maică-sa nu se arăta deloc dispusă să-l urmeze aşa cum ar fi dorit el.

A treia zi, toate pregătirile fiind făcute şi primele strigări ale lui Huriel şi Brulettei fiind vestite la liturghia parohiei noastre, ne-am înapoiat cu toţii la Chassin. Parcă am fi plecat în pelerinaj tocmai la capătul lumii. Cum trebuia să luăm mobila, pentru că Brulette nu voia să-i lipsească bunicului ei nimic, închiriasem o căruţă, în care pusesem până şi coşurile de pe acoperiş. N-am uitat nici caprele, nici găinile, de care Therence se bucura că avea ce să îngrijească, ea care habar n-avea cum se gospodăresc animalele. Asta m-a făcut să mă pun eu, în glumă, sub comanda fetei, întocmai ca cel mai supus şi credincios animal din toată turma ei. Nu s-a supărat, dar nici nu m-a încurajat să trec de la glumă la faptă. Mi s-a părut totuşi că nu i-a plăcut să mă vadă părăsindu-mi atât de repede satul şi familia pentru a o urma, şi dacă nu mă iubea, apoi nici nu mă respingea…

în clipa în care moş Brulet şi femeile, împreună cu Charlot, se urcară în căruţă, iar Brulette, mandrindu-se că pleacă cu un băiat atât de frumos, sub nasul foştilor ei admiratori, care o dispretuiseră, veni şi carmelitul, ca pentru a-şi lua ramas bun şi adăugă, pentru a fi auzit de curioşi:

— De fapt şi eu merg prin părţile voastre, asa că vom face împreună o bucată de drum…

Se urcă alături de moş Brulet şi, după ce mersesem vreo leghe pe un drum mai dosit, opri caruţa. Huriel mina clairinul, care trăgea tot aşa de bine la ham după cum purta şi poverile; noi, Marele tăietor de copaci şi eu, mine, o luarăm puţin înainte. Văzând că trăsura se oprise, ne-am înapoiat, gândindu-ne că s-a întâmplat ceva. O văzurăm atunci pe Brulette plângând şi îmbrăţişându-l pe Charlot, care se agăţase de ea ţipând cumplit, deoarece carmelitul voia să-l ia cu el. Huriel interveni, cerând să se procedeze altfel; se simţea atât de mişcat de durerea Brulettei, încât nu-i lipsea mult ca să plângă şi el.

— Dar ce s-a întâmplat, întrebă bătrânul şi de ce vrei, fata mea, să te desparţi de acest biet copil? E asta, oare, urmarea gândului tău de ieri?

— Nu, tată, răspunse Brulette. Dar adevăraţii lui părinţi îl cer, şi asta spre binele lui. Bietul copil nu pricepe de ce vor să-l ia, iar eu deşi pricep, nu mă lasă inima să-l dau. Dar pentru că sunt temeiuri care cer ca treaba să se facă repede, dă-mi curaj în loc să mă dojeneşti…

Şi pentru că fata prinsese o mare dragoste faţă de copil, trebui să intervie Therence ca s-o mai domolească. Fiica pădurilor avea, în felul ei de a fi, —

şi vădi în cele câteva cuvinte pe care le rosti — o bunătate care ar fi înmuiat şi pietrele, ceea ce copilul simţi, cu toate că nu ştia cum să şi-o explice. Se pricepu să-l potolească, spu-nându-i că nu se vor despărţi decât pentru scurta vreme, aşa că fratele Nicolas putu să-l ia fâra greutate, iar noi plecarăm în sunetul unui fel de horă, pe care o cânta călugărul, ca să-l distreze pe copil, şi care aducea mai mult a psalm bisericesc decât a cântec lumesc; Charlot se linişti şi când glasurile lor se pierdură, vocea carmelitului acoperi cele din urmă văicăreli ale bietului mititel.

— Haide, Brulette, la drum, spuse Marele tăietor de copaci. Te vom iubi atât de mult că te vei consola repede…

Huriel se urcă pe leagănul căruţei, pentru a fi lângă Brulette în tot timpul călătoriei şi vorbi cu ea aşa de blând, încât fata îi spuse când ajunserăm:

— Să nu mă crezi chiar atât de slabă, Huriel! Mi-am simţit o clipă inima grea, dar ştiu acum cui trebuie să-i trec dragostea ce-o aveam pentru copilul acesta şi unde voi regăsi bucuria ce mi-o făcea…

Nu ne trebui mult ca să ne aşezăm în vechiul castel şi chiar să serbăm târnosirea casei. Erau acolo mai multe camere bune de locuit, cu toate că nu erau deloc arătoase, ba le-ai fi crezut chiar gata să se năruie peste tine, dar atâta timp clătinase vântul aceste ruine fără să le doboare, încât ele mai puteau rezista cel puţin tot atâta cât mai aveam noi de trăit.

Mătuşa Marghitonne, încântată de vecinătatea noastră, ne dete tot ce mai lipsea micii noastre gospodării. Familia Huriel se lăsă convinsă sa împartă obiectele cu noi, cu toate că nu era obişnuită cu ele, nesocotindu-le necesare. Lucrătorii burbonezi, pe care Marele tăietor de copaci ii tocmise, sosiră; a mai primit şi pe alţii, chiar dintre localnici. Aşa că eram ca o colonie, stabilită parte în târg, parte între ruine, lucrând toţi, cu voie bună, sub conducerea unui om drept, care ştia ce va să zică să aline o supărare şi să rasplătească hărnicia; ne adunam în toate serile, ca sa mâncăm împreună pe pajişte, să ascultăm şi sa spunem poveşti, să cântăm şi să ne zbenguim pe răcoare, jucând duminica cu toţi tinerii din ţinut, care ne erau atât de recunoscători pentru frumoasa muzică burboneză, că ne aduceau mici daruri şi. Ne aveau în mare preţuire.

Munca era grea, din cauza povârnişului pădurii, situată aproape de piscul de lângă râu, şi doborâtul copacilor vădea mari primejdii. Cunoscusem în pădurea din Alleu firea iute a Marelui tăietor de copaci. Cum echipa număra doar lucrători de frunte şi despicătorii îşi vedeau de treabă, n-avea temei să se arate nemulţumit, eu, însă, aveam dorinţa să fiu un tăietor de mâna întâi,

pentru a-i fi pe plac, şi mi-era teamă ca nu cumva ucenicia mea să-i dea prilej de a mă socoti stângaci şi fără cap, ceea ce m-ar fi înjosit cumplit în faţa Therencei. Aşa că l-am rugat pe Huriel să mă instruiască, lăsându-mă să privesc mai întâi cum se lucrează. M-a ajutat cum nu se putea mai bine, şi am dovedit atâta bunăvoinţă, încât în câteva zile l-am minunat pe meşter prin îndemânarea mea. El mă lăudă şi mă întrebă, chiar în faţa fetei lui, de ce mă sileam cu atâta stăruinţă să deprind un meşteşug de care n-aveam nevoie în ţinutul meu.

— Pentru că, îi răspunsei, nu mi-ar prinde rău să-mi pot câştiga pâinea în orice ţinut. Nu se ştie niciodată ce se poate întâmpla şi dacă aş iubi o fată, care ar vrea să mă ia cu ea in fundul pădurilor, aş urma-o şi aş ocroti-o tot aşa de bine ca oricare altul.

Şi pentru a-i dovedi Therencei că nu eram un pirpiriu, cum mă credea, poate, ni-am deprins sa dorm pe scândura goală, să trăiesc cumpătat să devin un pădurar tot aşa de zdravăn ca si cei ce o înconjurau. Nu mă simţeam rău deloc şi chiar mi se părea că mintea mi-e mai uşoara şi gândurile mai limpezi. Multe lucruri, pe care nu le pricepeam la început, decât după lungi lămuriri, se luminau acum singure în faţa ochilor mei şi Therence nu mai râdea de întrebările mele greoaie. Stătea bucuroasa de vorbă cu mine şi preţuia felul meu de a judeca.

Trecuseră totuşi cincisprezece zile fără vreo nădejde şi cum mă plângeam lui Huriel că nu îndrăznesc să-i adresez cuvântul unei fete, care mi se părea mult superioară mie, el îmi răspunse:

— Fii liniştit, Tiennet, sora mea are inima cea mai dreaptă care poate exista şi dacă are şi ea câteodată toane, ca toate tinerele fete, să ştii că nu se teme să se plece în faţa unei iubiri adevărate şi să recunoască cinstit dacă te-a nedreptăţit cu ceva.

Cuvintele lui Huriel, care erau aidoma celor spuse de tatăl lui, mi-au dat curaj şi Therence cunoscu în mine un slujitor atât de bun, atât de grijuliu să n-o supere, amânând vreo treabă mai urgentă, atât de hotărât să nu mă uit la nicio altă fată, în sfârşit, purtându-mă cu atâta respect Şi dovedindu-i atâta dragoste şi preţuire, încât fata deschise bine ochii şi o văzui de multe ori privindu-mă îngândurată, dar cu multă blândeţe Şi răsplătindu-mă cu mulţumiri de care mă mândream. Nu era obişnuită, ca Brulette, să se bucure de atenţiile băieţilor, şi n-ar fi ştiut, cum se pricepea prietena ei, să ceară cuiva aceste servicii. Parea chiar mirată când cineva se gândea la aşa ceva;

dar când aceasta se întâmpla, arăta atâta multumire, încât nu mă simţeam la largul meu cand imi spunea cu aerul ei serios si fără falsă stinghereală:

— Într-adevăr, Tiennet, ai o inimă tare bună!

Sau:

— Tiennet, te oboseşti atita pentru mine, ca aş vrea şi eu, la rându-mi, să fac ceva care să-ţi fie de folos!

într-o zi, pe când îmi vorbea aşa în faţa altor tăietori, unul din ei, un băiat frumos din Bourbonnais, spuse, cu jumătate de glas, că fata îmi acordă o atenţie cam mare.

— Desigur, Leonard, îi răspunse Therence, privindu-l cu ochi hotărâţi. Li acord atenţia pe care i-o datorez pentru bunăvoinţa ce mi-o arată mie şi pentru afecţiunea dovedită alor mei.

— Dar nu crezi oare, reluă Leonard, că şi altul s-ar purta tot atât de bine, dacă ar fi sigur că va fi râsplătit in acelaşi fel?

— Aş fi dreaptă cu toată lumea, dac-as dori sau aş avea nevoie de serviciile tuturor, dar nu-i deloc cazul şi, după cum mă simt acum, prietenia unei singure persoane îmi ajunge.

Eram aşezat pe iarbă, lângă ea; în timp ce fata vorbea în felul acesta… I-am luat mâna într-a mea, fără a îndrăzni s-o ţiu mai mult de o clipă. Ea şi-o retrase, dar nu fără a-mi atinge uşor umărul, în semn de încredere şi de apropiere sufletească.

Totuşi lucrurile se tărăgănau şi începusem sa sufăr din pricina timidităţii de care eram cuprins în faţa ei, cu atât mai mult cu cât dragostea dintre Huriel şi Brulette era aşa de duioasă şi de fericită, încât îţi tulbura şi inima şi mintea. Şi daca ziua nunţii lor se apropia cu paşi repezi, eu n-o vedeam deloc venind pe-a mea…

ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI.ŞI NOUA

Era într-o duminică — cea din urmă strigare tradiţională în vederea căsătoriei Brulettei. Marele tăietor şi fiul lui, care încă de dimineaţă se tot sfătuiau în taină, au plecat împreună, spunându-mi că o afacere. În legătură cu căsătoria, îi cheamă la Nohant. Brulette, care era la curent cu pregătirile de nuntă, s-a mirat că ei se agită în mod inutil şi că nu i se spune şi ei nimic. A fost pe cale să se supere chiar pe Huriel, când acesta i-a spus că va lipsi douăzeci şi patru de ceasuri; cu toate acestea el nu renunţă la călătorie şi ştiu s-o liniştească, dându-i a înţelege că o părăsea, pentru că voia să-i facă o surpriză.

în timpul acesta, Therence, pe care n-o slăbeam din ochi, părea că se sileşte să-şi ascundă ingrijorarea. Îndată ce tatăl ei şi Huriel plecară, ma conduse în grădină şi-mi vorbi astfel:

— Tiennet, sunt tulburată şi nu ştiu ce să fac. Spune-mi ce putem face pentru a înlătura o prorocire. Iată ce se întâmplă: noaptea trecută, neputând dormi, i-am auzit pe fratele şi pe tatăl meu înţelegându-se să meargă în ajutorul lui Joseph şi, din convorbirea lor, iată ce-am înţeles:

Joseph, cu toate că a fost primit de lăutarii din tinut, la care s-a infatisat pentru a le cere să fie examinat, s-a încăpăţânat să pretindă brevetul de meşter, ceea ce ei nu-i pot refuza pe faţă dar trebuie să-i pună mai întâi la încercare talentul.

S-a întâmplat că tânărul Carnat urma să fie primit în breaslă în locul tatălui său, care se retrage din meserie chiar azi, aşa că. Joseph vine acum să tulbure o situaţie ce nu se cuvenea discutată, o situaţie făgăduită şi asigurată dinainte altuia.

Dar tăietorii noştri, plimbându-se prin cârciumile din împrejurimi, au auzit şi au surprins mârşavele intenţii ale şleahtei voastre de cimpoieri, care sunt hotărâţi să-l înlăture pe Joseph fără să ţină seamă de talentul lui. Dacă n-ar fi decât necazul pricinuit de o nedreptate, n-aş fi atât de îngrijorată cum mă vezi. Dar tata si fratele meu, care sunt meşteri cimpoieri si care au şi ei un cuvânt în breasla asta, indiferent de ţinutul în care s-ar afla, au găsit de datoria lor să ceară să fie şi ei de faţă când îl vor examina pe Joseph. Şi apoi, pe lângă toate astea, mai e şi secretul de breaslă, despre care şi fratele şi tatăl meu nu vorbesc decât în taină sau în cuvinte pe care nu le-am putut niciodată pricepe. Oricum, fie datorită pretenţiei lor de a fi de faţă la acest concurs şi a-şi spune cuvântul, fie de a Iua parte la o altă ceremonie, unde

se spune ca probele concurenţilor sunt şi mai grele, ei sant în primejdie, pentru că i-am văzut ascunzându-si sub bluze micile ciomege de Courza, arme care ştii cum muşcă, ba chiar şi-au ascuţit şi cosoarele pe care le-au ascuns tot sub haine. I-am auzit către dimineaţă, spunându-şi unul altuia:

— Să-l ia dracu pe băiatul ăsta, care poarta ghinion şi lui şi altora! Dar trebuie, totuşi sa-l ajutăm, pentru că se aruncă în gura lupului fara să se gmdească nici] a pielea lui, nici la aceea a prietenilor lui.

Fratele meu spuse că n-ar dori deloc ca tocmai în ajunul nunţii să mai spargă o ţeastă, sau să nu se întoarcă acasă cu propriu-i cap întreg. La care tata îi răspunse că nu trebuie niciodată să te gândeşti la lucruri rele şi că se cuvine să mergi înainte, când omenia îţi porunceşte să-ţi aperi aproapele.

Pentru că printre cei ce auziseră ce puseseră la cale cimpoierii se afla şi prietenul nostru Leonard, l-am întrebat despre ce era vorba şi el mi-a spus că Joseph, şi cei care voiau să-l susţie, adică tatăl meu şi Huriel, erau de-o săptămână ţinta unor crunte ameninţări şi că cimpoierii voştri au spus că nu numai că-i refuză titlul de meşter la acest concurs, dar că-l vor face să nu mai aibă nicioadată chef să se mai prezinte la vreunul. Ştiu, pentru că am auzit vorbindu-se acasă încă de pe când eram copil, şi când fratele meu a fost primit meşter cimpoier, că trebuie să te porţi bărbăteşte şi să treci prin nu ştiu ce fel de încercări de putere şi de curaj. Dar la noi cimpoierii, ducând o viaţă de hoinari şi nepracticand toţi meseria de muzicanţi, nu se stânjenesc unii pe alţii şi nu-i prigonesc deloc pe învăţăcei. Se pare, după măsurile luate de tatăl meu şi după spusele lui Leonard, că aici situaţia e alta, că se incing câteodată bătăi, din care nu se mai întorc tot atâţia câţi au plecat la concurs. Ajută-mă, Tiennet, pentru că sunt moartă de frică şi de intristare. Nu îndrăznesc să dau alarma printre taietorii noştri, pentru că dacă tata află că am surprins şi am trădat vreo taină a cimpoieriei, n-ar mai avea ochi să mă vadă. El mă crede curajoasa, pe cât poate fi de curajoasă o femeie în situaţii primejdioase, dar, de când cu povestea aia nenorocită a lui Malzac, îţi mărturisesc că nu mai am de loc curaj şi că simt îndemnul să mă arunc eu însumi în mijlocul încăierării, atât mi-e de teamă de viaţa celor pe care-i iubesc.

— Şi asta, viteaza mea fată, numeşti tu lipsă de curaj? răspunsei eu Therencei. Bine, fii liniştită şi lasă-mă pe mine să mă descurc. Prea ar fi şiret dracul, dacă nu voi descoperi şi surprinde eu însumi, fără să te bănuiască nimeni pe dumneata, taina cimpoierilor; tatăl dumitale mă poate ocări, mă poate alunga de lângă el, lipsindu-mă de fericirea pe care visam s-

o dobândesc… Rabd totul, numai să ţi-l readuc sănătos acasă pe tatăl dumitale şi nevătămat pe fratele dumitale; cu asta voi fi destul de răsplătit, chiar de nu-mi va mai fi dat să te mai văd. Adio deci, stăpâneşte-ţi teama şi nu spune nimic Brulettei, pentru că ea îşi va pierde repede capul. Voi vedea eu ce-i de făcut… Dumneata fă-te că nu ştii nimic. Iau totul asupra mea.

Therence se aruncă de gâtul meu şi mă sărută pe amândoi obrajii, cu toată nevinovăţia unei fete bune la suflet, iar eu, plin de curaj şi de încredere în mine, ra-am pus pe lucru.

Am început prin a-l căuta pe Leonard, pe care îl ştiam băiat de treabă, puternic, îndrăzneţ si foarte legat de moş Bastien. Cu toate că era putin gelos pe mine din cauza Therencei, el îmi înţelese planul; îl întrebai dacă putea să afle numarul cimpoierilor chemaţi la concurs, precum şi locul unde ne-am putea pitula ca să-i supraveghem. La prima întrebare nu mi-a putut răspunde, la a doua îmi spuse că concursul era fixat la un ceas după vecernie, la Saint-Chartier, în carciuma lui Benoât. Dezbaterea care urma se făcea numai între cimpoieri, dar totdeauna în aceeaşi casă, iar hotărârea era anunţată în public.

M-am gândit că o jumătate de duzină de băieţi destul de hotărâţi ajungea ca să restabilească ordinea, dacă — aşa cum se temea Therence — ar fi ieşit vreo ceartă; având dreptatea de partea noastră, vom găsi uşor în ţinut băieţi care să ne dea o mână de ajutor. Am ales, împreună cu Leonard, pe cei care trebuiau să ne ajute şi am găsit patru flăcăi hotărâţi să ne urmeze, ceea ce, cu noi doi, făcea şase. Şovăiau numai de teama de a nu-l supăra pe meşterul lor, dându-i ajutor în pofida voinţei sale, dar am jurat că Marele tăietor nu va cunoaşte niciodată bunele lor intenţii decât dacă ei o vor dori, că vom trece pe acolo ca din întâmplare şi că, în sfârşit, dacă cineva trebuia dojenit, să arunce totul pe mine, care i-am dus acolo ca să bea, fără a le spune nimic.

Fiind astfel înţeleşi, m-am dus să-i spun Therencei că eram în măsură să facem faţă oricărei primejdii şi, înarmându-ne fiecare cu câte o bâtă bună, am ajuns la ora fixată la Saint-Chartier.

Circiuma lui Benoât era aşa de aglomerată, că nu te puteai învârti într-însa, aşa că am fost nevoiţi să ne mulţumim cu o masă afară. Recomandându-le în mod stăruitor flăcăilor să nu se îmbete, m-am strecurat în circiumă şi am numărat saisprezece cimpoieri profesionişti, fără să-i mai pun la socoteală pe Huriel şi pe tatăl lui. Aceştia se asezaseră în colţul cel mai întunecos al sălii, isi trăseseră pălăria pe ochi şi erau cu atât mai greu

de recunoscut cu cât puţini din cei ce se aflau acolo îi mai văzuseră prin ţinut.

M-am prefăcut că nici eu nu-i văzusem şi, vorbind tare, l-am întrebat pe Benoât ce-i cu şleahta asta de cimpoieri strânşi în hanul lui, ca şi cum habar n-aveam despre ce putea fi vorba.

— Cum — spuse jupânul care, de curând scăpat de boală, era foarte palid şi slăbit — nu ştii că Joseph, vechiul tău prieten, fiul menajerei mele, se va lua la întrecere, într-un concurs, cu feciorul lui Carnat? Nu-ţi ascund că e o prostie, spuse el încet. Mama lui e desperată şi se teme de vorbele rele care se vântură în asemenea consilii. E aşa de tulburată, încât şi-a pierdut capul, şi e pentru prima oară că muşteriii se plâng că sunt prost serviţi.

— Pot să-ţi fiu de vreun folos? îi spusei eu crâşmarului, nădăjduind să găsesc un prilej ca să rămân înăuntru şi să mă învârtesc în jurul meselor.

— Pe legea mea, băiete, răspunse el, dacă ai atâta bunăvoinţă îmi poţi face un serviciu, pentru că nu-ţi ascund că sunt încă slab şi nu pot să mă aplec ca să trag vinul fără s-ameţesc. Iată cheile pivniţei. Ai sarcina să umpli ulcioarele şi cănile.

Cred că cumătră Mariton şi ajutoarele ei de la bucătărie ajung pentru rest…

N-am aşteptat să mi-o spuie de două ori. M-am dus să-mi vestesc tovarăşii de sarcina pe care-o primisem şi am început s-o fac pe pivnicierul, sarcină care-mi îngăduia să văd şi să aud tot.

Joseph şi tânărul Carnat se aflau fiecare la capătul unei mese mari, oferind de băut cimpoierilor şi plătind pe din două consumaţia. Era mai mult zgomot decât bună dispoziţie. Se striga şi se cânta pentru a se evita vorbele, căci şi de o parte Şi alta erau în joc şi fierbeau interesele şi geloziile. Am observat curând că nu toţi cimpoierii erau de partea lui Carnat, deci împotriva lui Joseph — pentru că oricât de unită ar fi o tagmă, totdeauna există câte o veche ţepuşă care bagă dihonia între oameni, dar am mai văzut că asta nu-l liniştea pe Joseph, fiindcă cei ce nu erau de partea primului, nu erau nici de partea lui; aceştia doreau să se reducă numărul muzicanţilor, prin retragerea bătrânului Carnat. Mi se păru chiar că cei mai mulţi erau de părerea asta.

După ce se bău preţ de vreo două ceasuri, concursul fu deschis. Nimeni nu ceru să se facă linişte, pentru că cimpoiul nu e niciodată acoperit, într-o încăpere, de alte zgomote şi cântăreţii nu se încăpăţânează să aştepte prea mult. Se strânse multa lume în jurul casei ca să asculte. Cei cinci camarazi

ai mei se căţărară pe fereastra deschisă, iar eu mă aşezai aproape de ei. Huriel şi tatăl lui nu s-au urnit din colţul lor. Tânărul Carnat, desemnat prin tragere la sorţi să înceapă, se urcă pe lada de pâine şi, îmbărbătat de tatăl lui, care nu se putea opri de a-i bate măsura cu saboţii, cântă vreo jumătate de ceas din vechiul cimpoi al ţinutului cu bas mic.

Cânta foarte prost, fiind emoţionat, ceea ce băgai de seamă că le făcea plăcere celor mai mulţi dintre. Cimpoieri. Au tăcut cu toţii cum aveau obiceiiul să facă, pentru ca să-şi dea importanţă; ceielalti asistenţi tăcură şi ei, ceea ce-l supără pe bietul băiat, care sperase să fie cât de cât încurajat; taică-său începu şi el să fiarbă de necaz, trădindu-şi răutatea şi dorinţa de răzbunare.

Când veni rândul lui Joseph, acesta se smulse de lângă maică-sa, care tot timpul îl implorase, vorbindu-i încet, să nu intre în concurs. El se urca pe ladă, ţinând în chip foarte firesc marele cimpoi bourbonez, care lua ochii prin podoabele-i de argint, prin luciul şi prin lungimea ţevilor. Joseph avea înfăţişarea mândră şi-i privea cu milă, parcă pe cei ce aveau să-l asculte. Toţi observau cit de mult se schimbase şi tinerele fete se întrebau chiar dacă ăsta era „Joset zănaticul", care trecea drept un prostănac şi un slăbănog. Joseph lua, totuşi, lumea cam de sus, ceea ce nu plăcu nimănui şi, de îndată ce umplu sala cu sunetul instrumentului său, curiozitatea stârnită în rândul fetelor îi insuflă mai multă frică decât plăcere.

Dar cum erau de faţă şi oameni care se pricepeau, şi mai ales dascălii din parohie, apoi câneparii, care sunt foarte dibaci în cântece, şi chiar femeile bătrâne. Cele mai aprige păzitoare ale datinilor din trecut, Joseph fu repede preţuit, atât prin felul cum ştia să-şi mânuiască instrumentul, fără a arăta vreo oboseală, cât şi prin gustul ce-l vădea, cântând arii noi, de o frumuseţe fără seamăn. Dar cum i se făcuse observaţie de către Carnat că cimpoiul lui, sunând mai bine, îi dădea o uşurinţă deosebită, el îl demontă şi nu păstră decât oboiul, de care se sluji în chip aşa de iscusit, încât lumea putu gusta şi mai mult frumuseţea cântecelor. In sfârşit, luă cimpoiul lui Carnat şi-l mânui în mod atât de îndemânatic, scoţând din el sunete atât de plăcute, de-ai fi zis că-i vorba de alt instrument decât de cel ce fusese auzit mai înainte.

Judecătorii nu se rostiră, dar ceilalţi ascultători, dând din picioare de bucurie şi aclamând zgomotos, strigară că nu se mai auzise niciodată ceva mai frumos în ţinutul nostru; mama Bline de Breuille, care avea 87 de ani şi care la aceasta vârstă nu era nici surdă, nici bâlbâită, venind la masa

cimpoierilor, lovi cu cârja în mijlocul ei le spuse pe şleau, ceea ce vârsta ei înaintata îngăduia s-o facă:

— Puteţi să vă strâmbaţi şi să daţi din cap cât veţi vrea. Niciunul dintre voi nu se poate măsura cu băiatul ăsta. Se va vorbi de el şi peste două sute de ani de-aci încolo, iar numele voastre vor fi uitate înainte ca scheletele să vă fi putrezit în pământ!

Apoi plecă spunând (şi toată lumea la fel) câ dacă cimpoierii îl resping pe Joseph din breasla lor, vor săvârşi cea mai mare nedreptate ce s-ar putea comite şi vor face dovada celei mai josnice invidii.

Venind timpul de chibzuire, cimpoierii se urcară într-o cameră de sus, iar eu le deschisei uşa, spre a prinde câte ceva din ce se vorbea pe scară. Ultimii care intrară au fost Marele tăietor şi Huriel, dar atunci moş Carnat, care-l cunoştea pe fiul bătrânului de pe când îl văzuse la noi, la *Jaunee-ul* sfântului Ion, îi întrebă ce doreau şi cu ce drept luau parte la sfat.

— Cu dreptul pe care ni-l dă măiestria, răspunse moş Bastien, şi dacă vă îndoiţi, puneţi-ne întrebările consacrate sau puneţi-ne la încercare, alegând orice fel de muzică v-ar plăcea.

Fură lăsaţi sâ intre şi uşa se închise. M-am străduit să ascult, dar. Cum se vorbea încet, n-am inţeles altceva decât că se recunoşteau drepturile celor doi străini şi se chibzuia asupra concursului farâ zgomot şi fără ceartă.

Printr-o crăpătură a uşii i-am văzut strângându-se în grupuri de câte patru sau cinci şi schimbamd păreri, cu glas foarte scăzut. Înainte de a trece la vot. Dar în clipa în care urma să se voteze, unul dintre cimpoieri veni să vadă dacă nu cumva asculta cineva la uşă, aşa că fui silit să ma ascund şi să cobor imediat, de teamă să nu fiu surprins într-o situaţie de care m-aş fi ruşinat fără a mă putea dezvinovăţi, mai ales că nimic nu mă făcea să cred că prietenii mei ar fi avut nevoie de ajutorul meu într-o asemenea treabă, care se arăta atât de liniştită.

Ii regăsii, jos în sală, pe băieţii mei şi multe alte cunoştinţe care stăteau la mese, petrecând şi lăudându-l pe Joseph. Tânărul Carnat se afla singur şi trist într-un colţ, uitat de toţi şi foarte umilit. Carmelitul era şi el acolo lângă vatră, întrebând-o pe mătuşa Mariton şi pe Benoât ce anume se petrece la ei. Când află despre ce-i vorba, se apropie de masa cea mai mare, unde fiecare voia să ciocnească cu Joseph şi să-l întrebe de ţinutul în care învăţase să cânte atât de frumos.

— Prietene Joseph, începu fratele Nicolas, ne cunoaştem şi vreau să te felicit şi eu pentru aplauzele îndreptăţite pe care le-ai cules aici. Dar

îngăduie-mi să-ţi spun că e tot atât de mărinimos, pe cât e de cuminte, să-i consolezi pe cei învinşi; eu, în locul dumitale, aş întinde o mână prietenească tânărului Carnat, pe care îl văd stând colo foarte îndurerat şi cu desăvârşire singur.

Carmelitul vorbi în aşa fel, încât să fie auzit numai de Joseph şi de câţiva din juru-i; socotii ca a făcut asta atât datorită inimii lui bune, cât şi stăruinţelor mamei lui Joseph, care dorea să-i facă pe alde Carnat să nu-i mai poarte duşmănie. Felul în care călugărul ştiuse să apeleze la mărinimia lui Joseph măguli amorul propriu al băiatului.

— Ai dreptate, părinte Nicolas, zise el, Şi cu glas tare: Haide, Francois, se adresă el fecioiorului lui Carnat, de ce să fii supărat pe prieteni? N-ai cântat atât de bine pe cât eşti în stare, sint sigur, dar te vei revanşa altădată, şi de altfel hotărârea nu s-a rostit încă. Aşa că, în loc sa ne întorci spatele, vino să bei ceva cu noi şi să fim tot atât de liniştiţi ca doi boi înjugaţi la acelaşi car.

Fiecare îl aprobă pe Joseph şi Carnat, de teamă să nu pară gelos, primi invitaţia şi se aşeză nu departe de el. Până aici totul fu bine, dar Joseph nu se putu stăpâni să nu arate cât era el de priceput în ale cântatului, drept pentru care îşi luă un aer de protecţie atât de lipsit de tact, că-l jigni şi mai mult pe Francois.

— Vorbeşti ca şi cum ai şi căpătat brevetul de meşter, spuse Carnat, care era palid şi-i vorbea de sus, numai că până acum n-ai nimic. Nu totdeauna brevetul se dă celui care are degete mai îndemânatice sau care născoceşte mai meşteşugit. Câteodată brevetul se dă aceluia care e mai cunoscut şi mai bine preţuit în ţinut.

— O! Mă cam aştept la asta, răspunse Joseph. Am lipsit multă vreme de acasă şi, cu toate că am convingerea că merit tot atâta respect cât şi altul, ştiu că se vor agăţa de acest lucrai şi că-mi vor face şicane. Ei bine, mi-e tot una, Francois! Nu m-am aşteptat să găsesc aici o adunare de adevăraţi muzicanţi, în stare să mă judece drept, sau una de prieteni adevăraţi care să-mi recunoască talentul, în pofida intereselor şi legăturilor lor. Tot ce doream era să fiu auzit de maică-mea Şi de prietenii mei. Deci de către urechi sănătoase si de către oameni cu judecată. Acum, îmi bat joc de mugitorii voştri, bieţi suflători în cimpoaiele lor prăpădite. Cred, să mă ierte Dumnezeu, că aş fi mai mândru de refuzul decât de acceptarea lor.

Carmelitul îi făcu observaţia, pe un ton blând, ca nu vorbeşte ca un om cuminte.

— Nu trebuie să te îndoieşti de judecătorii pe care ţi i-ai ales de bunăvoie, spuse el, şi trufia întunecă totdeauna cele mai alese însuşiri.

— Lasă-l cu mândria lui, reluă Carnat. Nu-l invidiez de ce-i în stare să facă. Îi trebuie desigur talent ca să se consoleze de alte nereuşite, mai ales că i se potriveşte de minune zicala: „Bun suflător, dar i-au suflat-o…”

— Ce vrei să zici prin asta? rosti Joseph. Punând paharul jos şi privindu-l drept în ochi.

— Nu-i nevoie să ţi-o mai spun, răspunse celalalt, fiindcă toată lumea ştie despre ce-i vorba…

— Dar eu nu ştiu nimic şi, pentru că mi te adresezi mie. Te voi considera laş. Dacă nu vrei să te explici.

— O, ţi-o pot spune si în faţă, zise Carnat; o treabă ca asta n-are de ce să te jignească, pentru că tu n-ai nicio vină că eşti nenorocos în dragoste, după cum nici eu n-am vreo vină că. Sunt nenorocos în muzică.

— Lăsaţi astea, spuse unul dintre tineri, lăsaţi-o pe *Josette* în pace! Ea şi-a găsit un bărbat care s-o ta cu ţânc cu tot, aşa că asta nu mai priveşte pe nimeni.

— Părerea mea. Adăugă un altul, e că nu Joseph e cel păcălit în afacerea asta. Ci acela cara şi-a luat asupră-şi isprava lui.

— Despre cine vorbiţi voi? strigă Joseph cuprins de ameţeală. Cui spuneţi *Josette?* Şi glumă proastă aţi mai pus la cale?

— Tăceţi, strigă mătuşa Mariton, roşie şi tremurând de furie şi de durere, cum devenea întotdeauna când Bruâette era bârfită. Aş dori ca limbile voastre veninoase să vă fie smulse şi tintuite pe uşa bisericii!

— Să vorbim mai încet, spuse unul dintre tineri, ştiţi bine că mătuşa Mariton nu vrea să se clevetească pe socoteala bunei prietene a fiului ei Joset. Muierile tinere se ajută între ele, şi asta nu e destul de trecută ca să n-aibâ ceva de ascuns…

Joseph se căznea să priceapă de ce anume era învinuit sau luat în râs.

— Lămureşte-mă tu, Tiennet, îmi spuse el, trăgându-mă de braţ. Nu mă lăsa fără apărare sau fără răspuns…

Era să mă amestec, cu toate că îmi propusesem să nu mă bag în nicio ceartă unde n-ar fi fost vorba de Marele tăietor şi de fiul lui, când Francois Carnat îmi luă vorba din gură:

— Ei, Doamne, îi spuse el rânjind lui Joseph, Tiennet nu-ţi va spune mai mult decât ţi am scris eu!

— Va să zică despre asta vorbiţi? spuse Joseph. Ei bine, nu eşti decât un mincinos, care a scris Şi a iscălit o mărturie falsă. Niciodată…

— Bine, bine, reluă Carnat. Totuşi ţi-a prins bine scrisoarea mea şi dacă — aşa cum cred toţi — tu i-ai făcut copilul, ai fost destul de deştept ca să-l pui în sarcina unui prieten. E un prieten foarte devotat, fiindcă acum e sus, ocupat să te susţină în sfat… Ai venit, după câte cred, să-ţi ceri drepturile, dar ai fost respins, căci aşa reiese dinfr-o scenă destul de caraghioasă la care am asistat, de departe, şi care s-a desfăşurat în faţa castelului Chassin…

— Ce fel de scenă? întrebă carmelitul. Trebuie sa te explici, tinere, pentru că eram, poate, şi eu de faţă, aşa că sunt curios să aflu ce vei povesti…

— Cum vreţi, răspunse Carnat. Vă voi istorisi scena aşa cum am văzut-o cu ochii mei, şi vă veţi explica-o fiecre cum veţi vrea. Veţi şti dar, voi cei de faţă, că în ultima zi a lunii trecute, Joseph, sculându-se de dimineaţă şi vrând să atârne un buchet de mai la uşa Brulettei, întâlni acolo un băieţaş dolofan de vreo doi ani, care nu putea fi decât al lui; vru de bună seamă să-l ceară, pentru că puse mâna pe el ca să-l ia. A urmat apoi o ceartă, în care prietenul său, tăietorul de copaci din Bourbonnais, acela care e sus cu tatăl lui şi care se însoară duminica viitoare cu Brulette, i-a tras câteva scatoalce zdravene, după care a sărutat-o pe mamă şi pe copil; după asta, Joset, zăpăcitul, a fost dat afară cu destulă blândeţe şi de atunci nu s-a mai înapoiat acolo. Iată, dar, cea mai frumoasă întâmplare pe care am văzut-o cu ochii mei. Potriviţi-o cum veţi vrea. Un copil râvnit de doi taţi şi o fată care în loc să se căsătorească cu cel ce i-a luat minţile, îl alungă cu lovituri de picior în fund, ca pe un nedemn sau ca pe un neînstare să-şi crească copilul născut de pe urma isprăvii sale.

în loc să răspundă, după cum se lăudase, la această învinuire, părintele Nicolas se întoarse la vatră şi vorbi încet, dar agitat, cu Benoât. Joseph fu aşa de surprins de felul în care se tălmăcea o întâmplare despre care, la urma urmei, nu putea spune un cuvânt, încât căuta în jurul lui pe cineva care să-l ajute. Mătuşa Mariton ieşise din odaie ca o nebună şi nu eram decât eu ca să-i ţin piept lui Carnat. Vorbele lui stârniră uluire printre cei prezenţi şi nimeni nu se gândea să ia apărarea Brulettei, împotriva căreia lumea mai avea inca destulă pică. Am încercat să-i iau eu apărarea dar Carnat mă opri de la cele dintii vorbe:

— O, cât despre tine, verişorule, spuse el, nimeni nu te învinovăţeşte, poţi fi de bună-credinţa deşi se ştie că te-ai amestecat şi tu în treaba asta ca sa ne îmbrobodeşti pe toţi, aducând aici copilul crescut în Bourbonnais. Dar

eşti destul de nătâng ca să nu fi băgat de seamă nimic… Să mă ia dracu, adăugă el către cei de faţă, dacă băiatul asta nu e mai prost ca noaptea. Âsta-i în stare să fi fost naşul copilului, convins fiind că botează un clopot. S-a dus în Bourbonnais să-şi vadă finul şi i s-a dovedit că ţâncul fusese găsit într-o varză. L-a adus acasă într-o tăgârţă, sigur că a doua zi va avea un ied de pus în frigare. In sfârşit, e un văr atât de bun şi de supus că dacă fata i-ar fi spus că bondocul de copil e al lui, ar fi fost cât se poate de încântat.

ŞEZĂTOAREA A TREIZECEA

Zadarnic am protestat, supărându-mă. Lumea mai mult râdea decât mă lua în seamă şi ăsta a fost tot timpul un prilej de petrecere pentru băieţii înclinaţi să bârfească o biată fată. Apoi. Lumea totdeauna se grăbeşte să ponegrească, chit că pe urmă se dezice, când vede că n-a avut dreptate.

Dar în mijlocul zarvei, iscate de vorbele de ocară, se auzi un glas, cam slăbit de boală, în stare, totuşi, să acopere celelalte voci din crâşma gălăgioasă. Era patronul, deprins de multă vreme să stăpânească furtunile iscate din pricina vinului şi hărmălaia specifică chefului.

— Ţineţi-vă gura. Spuse el, şi ascultaţi-mă, că de nu, chiar de-ar fi să-mi închid prăvălia pentru totdeauna, vă dau afară cât aţi zice peşte. Să nu mai vorbiţi pe socoteala unei fete cinstite, numai pentru că a fost prea cuminte… Adevăraţii părinţi ai copilului care a prilejuit născocirea atâtor poveşti, iată-i. Sunt în faţa voastră. Da! spuse el, trăgând-o de mână pe mătuşa Mariton, care plângea, ţinându-l în braţe pe Charlot. Priviţi-o pe mama fiului meu. Recunoscut prin căsătoria mea cu această femeie cinstită. Dacă îmi cereţi da precise, vă voi răspunde că e cazul să vă vedeti de treburile voastre; dacă totuşi vreunul ar avea motive întemeiate să mă întrebe, aş putea sa-i arăt acte. Care-i vor dovedi că am recunoscut copilul ca fiind al meu. Încă înainte de naşterea lui, Mariton era soţia mea legitimă, cu toate că am tăinuit lucrul acesta.

Lumea, uluită, amuţise şi Joseph, care se ridicase încă de la primele cuvinte, rămase în picioare ca şi când s-ar fi preschimbat într-o stană de piatră.

Călugărul care citise în ochii lui îndoială, ruşine şi furie, socoti de cuviinţă să mai dea şi el câteva lămuriri.

Ne spuse astfel că Benoât fusese împiedicat să-şi anunţe în mod public căsătoria din pricina unei rude care, sperand să-l moştenească, îi împrumutase bani pentru negustoria lui şi care l-ar fi ruinat dacă i-ar fi cerut banii înapoi. Şi cum Mariton se temea să nu fie compromisă mai ales în ochii lui Joseph. Tăinui naşterea lui Charlot şi-l dădu la o doică la Saint-Severe, dar după un an îşi găsi copilul atât de grosolan şi de necioplit, încât o rugă pe Brulette să se ocupe de el, socotind că nimeni nu l-ar fi putut îngriji mai bine. Femeia nu se gândise cât rău avea să-i facă asta tinerei fete şi când îşi dete seama vru să-şi ia copilul îndărăt, dar boala lui Benoât o

împiedicase; de altfel, Brulette prinsese atâta dragoste de copil, încât nici nu voi s-audă să se despartă de el.

— Da. Da. Interveni repede mătuşa Mariton, bietul ei suflet! A dovedit atâta curaj prin devotamentul ei! „Ai destule necazuri şi aşa, îmi spunea ea; dacă. Doamne fereşte, îţi pierzi bărbatul şi căsătoria dumitale e atacată cumva de familia lui? E prea bolnav ca să-l mai sâcâi acum toate necazurile care ar urma dacă ţi-ai anunţa casătoria. Ai răbdare şi nu-l omorî cu grijile. Totul se va isprăvi cu bine, dacă Dumnezeu se îndură de dumneata şi-i redă sănătatea!"

— Şi dacă m-am însănătoşit, reluă Benoât, e mulţumită îngrijirilor acestei femei vrednice, care mi-e soţie şi datorită sufletului bun al acestei fete, care a preferat să se expună bârfelilor şi ocărilor decât să mă ducă la ruină, dezvăluindu-ne tainele. Dar se mai află aici un prieten devotat — adăugă el, arătându-l pe carmelit —, un om cu cap, un om de acţiune şi cinstit, care mi-a fost tovarăş de şcoală, pe vremea când învăţam la Montlucon. El s-a dus să-l găsească pe afurisitul de unchi-meu şi până la urmă, adică mai precis azi de dimineaţă, l-a făcut să-şi dea consimţământul la căsătoria mea cu gospodina asta. Şi când i-a scăpat făgăduiala că-mi lasă şi banii împrumutaţi şi moştenirea, i s-a spus că de fapt şi trecusem prin faţa preotului, înfăţişându-i-se dolofanul de Charlot, pe care moşul îl găsi frumos, semănând ca două picături de apă cu taică-său.

Această mărturie a lui Benoit readuse veselia în rândurile celor prezenţi şi fiecare fu acum izbit de asemănarea copilului cu cârciumarul, asemănare pe care nimeni n-o observase până atunci Şi eu mai puţin decât alţii.

— Aşa că, Joseph, spuse apoi hangiul, trebuie s-o iubeşti şi s-o respecţi pe mama ta, precum o iubesc şi o respect eu. Fac jurământ, aici, că e *cea* mai vrednică şi mai săritoare femeie care a stat cândva pe lângă un bolnav, şi că n-am avut o clipa de şovăială în dorinţa mea de a vă mărturisi cee ce aţi auzit. Iată-ne, aşadar, destul de chivernisiti mulţumită Domnului şi, fiindcă am jurat că-l înlocui pe tatăl tău, iată, dacă vrei să stai la noi, te iau tovarăş la negustoria mea şi-ţi voi da prilejul să câştigi bine. N-ai, deci, nevoie să te mai vâri în cimpoierie, pentru că mama ta prevede că vei avea în meseria asta destule necazuri, iar dânsa va fi tot timpul cu inima sărită din pricina ta. Gândul tău era să-i asiguri o existenţă. Asta nu mă mai priveşte acum decât pe mine şi mă ofer chiar să ţi-o asigur şi pe a ta. Poate că până la urmă ne vei asculta şi-ţi va ieşi din cap blestemata asta de muzică! Nu vrei deci să rămâi în ţinutul tău şi să trăieşti în sânul familiei

tale? Nu cred că ţi-ar fi ruşine să ai ca tată vitreg un hangiu cinstit şi de treabă…

— Că eşti tatăl meu vitreg, asta e acum fapt împlinit, răspunse Joseph, fără a vădi nici bucurie, nici întristare, dar arătându-se destul de rece, că eşti om cinstit, o ştiu, şi bogat, o văd, iar daca mama e fericită cu dumneata…

— Da, da. Joseph, grozav de fericită Joseph, azi mai ales, strigă Maritan îmbrăţişându-l, pentru că sper că nu mă vei părăsi.

— Te înşeli, mamă. Răspunse Joseph. Nu mai ai nevoie de mine şi eşti mulţumită. Deci, totul e bine… Grija pentru dumneata era tot ce mă mai lega de satul meu; numai dumneata erai dragostea mea, pentru că Brulette — şi e spre binele ei ca toată lumea să audă asta şi din gura mea — n-a avut niciodată pentru mine decât simţăminte de soră. Acum iată-mă liber să-mi urmez soarta, care nu se arată prea frumoasă, dar pe care o prefer tuturor averilor pe care le-aş putea căpăta de pe urma negustoriei şi huzurului familiei mele. Adio, dar, mamă, Dumnezeu să-i răsplătească pe cei ce te-au făcut fericită! Eu nu mai am nevoie de nimic, nici de chiverniseală în satul meu, nici de brevet de meşter, eliberat de nişte ageamii porniti împotriva mea. Am planul meu şi cimpoiul meu care mă va însoţi pretutindeni, şi tot ce voi agonisi îmi va prinde bine, pentru că oriunde mă voi afla, mă voi face cunoscut, datorită priceperii şi mai ales talentului meu.

Pe când rostea vorbele acestea, uşa dinspre scară se deschise şi toată adunarea cimpoierilor intră tăcută în sală. Moş Carnat ceru tuturor să-l asculte şi, cu un aer vesel şi hotarât, care miră pe toată lumea, spuse:

— Francois Carnat, fiul meu, după încercarea talentelor şi discutarea drepturilor tale, ai fost declarat nepregătit pentru a primi brevetul de meşter. Te sfătuim să mai studiezi o vreme, fără a te descuraja, spre a te putea prezenta mai târziu la concurs. Dumitale, Joseph Picot, din satul Nohant, sfatul meşterilor cimpoieri din ţinut îţi aduce la cunoştinţă că, pentru talentul fără pereche, de care ai dat dovadă, eşti primit în breasla noastră ca meşter cimpoier de clasa întâi.

— Bine, răspunse Joseph, care rămăsese indiferent la această veste, pentru că lucrurile s-au întors astfel, primesc acest titlu, cu toate că, îndoindu-mă de rezultat, nu mai ţineam prea mult la el.

îngâmfarea lui Joseph n-a fost pe gustul nimănui şi moş Carnat se grăbi să-i spuie cu destulă şiretenie:

— Se pare, Joseph. Că mulţumindu-te cu onoarea şi cu titlul, gândul dumitale nu e să te numeri printre muzicanţii de pe-aici?

— Nu ştiu încă, răspunse Joseph, pentru a nu le da cimpoierilor satisfacţie. Am să mă mai gandesc…

— Eu cred, spuse- tânărul Carnat tatălui sau, că Joseph şi-a făcut bine socotelile şi că n-are curajul să se avânte mai departe…

— Curaj? spuse repede Joseph. Şi de ce curaj anume e nevoie, mă rog?

Atunci starostele cimpoierilor, bătrânul Paillouxi din Verneuil, se adresă lui Joseph:

— Trebuie să ştii, tinere, că nu-i vorba numai să ştii să cânţi dintr-un instrument ca să fii primit in breasla noastră: mai există şi un catehism al muzicii, pe care trebuie să-l cunoşti şi din care vei fi întrebat, dacă te simţi în stare să ţi-l însuşeşti. Mai sunt de asemenea şi anumite legăminte care trebuie făcute. Dacă ţii să rămâi, trebuie, până într-un ceas, să te hotărăşti, pentru ca totul să fie gata până mâine dimineaţă…

— Vă înţeleg, răspunse Joseph: e vorba de secretele meşteşugului: condiţiile şi probele. Dar toate astea nu-s decât prostii, şi sunt convins că muzica n-are nimic de-a face cu ele; sunt sigur că dacă e vorba de artă „niciunul dintre voi n-ar fi în stare să răspundă la vreuna din întrebările pe care vi le-aş pune, căci sunteţi toţi atât de străini de arta adevărată şi vă pricepeţi la cântat ca şi broaştele dintr-un lac.

— De o iei aşa, spuse Renet, cimpoierul din Mars, te lăsăm să crezi că tu eşti un mare savant, iar noi nişte măgari. Fie, păstrează-ţi dumneata tainele dumitale, şi noi le vom păstra pe fie noastre. Nu suntem grăbiţi a le împărtăşi acelora care le dispreţuiesc. Iată-ţi brevetul de meşter cimpoier pe care noi ţi-l eliberăm şi din care nu lipseste nimic; poftim, e semnat şi parafat şi de prietenii dumitale burbonezi, care l-au întocmit. Dar să-ţi intre bine în cap un lucru: eşti liber să te duci să-ţi arăţi talentele unde vei voi; aici insa nu vei mai călca; ţi-e interzis să cânţi în 150 de sate în care cântăm noi, după împărteala pe care am făcut-o între noi şi a căror listă îţi va fi înmânată. Dacă vei încerca totuşi să faci asta ne simţim datori să te vestim că vei fi împiedicat şi că, lucrând pe contul tău, vei avea de înfruntat primejdiile la care te vei expune cu voia ta. Atunci luă cuvântul mătuşa Mariton.

— Nu-i nevoie să-l ameninţi, zise ea. Băiatul poate să cânte unde-i place, dacă nu cântă pe bani; şi n-are nevoie, slavă Domnului, să cânte pentru parale, că avem cu ce-l ţine, şi apoi n-are nici pieptul aşa de zdravăn ca s-o facă pe muzicantul. Haide, Joseph, mulţumeşte-le pentru cinstea pe care ţi-au făcut-o şi nu-i mai stingheri în interesele lor. Puneţi la punct înţelegerea

şi iată, bărbatu-meu vă va cinsti cu un butoiaş de şaptezeci de litri de vin de Issoudun sau de Sancerre, la alegerea voastră.

— Minunat, răspunse bătrânul Carnat, Vrem din toată inima ca afacerea să se sfârşească cu bine. Va fi mai bine pentru băiatul dumitale să se oprească aici, pentru că proştii şi fricoşii nu-s în stare să înfrunte probele noastre şi bietul Joseph nu-i făcut să le încerce…

— Asta o vom vedea, răspunse Joseph, lăsându-se prins în capcană, în pofida sfaturilor pe care Marele tăietor i le tot dădea cu jumătate de voce. Cer probele şi, cum n-aveţi dreptul să mi le refuzaţi, după ce mi-aţi acordat brevetul, vreau, dacă aşa am eu chef, să fiu muzicant, sau cel puţin să vă dovedesc că niciunul dintre voi nu mă poate opri.

— Aprobat, spuse starostele, lăsând să i se vada bucuria răutăcioasă pe care i-o produsese, atit lui cât şi lui Carnat, spusele lui Joseph, dar baga bine de seamă, că acum nu mai poţi da inapoi căci, dac-ai face-o, vei trece drept o curcă plouata sau un lăudăros fără margini.

— Daţi-i drumul, daţi-i drumul, spuse Joseph; N-am de ce mă teme.

— Te aşteptăm, îi spuse Carnat la ureche, la miezul nopţii.

— Unde? întrebă Joseph foarte stăpân pe el.

— La poarta cimitirului, răspunse încet starostele şi, fără să primească vinul lui Benoit şi nici să asculte de rugăminţile soţiei hangiului, plecară cu toţii, ameninţându-i pe cei care i-ar urmări sau ar încerca să le afle tainele.

Marele tăietor şi Huriel îi urmară, fără a-i spune nimic lui Joseph, de unde înţelesei că deşi nu erau de acord cu ceilalţi cimpoieri porniţi toţi împotriva băiatului, nu puteau nici să-şi dea pe faţă secretele breslei, venindu-i în ajutor.

Cu toate ameninţările lor i-am urmărit totuşi de la distanţă, cu mâinile în buzunare şi fluierând ca unul care nu se sinchiseşte de afacerile lor. Ştiam bine că nu mă vor lăsa să mă apropii prea mult ca să n-aud ce pun la cale, dar voiam să văd în ce direcţie vor lua-o, ca să mă pot apropia de ei, mai târziu, fără să fiu văzut.

Cu gândul ăsta îi făcusem semn lui Leonard să-i ţie pe ceilalţi la circiumă, până mă voi întoarce eu, dar urmărirea nu fu de lungă durată. Hanul se afla pe atunci pe uliţa care cobora spre râu şi care acum e drum de poştă spre Issoudun. In vremurile acelea era un loc periculos, strimt si rău pietruit, mărginit cu case vechi cu acoperişuri ţuguiate şi cu gratii de piatră la ferestre. Ultima din aceste case a fost dărâmată anul trecut. De la albia râului, care uda temelia hanului „La boul încoronat”, urcai o coastă ca un

pisc către un drum care, ca şi azi, era la fel de gloduros, plantat cu copaci, străjuit pe stânga de case dărăpănate, iar pe dreapta de un şanţ larg, plin cu apă, şi de marele zid, întreg pe vremea aceea, al castelului. La capăt, biserica închidea piaţa; două străduţe scoborau, una la casa parohului şi alta de-a lungul cimitirului. Pe acolo o luaseră cimpoierii, care se aflau cam la o buna bătaie de puşcă de mine, adică tocmai timpul necesar s-o apuce pe străduţa care mergea de-a lungul cimitirului şi să ajungă în câmp prin poarta boltită a turnului englezilor, afară numai dacă nu voiau să se oprească în acest loc, care nu era deloc prielnic, pentru că poteca, strânsă în dreapta de şanţul castelului şi în stânga de povârnişul cimitirului, nu îngăduia trecerea decât a unui singur om.

Când am socotit că ajunseseră la boltă, o luai pe la colţul castelului, printr-o arcadă, care. Pe vremea aceea, constituia un loc de trecere şi pe sub o galerie care slujea seniorilor să meargă la biserica parohială. Mă aflam singur în acea străduţă, în care. După asfinţitul soarelui, niciun om nu se încumeta să mai treacă, atât datorită faptului că. Se învecina cu cimitirul, cât şi faimei proaste pe care o avea partea de miază-noapte a castelului. Se vorbea de nu ştiu câţi oameni înecaţi în şanţ pe vremea războiului cu englezii şi unii se jurau chiar ca auziseră fluieratul „cocadriei” pe vremea molimii. Asta e un fel de sopârlă, care apare când mica cât degetul, când umflată cât un bou şi lungă de cinci-şase coţi. Despre acest animal, pe care nu l-am văzut niciodată şi de a cărui existenţă n mă pun chezaş, mergea vestea că ar scuipa cu venin care otrăveşte aerul şi răspândeşte ciuma. Cu toate că nu prea credeam eu în de-al astea, nu-mi făcea deloc plăcere să trec prin locul acela, unde marele zid al castelului şi copacii batrâni ai cimitirului împiedicau lumina cerului să pătrundă pe pământ. Mergeam repede, fără să ma uit nici în dreapta, nici în stânga; ieşii apoi prin bolta englezilor, din care n-a mai rămas azi nici urmă.

Ajuns acolo, cu toate că noaptea era frumoasă şi că luna răsărise, n-am mai văzut urma celor optsprezece persoane pe care le urmăream. Cercetai toate vecinătăţile, mersei până la casa lui moş Begneux care era singura locuinţă în care ei ar fi putut intra, dar degeaba. Toată lumea dormea liniştită şi nici pe poteci, nici în locurile deschise nu se auzea vreun zgomot şi nu se vedea vreo umbră.

M-am gândit atunci că poate intraseră în cimitir ca să organizeze o ticăloşie şi, deşi nu prea mă îndemna inima să înfrunt primejdii, nici pentru neamurile Therencei, nici pentru prăpăditul de Joseph, trecui totuşi pe sub

poarta boltită şi pornii iar pe blestemata potecuţă a englezilor, mergând tiptil, lipindu-mă de pbvârniş, frecându-mă de morminte şi ciulind urechile la cel mai mic zgomot pe care l-aş fi putut surprinde. N-am auzit decât cucuvaiele văitându-se pe turnuri şi năpârcile fluierând în apa neagră a şanţului. Morţii dormeau în pământ, tot aşa de liniştiţi ca şi viii în paturile lor. Mi-am făcut curaj şi am urcat povârnişul, ca să arunc o privire spre locul de veşnică odihnă. Nici urmă însă de cimpoieri, ca şi când nici n-ar fi trecut pe acolo.

Am făcut ocolul castelului. Totul era încuiat pentru că se făcuse zece noaptea şi stăpâni şi slugi dormeau buştean. Atunci m-am înapoiat la „Boul încoronat", fără a-mi putea lămuri ce se întâmplase cu cimpoierii. Dar hotărât să-i ascund pe cei cinci tovarăşi ai mei în ulicioara englezilor, pentru că de acolo puteam vedea bine orice i s-ar întâmpla lui Joseph la ceasul întâlnirii de la poarta cimitirului.

I-am găsit pe pod stând de vorbă; tocmai voiau să se înapoieze acasă, convinşi că alde Huriel nu mai erau ameninţaţi de nicio primejdie, din moment ce se înţelesesera aşa de bine în sfatul meşterilor. Cit despre Joseph, nu se sinchiseau de el nici cât negru sub unghie, ba încercau chiar să mă convingă şi pe mine să-l las în plata Domnului şi să-mi văd de treabă. Am căutat să-i lămuresc că de la probele la care îi vor supune pe Joseph începe primejdia şi pentru ceilalţi doi, fiindcă mai mult ca sigur că cei doi burbonezi vor sări să-l apere în caz de primejdie.

— Gata, v-aţi plictisit să daţi o mână de ajutor? le spusei. Sau vă e frică pentru că sintem doar opt contra şaisprezece?

— Ce fel de numărătoare faci. Spuse Leonard. Crezi că Marele tăietor de copaci şi fiul lui vor trece de partea noastră împotriva tovarăşilor lor?

— Am numărat greşit, pentru că de fapt suntem nouă; îl uitasem pe Joseph. Care n-o să stea nici el cu mina în sin, dacă cimpoierii or să vrea să-i măsoare spinarea.

— Nu-i vorba de asta, spuse Leonard, căci chiar dac-am fi şase şi ei douăzeci şi tot nu ne-am teme, dar e ceva care ne stă pe suflet… S-a tot vorbit la circiumă despre unele practici nelegiuite şi dezgustătoare; Mariton a fost cuprinsă de-o teamă de care s-au molipsit toţi ceilalţi. Si cu toate că Joseph a râs de asemenea vorbe, noi habar n-avem dacă la urma urmei nu-i si ceva adevărat în toate astea. S-a vorbit despre candidaţii la cimpoierie vârâţi în coşciuge de jaratec şi despre cruci de fier înroşit, pe care acestia trebuiau să le sărute. Aceste lucruri mi se par foarte greu de crezut dar, dacă

aş fi sigur că-i vorba numai despre asta, nu m-aş sfii să le trag o bătaie bună marţafoilor ălora, atât de afurisiţi şi fără de inimă, care-şi fac semenii să sufere astfel. Dar din nefericire…

— Haide, văd că aţi căzut şi voi pradă fricii, le spusei eu. Spune tot, ca să avem de ce râde…

— Ei, glăsui unul din băieţi, văzând că lui Leonard îi era ruşine să vorbească, noi nu l-am văzut niciodată pe dracu în carne şi oase şi ştii, nimeni dintre noi nu doreşte să-i facă cunoştinţa.

— O, o, le spusei, văzându-i mai uşuraţi după această mărturisire, despre asta-i vorba? Ei bine, sunt un prea bun creştin ca să mă tem de el. Îmi încredinţez sufletul lui Dumnezeu şi mă leg să-l trag de păr, eu singur, pe duşmanul neamului omenesc, aşa ca şi cum aş apuca un ţap de barbă. E multă vreme de când face rău celor ce se tem de el. Sunt de părere că, dacă un băiat zdravăn i-ar rupe coarnele, ar scoate dintr-însul jumătate din răutatea lui.

— Pe legea mea! spuse Leonard, ruşinat de frica pe care o arătase, dacă o iei aşa, nu mă mai tem nici eu, şi dacă tu îi rupi coarnele, eu am să-i smulg coada. Atunci o să ne convingem, în sfârşit, dacă e de aur sau de cânepă…

Niciun leac nu e mai bun împotriva fricii decât gluma, şi nu vă ascund că, luând-o în felul acesta, nu eram nici eu dornic să mă măsor cu *Georgeon,* cum i se spune pe la noi diavolului. Nu eram mai stăpân pe mine decât ceilalţi, dar pentru Therence m-aş fi aruncat chiar în gura dracului. Făgăduisem, şi nici bunul Dumnezeu nu m-ar fi putut abate de la hotărârea mea.

Dar spun prostii… Bunul Dumnezeu îmi dădea, dimpotrivă, putere şi încredere în mine şi, cu cât mă simţeam mai îngrozit în noaptea aceea, cu atât mă gândeam mai mult la el şi îi ceream sprijinul.

Când ceilalţi tovarăşi ne-au văzut — pe Leonard şi pe mine — atât de hotărâţi, ne-au urmat şi ei. Ca să fim mai siguri, m-am înapoiat la han, nădăjduind să mai găsim şi alţi prieteni care să ne însoţească şi să ne ajute la nevoie; dar fiind târziu, la „Boul încoronat” nu se mai aflau decât Benoit, care cina cu carmelitul, mătuşa Mariton, care-şi făcea rugăciunea, şi Joseph, care se aruncase pe un pat şi dormea atât de liniştit, încât mi-a fost ruşine de şovăielile noastre.

— Nu am decât o nădejde, ne spuse mătuşa Mariton, care se ridicase, după ce-şi făcuse rugăciunea, că va trece ceasul şi nu se va trezi decât mâine de dimineaţă.

— Aşa-s femeile! răspunse Benoit râzând. Ele iubesc atât viaţa, încât cred că merită să trăieşti chiar cu preţul ruşinii. Numai că eu i-am dat acestui băiat cuvântul că-l voi trezi înainte de miezul nopţii şi-mi voi ţine făgăduiala.

— Pentru că tu nu-l iubeşti, strigă mama. O să vedem dacă-l vei împinge şi pe Charlot în vreo primejdie, când îi va veni rândul…

— Nu ştii ce vorbeşti, nevastă, răspunse hangiul. Ia-ţi copilul şi du-te de te culcă! O să am eu grijă să-l trezesc la vreme pe Joseph, ca să nu-mi facă imputări că l-am dezonorat.

— Şi de altfel, spuse carmelitul, ce primejdie vedeţi voi în prostiile pe care le vor face cimpoierii. Dracul nu mănâncă pe nimeni. Dumnezeu n-ar îngădui-o şi cred că nu l-ai crescut aşa de fâra credinţă pe fiul dumitale ca să se făgăduiasca diavolului de dragul muzicii? Să ştiţi că depprinderile cimpoierilor nu sunt, la urma urmei, decât apă chioară, glume cam nesărate, de care oamenii deştepţi ştiu să se apere, şi va fi desul ca Joseph să-şi râdă de cei ce-i vor vorbi, pentru a-i pune pe toţi pe goană. Nu-i vorba de nicio vrăjitorie şi vă asigur că n-aş strica nicio picătură de aghiasmă pe dracii ce i se vor arăta în astă-seară… Vorbele carmelitului îi îmbărbătară pe tovarăşii mei:

— Dacă-i vorba de-o păcăleală, spuseră băieţii, o să cădem peste ei şi o să dăm de-a dura duhurile rele, dar n-ar fi bine să-l încunoştinţăm şi pe Benoât de planul nostru? Poate ne-ar ajuta şi el…

— Ştiu eu? Trece drept un om foarte cumsecade, dar ştiu eu cum judecă lucrurile astea, mai ales când e vorba de băiatul nevesti-si din prima căsătorie? Taţii vitregi nu-şi prea văd cu ochi buni odraslele de felul lui Joseph, mai ales că băiatul nici n-a prea fost astă-seară prea cuviincios cu el. E mai bine să plecăm, fără să-i mai spunem nimic, mai ales că se apropie ceasul când trebuie să fim gata…

Apucând-o pe drumul bisericii, fără zgomot, ne-am înşirat pe potecuţa englezilor. Luna era aşa de înceţoşată, încât, culcându-ne de-a lungul povârnişului. N-am fi fost văzuţi, chiar dacă cineva ar fi trecut la doi paşi de noi. Tovarăşii mei fiind străini de locurile acelea, nu aveau pentru ele teama pe care o simţisem eu Ia început. I-am lăsat să stea locului, iar eu mă ascunsei în cimitir, destul de aproape de poartă, spre a vedea cine întră, şi în acelaşi timp destul de aproape de cei cinci flăcăi, ca să-i pot chema la nevoie.

ŞEZĂTOAREA A TREIZECI ŞI UNA

Am aşteptat vreme destul de îndelungată, mai ales că ceasurile par lungi în trista tovărăşie a morţilor. În sfârşit, când sună miezul nopţii la biserică, văzui capul unui. Om, depăşind zidul mic al cimitirului, foarte aproape de poartă. Trecu un sfert de ceas fără să mai văd sau să mai aud altceva decât pe omul acela care, plictisit de aşteptare, începu să cânte un cântec burbonez; după melodie îl recunoscui îndată pe Joseph, care înşela, fără îndoială, în acest fel speranţa duşmanilor săi, arătând că nu se teme de loc de tovărăşia morţilor. In sfârşit, un alt om, care sta dincolo, lipit de poartă, şi pe care nu l-am putut vedea din pricina unui merişor ce-l ascundea, îşi înălţă repede capul pe deasupra zidului, ca şi cum ar fi vrut să-l surprindă pe Joseph, care, însă, îi spuse rizând:

— Eh bine, moş Carnat, ai întârziat şi puţin mai lipsea să n-adorm aşteptându-vă. Îmi deschizi poarta sau trebuie să intru în grădina cu urzici prin spărtura zidului?

— Nu, spuse bătrânul Carnat. Asta l-ar supăra pe preot, şi nu trebuie să-i înfrunţi pe faţă pe oamenii bisericii. Viu eu la tine.

încalecă peste zid şi-l rugă pe Joseph să-l lase i-i acopere capul şi braţele cu un sac foarte gros, joi să păşească în urma lui fără a se împotrivi.

— Fă cum vrei, spuse Joseph pe un ton ironic, aproape dispreţuitor.

I-am urmărit cu privirea pe deasupra zidului si i-am văzut intrând pe potecuţa englezilor. Am luat-o drept până la povârnişul unde-mi ascunsesem tovarăşii, dar n-am mai găsit decât patru. Cel mai tânăr o ştersese tiptil, fără a spune nimănui nimic şi mi-era teamă să nu facă şi ceilalţi la fel, pentru că aşteptaseră prea mult şi pentru că li se păruse că aud nişte zgomote suspecte, ce păreau să vină de sub pământ.

îl văzurăm curând pe Joseph, care mergea condus de Carnat. La început veniră către noi, apoi, la vreo douăzeci de paşi, părăsiră poteca. Cum Carnat îl conduse pe Joseph la marginea şanţului, am crezut că vrea să-l înece. Sărirăm îndată în picioare, ca să împiedicăm această mişelie, dar văzurăm că amândoi, intrând în apa, care nu era adâncă în locul acela, se îndreptară către o boltă scundă, aflată la temelia marelui zid al castelului ce se scălda în şanţ. Intrară înăuntru şi astfel nii-am dat seama unde dispăruseră şi ceilalţi. În timp ce eu îi căutasem atât de stăruitor. Trebuia deci să facem si noi ca ei. Ceea ce nu mi se părea deloc greu: avui însă dificultăţi, ca să-i hotărăsc pe tovarăşii mei să mă urmeze. Auziseră că subteranele castelului

se întindeau până la Deols, care se află aproape la nouă leghe distanţâ. Şi că cineva care nu le cunoaşte cotiturile nu mai poate ieşi niciodată de acolo.

Le-am spus că eu le cunoşteam foarte bine, cu toate că nu pusesem niciodată piciorul acolo, neavând nici cea mai mică idee dacă erau pivniţe pentru vin sau un oraş subpământean, cum pretindeau unii.

Mergeam deci în fruntea lor, fără să văd măcar unde puneam piciorul, pipăind zidurile care îngustau mult trecerea şi izbindvi-mă cu capul de bolta scundă.

înaintarăm aşa o bună bucată de timp, când auzirăm sub noi un zgomot, ca şi cum patruzeci de tunete s-ar fi rostogolit în peşterile iadului. Zgomotul era aşa de ciudat şi de înspăimântător, că mă oprii ca să-mi dau seama despre ce putea fi vorba; apoi înaintai repede, pentru a nu îngădui imaginaţiei celorlalţi să născocească cine ştie ce drăcovenie, şi le spusei tovarăşilor să mă urmeze, dar zgomotul era prea puternic ca ei să mă audă; crezând deci că băieţii se ţineau după mine, înaintai mereu, până când, nemaiauzind nimic şi întorcându-mă să-i întreb ceva, nu mai primii niciun răspuns.

Pentru că nu voiam să vorbesc tare, făcui trei-patru paşi înapoi, întinsei mâinile, îi chemai încet, cu grijă — dar degeaba! Adio, tovărăşie! Fugiseră şi mă lăsaseră singur!

Mă gândeam că, nefiind prea departe de intrare, voi da de ei înăuntru sau afară. Am pornit-o dar mai repede şi cu mai multă hotărâre şi am străbătut din nou arcada pe unde intrasem, m-am uitat, i-am căutat de-a lungul potecuţei englezilor, dar se întâmplase cu tovarăşii mei ca şi cu cimpoierii, parcă-i înghiţise pământul.

Pe moment m-am înfuriat cumplit, gândindu-mă că trebuia să las totul baltă, sau să mă vir singur în aceste vizuini blestemate. Dar cum dragostea pentru Therence se împletea în inima cu mila pentru aproapele aflat în primejdie, străbătut pentru a treia oară arcada neagră şi mocirloasă, decis să intru în subterane nu cu tot atâta curaj ca mai înainte, dar tot atât de grăbit ca şi cum ar fi fost vorba de propria mea nuntă şi nu de cea a lui Huriel.

Pentru că, înaintând, pipăiam mereu zidul, am întâlnit în dreapta intrarea altei galerii, pe care n-o văzusem prima oară când pipăisem doar partea stingă a tunelului; îmi spusei că tovarăşii mei, retrăgându-se, dăduseră poate de ea şi intrară pe acolo, nădăjduind să dea de ieşire.

Intrai, dar nu-mi găsii tovarăşii. Cât despre cimpoieri, abia făcusem douăzeci de paşi, că şi auzii zgomotul pe care-l făceau mult mai aproape

acum decât prima dată; curând, o lumină tulbure mă ajută să văd că nimerisem într-o pivniţă mare, rotundă, cu trei sau patru ieşiri, negre ca gurile iadului.

M-am mirat că puteam vedea limpede într-un loc boltit, unde nu se afla nicio faclă şi, aplecându-mă, mi-am dat seama că lumina venea de jos, străpungând pământul pe care călcam. Am observat, de asemenea, că locul pe care stăteam se umfla în chip de boltă sub picioarele mele şi, temându-mă că nu e destul de solid, nu m-am avântat către mijloc, ci am luat-o pe margine. Mergând de-a lungul zidului, am descoperit mai multe crăpături, prin care, culcându-mă la pământ, văzui bine tot ce se petrecea într-o altă pivniţă, rotundă, aflată exact dedesubtul aceleia în care intrasem eu.

Era. După cum am auzit în urmă, o veche temniţă, pe lingă marea închisoare subterană, a cărei intrare se mai putea vedea, încă acum treizeci de ani, din sălile înalte ale castelului. Îmi dădeam seama de asta, văzând în fundul încăperii resturi de oseminte, care fuseseră aşezate în chip de sperietoare, cu făclii de răşină înfipte în ţeste. Joseph era acolo cu desăvârşire singur, cu ochii dezlegaţi, cu braţele încrucişate, atât de liniştit pe cât eram eu de tulburat şi ascultând nepăsător zarva celor optsprezece cimpoaie, care urlau toate deodată, prelungind aceeaşi notă în chip de muget. Această muzică turbată venea din vreo pivniţă vecină, unde se ascunseseră cimpoierii şi de unde ştiau, fără îndoială, că un ecou ciudat le înzecea sunetul. Eu, care nu ştiam nimic şi nu-mi dădeam seama de ce se întimplă decât chibzuind, am crezut la început că erau strânşi acolo la un loc toţi cimpoierii din Berry, din Auvergne şi din Bourbonnais.

Când s-au săturat de zgomot, au început să scoată ţipete si miorlăituri care, repetate de ecouri, păreau să fie ale unei mari mulţimi de animale furioase de toate speciile. Dar la toate acestea, Joseph, care era cu adevărat un om cum puţini am văzut printre ţăranii noştri, se mulţumea să ridice din umeri, ca şi când s-ar fi plictisit să tot caşte gura la joaca unor idioţi.

Mă îmbărbătam la rându-mi de curajul lui şi voiam să râd şi eu de comedia aia, când un mic zgomot mă făcu să întorc capul; văzui atunci, în spatele meu, la intrarea galeriei, o figură care-mi îngheţă sângele în vine.

Era un senior din alte timpuri, cu o platoşă de fier şi o suliţă bine ascuţită, îmbrăcat în nişte haine de piele, de un model cum nu se mai vede azi nicăieri. Dar ce era mai groaznic în înfăţişarea lui, era chipul aidoma unui cap de mort.

îmi mai venii în fire. Zicându-mi că vreunul din bandă se travestise probabil ca să-l încerce pe Joseph, dar, chibzuind mai bine, mi-am dat seama că de fapt eu eram în primejdie, pentru că cazul că m-ar descoperi stând la pândă şi ascultand, cine ştie ce renghi mi-ar fi putut juca.

Dar, cu toate că el mă vedea tot aşa cum îl vedeam şi eu, nu suflă o vorbă şi rămase acolo înfipt ca o arătare, pe jumătate în umbră, pe jumătate în lumina care venea de jos şi, pentru că această lumină apărea şi dispărea mereu, în unele clipe, când stafia pierea înghiţită de beznă, mi se părea că nu există decât în închipuirea mea. Cum stătea pe jumătate în întuneric, în spatele unui fel de prag, fantoma părea că pluteşte ca alcătuită din nori.

Nu ştiu câte minute m-a chinuit această vedenie: renunţasem cu totul să-l mai urmăresc pe Joseph; şi eram într-o asemenea stare de nervi, încâl mă temeam să nu înnebunesc. Mi-aminteam că văzusem în sălile castelului o veche pictură despre care se spunea că înfăţişa un războinic de pe vremuri, foarte aprig, pe care seniorul locului, care-i era frate, îl zvârlise în temniţă. Îmbrăcămintea de fier şi de piele care îmi stătea înainte, faţa uscată de mort semănau aşa de mult cu tabloul, incât mă bătea gândul, în chip firesc de altfel, că e vreun suflet mânios şi chinuit, care nu-şi găsea liniştea şi care venea acum să-mi arate într-un fel sau altul nemulţumirea.

Ceea ce mă făcea să cred astfel, era şi faptul ca năluca nu scotea o vorbă şi nici nu mă băga in seamă, ca pe unul despre care ştia că se afla acolo cu gânduri bune. Un zgomot, care se deosebea de celelalte, mă facu să mă uit dedesubt, în cavoul unde se afla Josepliţ şi văzui ceva şi urât şi ciudat.

Joseph, tot în picioare şi tot calm, se afla în faţa unei fiinţe groaznice, îmbrăcată în întregime într-o piele de câine, cu coarne pe'un cap păros, cu o faţă roşie, cu gheare, cu coadă, şi care se deda la tot felul de sărituri şi de schimonoseli, aidoma unui posedat. Era cumplit la vedere, dar nu m-am lăsat păcălit, căci măcar că-şi schimbase de-a binelea glasul, mi se părea că-l recunosc a fi al lui Dore Fratin, cimpoierul de la Pouligny, unul dintre cei mai puternici şi mai bătăuşi din împrejurimile noastre.

— Poţi să spui, se adresă dihania lui Joseph, că-ţi baţi joc de mine şi că nu ţi-e teamă de iad, dar eu sunt regele cimpoierilor şi fără îngăduinţa mea nu vei putea cânta niciodată, înainte de a-ţi vinde sufletul mie.

Joseph îi răspunse:

— Oare ce poate face un drac. Atât de prost ca dumneata, cu sufletul unui muzicant? N-ar avea ce face cu el…

— La seama la vorbele pe care le rosteşti, îl avertiză celălalt. Nu ştii că aici trebuie să te dăruieşti dracului sau să fii mai tare ca el?

— Da. Da. Răspunse Joseph. Cunosc zicala:,. Răpune-l pe dracu, dacă nu vrei să te răpuie el pe tine".

La vorbele acestea îi văzui pe Huriel şi pe tatăl lui ieşind de-alături. Dintr-o boltă, şi apropiin-du-se de drac ca pentru a-i vorbi. Au fost însă opriţi de ceilalţi cimpoieri.

care s-au strâns în jurul arătării, şi bătrânul Carnat adresându-se lui Joseph:

— Se vede că nu ţi-e teamă de vrăjitorii, spuse: ţinem seamă de asta dacă, respectând datinile noastre, îl vei bate pe drac. Arătând că, bun creştin cum eşti, nu te supui lui.

— Dacă dracul vrea să fie bine scărmănat raspunse Joseph, mă rog. N-am nimic împotriva, sa vedem dacă pielea lui e mai tare ca a mea. Cu ce arme ne batem?

— Cu niciuna, numai cu pumnii, răspunse Carnat.

— Dar sper că va fi o luptă dreaptă, spuse Marele tăietor de copaci.

Joseph n-a mai aşteptat confirmarea şi înfuriat că era bătaia de joc a acestor caraghioşi, se aruncă asupra dracului, îi smulse peruca şi-l apucă de mijloc aşa de voiniceşte, că-l trânti la pământ căzând peste el. Se ridică însă numaidecât, scoţând un strigăt de mirare şi de durere, dar toate cimpoaiele începură să cânte, afară de acelea ale lui Huriei şi tatălui său, care se prefăceau numai a cânta, dar care priveau lupta cu îndoială şi cu nelinişte.

Intre timp. Joseph îl rostogoli pe drac, părând mai puternic decât el, dar simţeam în el o mânie care nu mi se părea deloc firească şi care mă făcea să mă tem ca din pricina furiei să nu facă vreo greşeală. Cimpoierii păreau să-l ajute, pentru că, în loc să-l susţie pe tovarăşul lor, de trei ori pus la pământ, se învârteau în jurul celor incăieraţi. Cântând mereu şi bătând din picioare, spre a-l înfuria şi mai tare pe Joseph. Deodată Marele tăietor de copaci îi despărţi pe luptători, dând o lovitură de ciomag peste labele întinse ale dracului şi făgăduind că va da mai tare a doua oară, dacă nu-i ascultat. Huriel alergă lângă el tot cu băţul ridicat şi toţi ceilalţi încetară a se învârti şi a cimpoi. Se făcu o pauză apoi totul se linişti.

îl văzui atunci pe Joseph, frânt de durere, ştergându-şi mâinile jupuite şi faţa plină de sânge şi, dacă Huriel nu l-ar fi prins în braţe, ar fi căzut fără cunoştinţă, în timp ce Dore Fratin îşi lepăda toalele, răsuflând fierbinte, rânjind, ştergându-şi sudoarea, pricinuită de oboseala luptei.

— Ce înseamnă asta, strigă Carnat, înaintând cu un aer ameninţător către Marele tăietor de copaci. Nu cumva eşti un frate fals? Cu ce drept împiedici probele?

— Le împiedic pe răspunderea mea şi spre ruşinea voastră, răspunse Marele tăietor. Nu sunt frate fals, voi sunteţi meşteri pe cit de trădători, pe atât de vitregi. Eram sigur că ne veţi înşela, ca să-l faceţi să sufere sau chiar să-l răniţi cumplit pe acest tânăr. Îl urâţi, pentru că simţiţi că va fi preferat în locul vostru şi că voi veţi rămâne pe drumuri. N-ati îndrăznit să-i refuzaţi brevetul de meşter, pentru că toată lumea s-ar fi ridicat împotriva voastră, dar, ca să-l împiedicaţi de a cânta în satele pe care vi le-aţi hărăzit pe nedrept, l-aţi pus la probe atât de grele şi de primejdioase, că niciunul dintre voi nu le-ar fi putut îndura atât de mult timp.

— Nu ştiu ce vrei să zici. Răspunse bătrânul staroste Pailloux din Verneuil, şi acuzaţiile care ni le aduci în faţa concurentului sunt de o îndrăzneală fără de pereche. Nu ştiu cum se face în ţinuturile voastre primirea în breaslă, dar aici avem obiceiurile noastre şi nu îngăduim să fie criticate.

— Le critic eu, spuse Huriel, care-î ştergea mereu sângele lui Joseph cu batista şi care-l aşezase pe genunchii săi ca să-şi revie. Neputând şi nevrând, din pricina jurământului care mă face să va fiu confrate, să aduc la cunoştinţă celor de afara ce cred, vă spun, aici, în faţă, că sunteţi niste călăi. In satele noastre ne batem cu dracul ca să petrecem, având grijă să nu pricinuim nimanui niciun rău. Aici l-aţi ales pe cel mai puternic dintre voi şi i-aţi încredinţat arme ascunse, ca sa-scoată ochii şi sâ-i taie vinele concurentului. Iata-l pe acest băiat, zdrobit într-un hal fără de hal, si-n furia în care-l adusese răutatea voastră s-ar fi lăsat mai curând ucis, dacă nu l-am fi oprit noi. Ce-aţi fi făcut atunci? L-aţi fi aruncat în această peşteră părăsită, în care au pierit atâţia alţi nenorociţi, ale căror oseminte ar trebui să se ridice cum ca să vă strige în faţă că sunteţi la fel de cruzi ca şi vechii voştri seniori!

Această intervenţie a lui Huriel mi-aminti. De arătarea pe care o uitasem, şi mă întorsei să văd dacă invocarea osemintelor sale nu-l îndreptase către cimpoieri. Dar *n-o* mai văzui; atunci mă ridicai să mă îndrept spre grota de jos, convins că, dintr-o clipă în alta, prietenii mei puteau avea nevoie de mine.

Găsind scara, scoborâi până la uşă şi intrai fără să mă mai ascund, întrucât între timp se iscase o asemenea hărmălaie, că nimeni nu mai avea

vreme de mine.

Marele tăietor de copaci ridicase bluza de piele îşi arăta cum era căptuşită, cu ţinte ca o ţesală de Boi; mănuşile, pe care falsul drac le îmbrăcase, aveau în palme cuie ascuţite şi cu vârfurile în afară. Ceilalţi erau furioşi că se vedeau acuzaţi în faţa lui Joseph.

— De ce atâta zgomot pentru câteva zgârieturi? spuse Carnat. Nu e firesc ca dracul să aibă gheare? Acest copil nevinovat, care l-a atacat cu atâta chibzuinţă, nu ştie că nu te poţi juca cu el fără să-ţi zgârie botul? Haide, haide, nu-l mai văicăriţi atâta. N-a păţit nimic şi, pentru că s-a săturat, să se retragă, mărturisind că nu e în stare să trăiască laolaltă cu noi, adică nu va face parte din breasla noastră în niciun fel.

— Ba da, spuse Joseph, care, smulgându-se din bratele lui Huriei, îşi arătă pieptul însângerat şi cămaşa ruptă, voi face parte din breaslă împotriva voinţei voastre. Vreau să reînceapă lupta; unul din noi va trebui să rămâie aici!

— Iar eu mă opun, spuse Marele tăietor, şi poruncesc ca acest tânăr să fie declarat învingător, sau de nu, mă jur că voi aduce în ţinut o grupă de cimpoieri, care vă vor învăţa cum trebuie să vă purtaţi, şi care vor instaura aici dreptatea.

— Dumneata, spuse Fratin, scoţând un fel de ţăpuşă din cingătoare, vei putea-o face, dar vei purta şi semnele noastre, pentru ca spusele să vă fie crezute.

Marele tăietor de copaci şi Huriel se aşezară în poziţie de apărare. Joseph se aruncă asupra lui Fratin, pentru a-i smulge ţăpuşa, iar eu, dintr-un salt, fui lingă el; înainte însă de a începe schimbul de lovituri, arătarea, care mă tulburase atât, se ivi pe pragul tainiţei, întinse suliţa şi înainta un pas, ceea ce fu de-ajuns ca să bage groaza în cei cu gânduri vrăjmaşe. Şi, cum toţi se opriră zguduiţi de teamă şi de mirare, se auzi un glas plângător, care rostea rugăciunea pentru morţii din fundul tainiţei.

Atâta a fost de ajuns pentru ca întreaga tagmă să se împrăştie şi unul din cimpoieri să strige: „Morţii, morţii, care ies din morminte!” Au luat-o cu toţii la fugă, înghesuindu-se, unul peste altul, ţipând şi îmbrincindu-se, către toate ieşirile in afară de aceea a tainiţei, unde apăru acum o alta nălucă, acoperită de un giulgiu, cântând psalmi în chipul cel mai jalnic care s-ar fi putut închipui; După un minut, când ne-am trezit fără duşmani, războinicul îşi azvârli coiful şi masca, lăsând sa apară în faţa noastră chipul vesel al lui

Benoit *pe* când carmelitul, stringându-şi giulgiul, se ţinea de pântec de atâta râs.

— Să-mi ierte Dumnezeu comedia asta, spuse el, dar am făcut-o cu gând curat, pentru că aceşti ticăloşi meritau o lecţie care să-i înveţe cum îţi poţi bate joc de diavol.

— Eram foarte sigur, spuse Benoit. Că văzând comedia noastră îi va apuca tremuriciul. Când zări sângele şi rănile lui Joseph, se interesă de el cu atâta milă şi grijă, că toate acestea, adăugate la ajutorul pe care se grăbise să ni-l dea, îmi dovediră dragostea ce i-o purta şi inima lui. Bună, de care mă îndoisem. In timp ce cercetam rănile lui Joseph, carmelitul ne povestea cum pivnicerul castelului îi mărturisise că avea obiceiul să îngăduie cimpoierilor să petreacă uneori în subterane. Acelea în care ne aflam erau destul de depărtate de clădirile locuite de stăpâna castelului de la Saint-Chartier, aşa că ea n-auzea niciun zgomot, şi chiar dac-ar fi auzit n-ar fi putut decât să râdă, pentru că nimeni nu-şi închipuia că ceea ce se făcea acolo era ceva rău, dar Benoit, care bănuia că banda ciinpoierilor uneltise un pian mârşav, ceruse aceluiaşi pivnicer nişte haine, pentru a se travesti, şi cheile subteranelor şi iată dar, cum de se găsise el acolo pentru a înlătura nenorocirea.

— Ei bine, îi spuse Marele tăietor de copaci, îţi mulţumesc pentru ajutorul dat, dar îmi pare rău că ţi-a venit ideea asta, pentru că indivizii sunt in stare să mă învinovăţească că am trădat secretul meseriei mele. Dacă ţineţi cit de cât la noi, plecaţi fără zgomot şi lăsaţi-i să creadă că au fost fantome.

Cu atât mai mult, spuse Benoât, cu cât, voind se răzbune, nu vor mai da pe la prăvălia mea, ceea ce nu-i puţin lucru. Numai de nu l-ar fi recunoscut pe Tiennet. Dar, mă rog, cum dracu de se află Tiennet aici?

— Nu l-ai adus dumneata? întrebă Huriel.

— Nu, nu m-a adus el, răspunsei eu. Am venit pe socoteala mea, îndemnat de poveştile care circulau pe seama drăcoveniilor voastre. Eram curios să le văd; sânt însă sigur că cimpoierii erau atât de speriaţi, că nu m-a recunoscut nimeni.

Era să plecăm, când zgomotele unor glasuri furioase se făcură din nou auzite.

— Ia te uită, spuse carmelitul, asta ce mai e? Cred că se întorc şi că deci n-am isprăvit-o cu ei. Repede să ne reluăm măştile…

— Nu-i nimic, spuse Benoit, trăgând cu urechea; m-am întâlnit, pe când veneam încoa, prin pivniţele castelului cu patru sau cinci flăcăi veseli, din care unul mi-e cunoscut. E Leonard, lucrătorul vostru burbonez, moş Bastien. Aceşti băieţi veneau, fără îndoială, aici din curiozitate, dar se rătăciseră prin cavouri şi nu prea erau siguri de ei. Le-am dat lanterna mea şi le-am spus să mă aştepte. Desigur că s-au întâlnit cu cimpoierii, care o ştergeau şi or fi râs de ei, luându-i la goană.

— Dacă nu erau numeroşi, puteau fi luaţi ei la goană, spuse Huriel. Hai să vedem!

Când să plecăm se auziră din nou paşi şi zgomote şi-l văzurăm intrind pe Carnat, pe Dore Fratin şi după ei alţi opt inşi, care. După ce se ciocniseră cu tovarăşii noştri, îşi reveniseră din spaimă, dându-şi seama că avuseseră de-a face cu oameni în carne şi oase. S-au întors deci împotriva noastră, acuzând pe alde Huriel că i-au trădat şi că i-au atras într-o cursă. Marele tăietor de copaci se apără cum putu; carmelitul, vrând sa facă pace, luă totul asupra lui, reproşându-le ca de fapt ei erau de vină, dar ceilalţi, simţindu-se siguri pe ei, mai ales că în fiecare clipă ceata se îngraşă, ridicară glasurile şi începură să treacă de la ocări la ameninţări şi de la ameninţări la lovituri. Noi, simţind că nu era chip să înlăturăm ciocnirea, cu atât mai mult cu cât bătăuşii se cinstiseră zdravăn în timpul probelor şi nu-şi mai dădeau seama de ceea ce fac, ne-am pregătit de apărare, strânşi unul lângă altul şi ţinând din toate părţile piept duşmanului, cum se strâng boii când îi atacă lupii la păscut. Carmelitul, uitând da ceaslov şi de latina lui şi pierzându-şi răbdarea, puse şi el mâna pe cavalul unui cimpoi căzut pe jos în timpul încăierării, şi-l folosi tot aşa de bine, pe cât poate face o treabă ca asta un om care îşi apără pielea.

Din nefericire, Joseph era slăbit din pricina sângelui pierdut, aşa că nu ne putea fi de vreun; ajutor, iar Huriel, în inima căruia stăruia amintirea morţii lui Malzac, lovea mai puţin decât primea. Ocupat să-şi apere părintele, care se bătea ca un leu, se afla mereu în mare primejdie. Benoât se apăra foarte bine, ţinând seama că de-abia se sculase după boală, dar la urma urmei nu eram decât şase inşi contra cincisprezece sau Şaisprezece şi, cum furia începuse să crească, văzui că unii îşi trăgeau cuţitele din teacă. De-abia avui vreme să mă arunc în faţa Marelui tăietor, care, nevrând să-şi scoată şi el cuţitul, pentru că asta-l scârbea, era gata să fie înjunghiat. Primii eu lovitura în braţ, lovitură pe care aproape că n-am simţit-o, dar care totuşi mă supăra, neputând continua lupta; şi vedeam partida pierdută, când, din fericire, cei

patru tovarăşi, hotărându-se să vie în locul de unde se auzea zgomotul, ne deteră un ajutor preţios, eare-i puse pe fugă, pentru a doua şi pentru cea din urmă oară, pe duşmanii noştri istoviţi şi înfricoşaţi, fiindcă nu ştiau daca nu cumva avea să mai urmeze şi altceva.

Văzui că am câştigat bătălia, pentru că niciunul din noi nu fusese vătămat prea rău şi, dându-mi seama dintr-o dată că durerile pe care le îndurasem erau prea multe pentru un singur om, căzui jos ca un sac şi nu mai ştiui de nimic şi de nimeni.

ŞEZĂTOAREA A TREIZECI ŞI DOUA

Când m-am trezit, m-am pomenit culcat în acelaşi pat cu Joseph şi mi-a fost cam greu să-mi adun gânduriie. În sfârşit, mi-am dat seama că eram chiar în odaia lui Benoât, că patul era bun, aşternutul foarte curat şi că aveam braţul legat, ca omul căruia i s-a luat sânge. Soarele strălucea pe pologul galben al patului şi, afară de o mare slăbiciune, nu mă supăra nimic. M-am întors către Joseph, care avea destule vânătăi, dar niciuna care să-i pocească faţa. El îmi spuse, îmbrăţişându-mă: — Ei bine, dragă Tiennet, iată-ne ca odinioară, când, înapoindu-ne de la catehism, ne-am odihnit pe malul unui şanţ, după ce ne bătusem cu băieţii din Verneuil. Ca şi atunci m-ai apărat, primejduindu-ţi viaţa şi, ca şi atunci, nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, deşi cred c-ai ghicit că inima nu mi-e atât de înţepenită ca limba.

— Totdeauna am crezut astfel, prietene, îi spusei, îmbrăţişându-l la rându-mi, şi dacă te-am putut ajuta încă o dată sunt cât *se* poate de mulţumit. Dar n-am făcut-o numai pentru tine, ci n-ani gândit şi la altcineva…

M-am oprit, ca nu cumva, stăpânit de slăbiciune, să rostesc numele Therencei. O mână albă, însă, dete la o parte perdeaua patului şi o văzui în faţa mea chiar pe Therence, care se plecă spre mine, în timp ce mătuşa Mariton, de cealaltă parte a patului, îl mângâia şi-l descosea pe fiu-său.

Therence se aplecă deci asupra mea, după cum v-âm mai spus, iar eu, crezând că visez, mă ridicai să-i mulţumesc că a venit să mă vadă şi să-i spun că nu mai eram în primejdie, când, moale ca orice bolnav şi roşind ca o fată mare, primii de la ea o sărutare atât de dulce încât ar fi putut învia şi un mort.

— Ce faci Therence, îi strigai, prinzâiidu-i mâinile şi strângându-i-le; vrei cu tot dinadinsul să mă. Înnebuneşti?

— Vreau să-ţi mulţumesc şi să te asigur că te voi iubi toată viaţa, pentru, că te-ai ţinut de cuvânt; mi i-ai înapoiat pe tata şi pe fratele meu sănătoşi şi teferi şi ştiu tot ce-ai făcut, tot ce-ai păţit din dragoste pentru ei şi pentru mine. Iată-ană, dar, hotărâtă să nu te părăsesc cât timp vei fi bolnav.

— Foarte bine, Therence, îi spusei eu suspinând, e mai mult decât merit. Să dea Dumnezeu să nu mă mai vindec niciodată, pentru că nu ştiu ce-o să mă fac după aceea…

— Duipă aceea? spuse Marele tăietor, care tocmai intra cu Huriel şi cu Brulette. Spune, fata mea, ce facem cu el „după aceea”?

— După aceea… spuse Therence, roşind din plin pentru prima oară.

— Haide, haide, sincera mea Therence, relua Marele tăietor, vorbeşte ca o fată care n-a minţit niciodată…

— Ei bine, tată, răspunse Therence, după aceea nu-l voi mai părăsi niciodată!

— Daţi-vă la o parte, strigai, trageţi perdelele patului, vreau să mă îmbrac, să mă scol în picioare, să sar, să cânt, să joc, căci nu mai sunt bolnav, de când raiul e în sufletul meu…

Dar, vorbind astfel, mă cuprinse din nou slăbiciunea şi n-o mai văzui decât ca prin vis pe Therence, care mă luă în braţe şi începu să mă îngrijească cum se pricepea mai bine.

Seara m-am simţit alt om. Joseph era şi el aproape refăcut, dar, cu toate acestea, nu mi se îngădui să cobor din pat, aşa că trebui să stau lungit, în timp ce prietenii mei discutau veseli, iar Therence, aşezată la capătul patului, mă asculta liniştită şi lăsându-mă să risipesc în vânt tot balsamul de care mi-era plin sufletul.

Carmelitul vorbea cu Benoit, stropindu-şi convorbirea cu câteva ulcele de vin alb, din care începuseră să guste cam des. Huriel vorbea cu Brulette într-un colţ, Joseph cu maică-sa şi cu Marele tăietor.

Huriel îi spuse Brulettei:

— Te-am încredinţat din prima zi în care te-am văzut, arătându-ţi darul tău atârnat de urechea mea: „Va rămâne acolo cât va exista şi urechea”. Ce bine, urechea, deşi crestată în timpul încăierării, e la locul ei şi inelul, deşi rupt şi puţin turtit, iată-l! Urechea se va vindeca, inelul va fi ipit din nou şi totul va fi, cu voia lui Dumnezeu, exact ca mai înainte.

Mariton îi spunea la rândul ei Marelui tăietor de copaci:

— Ei bine, ce se va alege acum din toată povestea asta? Ei sunt în stare să-mi omoare băiatul dacă va încerca să cânte aici, în sat…

— Nu, răspunse Marele tăietor, totul s-a petrecut cum e mai bine; au căpătat o lecţie straşnică, în faţa multor martori, străini de breaslă, aşa că nu vor mai încerca nimic împotriva lui Joseph sau a noastră. Sunt în stare de multe răutăţi când se răfuiesc între ei şi când smulg unui candidat, prin violenţă sau prin consimţământ, jurământul să tacă. Joseph n-a jurat, dar nu va vorbi, pentru că e mărinimos din fire. Tiennet, de asemenea, ca şi tinerii mei tăietori de copaci, pe care îi voi sfătui să tacă. Iar cimpoierii voştri ştiu bine că dacă vor clinti de acum încolo un singur fir de păr din părul nostru,

limbile martorilor se vor dezlega şi treaba asta nu se va mai hotărî decât în faţa justiţiei.

în colţul lui, carmelitul îi spunea lui Benoât:

— Nu pot râde împreună cu voi de întâmplarea asta, pentru că am avut o pornire de furie, de care va trebui să dau socoteală, să mă spovedesc şi să mă pocăiesc. Îi iert de loviturile ce-au încercat să mi le dea, dar nu de acelea pe care m-au silit să le dau eu. Ah, părintele stareţ al mănăstirii are dreptate să mă certe câteodată şi să-mi spuie că trebuie să înfrâng în mine nu numai pe omul de odinioară, dar şi pe vechiul ţăran, adică pe acela căruia îi place să bea zdravăn şi să se bată straşnic. De băutură, continuă carmelitul, umplându-şi ochi paharul, m-am lecuit, mulţumită Domnului, dar noaptea asta mi-am dat seama că am încă sângele fierbinte şi că o lovitură mă scoate din sărite.

— Dar nu erai în legitimă apărare? spuse Benoit. Haida, de, ai procedat aşa cum trebuia şi n-ai ridicat braţul decât când ai fost silit să-l ridici.

— Fără îndoială, fără îndoială, răspunse carmelitul, dar dracul de stareţ, şiret cum e, mă va iscodi… mă va trage de limbă şi voi fi silit să-i mărturisesc că, în loc să mă port cu măsură şi cu părere de rău pentru cele întâmplate, m-am dedat plăcerii de a lovi ca un surd, uitând că port anteriu şi închipuindu-mi că mă aflu încă pe vremea când păzeam vacile, împreună cu voi, pe pajiştile burboneze, căutând pricină altor păstori, doar din plăcerea omenească de a arăta că eram cel mai tare şi cel mai dârz.

Numai Joseph nu spunea nimic, îndurerat că vedea două perechi atât de fericite, împotriva cărora nu mai putea mârâi, pentru că primise sprijin atât din partea mea, cât şi a lui Huriel. Marele tăietor, care avea pentru el, pe lângă toate, o slăbiciune ca de la cimpoier la cimpoier, îl încuraja în planurile lui de viitor. Joseph făcea sforţări cumplite să se uite fără gelozie la mulţumirea celorlalţi şi eram constrânşi să recunoaştem *că* există, în acest flăcău mândru şi rece, o putere de voinţă cu totul neobişnuită de a-şi înfrâna pornirile. A rămas ascuns, ca şi mine, în casa mamei sale, până ce urmele încăierării s-au şters. Taina intâmplării fu păstrată de tovarăşii mei, datorită şi faptului că Leonard, care se purtase foarte inţelept şi curajos, îi amenințase pe cimpoieri că, dacă nu făceau pace o dată pentru totdeauna, va denunţa judecătorului din ţinut întreaga tărăşenie.

Când fură toţi restabiliţi, căci destui cimpoieri fuseseră ciomăgiţi zdravăn, şi mai ales moş Carnat, căruia i se părea că-i scosesem mâna din încheietură, s-a stat de vorbă şi s-a încheiat pacea. S-a hotărât ca lui Joseph

să i se atribuie câteva sate, pe care băiatul le primi deşi nu avea de gând să cânte niciodată prin aceste locuri.

Am fost mai bolnav decât mi-am închipuit, nu atât din cauza rănii, care nu era prea grea, nici a loviturilor care-mi zdrobiseră trupul, ci din pricina sângelui, pe care mi-l luase în cantitate cam mare carmelitul, ce nu-mi voise decit binele. Huriel şi Brulette au avut delicateţea să-şi amine nunta, ca s-o facă o dată cu a mea, aşa că după o lună s-au celebrat două deodată, ba chiar trei, pentru că Benoit vru s-o facă şi el pe-a lui în mod public şi să petreacă încă o dată cu noi. Acest om cumsecade, fericit că are un moştenitor crescut în condiţii atât de bune de Brulette, încercă să-i facă fetei un dar, dar ea îl refuză şi, aruncându-se în braţele Maritonei, strigă:

— Ai uitat, oare, că această femeie mi-a fost timp de doisprezece ani mamă? Crezi că aş putea primi bani, când încă nu mi-am achitat datoria faţă de ea?

— Da, spuse Mariton, dar educaţia ta a fost pentru mine o cinste şi o plăcere, pe eând aceea a lui Charlot al meu ţi-a căşunat numai greutăţi şi necazuri.

— Draga mea, răspunse Brulette, asta ne face puţin egale în socotelile noastre. Am dorit să-l fac fericit pe Joseph, răsplătind în acest fel grija dumitale faţă de mine, dar asta n-a depins de biata mea inimă şi atunci, pentru a compensa durerea pe care i-o căşunasem, trebuia să mă expun a suferi de dragul celuilalt copil al dumitale.

— Iată, asta zic şi eu fată… strigă Benoit, ştergându-şi ochii lui rotunzi, care nu erau defel deprinşi cu lacrimile. Da, da, asta zic şi eu fată… Şi n-a mai putut articula niciun cuvânt.

Pentru a se răzbuna de refuzul Brulettei, care nu-i primise darul, îşi luă asupră-şi cheltuielile nunţii ei şi, pe deasupra, ale nunţii mele. Şi cum n-a precupeţit nicio cheltuială, a poftit pe puţin două sute de persoane şi a dat din pungă multi bani, dar asta nu l-a făcut să încerce niciun fel de părere de rău,

Carmelitul ne făgăduise că va lua şi el parte, cu atât mai mult cu cit stareţul, oprindu-l timp de o lună, drept pocăinţă, de la orice băutură, afară de apă, ziua nunţii noastre se potrivi să fie aceeaşi cu ziua când i se ridicase opreliştea ungerii gâtlejului.

Omul n-a depăşit măsura şi s-a purtat aşa de cuviincios, că am avut cu toţi pentru el numai cuvinte de laudă.

Joseph s-a purtat bărbăteste până în ziua nunţii., De dimineaţă însă, devenise palid şi părea copleşit de gânduri, dar ieşind din biserică, luă cimpoiul din mâinile socrului meu şi cântă un marş de nuntă, pe care-l compusese, în noaptea aceea, în cinstea noastră. Era o bucată aşa de frumoasă şi fu primită cu atâtea aclamaţii, încât durerea i se risipi şi băiatul cântă, voios, cele mai frumoase cântece de joc, pierdut în plăcerea pe care ele i le produseră tot timpul cât ţinu sărbătoarea.

Ne urmă apoi la Chassin, unde Marele tăietor de copaci, după ce puse la punct afacerile noastre, ne spuse:

— Copiii mei, iată-vă fericiţi şi bogaţi, atât cât pot fi nişte oameni de la ţară. Vă las în seamă exploatarea acestei păduri, care e o treabă bună. Veţi stă aci aproape tot restul anului şi vă veţi face în timpul acesta planuri de viitor. Sunteţi din ţinuturi deosebite şi deosebite vă sunt şi gusturile şi obiceiurile. Aveţi în vedere traiul pe care fiecare din voi trebuie să-l asigure femeii lui, ca să fie fericită din toate punctele de vedere, şi nu le daţi prilejul de a se căi de aceste legături atât de bine începute. Voi trece pe aici peste un an. Aveţi grijă să am atunci şi doi nepoţi frumoşi pe care să-i mângâi. Îmi veţi spune tot atunci şi ce-aţi hotărât… Nu vă pripiţi, unele lucruri, deşi par bune azi, pot părea rele mâine…

— Unde vrei să te duci, tată? îl întrebă Therence, luându-l îngrijorată în braţe.

— Voi pleca să cânt prin diverse locuri, împreună cu Joseph; iată, sunt treizeci de ani de când jinduiesc să fac treaba asta.

Nici lacrimile, nici rugăminţile nu-l putură reţine, aşa că-l întovărăşirăm până la jumătatea drumului de la Saint-Severe. Acolo, pe când îl îmbrăţişam, cu destulă părere de rău, pe Marele tăietor de copaci, Joseph ne spuse:

— Nu fiţi îndureraţi de loc… Ştiu că de dragul meu îşi jertfeşte plăcerea de a fi martorul fericirii voastre, pentru că mi-e şi mie ca un tată, cunoscând că sunt cel mai de plâns dintre copii lui, dar poate nu voi avea multă vreme nevoie de el şi cred că-l veţi revedea mai curând decât o crede chiar el. Apoi, îndoindu-şi genunchii în faţa Therencei şi a Brulettei, spuse:

— Scumpele mele surori, v-am jignit şi pe una şi pe cealaltă, dar am fost destul de pedepsit pentru asta, de gândurile care m-au chinuit tot timpul. Nu vreţi să mă iertaţi, ca să mă pot ierta şi eu şi să plec mai liniştit?

Amândouă l-au îmbrăţişat cu multă dragoste. Joseph veni apoi spre noi, spunându-ne, cu o surprinzătoare bogăţie de simţăminte, cele mai alese şi

mai duioase cuvinte pe care le-a spus vreodată în viaţa sa, rugându-ne şi pe noi să-i iertăm greşelile şi să-i păstrăm o amintire frumoasă.

Ne-am urcat pe un dâmb înalt de pământ, ca să-i vedem plecând. Marele tăietor cânta voios din cimpoiul lui şi din timp în timp se întorcea ca să-şi fluture tichia şi să ne trimită sărutări cu mâna…

Joseph însă nu-şi întoarse nicio clipă capul. Mergea în tăcere cu fruntea în pământ, ca un om înfrânt.

Lacrimile familiei fură uscate încetul cu încetul de fericire şi de nădejde. Frumoasa şi scumpa mea soţie s-a străduit mai mult ca celelalte, pentru că, nefiind niciodată despărţită de tatăl ei, îi părea că a pierdut, prin plecarea lui, jumătate din sufletul ei şi vedeam că, în pofida curajului şi a afecţiunii ce-mi arăta şi mai ales a fericirii de a fi în curând mamă, îi lipsea mereu ceva după care suspina pe ascuns.

Astfel că mă gândeam într-una cum să ne reunim viaţa cu aceea a Marelui tăietor, chiar de aş fi fost nevoit să-mi vând avutul, să-mi părăsesc neamul şi să-mi urmez soţia oriunde ar fi voit să meargă.

Tot aşa şi cu Brulette, care era hotărâtă să nu asculte decât de dorinţele soţului ei, mai ales când bunicu-său, după o scurtă boală, se stinsese în linişte, tot aşa cum şi trăise, înconjurat de atenţia noastră şi de mângâierile scumpei sale copile.

— Tiennet, îmi spunea ea adesea, Berry-ul din noi trebuie să fie biruit de Bourbonnais. Lui Huriel prea îi place această viaţă, ca să poată preţui şesurile noastre adormite. Îmi oferă prea multă fericire ca să nu iau parte la suferinţa lui tăinuită. Acasă, nu mai am familie… Toţi prietenii mei, afară de tine, mi-au pricinuit amărăciuni, aşa că nu mai trăiesc decât pentru Huriel. Unde se va simţi el bine, acolo mă voi simţi eu şi mai bine.

Iarna ne-a găsit tot în pădurea Chassin. Distrusesem de tot acest minunat loc, unde codrul de stejar bătrân constituia cea mai frumoasă podoabă a locului. Zăpada acoperea trunchiurile căzute ale acestor copaci frumoşi, despuiaţi de noi şi aruncaţi în râul care-i strângea morţi, sub gheaţă. Mâncam pe fugă lângă un foc de aşchii ciorba pe care femeile noastre o încălzeau şi apoi le priveam fericiţi, pentru că amândouă erau pe cale să-şi ţie făgăduiala ce-o făcuseră Marelui tăietor de copaci.

Deodată femeile începură să strige şi Therence, uitând că nu mai e aşa de sprintenă ca în primăvară, aproape că se avântă, trecând peste foc, ca să îmbrăţişeze un om, pe care fumul gros al frunzelor umede ni-l ascundea.

Era tatăl ei, care curând nu mai avu destule braţe şi destule guri ca să răspundă mângâierilor noastre.

După prima bucurie, i-arn cerut veşti despre Joseph şi atunci i-am văzut faţa întunecându-i-se şi ochii umplându-i-se de lacrimi.

— A prorocit el că mă voi întoarce mai curând decât credeam. Presimţea pe semne ceva, căci Dumnezeu prea îi muiase inima, făcându-l să se gândească şi la propria sa soartă.

Nu îndrăznirăm să întrebăm nimic. Marele, tăietor de copaci se aşeză, îşi desfăcu tăgârţa şi scoase dintr-însa bucăţi sfărâmate dintr-un cimpoi.

— Iată, tot ce-a mai rămas de pe urma acestui nefericit copil, zise el. N-a scăpat de propria-i soartă. Credeam că-i îmblânzisem trufia, dar se arăta din zi în zi mai mândru şi mai sălbatic faţă de tot ce ţinea de muzică. Poate a fost greşeala mea. Voiam să-l mângâi de suferinţele încercate în dragoste, lăsându-l să întrevadă fericirea pe care i-o putea da talentul. A gustat bucuria care ţi-o dau laudele, dar, pe măsură ce se hrănea cu ele, setea de laudă i se făcea şi mai necruţătoare. Ajunsesem departe, până în munţii din Morvan, unde sunt mulţi cimpoieri, mult mai invidioşi ca cei de pe aici, dar nu atât din interes, cât din amor propriu. Joseph a fost necugetat, i-a jignit la un ospăţ pe care aceştia, cuviincioşi şi cu gânduri bune, îl dăduseră în cinstea lui. Din nefericire, nu eram de faţă, nesimţindu-mă bine şi neavând niciun motiv de a mă îndoi de înţelegerea perfectă ce domnea între ei.

Noaptea a petrecut-o afară, cum făcea adesea şi, pentru că observasem că era câteodată puţin gelos pe aplauzele cu care erau primite vechile mele cântece, n-am vrut să-l stânjenesc. De dimineaţă când am ieşit, scuturat încă de friguri, am aflat în târg că s-a găsit un cimpoi spart la marginea unui şanţ. Am alergat să-l văd şi am recunoscut numaidecât cimpoiul lui Joseph. M-am dus apoi la locul unde fusese găsit instrumentul şi, spărgând gheaţa şanţului, am descoperit trupul îngheţat al băiatului. Nu avea niciun semn de rănire şi ceilalţi cimpoieri au făcut jurământ că s-au despărţit de el la o leghe distanţă de acolo, fără ceartă şi fără să se fi îmbătat. Zadarnic i-am căutat pe făptaşi. E un ţinut sălbatic, unde oamenii legii se tem de ţărani şi unde ţăranii nu se tem decât de dracul. A trebuit să plec, mulţumindu-mă cu vorbele lor triste şi nătânge. Ei cred cu îndârjire că nu poţi deveni muzicant dacă nu-ţi vinzi sufletul iadului şi că într-o zi sau alta Satan smulge cimpoiul din mâna cimpoierului şi i-l rupe pe spinare, ceea ce rătăceşte mintea muzicantului, îi înnebuneşte şi-l determină să-şi facă seama.

Aşa îşi explică cimpoierii răzbunările pe care le pun la cale unii împotriva altora, fapte pe care ei nu le neagă, acesta fiind mijlocul prin care se fac temuţi şi prin care scapă de urmările isprăvilor pe care le săvârşesc. Aşa că plângerea mea n-a prea fost luată în seamă şi, dacă aş mai fi rămas acolo, m-ar fi învinuit că eu chiar l-am chemat pe diavol, ca să mă scape de tovarăşul meu.

— Vai, spuse Brulette plângând, bietul meu Joset! Bietul meu prieten! Doamne, ce-i vom spune mamei sale?

— Îi vom spune, răspunse cu tristeţe Marele tăietor, să nu-l lase pe Charlot să se apuce de muzică. E o iubită prea crudă pentru oameni de felul nostru. Nu avem mintea atât de cumpănită, încât să nu ne apuce ameţeala o dată cocoţaţi pe înălţimile unde ea ne urcă.

— O, tată! strigă Therence, dacă ai putea-o părăsi şi dumneata!

— Fii liniştită, draga mea, răspunse el.. Acum, că m-am înapoiat, vreau să trăiesc în sânul familiei, să-mi cresc nepoţii pe care-i văd şi-n vis, dansând pe genunchii mei. Unde ne stabilim dar, copiii mei?

— Unde vreţi, strigă. Therenee.

— Unde vor vrea bărbaţii noştri, strigă. Brulette.

— Unde va voi soţia mea, strigai eu.

— Unde veţi vrea toţi, spuse la rândul lui Huriel.

— Ei bine, zise Marele tăietor, fiindcă cunosc gusturile şi mijloacele voastre şi pentru că vă aduc şi eu câţiva gologani, am socotit, pe drum, că va fi uşor să mulţumim pe toată lumea. Când vrem ca piersica să se coacă, nu trebuie să-i scoatem sâmburii. Sâmburele e pământul pe care-l stăpâneşte Tiennet. O să-l mai rotunjim şi vom clădi pe el; o casă pentru noi toţi. Voi fi mulţumit să fac să crească grâul, să nu mai dobor copacii bunului Dumnezeu şi să-mi cânt cântecele mele da modă veche, seara, la poartă, în mijlocul alor mei, fără să mai beau vinul altora şi fără să-mi mai fac duşmani. Lui Huriel îi place să umble prin ţinut. Nevesti-si la fel. Vor lua deci în antrepriză vreo pădure ca şi asta, unde văd c-aţi lucrat bine, şi-şi vor petrece vara în mijlocul copacilor. Dacă ţâncii lor îi vor stânjeni câteodată, Therence are puterea şi inima ca să vadă şi de ai lor, ne vom reîntâlni deci la sfârşitul fiecărei toamne, cu o plăcere îndoită, până în ziua în care fiul meu, după ce-mi va fi închis de multă vreme ochii, va simţi nevoia de linişte în tot timpul anului, după cum o simt eu în acest ceas.

Tot ce-a spus socrul meu s-a împlinit. Dumnezeu ne-a binecuvântat cu un trai liniştit şi, pentru că viaţa e un amestec de tristeţe şi de bucurie, biata

mătuşă Mariton venea adesea la noi să plângă, iar bunul carmelit să râdă.

---

[1] Literal: uimitul — cel care zgâieşte ochii (n.a.).

[2] Diminutiv de la Joseph.

[3] La catolici revelionul se sărbătoreşte în noaptea Crăciunului.

[4] picior = unitate de măsură având lungimea de aproximativ o treime dintr-un metru.

[5] Joc popular din ţinutul Auvergne.

[6] Se referă la exclamaţia pe care o scot tăietori' lemne când doboară copacii.

[7] Instrument cu coarde şi clape, care cântă numai dac învârleşti o manivelă.

Table of Contents

ŞEZĂTOAREA ÎNTÂI
ŞEZĂTOAREA A DOUA
ŞEZĂTOAREA A TREIA
ŞEZĂTOAREA A PATRA
ŞEZĂTOAREA A CINCEA
ŞEZĂTOAREA A ŞASEA
ŞEZĂTOAREA A ŞAPTEA
ŞEZĂTOAREA A OPTA
ŞEZĂTOAREA A NOUA
ŞEZĂTOAREA A ZECEA
ŞEZĂTOAREA A UNSPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂSPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A TREISPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A PAISPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A CINCISPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A ŞAISPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A ŞAPTESPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A OPTSPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A NOUĂSPREZECEA
ŞEZĂTOAREA A DOUAZECEA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI Şl UNA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI DOUA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI TREIA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI PATRA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI CINCEA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI ŞI ŞASEA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI Şl ŞAPTEA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI Şl OPTA
ŞEZĂTOAREA A DOUĂZECI.ŞI NOUA
ŞEZĂTOAREA A TREIZECEA
ŞEZĂTOAREA A TREIZECI ŞI UNA
ŞEZĂTOAREA A TREIZECI ŞI DOUA
[1]

[2]
[3]
[4]
[5]
[6]
[7]